

[2004

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԷ

Հ Ո Ւ Մ Ե Յ Ե Յ Ի Ո Յ

Մ Ա Տ Ե Ն Ը Դ Ր Ը Ց

Գ

Կ Կ Ո Ւ Ր Տ Ի Ո Ս Ռ Ո Ւ Փ Ո Ս

9(38)

3802-42

860-167

4-88

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԸՅ
ՂԱՄՆ ԳՈՐԾՈՑ ԵՒ ԱՐՈՒԹԵԱՅ

ԵՂԵՐՍԸՆԳՐԻ ՄԵՆՈՒ

ՔԱՐ ԹԵՐԳՄԵՆՆԵՆ, Է

Հ. ՅՈՎԻՍԵՓԸՅ ԳԱԹՂՄՃՆԵԱՅ

Ի ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՈՒՍՏԸՆ

ԵՒ ԿԵՒԻՒՄ

ԱԶՆՈՒՆԿԱՆ ՊԱՐԹՆ

Ե Ղ Ե Ր Ս Ը Ն Գ Ր Ի

ՌԵՓԱՅԷԼԻ ՂԱՐԱՄԵԱՆ

Տ Ո Ւ Մ Ա Ր Ի

1005
21750

Ի Վ Է Ի Ն Ն Ը

Ի ՂԱՄՆ ՊԱՇՏՊԱՆ Ս. ԱՅՏՈՒԱԾԱԾՆԵՐԻ

1844

Տ Ս Ե Պ Տ Ե Մ Ի ԵՐ Ա Մ Ս Ե Ա Ն

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԸՅ

ՎԱՄՆ ԳՈՐԾՈՅ

ԸՂԵՎՈՒՆԵՂԻՒՄ ԻՄԵՆՈՒ

Զ. ԴՊՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՆԴԻՄԸՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Նկարագիր պատերազմին Ղակեզե-
մանացւոց ընդ Մակեդոնացւոց : Աղե-
քսանդրոս յազմէ . շնորհ խաղաղութիւն
Յունաց՝ որ ապստամբեցին ի նմանէ մինչ
զեւ ինչն հետի էր :

Բ. Աղեքսանդրոս որ ոչ յազմէր ի պա-
տերազմաց, ի դատարկութենէ եւ ի բեր-
կութենէ ի պարտութիւն մասնեցաւ :
Էլանէ շահեցն ի բանակին, եւ անդէն
գարթնու նա ի թմբութենէն :

Գ. Հրապարակախօսն լինել Աղեքսան-
դրի առ զորս իւր զի զպատերազմն Ասիա-
ցւոց զոր սկսան, ի գլխի հանդիպեն :

Դ. Նկարագիր Չիորերիս զեւոյ որ էր
գործանալի : Նարարզանէս զիւր առեալ
ինդրէ Ղակեքսանդրէ, զի առ նա եկեաց
եւ կեցցէ, եւ Աղեքսանդրոս խոստանայ
թողութիւն : Իբրև մտահասանէն ի պա-
սիսց եւ ի վրկանից ծովն, ընդունի մարդա-
սիրութեամբ զզորապարս Գարեհի :

Ե. Ընդունի Աղեքսանդրոս զԱրտաւազ
մեծաւ մարդասիրութեամբ, ներէ Յունաց
որ Աեանաւ լեալ էին Գարեհի . եւ յետ
Մարդացւոց յազմելոյ, կատարէ զոր ինչ-
դրէր բամբիշն Ամազոնացն :

Զ. Մակեդոնացիք ցամառն ընդ բարս
եւ ընդ զնացս Աղեքսանդրի . բոլոյց վասն
զբրթիցիւնն խափանելոյ կազմեալ պա-

արաստի ի մարտ պատերազմի ի վերայ Բե-
սեայ : Եւ առնէ սկիզբն պատերազմին
խարկանոց : Նախ երթայ ի վերայ Սասի-
րարդանեայ քանդի օտարացեալ իմն էր :
Չյուսժան ի լերանցն մերժէր եւ առնայր
զԱրասեկան քաղաք :

Է. Գիւմեսս ի վեր հանէ Նիկոմեդայ
զմիարանութիւն շարեացն ի վերայ Աղե-
քսանդրի : եւ Նիկոմեդոս պատմէ Աղե-
քսանդրի ի ձեռն Չերեզինեայ եզրօր իւրոյ :
Եւ նոյն լինէին պատճառք Գիւմեսեայ մե-
ռանելոյ , որ անկամբ գիւր աննն սպան :

Ը. Փիղոսաս ուսար Պարմենիանեայ ,
զորմէ կասկածէին թէ առաջնորդ շարեացն
իցէ կամ հաղորդ , մերբակալ եղև ըստ
խրատու բարեկամացն Աղեքսանդրի , եւ
ածաւ յարբուծիան ծածկեալ զգլուխն :

Թ. Բանն Աղեքսանդրի զոր խօսեցաւ
զօրացն , եւ արանջել զմիարանութենէ
շարեացն Փիղոսոսոյ որ եւ առաջի նոցա
կամեր խօսել վասն աննին իւրոյ :

Ճ. Պատասխանատուութիւն Փիղոսոսոյ ,
յորում մերժէ յաննէ բանիւք բազմոք
զամբաստանութիւնն :

ՃԱ. Քանդի ի ջատման էին զօրքն , Բե-
զան սնն ձայն բարձեալ զրդոսի ի վերայ
Փիղոսոսոյ , եւ յետ սակաւ ինչ միայ ինչնին
Փիղոսաս վասն ի ասնջանացն ապրելոյ
պատմէ իրս իրս , քարկոծ լեալ մեռանի
հանգերձ սլլովք զորոց ամբաստանն
լեալ էր :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԼՅ ՌՈՒՓԸՅ

ՎԼԽՆ ԳՈՐԾՈՅ ԵՒ ԸՐՈՒԹԵԼՆՅ

ԸՂԵՒՔՍԸՆԴՐԻ ՄՆՆՕՒ

ԸՐԿԸՑԻ ՄԸԿԵԴՐՆԸՑԻՈՅ

Ձ ԴՊՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՄԻՆՉԴԵՌՈՒ այս ամենայն դարձ
վճարէր յԱսիացւոց աշխարհին, եւ
ոչ Յունաց աշխարհն եւ Մակեդո-
նացւոց ի խաղաղութեան հանգար-
անալ էր: Թագաւորէր ի Ղահե-
զեաննացիս Ազիսուսար Արքիդամայ՝
որ յարժամ ի թիկունս օղնականու-
թեան Տարկնաացւոց երթեալ էր՝
անկաւ յաւուր յորում Փիղիպպոս
առ Քերսնեաւ Աթենացւոց յաղ-
թեաց: Աս քանզի նախանձորդ էր
Ազեքսանդրի քաջութեամբ, զրդէր
զրդոէր զքաղաքացիան իւր, զի մի
յանձն առցեն ժամանակս բազումս
զՅունաց աշխարհ ի ծառայութիւն
զբաւել. եւ եթէ ոչ կանխազոյն ի
ժամս իւրում, առէ, զզոյշ լինի-
ցիք, այն լուծ առ մեզ անցանիցէ:
Ապա պարտ եւ պատշաճ է դուն

եղեալ ջանալ, մինչ դեռ տակաւին
 կայ ինչ ոյժ եւ զօրութիւն Պարսից
 առ ընդդէմ գառնալոյ . այլ յոր-
 ժամ նոքա ի սարսուժիւն մասնի-
 ցին, զուր այնուհետեւ զՏայրենի
 ազատութենէն լինիցիք կաթողին,
 քանզի չկարիցէք կալ հակառակ
 սաստիկ զօրութեանն: Իբրեւ այս-
 պէս քաջալերեցան, հայէին խնդրէին
 դասնել դիւրաւ ժամ գիպող պա-
 տերազմի զորմէ բուռն հարկանելոց
 էին: Ապա իբրեւ զաջաղութիւն
 տեսին զՄեմնանեայ, սկսան լինել
 նորա խորհրդոյն խորհողակից եւ
 էին ընդ նմա ի բանի. թէպէտ եւ
 նա տարածամ մեռաւ անդէն իսկ
 իսկզբան իրացն աջաղութեան, ոչ
 ինչ իւիք հեղգութեամբ զգործն
 վճարէին: Իսկ Ազեայ առ Փառնա-
 բազոս եւ Աւտոփրադատէս երթեալ,
 առ ի նմանէ երեսուն քանքար ար-
 ծաթոյ եւ տասն նաւս, եւ առա-
 քեաց զնաւն Ազեսիղայ եղբօր իւ-
 բում, զի ի Արեւաշուոց կողմանս
 նաւարկիցէ. քանզի յայնցանէ որ
 ի կղզւոջն ընակեալ էին, ոմանք ի
 Ղակեղեմնացիս խնամ կամաց ու-
 նէին եւ ոմանք ի Մակեղանացիս:

Արձակեցան եւ հրեշտակք առ Գաւրեհ, զի խնդրիցեն բազմազոյն եւս կարասի ի պէտս պատերազմին եւ նաւս բազումս: Թռչալա եւ բեկան Պարսիկք առ Իսսեաւ, քանզի յայնժամ դիպեցան իրքն, բայց չեղև ինչ այն խափանիչ դորձոց Ղահեղեմանացւոցն, այլ եւ օգնական եւս ի նոյն: Վանզի զհետ փախստականին մթաեալ՝ ձգեալ երթոյր Աղեքսանդրոս ի անդիս հեռաւորս. եւ ի ծակատուէ իսկ բազում ամբոխ վարձկան զօրաց փախուցեալ զային միջամուխ ի Յունաց աշխարհ, յորոց ութ հարար ամ ի վարձու Ադիս պարսկական կարասովն, եւ նորօք զբազում քաղաքս կրեաացւոցն առ: Յետոյ իրբև Բենոն աւարեցաւ յԱղեքսանդրէ յաշխարհն Թրակացւոց եւ յապստամբութիւն զխուժան յօժարեցոյց, եւ Անտիպատրոս ամ զօրս ի Մակեդոնացւոց աշխարհն ի Թրակիս վասն զապստամբութիւնն կարճելոյ, վազվազակի զպատեհ ժամն ի կիր արկանէին Ղահեղեմանացիքն եւ զամենայն աշխարհն Պեղոպոնեսացւոց յիւրեանս միարանէին բաց ի սակաւ քաղաքաց:

դունդ բովանդակեալ քսան հազար
 հետեւակաց եւ երկու հազար հեծե-
 լազօր զօրաց ետուն զգլխաւոր իշ-
 խանութիւնն Ազեայ: Իբրեւ ազդ-
 լինէին իբքն Անտիպատրեայ, ի դաշն
 մտեալ զպատերազմն խաղաղէր. եւ
 փութանակի մտեալ այօրէն յաշ-
 խարհն Յունաց՝ ի բարեկամ եւ
 ի նիզակակից քաղաքաց զօրաւիգն
 օղնականութեան դումարէր: Արք
 իբրեւ եկին ժողովեցան, հանդէս
 արարեալ դասներ քառասուն հա-
 զար պատերազմազաց: Ակեալ հա-
 սեալ կայր եւ ի Պեղոպոնեասացոց
 աշխարհէն դունդ հարուստ. բայց
 քանզի զխաէր թէ յերկուանաց են
 հաւատք նոցա, կեղծաւորեալ թա-
 դուցանէր զկասկած մտայն, շնոր-
 հակալ լինէր, թէ եկեալ հասեալ
 են սրաի մտօք պաշտպանել պա-
 տուոյ Ազեքսանդրի հակառակ Ղա-
 կեգեմանացոյն. զրեցից, ասէ,
 զայդ թաղաւորին, նա առնիցէ ձեզ
 հատուցումն ի ժամանակի իւրում:
 Իսայց այժմ չեն պէտք յաճախա-
 դունդ բանակաց, չեն պիտոյ. վասն
 այնորիկ դարձարուք յիւրաքանչիւր
 աշխարհս, զի լցեք կատարեցէք

զհարկ ուխտի գաշանցն : Ապա
 առարկէր հրեշտակս առ Աղէքսան-
 դրոս , որ գիտակ առնիցեն զնա
 վասն իրաց խռովութեան յաղելոյ
 ի Յունաց աշխարհին : Աւ նորա
 Եկին գաին զԹագաւորն մերձ ի
 Բակարիս . բայց ի ժամանակին
 յայնմիկ յաղթէր Անտիպատրոս եւ
 Ագիս սատակէր յԱրկադիացւոց աշ-
 խարհին : Աւ արդարեւ յառաջա-
 գոյն իսկ գիտացեալ Աղէքսանդրի
 զամբոխ խռովութեան Ղակեդեմո-
 նացւոցն , որչափ ինչ ձեռնհաս էր
 զգուշանալ զգուշացաւ , թէպէտ եւ
 ի բացեայ էր այնչափ աշխարհաց
 վայրօք . հրաման առեալ էր նորա
 Ամփոտերոց նաւարկել Ալեքրացւոց
 եւ Փիւնիկեցւոց նաւուք ի Պեղոս-
 պոնեսոս , եւ Մենեայ պատուիրէր
 երեքհազար քանքար հասուցանել
 ի Տովակոզմ անդր , զի ի մտոյ
 մատուցէ կարասի Անտիպատրեայ ,
 որչափ ինչ նմին պիտոյ լեալ գիտի-
 ցէ : Վանգի քաջիկ ետես , թէ ուր-
 չափ ինչ սգուտ լինելոց էր ամենայնի
 զածնուլ խռովութեանցն այնոցիկ ,
 թէպէտ եւ յետոյ իրրեւ եհաս լուր
 յաղթութեանն , բնդ իւրոց գործոցն

Համեմատեալ զայն պատերազմ ,
 ծաղր արար եւ ասէ . Այն պատե-
 րազմ մկանց պատերազմ էր : Քայց
 սկիզբն պատերազմին այնորիկ աջո-
 զէր Ղակեղեմանացւոցն : Սոս ի
 Կոռազոն աւան Մակեղանացւոցն
 խառնեցան ի մարտ պատերազմի ընդ
 զօրսն Անտիպատրեայ եւ յաղթեցին .
 եւ լուեալ բազմաց զիրս աջողու-
 թեանն որ յառաջն կասկածանօք
 էին եւ բախտին մնային , ընդ նոսա
 միաբանեցին : Վաղաք մի յեղեա-
 ցւոց եւ յԱքայեցւոց քաղաքաց
 Պեղզենէ՝ արհամարհեալ անգոսնէր
 զգաշնաւորութիւն նոցա , եւ յԱր-
 կադացւոց աշխարհին Մեղազուպո-
 ղիս կաց մնաց հաւատարիմ Մակե-
 ղանացւոց վասն յիշատակին Փիղիպ-
 պեայ , յորմէ երախտիս բազում էր
 դուեալ : Քայց իբրեւ յարգել ար-
 կեալ պաշարեցաւ քաղաքն , եւ
 տուեալ եւս ի ձեռս էր , թէ ոչ
 Անտիպատրոս ի վերայ հասանէր :
 Սոս իբրեւ ճակատ առ ճակատ յար-
 դարէր եւ ետես թէ թուով զօրացն
 ինքն առաւել է եւ այլով կազմու-
 թեամբ , եղ ի մտի այնուհետեւ
 վասն իշխանութեանն ճակատ տու-

եալ կռուել. եւ ոչ Ղակեղեմնացիքն ինչ անյօժարք ի պատերազմն եղեն: Այսպէս եղեն խառնուրդք ճակատուց եւ սաստիկ վատթարացուցին զՍպարտացիսն: Քանզի յանձուկս վայրացն յուսացեալ, յորս պատերազմն լինէր, եւ ուր համարէին թէ շլինիցի ինչ թշնամւոյն պիտանի բազմամբօին բազմութիւն, քաջութեամբ մարտ եղեալ կռուէին, եւ ոչ դանդաղազոյնս ինչ ի կռիւ կային Մակեղանացիքն, վասն այնորիկ եւ բազում արիւն եւ ազաժոյժ հեղաւ: Այլ իբրեւ անսուստ Անտիպատրոս այլ գունդ հզօր իւրացն վաստակելոց ի թիկունս արձակէր, բեկաւ ճակատն Ղակեղեմնացւոց եւ սկսան յետս յետս երթալ: Իբրեւ այնմ գէտ ակն ունէր Ագիս, արքունական գնդուն հանդերձ որ ի քաջացն գումարեալ էր, երթեալ միւր ի ճգնութիւն պատերազմի, կրճատէր կոտորէր զայնտիկ որ մտադիւրազոյնս հակառակեալ կռուէին եւ զմեծ մասն թշնամեացն ի բաց մերժէր: Որ յազմեցինն՝ սկսան ի փախուստ դառնալ, եւ որ հալածէին զհետ պնդեալ էին

նոցա, մինչև ցայն վայր յանինայ
կատրեալ լինէին եւ ինքեանք զան-
ձանց վրէժ շկարէին խնդրել, մինչև
եկին Հասին ի Հարթ եւ յողորկ
տեղի: Բայց ի մէջ ամենեցուն
Ղակեղեմնացոցն առաւելեալ ե-
րուէր թաղաւորն, ոչ միայն զի-
նու զարդու եւ անդամովքն այլ եւ
ողւոցն առարինութեամբ, եւ նո-
վին միայն յայլմէ ումեքէ ոչ պար-
տեցաւ: Համենայն կողմանց մերթ
ի մտոյ եւ մերթ ի հեռատաանէ
նեար ի նա յարձակէին, եւ բազում
ժամն շուրջանակի այսր անդր զգէնոն
ճօճեր, զկէսս ի նեախցն վահանան
արդելոյր եւ զկէսս մարմնովն. մին-
չև զեղարդն բնդ զխան թափան-
ցանց անցեալ եւ բազում արիւն
զունդագունդ հոսեալ, նուազեալ
անկաւ ի կռուել իւրում: Այնու-
հետեւ կապարձակիրքն եղեալ զնա
ի վերայ վահանին իւրոյ ճեպով ի բա-
նակն ածէին. եւ ի վերայն խախտե-
լոյ նեղեալ տաղնապէր: Բայց սա-
կայն շիթալին զմարան Ղակեղեմն-
ացիքն, վաղվաղակի իրբեւ գտին
տեղի Հարթ եւ գիպօղ անձանց
առաւել քան թշնամոյն, թան-

ծրացան զունդքն առ միմեանս, և ճակատուն նոցա որ հասհսեալ խաղայր ի նոսա հարան ի դիմի: Առ մի ինչ կռիւ սասակազոյն քան զայս պատերազմն յիշատակեն թէ լեալ իցէ: Վունդք երկուց ազգաց՝ որ քաջանուն և երեւելի ի պատերազմունս էին, հասարակ բնդ միմեանս մարտ եղեալ մարտէին: Վակեգեմնացիքն բնդ առաջին պարծանան հայէին, և Մակեգոնացիքն բնդ այն՝ որ առաջի կայր. նոքա ի վերայ ազատութեան և սքա ի վերայ տերութեանն զուպարած եղեալ կռուէին. Ղակեգեմնացուց զօրավար չգոյր, և Մակեգոնացուց տեղի: Առ բազմապատիկ զէպք և պատահարք ի միում աւուր մերթ զապրնկալութիւնն յաճախէին և մերթ զահն երկոցունց կողմանցն, քանզի իրբև կամակարութեամբ կշիս հաւասար յօրինէր բախան զմարտ պատերազմին ի մէջ արանցն քաջաց: Առ քանզի վայրքն անձուկ էին, յորում պատերազմն լինէր, ոչ ամենայն զօրքն միանգամայն ի վերայ կարէին յարձակել. վասն այնօրիկ ևւս բազում այնոքիկ էին որ

սպասեին քան զայնոսիկ որ զգասե-
րազմն մղէին, եւ որք նեա շկարէին
Հասուցանել, աղաղակ եղեալ աստի
անտի զիբեանց գունդն քաջալե-
րէին:

Այս վատթարել սկսաւ ճակատն
Ղակոնացւոց, եւ շկարէին զպիրծ
զէնան ի քրտանց անտի՝ պնդել ու-
նել ի ձեռին, յետս յետս սկսան
զնալ. իբրեւ շտապ տագնապի թրշ-
նամին ի վերայ Հասուցանէր, յայ-
անագոյն իսկ փախստեաց գնային:
Աորս գհեա պնդեալ երթային յաղ-
թութեամբ, եւ անցեալ յարշաւա-
նի բնդ ամենայն ճակատատեղին
Ղակոնացւոցն զԱզիս ինքնին զլխ-
վին խնդրէին դատնել: Իսկ նա իբրեւ
զփախուսան իւրոյն ետես եւ զայնո-
սիկ որք եկեալ հասեալ էին ի
թշնամեաց անտի, հրամայեաց զիւր
անձն ի վայր գնել. փորձէր զան-
գամն, թէ կարիցեն ըստ յօժա-
բութեան քաջութեան մտացն գործ
վճարել, իբրեւ զգաց թէ նուաղեն,
եւ եկաց ի գուճս, առ զսաղաւարան
պնդակազմ ի զլուխ, վահանաւն
զմարմինն ծածկէր, աջով ձեռամբն
ճօճէր զնիզակն, մատուցեալ ինքնա-

կամ զթշնամին կոչէր ևւ ստէր այսպէս. Թող որ իշխեսցէ զայլ, եկեսցէ զերժանել յինէն զկապուտ իմ, զի անկեալս եմ: Աւ ոչ դք էր, որ յանձնառնողր երթալ մօտ ևւ կռուեր: Աւետս ի հեռաստանէ ի նա ընկեանսին ևւ նա զնոյն նետս միւսանգամ ի թշնամիսն զարձուցանէր, մինչև ևւ անց զեղարդն ընդ մերկ ընծո նորա. ևւ իբրև զեղարդնն ի գուրս ձգեցաւ, սակաւիկ մի զգլուխն՝ որ խնարհեալ նուաղէր, վահանաւն ծածկէր, ապա իբրև սգիբն թափեցան ևւ արիւնն սպառեաց, զլորեցաւ անկաւ յորտայս ի վերայ զնունն: Անկան ի Ղակեղեմնացուց Ե հազար ևւ Յ. ևւ ի Մակեղեմացուց անախ ոչ աւելի քան զհազար մի. այլ ոչ դք էր որ ոչ վիրաւոր զարձաւ ի բանակն:

Այն յաղթութիւնն ոչ միայն զՍպարտա ևւ զնիզակակիցս նորա, այլ ևւ զամենեօին՝ որ ընդ կատարած պատերազմին հայէին, արար սրտաբեկ: Վիտէր զայն ևւ Անախպատրոս, թէ գէմք երեսաց այնօցիկ՝ որ խնդակից լինէին նմա, շնն միաբան մտաց նոցա. բայց այնմ որ

զրաւ կամէր առնել պատերազմին, պարտ էր կարծեցուցանել թէ պատրի: Թէպէտ եւ զեղեցիկ էին աջողութիւնք իրացն, սակայն ի շարակնութենէն երկնչէր, զի մեծ եւս էին իբրն քան զ:ստի առն ստարիկանի: Քանզի կամէր Աղեքսանդրոս թէ ի պարտութիւն մասնէին թշնամիքն, բոլոր յայտնի իսկ զարեալ խանտայր, թէ Անտիպատրոս յաղթեաց, զի եթէ ինչ փառք ումէք հասանէին համարէր թէ յիւրոյ փառաց անտի պակասէր: Այսն պնտրիկ Անտիպատրոս՝ քանզի քաջիկ զիսէր զմիտս Աղեքսանդրի, շիշխեաց ինքնին ինչ յետ յաղթութեանն սահմանել, այլ հարցանէր ցժողովս Յունացն, թէ զինչ կամիցին լինել: Իսկ Ղակեղեմանացիքն ոչ ինչ այլ ինչ բնկալան ի ժողովոյն, բոլոր զի համարձակ իցէ նոցա աղօթկեարս առ թագաւոր անգր առաքել. եւ Տեղեացիքն առին զթողութիւն ապստամբութեանն, բոլոր յայնցանէ որ առաջնորդք ապստամբութեանն եղեն: Իսկ Մեզաղսպոզխաացոցն, որոյ քաղաքն պաշարեալ էր ի նիզակակցաց ապստամ-

բութեանն՝ հրաման առին Աբղայե-
ցիքն եւ Եղեացիքն տալ ձի քան-
քար: Այս կատարած եղև պատե-
րազմին որ յանկարծակի յարեաւ եւ
եւ յանդ մինչ շեւ Աղէքսանդրի
Գարեհի յաղթեալ առ Աբրեղօք:

Բ. Այլ վաղվազակի իբրև ի
հոգոցն գտին սղիք նորա գիւրու-
թիւն, քանզի առաւել ժոյժ կա-
րէր ունել մարտից պատերազմաց
քան հանգստեանն եւ գաաարկու-
թեան, հեշտական ցանկութիւնք
առին զնա, եւ զոր զէնք եւ սպա-
ռազէնք Պարսից ոչ խորտակեցին,
յաղթեցին յառութիւնք նոցա. տա-
րածամ խրախուժիւնք, եւ անմիա
քաղցրութիւն բմպեղեաց եւ տքնե-
լոյ, եւ խաղք եւ գասակք հարձից
եւ ամենայն ինչ յոտար սովորու-
թիւն զառածեալ: Աւ ընդ նոյն
սովորութիւն նախանձ եղեալ որ-
պէս թէ ազնուագոյն քան զիւր
սովորութիւնն իցէ, այնպէս ժո-
ղովրդեան մտաց եւ աշաց խոշ եւ
խութ առաջի անկանէր, զի ի բազ-
մաց ի բարեկամացն թշնամի հա-
մարեալ էր: Աւ որք հաստատուն
զիւրեանց կարգն ունէին, եւ որք

59716
5001

սովորքն էին սակաւ ինչ եւ վարկ-
պարագի կերակրով վճարել զբնու-
թեանն կարօտութիւն, հարկ առնէր
նոցա յօտարոտի եւ ի պարտելոց
ազգացն վատթարութիւնս դառ-
նալ: Ասան այնորիկ բազում ան-
գամ բազում նենգութիւնք նիւ-
թեցան ի դլուխ նորա եւ հերձուած
զօրաց եւ համարձակ ցաւք եւ արք-
տունջք ի մէջ միմեանց . եւ յետ
այնորիկ մերթ ցասուին թագաւորին
եւ մերթ կասկած մտացն՝ զոր տա-
րապարտ ահն եւ երկեւոյն զրզուեալ
յուզէր . եւ այլ եւս ինչ նոյնպիսի
որ յետ այնորիկ պատմիցի:

Այնուհետեւ տարածամ խրա-
խութեամբք զտիւ եւ զգիշեր մաշէր
եւ ընդ զմայրութիւն կերակրոցն
զխաղան խառնէր. շտամարեցաւ բաւ-
ական զամբօխ արուեստականացն,
զորս ամեալ էր ի Յունաց աշխարհէն,
քանզի հրաման առնուին կանայք
երգեցիկք ի գերեցոցն նուազել ըստ
խրեանց սովորութեանն զչինական
երգան խրեանց, եւ զխիստս օտարն
լսելեաց: Ատես զմի որ ի նոցանէ
թագաւորն, զի քան զայլսն արամա-
գոյն էր, եւ ընդ այնոսիկ՝ որ զնա

91129
1009

յառաջ բերեին, կուռեր ամօթխածութեամբ : Առաւել իմե էր զեղերեաց նորա, եւ զգեղեցկութիւնն ամօթն զարգարէր. զաչա ի գեաին արկեալ եւ որչափ ինչ օրէն էր զերեսն ծածկէր, վասն այնորիկ եղև կասկած ի միտս թագաւորին, թէ գուցէ ազնուագոյն որ ի կանանց է, որպէս զի շիցէ պարտ երևել ի մէջ խաղաղիաց խրախութեանցն : Արդ իրբև հարցաւ, թէ ո՞ կամ ուսալիցէ, եւ նա նմա պատասխանի թէ ի զաւակէ Ովքոյ եմ, որ սակաւ մի յառաջագոյն թագաւորեաց իսկ ի Պարսից աշխարհին. յորգւոյ անախ նորա ծնայ, եւ կին լիեալ է իմ Աշտասպոյ : Եւ Աշտասպէս ազգական էր Դարեհի եւ մեծի գնդի զօրավար : Պոյր սակաւին ի միտս թագաւորին առաջնաց բարուցն նշխար : Ասն այնորիկ եզ մեծարանս կնոջն՝ որ յարքունական զարմէր, եւ զհոյակապ անունն մեծարէր, ոչ միայն հրաման տայր արձակել, այլ եւ զամենայն ինչն այսրէն ի նա զարձուցանել, եւ խնդրել եւս զայր նորա, զի եթէ գտանիցի, տայէ զնա նմա :

Իսկ ի վաղիւ անդր պատուէր տայ
 Հեփեսոսիոնեայ, զի հրաման տայե
 ամենայն զերւոյն յարքունիսն զալ :
 Անդ հայեցեալ ընդ իւրաքանչիւր
 ազնուականութիւն, բաժանեաց զա-
 տոցց ի խառնադանճ ամբոխէն զայ-
 նասիկ որոց ազնուագոյն տոհմն էր :
 Աւ էին միանգամայն հազար մի-
 ընդ որս գատու եւ Աքոսանթրէս եզ-
 բայր Գարեհի, որ ազնուագոյն եւս
 էր քան զնա ոչ եթէ մեծութեամբն,
 այլ սգւոցն առաքինութեամբ :
 Քոսն եւ վեց հազար քանքար
 միանգամայն ժողովեցաւ ի մտաւոր
 առէ եւ աւարէ. յորոց երկուտասան
 հազար ի պարզեւ զորացն ծախե-
 ցաւ. եւ նոյնչափ կարասի նենդու-
 թեամբ պահապանացն պահաս գը-
 տաւ : Ար եւ Աքսիդատէս պարսիկ
 ազնուական, որ զխապարտ լինեալ
 էր ի Գարեհէ եւ արդելեալ կայր ի
 կապանս, զոս ազատեալ տայր զնա-
 խարարութիւն Մարաց աշխարհին,
 եւ զեղբայր Գարեհի առնոյր ի գունդ
 բարեկամացն, եւ զամենայն զառ աջին
 փառաւորութեան պատիւն շնորհէր :
 Անախ խաղացին զնացին ի Պար-
 թեւս, որ յայնժամ ազգ մի անարդ

էր, բայց այժմ՝ զլուխ ամենեցուն
 ազգաց, որ յայնկոյս գետոցն Աբա-
 ծանույ եւ Գիզաթայ կան, մինչեւ
 ցկարմիր ծովն Պարսից: Սկիւթացիք
 զգաշտային եւ զբերրի դաւառն ու-
 նին եւ են սահմանորդ բնակիչք
 ահազինք: Ունին նաքա բնակու-
 թիւն եւ յԵւրոպացւոց աշխարհին
 եւ յԱսիացւոց որք ի վերայ քան
 զԲոսպորոս բնակեն, Ասիացւոց հա-
 մարին. այլ որք յԵւրոպացւոց կող-
 մանս են, ի ձախմէ Թրակացւոց աշ-
 խարհին հասանեն դէպ ուղիղ ի Բո-
 սիոթենէս դեռ, եւ անտի ի մեռ
 եւս դեռ Տանայիս: Եւ Տանայիս
 բնդ Եւրոպացւոց եւ Ասիացւոց աշ-
 խարհն բնդ մէջ անցանէ: Այսպէս
 իսկ է առանց երկմտութեան թէ
 Սկիւթացիքն, որ Պարթեւացն եղեն
 շինիչք, ոչ եթէ ի Բոսպորայ, այլ
 յԵւրոպացւոց նահանգէն ելին դնա-
 ցին միջամուխ:

Եւ ի ժամանակին՝ յայնմիկ քա-
 ղաք մի երեւելի Հեկատամպիզոս ա-
 նուն, որ ի Յունաց շինեցաւ. անդ
 էր ճամբար թաղաւորին, զի ամե-
 նայն ուստեք անդք զային ժողովին
 համբարքն: Ենդ յանկարծակի համ-

բաւ յաճախէր ըստ սովորութեան վաթարութեան գատարկ եւ պարագորդ զօրաց, եւ չգտանէր գրայնր առաջնորդ, որպէս թէ շատ համարեցաւ թագաւորն զիրան զոր վճարեաց, եւ վազվազակի կամի գառնալ ի Մակեդոնացւոց աշխարհն: Անթանային պարանդր ըստ նմանութեան շամշէլոց յիւրաքանչիւր վրանս, եւ զամենայն կահ եւ զկազմած պատրաստէին ի ճանապարհ. զողջես նշան տուեալ թէ անօթք ժողովեացին: Ահա ամբոխ խռովութեանն ի թագաւոր անդր, զի խռովեալ բանակն ամենայն աստի զիւրեանց վրանակիցս խնդրէին անտի զսայլսն, եւ զվաչսն ընուին: Հաւատարիմ ցուցանէին զհամբաւն որ խառն ի խառն սփռէր, Յունացն զօրականք. որոց հրաման տուեալ էր գառնալ յաշխարհն իւրեանց, եւ միում միում ի հեծելազօրացն նոցա տուեալ էր վեց վեց հազար գահեկան: Աւելարձեցին թէ եւ ինքեանց վախճան հասեալ է զինուորութեանն: Իսկ թագաւորն ըստ պատշաճի իրացն զահի հարեալ, որ կամէր տակաւին հառանել անցանել

ընդ Հնդիկս, եւ ընդ վերջին
կողմանս արեւելից, զգորաւարս եւ
զսպարապետս զօրացն միանգամայն
ի խորանն կոչէք. եւ զարասուս
հարեալ սկսաւ խօսել եւ ասէ: Ի
կէս ճանապարհէ պարճանաց իմոց
կոչիմ այսրէն յետս, իբրեւ պար-
տեալ եւ վասթարեալ երթամ ի
հայրենի գաւառ իմ, եւ ոչ յաղ-
թութեամբ. բայց ոչ եթէ վառու-
թիւն ինչ զօրացն է որ խափան լի-
նիցի, այլ զիցն շարակնութիւն որք
յանկարծակի զանձուկ հայրենի աշ-
խարհին ի միտ արկին արանցն քա-
ջաց, որ յետ սակաւ ինչ միոյ ապարէն
գառնալոց են ի նոյն աշխարհ մե-
ծաւ եւս գրուասեզք եւ համբաւաւ:
Ապա ամենեքին խոստանային ի նոյն
ջանալ, եւ ինդրեին ի նմանէ որ ինչ
զժուարին էր եւ ասէին, թէ եւ
զօրքն գառնան յարբանեկութիւն,
եթէ մեղմ եւ զգօն բանիւք զածու-
ցանես զմիտս նոցա, զի ոչ երբեք
վհատեալք եւ սրաարեկք մեկնե-
ցան ի քէն, քանիցս անգամ տեսին
զղուարթ երեսս քո, եւ լուան զբան
քաջալերութեան քո: Այս եւս նոցա
պատասխանի թէ առնեմ զայս ամե-

նայն, թէ միայն դուք զսեղիս ամբ
բոխին պատրաստիցէք բանից իմոց :
Եւ իբրեւ կազմեցաւ յարդարեցաւ
ամենայն՝ որ ինչ ի դէպ թուէր,
հրաման տայր զգորսն ի խօսան կոչել,
եւ ճառ արկեալ բարբառէր ընդ
զօրացն զայս գոյն ձեւ օրինակի
բանից :

Գ. Չեզ՝ որ ինքնին իսկ տեսէք
զիրս եւ զարուածիւնս զոր վճարե-
ցաք, ով զօրականք, շէն ինչ զար-
մանք թէ եւ ցանկութիւն հանդըս-
տեան անկաւ ի միաս ձեր եւ յազե-
ցայք փառօք : Թողում զՎիւրիկե-
ցիս եւ զՏրիւրաղացիս եւ զՔիւփաղացիս
եւ զԹրակացիս եւ զաշխարհն Սպար-
տացւոց, եւ զԱբայեցիս եւ զՊեղո-
սոնեանս, յորոց զկէսս եւս ինքնին
իսկ հասեալ նուաճեցի, եւ զկէսս
հրամանաւ իմով եւ իշխանութեամբ
ահաւադիկ յեղեկագնտեաց առ
սկիզբն պատերազմն. զՅանիացիս եւ
զաշխարհն Եւոզացւոց ի ծառայու-
թենեւ բարբարոսացն ապրեցուցաք.
զԱարիացւոց աշխարհն, զՎիւրա-
ցւոց, զԳամբոց, զՓոխիւզացւոց,
զՊատիղազոնացւոց, զՊամիլիղա-
ցւոց, զՊիսիղացւոց, զՎիլիկեցւոց,

զաշխարհն Ասորաց եւ զՓիւնիկէ եւ զՀայաստան աշխարհ եւ զկողմանս Պարսից եւ Մարաց եւ Պարթեւաց ունիմք այժմ ընդ ձեռամբ. բազում գաւառս ի բունն տա ի առաւել քան զքաղաքս զոր այլոց առեալ իցէ, եւ չգիտեմ թէ յորժամ ի համար արկեալ թուէի, մտացոյց ինչ արդեւք ի բազմաց անախ ։
Վասն այնորիկ եթէ գիտէի, թէ հաւատակաւ ստացոյ զկողմանն, զոր այնպէս փութանակի նուաճեցաք, եւ ես, ով զորականք, ի տուն իմ, առ մայր իմ եւ առ քորս իմ եւ առ այլ եւս քաղաքակիցս ճեպէի երթալ, թէպէտ եւ գուք արգելաիք եւս զիս, զի անդէն առաւելագոյն վայելիցեմ ի յարգանն եւ ի պարծանն, ուր կան մնան մեզ յաճախագոյն վարձք յաղթութեանն, ուրախութիւն եւ ցնծութիւն սրբոց մերոց եւ կանանց մերոց եւ հարց եւ մարց մերոց, խաղաղութիւն եւ հանգիստ եւ ստացուած զգուշաւոր իրաց մերոց, զոր քաջութեամբն շահեցաք ։
Ամ ի նոր իշխանութեանս յայսմիկ եւ եթէ զճշմարիտն ինչ կամիցիմք խոս-

տանալ, ի մուրացածոյ տէրութեանս, քանզի տակաւին զժուարաւ մտեալ տանին զլուծ նորա բարբարոսք, ժամանակ պիտոյ է, սվ զօրականք, զի մեղմացեալ ցածնուցուն ի միտս իւրեանց եւ քաղցրախառն սովորութիւնն զգօնացուցէ զգազանացեալսն: Աս եւ արմախք երկրի ի ժամանակի իւրեանց ակնունին հասանել ատոքութեամբ. զի եւ նոքին իսկ թէպէտ եւ անզգայք են, սակայն իւրեանց օրինօքն ամփրանան: Աւ արդ զխորդ. համարիցիք, թէ այնչափ անչափ ազգք՝ որ ընդ այլոյ իշխանութիւն եւ ընդ անուն ընդելեալ էին, եւ շունին ինչ ընդ մեզ հաղորդութիւն ոչ սովորութեամբ եւ ոչ պաշտամամբ եւ ոչ բարբառով, նովին պատերազմաւ՝ որով ի պարտութիւնն մասնեցան, նուաճեալ մաին ընդ ձեռամբ մերով: Ի ձերոց զինուց կան գրաւեալ եւ ոչ յիւրեանց բարուց սովորութենէ, թէպէտ եւ այժմ, յորժամ մօան կամք, երկնչին ի մէնջ, այլ յորժամ ի բաց երթայցեմք, եղիցին թշնամիք: Մոզ դազանաց վայրի գործ հասեալ է մեր,

որք յորժամ բմբռնիցին եւ ի դա-
նազեղ արկանիցին, քանզի ի բնէ
չցածնուն, բազում աւուրք ցածու-
ցանեն զնոսա :

Այլ եւ տակաւին այնպէս ինչ
խօսիմ, որպէս թէ զամենայն որ
բնդ ձեռամբ էր Գարեհի, զայննուա-
ճեցաք զինուք եւ սպառազինուք :
Օ՛վրկանից աշխարհն հասեալ կա-
լաւ Նարարզանէս . իսկ Բեռսս՝ որ
չնենզն գործեաց, ոչ միայն զԲակ-
արիսն սենի, այլ եւ յաճախէ սպառ-
նալ . Սողոմոնիք եւ Գահք եւ
Մագքութք եւ Շակք եւ Հոգիկք
ինքնօրէն աղիկամի են : Սորս ամե-
նէքին յորժամ տեսանիցեն զթի-
կունս մեր, միանդամայն զհեա
պնդեալ խաղայցեն : Օ՛ ի նորս ի
միջէ ազգէ են, եւ մէք օտարածինք
եւ արտաքինք : Ամենայն որ գիւրաւ
խրայցոյն անսայ, թէպէտ եւ այն-
պիսի ինչ որ իջէ որ իշիիցէն, զի
եւ խիստ եւ ահարկու իցէ : Աւտի
կամ զուժէ բուռն հարաք, պարտ է
ի ձեռաց թողուլ, կամ գոր ոչն
սենիմք, զայն երթալ առնուլ ի
բուռն : Օ՛ր օրինակ եւ ի մարմինս
խօթացեալս, ով զօրականք, ոչ ինչ

որ ինչ փնասակարն է, թողուն բժիշկք, նոյնպէս եւ մէք որ ինչ արգել տերութեանս իցէ, զայն ի բաց կարեցուք: Բազում անգամ փոքր ինչ կայծակունք էին եւ արհամարհ թուեցան, բայց կայծակունքն հրդեհ մեծ բորբոքեցին: Չիք ինչ զոր մարթ իցէ անկասկած անարդ եւ արհամարհ համարել ի թշնամեաց վերայ. զի զոր արհամարհն հաշուիս, զօրացոյն կազմես անփոյթն տանելով: Աւ ոչ Գարեհ ժառանգութեամբ առ զՊարսից հարստութիւնն, այլ նստաւ նա յաթոռն Աիւրոսի գաեալ երախտիս ի Բագովայ ներքինւոյ: Աւ մի համարիցիք ինչ դուք, թէ մեծաւ ինչ վաստակովք զբաւելաց է Բեսսս զդատարկ թագաւորութիւնն:

Բայց մէք յանցեաք, ով զօրականք, եթէ Գարեհի վասն այնորիկ յազմեցաք, զի ծառայի նորա տացուք զտէրութիւն նորա. զի նա ի յեաին իսկ ոճիրս մտարեբեաց. զիւր թագաւոր որ եւ արտաքին օգնականութեան կարօտ էր, որում եւ մէք որ յազմեցաք, խնայեալ էաք, զնա իբրեւ գերի մի վտարանդի ի

կապանս արգելեալ ունէր, եւ ապա զի մի եւ ի մէնջ պահիցի կենդանի, սպանու խակ գուք ներիցէք արդեւք, զի սա կացցէ թագաւոր, փութամ ճեպիմ, թէ ի խաշ բեւեռեալ տեսանէի զնա, զի տայէ հասուսցէ զարժան պատիժ պատուհասին ամենայն թագաւորաց եւ ազգաց եւ հաւասաց զոր ոչ պահեաց: Աւ արգարեւ իսկ, թէ արգ զլոյց ձեզ հասանէր, եթէ զՅունաց քաղաքս եւ զԵղլեսպոսնոս քանդեալ աւերէ, օրչափ արամէիք, տխրէիք, թէ Բեսոս զվարձս յաղթութեան ձերոյ հասեալ գրաւեաց: Յայնժամ աճապարէիք երթալ առնուլ, յայնժամ զէն զանձամբ առնուիք: Բայց արգ օրչափ լաւ իցէ, մինչ զեռ տակաւին զահի հարեալ իցէ եւ շիցէ իւրոյ մտաց տէր, արկանել ի բուռն: Այս մնաց մեզ շորից աւուրց զնաց ճանապարհի սր զայնչափ ձիւնս կոխեցաք ոտիւք մերովք, բնդ այնչափ զետանեցաք եւ բնդ այնքան լերանց սարս յայնկոյս արշաւեցաք: Առ այսուհետեւ ծով եռանդմամբն յարուցեալ զճանապարհն արդեւու ալեացն ծփանալք, եւ յապաղէ զմեզ ի գնալն

մերում, եւ ոչ անձուկք եւ կիրճք
 Արդիկեցւոց աշխարհին արդեւուն
 զմեզ. ամենայն ինչ հարթ եւ դեւր
 է. եւ ամենայն ինչ զիւրին: Անդր
 իսկ ի սեամս յաղթութեանն հա-
 սեալ կամք: Սակաւաւորք մնացին
 փախստեալք եւ տիրասպանք: Ար-
 դարեւ մեծ գործ քաջութեան եւ
 անուն քաջութեան յեա ձեր թո-
 ղուցուք, եւ ի համար արկեալ թու-
 եացի այդ գործ քաջութեան ձերոյ
 բնդ առաջին գործս պարծանաց ձե-
 րոց, զի զփրէժ խնդրեցէք դուք
 զսպանողաց Գարեհի սր թշնամի էր
 ձեր, եւ ցուցանիցէք թէ յանդ ե-
 լեալ է սխտիւթիւն ձեր զկնի մահուն
 նորա, եւ թէ ոչ դք յամպարչտաց
 սպրեցաւ ի ձեռաց ձերոց: Աթէ
 զայն ասնիցեմք, սրշափ յօժա-
 րեալս յարբանեկութիւն համարիցիք
 զՊարտիկան լինել, յրժամ ի միտ
 ասնուցուն թէ զիւցապաշտութեան
 պատերազմ յանձն առեալ է ձեր,
 եւ ոչ եթէ անուան ինչ նոցա, այլ
 Բեսեայ անօրէնութեանն էք ցա-
 սուցեալ:

Գ. Իբրեւ լուան գրանսն զօրա-
 կանքն, զուարճացեալ զուարթացան

եւ ասէն . յ՛ ի կամ իցէ , տար զմեզ :
 Բայց եւ ոչ թաղաւորն յապաղեաց
 ինչ զհամարձակութիւն քաջալերու-
 թեաննոցաւ . երթեալ բնդ աշխարհն
 Պարթեւաց հասանէր յաւուրն եր-
 բորդի ի սահմանակողմն Արկանից
 աշխարհին , թողոյր զԱրատերոս հան-
 դերձ զօրօք որոց նա զօրավար էր ,
 եւ զնդաւն զոր տանէր Ափնտաս .
 յաւելոյր եւ վեցհարեւր հեծեալ եւ
 աղեղնաւորս նոյնչափ , զի յասպա-
 տակէ հինիցն պահեացեն զաշխարհն
 Պարթեւաց . հրաման տայր Երթի-
 դեայ զկահ եւ զկազմած տանել բնդ
 ճանապարհ զաշտակողմանն եւ տայր
 սակաւ պահապանս ի ձեռն : Ինքն
 զնդաւն հանդերձ եւ հեծելազօր զօ-
 բոքն անցեալ ճԾ վտաւան , բանակ
 ամբութեան դորձէր ի հովիտան , բնդ
 որ մտանեն յաշխարհն Արկանից :
 Կայ անդ մայրի հովանաւոր , բար-
 ձրաբերձ եւ անտառախիտ ծառովք ,
 եւ է հովիտն դէր եւ պարարտ , զի
 ջուրք , որ ի ծայրից ի վերուստ բը-
 խեալ իջանեն , սոսդանեն զերկիրն :
 Ենախ իսկ ի լեռնտանոցն Չխրերիս
 գետ ելանէ , որ համօրէն երիս վը-
 տաւանս յերկայնութիւն հոսէ , ապա

Ընդ վէմն որ ի միջի կայ ջուրցն հո-
 սանաց, բախեալ գնայ ընդ երկուս
 առաջս այսր անդր զջուրն բաշ-
 խեալ: Մնաի հեղեալ եւ սասակա-
 ցեալ բանութեամբ ի քարանց անաի
 ընդ որ խաղայ, հասեալ ի վերուստ
 ի գետին մտանէ: Մնդ Յ վտաւանս
 ծածկեալ ի ներքոյ երկրի, եւ միւս-
 անգամ իրրեւ յայլմէ տկանէ բխեալ
 ելանէ, եւ ընդ նորոգ ձոր տարա-
 ծեալ անցանէ եւ ձորն լայնագոյն
 եւս քան զառաջին ձորն է: Քանզի
 սիւսի ի լայնութիւն երկքաասան
 վտաւան, եւ միւսանգամ անձկա-
 գոյն գետեղերոջն արգելեալ, արա-
 զագոյն եւս գնայ զճանապարհ իւր-
 սպա երթեալ անկանի ի մեւս եւս
 գետ, որում անուն է Ռիգագնան: Մ
 սէին որ անդն բնակէին, թէ որ
 քնշ արկանիցի յանձաւ անգր՝ որ
 մտա է յագրերն, միւսանգամ եւ-
 լեալ կայ սր է մեւս եւս բերան
 գետոյն: Մ անն այնորիկ հրաման
 տայր Աղէքսանդրոս երկուս ցուլս
 ընդ կողմն ընդ որ ի գետին
 ջուրքն մտանեն, արկանել, եւ որք
 առաքեցանն առնուլ զգէշ նոցա,
 յորում վայրի միւսանգամ գետն

բխէր, անտուտա եւ ցուլքն ելին
եկին ի դուրս :

Աւ տայր յայնմ վայրի շորեքօ-
րեայ ժամանակ ի հանդիսա զօրացն.
տալա հասանէր հրովարտակ Նա-
բարզանեայ, այն՝ որ զԳարեհ սպան
ընդ Բեսեայ, որոյ պատճէն այս էր.
Թէ ես չէի թշնամի Գարեհի, նա
մանաւանդ որ ինչ օգուտ թուէր
ինձ, զայն խրատ ետու նմա. եւ քան-
զի խորհուրդ հաւատարմութեան
ետու թաղաւորին, փոքր մեւս եւս
եւ սպանեալ էի ի նմանէ : Վանզի
այսպէս խորհէր Գարեհ՝ զպահա-
նութիւն անձին իւրոյ տալ ի ձեռս
զօրաց օտարտուոց հակառակ իրաւ-
անց եւ օրինաց, կասկածեալ յիւր-
մէ ժողովրդենէ, որ երկերիւր եւ
երեսուն ամ կացին մնացին հաւա-
տարիմ թաղաւորաց իւրեանց : Իսկ
եւ քանզի ի գահավիժութեան կայի,
ի յօտաւոր հարկէ անտի առ ի խոր-
հուրդ իմաստութեան : Աւ Գարեհ
ինքնին յորժամ զԲաղովաս սպան,
այսպիսի շմեղադրութիւն բեր ի մէջ
ժողովրդեանն. թէ սպանի զնա,
վասն զի դարանակալ էր ինձ : Չիք
ինչ քան զչունչ կենդանութեան սի-

բեղի եւ ցանկալի մարդոց՝ որ ի թշուառութիւնս իցեն։ Առ զութ կենաց իմոց յայնպիսի սաստիկ իրս յօժարեցի մտաբերել։ Բայց զՏեազնացի մանաւանդ այնպիսի իրաց եւ ոչ ցանկացայ։ Ի վիշտս հասարակաց նեղութեան իւրաքանչիւր որ զիւրն խորհի եւ զանձին իւրոյ հոգայ։ Աթէ տաս զու հրաման, զի եկից, զամառանց զանդիտելոյ։ Աինչ երկընչիմ, թէ յորժամ հաւատ ասցցես այնպիսի թագաւորդ, շիցես պահելոյ․ զի զիք ի զից ոչ խարին։ Այլ եթէ շհամարիցիս արժանի տալ ինձ հաւատ, բազում կան տեղիք, երթամ վտարանդի փախուցեալ․ յորում վայրի բնարիցէ իւր տեղի սյր հզօր, անդ է հայրենի աշխարհ նորա։ Իսկ Աղեքսանդրոս եւ նմա հաւատ բառ Պարսից օրինակի, եւ խոստացաւ զի եթէ դաս, կացցես ողջանդամ։

Բայց ինքն յուղի անկեալ երթայր շորեքիւսի բանակաւն կարգեալ տողեալ, լրակես բնդ ժամանակս ժամանակս արձակէր, զի տեսցեն զվայրսն։ Ար թեթեւսն վառեալ էին, առաջի երթային, եւ դունդն զՏեա խաղայր նոցա․ իսկ

յեա հեռեւահայն՝ կահն եւ կաղ-
մածն: Բայց քանզի դոս պատե-
րազմօղ էր ազգն, եւ դժուարին առ-
մատչել տեղիքն էին, հողայրխնա-
մով թագաւորն: Օ ի ձոր մի երկայ-
նածիղ յոյժ բացեալ հասանէր մին-
չեւ ցժովն պասպից: Իբրեւ զբազուկս
ի դուրս կարկառեալ կան երկուքին
կողմանք աշխարհին. եւ միջոց աշ-
խարհին սակաւիկ ինչ թիւրեալ
զոզ եւ խորշ գործէ, ըստ նմա-
նութեան լուսնի յորժամ եղջերք
արձակիցին, մինչ շեւ տակաւին զա-
մենայն բոլորն բոլորակ լցեալ առ-
տեղն: Աերկեատացիք եւ Մոսինացիք
եւ Քաղիբացիք ի ձախակ կուսէ են.
եւ յաջմէ Ղեւկասորիք եւ դաշառ-
վայրք Ամազոնայն. եւ հայի բնդ
նոսա երկիրն ի հիւսիսակողմն կուսէ:
Իսկ բնդ սոսա ի կողմանց արեւմտից:
Բան զայլ ամենայն ծովս քաղցրա-
զոյն է ծովն պասպից, եւ սնուցանէ
օձս յաղթանդամս մեծութեամբ,
իսկ ձկանն երանդք այլակերպք են
յայլոց ձկանց: Ամանք անուանեալ
կոչեն պասպից ծով, եւ ամանք Վբր-
կանից, են եւ ամանք, որ կարծեն
թէ Ծովակն մէտլական յայն ծով

Թագի . եւ յանդիմանու թիւն իմն զայն ի մէջ բերեն , թէ վասն այնորիկ ջուր նորա , քանզի քաղցրագոյն է քան զամենայն ծովս , յորժամ ջուր մտնական ծովակին ի նախառնիցի , մեղմագոյն լինի : Եւ հիւսիսապատմեալ կուսէ զեղու յեզերան ծովն , զայնն յորդեալ արկանէ բաց ի բաց , եւ զմեծ մասն ծովեզերացն եռացեալ ի խորոց անդնոցն զարձուցանէ յաղաաղաուկս : Եւ նայն ծով , յորժամ սյլազդ ինչ եւ հակառակ առաջնոցն հողմքն չնչիցեն , միւսանգամ զջուրն յինքն բնդունի , եւ այնպէս ուժ գնու թեամբ , որպէս յառաջն յորդեալ զեղու , այսբն յետս զարձեալ թողու զերկիրն ի կերպարանս բնութեան իւրոյ : Եւ սմանք կարծեցին թէ ոչ կասպից ծովն է , այլ ի Հնդկաց աշխարհն ի Արկանս իջանէ , որոյ աշխարհի բարձրաբերձ զազաթն է , նա որպէս կանխագոյն ասացաւ , խորք եւ խորածորք են ի ներքոյ :

Ենտի խաղալը գնայր թագաւորն ի վառւան բնդ շաւիզս անկսիս , յորոց վերոց անասաքն էին , նա եւ հեղեղաաք եւ ուղիք զճանապարհն

արգելուին : Ըստ Նա մխեալ եր-
թայր, քանզի ոչ գոյր թշնամի՝
որ ընդ առաջ ելանէր նմա մինչեւ եկն
եհաս անդր իսկ ի ներքին կողմանան :
Ըստ յայլոց համբարաց՝ որով լի էր
յայնժամ աշխարհն, ծնանին անդ
և բազում միրգք և երկիրն առա-
տարեր է խաղաղոյ : Անն անդ և
յաճախ աունէք որոց կազնւոյ կեր-
պարանք են, և տերեւք նոցա թա-
նան մեղու, այլ եթէ ոչ յառաջ
քան զժողել արեւու կանխեսցեն
բնակիչք աշխարհին, յորժամ և
սակաւիկ ինչ զոլանայցէ, հիւթն
սպասի :

Իբրև զնաց անախ յառաջագէժ
Լ զտաւան, Փրատափեռնէս ընդ
առաջ պատահէր, տայր նա զանձն
և զայնոսիկ՝ որ փախուցեալ էին
յես մահուն Գարեհի. ընդունէր
զնսսամարդասիրութեամբ թաղա-
որն, և ինքն երթեալ հասանէր ի
քաղաքն Արուայո : Ընդ ընդ առաջ
պատահէին նմա Արատերոս և Երի-
գիոս : Ըժեալ էին նոքա ընդ իւ-
րեանս զկուսակալ աղգին Տալուրա-
ցւոց զՓրաղատէս : Եւ զսա իսկ ա-
բնկալաւ թաղաւորն յիւր պաշտ-

պանութիւն, եւ եղև նա օրինակ
բազմաց զլափ առնոյց զհեղութեան
թագաւորին: Աւ կացուցանէր զՄե-
նայիս ի վերոյ Արհանից աշխարհին.
աս պանդխտութեամբ եկեալ էր առ
Փիղիպպոս յորժամ թագաւոր էր
Ովքոս. դարձոյց անդրէն ի Փրա-
դատէս եւ զիշխանութիւն եւս Տա-
պուբացւոց ազգին:

Ե. ԻԲՐԵՒ մտեալ էր նա ի սահ-
մանս վերջինս Արհանից աշխարհին,
ընդ առաջ գայր Արտաւազ, զուսէ
ասացաք թէ հաւատարիմ էր Գա-
րեհի, հանդերձ ջերմօքն Գարեհի
եւ որդւովք իւրովք եւ փոքու գրն-
դաւ Յունացն զօրականաց: Իբրև
եկն, մատոյց նմա զաջ ձեռն թա-
գաւորն. քանզի եւ հեր լեալ էր
Փիղիպպեայ, յորժամ պանդխտեալ
էր նա առ թագաւորութեամբն
Ովքոյ, եւ այն առաւելոյք քան
զգրաւականս հիւրութեանն, զի կաց
նա հաւատարիմ իսպառ թագաւ-
որին իւրում: Ապա ընկալաւ նա
մարդասիրութեամբ: Գու, ասէ,
արքոյ, միշտ ծաղկեալ փթթիցիս
երանիկ երջանիկ: Բայց ես ուրախ
եմ ամենայնիւ, այսու եւեթ տան-

ջիմ, զի յանցեալ ծերութեան եմ
 եւ շկարեմ բազում ժամանակս ի
 բարութեան քում վայելել: Իննը-
 սուն եւ հինգ ամաց էր: Սննդուներ
 ինն գային ընդ հօրն իւրեանց,
 համամարք. մօտ տարաւ զնոսա Ար-
 տաւազ ձեռին թագաւորին, եւ խն-
 դրէր, թէ ցայն վայր կացցեն կենդա-
 նի, ցոր վայր պիտանիր Աղէքսան-
 դրի լինիցին: Առաւել հետիոտս
 զնայր զճանապարհ իւր թագաւորն.
 բայց յայնժամ երիւարս հրամայեաց
 մատուցանել իւր եւ Արտաւազայ,
 զի մի յորժամ ինքն հետի զնայցէ,
 ամաշիցէ երիւարաւ երթալ ծերն:

Ապա իբրեւ բանակ հարկանէր,
 հրաման տայր միանգամայն կոշել
 զՅոյնան զոր Արտաւազայ ածեալ էր.
 այլ նոքա տային պատասխանի, թէ
 եւ Ղակեղեմնացւոց եւ Սինապա-
 ցւոց շտային հաւատք, խորհեցուք
 ի միջի մերում, թէ զինչ պարտ իցէ
 մեզ առնել: Եւ ին նոքա հրեշտակք
 Ղակեղեմնացւոցն, որ առաքեցան
 առ Գարեհ, եւ իբրեւ նա ի պար-
 տութիւն մասնեցաւ, զնային յա-
 բեցան ի Յոյնս՝ որ զինուորեալ էին
 Պարսից: Իսկ թագաւորն ի բաց

Թողեալ զխոստմունսն եւ զուխտան ,
 Հրաման տայր նոցա դալ առ ինքն
 եւ անսալ այնմ , զոր ինքն Հրամայ-
 իցէ : Յապաղեցին ժամանակս բա-
 զումս եւ իրրեւ բազումք ազգի ազգի
 խորհուրդս յաճախէին , ապա սուրեմն
 խոստացան թէ զամբ : Բայց Գե-
 մակրատէս ամենայն՝ որ առաւելա-
 գոյնն միշտ հակառակ կայր Մակե-
 դոնացւոց տէրութեանն , յուսահատ
 եղեալ ի ներելոյ թողութեանն , գնէր
 սուսեր ընդ պարտով եւ երթայր զիւ-
 բովի : Իսկ այլքն , որպէս խորհե-
 ցանն , տային զանձինս յիշխանու-
 թիւն Աղեքոանդրի : Հապար եւ
 հինգ հարկւր զօրականք էին . եւ բաց
 ի նոցանէ հրեշտակք՝ որ առ Գարեհ
 առաքեցան , իննսուն : Օջրքն բաշ-
 խեալ բաժանեցան ի դունդս իւրա-
 քանչիւր ի կատարումն բովանդա-
 կութեան , իսկ այլքն՝ որ մնացին ,
 արձակեցան յիւրաքանչիւր աշխարհս
 բաց ի Ղակեղեմնացւոցն , վասն
 որոց եւս հրաման սնել ի դիպահսջ :

Վրկանից աշխարհին սահմանա-
 կից էր ազգն Մարդացւոց , որ վայ-
 բենազոյնք էին վարուք եւ ընդ աւա-
 զակութիւն ընդելեալ : Այս ազգ

միայն էր, որ ոչ առաքելաց հրեշ-
 ասկս եւ ոչ երեւէր իսկ, թէ առ-
 նելոց իցէ որ ինչ հրամայիցի: Օչայ-
 բացաւ թաղաւորն թէ մի ազգ-
 բաւական իցէ առնել զի մի լիցի՛նս
 առանց պարտութեան. զկահն ան-
 զէն թողոյր պահապանօք հանդերձ,
 եւ ինքն զառանց պարտութեան
 գունդն առեալ խաղաղեալ երթայր:
 Վիշէրայն յազի անկեալ երթայր,
 եւ այգունն էին՝ դէմ յանդիման
 թշնամիքն. խռովութիւն էր այն մա-
 նաւանդ եւ ոչ պատերազմ: Առախ-
 տեալք ի բլրոցն՝ զոր գրաւեալ
 անէին, փախուցեալ երթային բար-
 բարօքն. եւ զեղք՝ որ անդ ուրեմն
 մտա էին եւ թողեալ լքեալ ի բնակ-
 շաց անախ, առան: Ասկ ի ներքս-
 կողմ գաւառին շէր մարթ զօրացն
 մտանել առանց բաղմապատիկ ըկու-
 թեան: Օչարս լերանցն քարան-
 ձաւք պատեն եւ անատոք բարձրա-
 բերձք. իսկ զհարթ կողմանսն նորդ-
 իմն ամբութեամբ բարբարոսացն ար-
 զելեալ էր: Չառատունիք թանձր
 անկեալ էին իրբեւ հնարիք, զորոց
 սատան՝ յարժամ փախուկն են, հակեն
 ձեռամբ եւ այնպէս ծռեալ միւսան-

զամ անկեն ի զեափն . եւ անափ
 իբրեւ յայլմէ արմատոյ եւս առաւել
 զուարճացեալ զալարանան բունք :
Եւ զոցա շտան ըստ սովորութեան
 բնութեանն ի շափ հասանել , զի
 ընդ միմեանս հիւսեն իբրեւ աղխե-
 լով , որք իբրեւ տերեւազգեստ լի-
 նիցին , ծածկեն զերկիրն : **Ա**սան
 այնորիկ ծածուկ հիւսք ստացն
 իբրեւ խեղդք եւ թակարդք ցան-
 զապատ զճանապարհն փակիցեն :
Օչոյս մի ինչ հնար էր առնել ,
 հատանելով բանալ զխոխոման , բայց
 եւ այն աշխատութիւն մեծ էր :
Քանզի հանդոյցքն խիտ առ խիտ
 զբունան պնդէին , եւ զի ստաք ծա-
 ուոցն ի միմեանս մտեալ ի նմանու-
 թիւն կախազանաւորն շրջանակաց ,
 հարուածքն ի զերեւ ելանէին վասն
 կակուղ շառախղաց ստացն : **Ի**սկ
 բնակիչքն՝ որ սովոր էին զօրէն զա-
 զանացն մտեալ զօղել ընդ բարունա-
 կօքն , եւ յայնժամ խոկ մտին ի
 խոխոման եւ ծածուկ նեախւք զթըշ-
 նամիսն նեղեալ տազնապէին :

Իսկ նա ըստ որսորդացն օրինակի
 զօրջս եւ զմօրիս յուզեալ եւ խրն-
 գրեալ , զբազումս խոցէր . սպա հրա-

Ճանն տայր զօրացն զալ շուրջ զխո-
խամբւ. քն, զի ընդ կողմն ուր տեղի
ինչ յայանիցի, զիմեացենն ի վերայ :
Բայց բազումք ընդ տեղիս անծա-
նօթս մուրեալ թափառէին, եւ
ամանք անկան իսկ ի բունն, ընդ որս
եւ երիւար թագաւորին զոր Բուկե-
փաղն կոչեն. զոր ոչ իրբեւ զմի յայլոց
անասնոց համարէր Աղէքսանդրոս :
Օ ի նա շտայր այլում ումք նստել ի
նուսիւր, եւ յորժամ հեծանելն կամէր
թագաւորն, իւրովի իջեալ ի գուճո,
ընդունէր զթագաւորն, եւ կարծե-
ցուցանէր այսպէս, եթէ զգայ իմն
թէ զս կրիցէ : Տրամեցաւ զժգմեցաւ
զայլացաւ զբզակեցաւ առաւել քան
զարժանն թագաւորն, հրաման տայր
յուզել եւ ինդրել զերիւարն, եւ ի
ձեռն թարգմանին պատու իրէր առել,
զի եթէ ոչ տան, ոչ որ կացցէ ի
նոցանէ կենդանի : Իրբեւ զայս լուան,
զահի հարան եւ եկին բերին այլ
եւս պատարագօք հանդերձ զերիւ-
արն : Բայց եւ ոչ այնպէս ինչ մեղ-
մացաւ իցասմանէն, զանտառն հրա-
մայէր հատանել, եւ բերեալ կու-
տեալ հող ի լերանց զգաշան՝ յորում
ստաքն էին, ընուլ ի վեր : Իրբեւ

ասկաւիկ ինչ բարձրացուցին զգործն, յուսահատ եղեն բարբարոսք զաշխարհն՝ զոր ունէին, պահել, եւ ետուն ի ձեռս զազգն իւրեանց: Իսկ թագաւորն առեալ պատանդս ի նոցանէ, հրաման տայր նոցա՝ Փրաղատայ հնազանդ լինել:

Անտի յաւուր հինգերորդի դարձաւ ի ճամբարն: Ապա զԱրտաւաղ պատուեալ կրկին ի վերայ առաջնոյ պատուոյն զոր Գարեհի տուեալ էր նմա, արձակէր յաշխարհն իւր: Աշկին հասին ի քաղաքն Արկանից, յորում արքունիքն էին Գարեհի: Անդ նաբարդանէս յեա զխոսամունսն ընդունելոյ, ընդառաջ ելանէր՝ բերեալ պատարագս մեծամեծս: Յորս էր եւ Քաղախաս սյր ներքինի գեղեցիկ տեսեամբ եւ ի ծաղկի փթթեալ տիւոյն, զոր Գարեհ սիրեաց, ապա սիրեաց եւ Աղերսանդրոս. եւ վասն նորին ազաչելոյ ներեաց նաբարդանեայ: Օրօրինակ յառաջագոյնն ասացար, Արկանից աշխարհին սահմանորդ էր ազգ Ամազանացն՝ որ ի Թեմիսկիրաց գաշտան բնակեն զԹերմոզան գետով: Թաղեաւորիս տիկին էր նոցա՝ որ իշխէր

ամենեցուն ի կաւկաս լեռնէ մինչեւ
 յգեանն Փասիս : Սա յանկացեալ
 տեսանել զԹագաւորն , ել ի սահ-
 մանաց արկնութեան իւրոյ , եւ իրբեւ
 մերձ եղև , առաջի արձակէր՝ որ յայտ
 առնիցեն թէ արկինն հասեալ է , եւ
 յանկաց դալ եւ տեսանել զնա :
 Իրբեւ վազվազակի թողլ ետ դալ ,
 երեքհարեւր կանայս ընդ իւր առեալ
 շողաւ , այլոցն հրաման տուեալ
 անդէն կալ : Աւ իրբեւ ետես յան-
 գիման զԹագաւորն , վազեալ էջ նա
 յերիւարէ անտի իւրմէ եւ ունէր
 երկուս նիզակս աջով ձեռամբն : Իսկ
 հանգերձ Ամազունացն ոչ զամենայն
 մարմինն ծածկէ : զի ահեակ կողմն
 լանջացն մերկ է , բայց այլ եւս կող-
 մանք ծածկեալ են : Աւ ոչ հան-
 գերձք նոցա զոր կապեալ հանգրի-
 ճեալ ժողովեն , ի խոնարհ քան
 զծաւնդսն իջանեն : Մի ստին ի
 ստեանց անտի ոչ զպահի , որով
 կանայք սնուցիչ մանկանցն լինին .
 իսկ զաջակողմանն այրեալ կիզուն ,
 զի աղեղն գիւրաւ ձգիցեն եւ նեա
 արձակիցեն : Առանց երկեղի սլու-
 ցեալ հայեր ի Թագաւորն թաղու-
 արիս , զի տեսանէր իմն աշտն ,

Թէ չեն կերպարանք նորա ըստ համբաւոյ իրացն : Վանդի ամենայն բարբարոսք զմարմնոցն յաղթանդամութիւն համարին մեծարոյ . եւ ոչ զայլ զք մեծամեծ ինչ քաջութեանց ձեռնհաս կարծեն , բայց միայն որոց արժանիս համարեցաւ զգեղեցիկ եւ զյաղթ կերպարանս տալ պարզեւ՝ բնութիւնն : Այլ իբրեւ հարցաւ նմա , թէ կամիցի խնդրել ինչ . խոստովան եղև եւ ասէ թէ վասն այնորիկ եկեալ եմ , զի զաւակք լինիցին ինձ յազգէ թագաւորին . եմ իսկ արժանի զի յինէն ծնցի նա ժառանգս թագաւորութեան իւրոյ : Օ յգական ազգն ինձ առնում , եւ զարուն հօրն տամ : Իսկ Ազգքսանդրոս հարցանէր թէ կամիցի բնդ նմա երթալ ի մարտ պատերազմի . եւ նորա պատճառեալ թէ այնպէս առանց պահապանի թողում զարքայութիւն իմ , եւ յաճախէր խնդրել , զի մի տացէ նմա երթալ գատարկացեալ ի յուսոյ անտի իւրմէ : Մտիպեաց իմն սաստիկ աստղկանն ցանկութիւն կնոջն քան եթէ թագաւորին , զի կացցէ անդաւուրս սակաւս : Աւ ծախեցան

աւուրք ժԳ ի տենչանսն: Ըպա նա ի թաղաւորութիւն իւր, եւ թաղաւորն երթայր ի Պարթեւոս:

Ձ. ԸնԴ յայանի իսկ ջանկութեանցն Համարձակեցուցանէր, եւ զժուժկալութիւն եւ զհամ գնել ամենայնի, որ կարեւոր իսկ բարութիւնք են ի փառաւորութիւնսն մեծամեծս, զայն յամբարտաւանութիւն եւ ի լկտութիւն զարձոյց: Օքարսն հայրենիս եւ զխրատ Մակեդոնացւոյն թաղաւորաց զկարգեալն օգտակարութեամբ եւ զկերպարանս իւրոցն քաղաքացեաց իբրեւցոսի ինչ եւ թեթեւ իւրում մեծաշուք փառաւորութեանն Համարեցու, նախանձ եղեալ նմանէր Պարսից արքունեացն, հանդոյն եւ հաւասար գիցն իշխանութեան: Վամէր իմն, զի ի գեախն թաւալեալ անկանիցին մեծարել զնա, եւ տասակաւ սակաւ սարկութեան պաշտամունս ի վերայ արկանէր եւ հաւասարս կամէր առնել գերելոցն զայնսոսիկ որ այնչափ անչափ ազգաց յազմեցին: Վասն այնորիկ զպահկրն ծիրանի բնզ սպիտակ խառնեալ, որպէս Գարեհ ունէր, ի գլուխն

զներ, եւ ազաներ զպատմութեանն պարսիկ եւ ոչ յրդուութենէն զանգիտեաց թէ զուցե ի յաղթութեանն Հանդերձից անցցէ ի կերպարանս այնորիկ որ ի պարսութիւն մասնեցաւ :

Այլ ասէր թէ զՊարսից կապուան կրեմ՝ այլ ընդ Հանդերձիցն եւ զբարսն նոցա զգեցաւ . եւ զհետ ամբարտաւանութեան Հանդերձիցն կերպարանաց զայր եւ սուրհն ամբարհաւածութիւն : Աւ զհրովարտական զոր Աշուրոյն առաքէր, առաջնով մատանեան զբոշմէր, իսկ ի վերայ այնոցիկ զոր զբէր յաշխարհն Ասիացոց, զբոշմէր մատանին Քարեհի . զի յայտ լիցի թէ մի ոգի չէ բաւական երկոցունցն բախտի : Օրարեկամն եւս եւ զհեծերպօրս, քանզի նպաս իսկ իշխանք զօրացն էին, ի Հանդերձս Պարսից զարգարէր . որ թեպէտ եւ անգամնէին, բայց ընդդէմ չկարէին դառնալ : Հարձք Յ եւ Ի, որչափ Քարեհի լեալ էր՝ զարքունիսն ընային, զորոց զհետ խաղային եւ ներքինեացն դատակէր, որոց եւ ընդելեալ իսկ էր զկանանցն կրել :

Յայնպիսի գեխութենէ եւ յօտարոսի բարոյից յայտնի իսկ դարչէին խորչէին առաջին զօրականք Փիղիպպեայ, քանզի շէր բնդ փափկութիւնս բնդելեալ ազգն, եւ յամենայն բանակի անդ զօրականացն այս մի ինչ միտք էին ամենեցուն եւ սոյն բանք, թէ առաւելագոյն եւս կորուստք յաղթութեամբն, քան պատերազման շահեցաք: Այժմ՝ մանաւանդ, ասեն, պարտեցաք, եւ տուտք զանձինս վտարանդիս բարոյից օտարոտոց եւ արտաքնոցն. ի գերեւոյց կերպարանս դառնալոց եմք յիւրաքանչիւր աշխարհս մեր. այս ինչ լինիցին վարձք այնչափն յամելոյ: Ամաչեմք պատկառեմք. պարտելոցն առաւել նման է թագաւորն մեր քան այնոցիկ որ յաղթեցին. իշխան էր նա Մակեդոնացոց աշխարհին եւ եղև նախարար Պարեհի իսկ նա քանզի գիտէր, թէ իշխանք բարեկամացն եւ զօրն գշարեալ գժկամակ լինին, պարգևացն առաւութեամբ ջանայր ամել զնոսա զիւրեւ: Այլ ինձ թուի թէ ազատացն՝ վարձք սարկութեանն շնն հաճոյ: Այնուհետև զի մի ի խոսվու-

Թիւն իրքն զառաժանիցին, պարտ էր ընդ գատարկութիւնն պատերազմ խառնել, որոյ գոյր իսկ նիւթ ի մտոյ: Վանդի Բեսոս առ զանձամբ պատմուճան արքունի եւ հրաման տայր զանձն Արտաշէս կոչել, եւ զՍկիւթացիս եւ զայլնն որ առ Տանայիս գետով բնակէին, գումարէր: Օչոյս պատմէր Սասիրարզանէս՝ զոր ընկալ իսկ ի կողմն իւր, եւ ի վերայ գաւառին՝ զոր յառաջն ունէր, կացոյց: Վայց քանզի ծանրացեալ էր բանակն առիւ եւ աւարաւ եւ հանդերձիւ, շկարէր խաղալ, հրաման տայր նախ զիւր բեռինան եւ ապա զամենայն զորուն բերել կուտել ի մէջ, բայց միայն յայնցանէ՝ որ յոյժ կարեւորք էին: Աւ էր դաշտ մեծատարած՝ յորեկին բերին զսպլան ակազձեալս բեռամբ: Իրբեւ ամենեքին ակն կալեալ մնային թէ զինչ ապա հրաման տալոյ իցէ, հրամայեաց զգրաստան ի բաց տանել, եւ մատուցեալ նախ ջահ իւրոյն բեռանց, եւ զայլնն եւս հրամայէր այլել: Աւ ի տերանց անախ լուցեալ այրէին, յայնցանէ որք բազում անգամ զբոցսն շիջուցին վասն զայն

ամենայն անարատ ի քաղաքաց թըշ-
նամեացն հանելոյ, եւ ոչ ոք էր՝ որ
լալ իշխեք զգինս արեան իւրոյ, զի
նոյն հուր էր որ կիզոյր եւ զինչս թա-
ղաւորին: Յետ այնորիկ սակաւ ինչ
քան թաղաւորին զցաւն ցածոյց,
եւ կազմք ի մարտ պատերազմի եւ
ամենայնի իսկ եւ բնաւի պատրա-
ստեալք սւրբախ լինէին թէ զբեռինան
մանաւանդ կորուսաք քան եթէ
զխրատ զգաստութեանն: Այնու-
հետեւ ի Բակարիացոց զաւան
երթային:

Աւլ Նիկանոր որդի Պարմենիո-
նեայ յանկարծակի անկեալ մեռա-
նէր եւ զամենեօն լի առնէր մեծաւ
անձկով: Իսկ թաղաւորն որ սաս-
տիկ քան զամենեօն արամեցաւ,
կամէր իմն անդէն կալ մնալ, զի
զայի ի յուզարկաւորութեանն, բայց
քանզի պաշարքն նուազեալ էին,
հարկ համարէին այնուհետեւ ճեպել
երթալ վազվազակի: Ասան այնո-
րիկ անդէն թողաւ Փիղտատս եր-
կու հազար եւ վեցհարեւր ա-
բամբք հանդերձ, զի թաղիցէ զեզ-
բոյր իւր. եւ ինքն գէմ եղեալ
երթայր առ Բեսսոս:

Սինչ զեռ նա յուղի անկեալ
 երթայր, թուղթք հասանէին նմա
 ի սահմանորդ նախարարացն, եւ ի
 թղթոց անախ ի միա առ թէ թըշ-
 նամու թեամբ մտօք խաղացեալ զայ
 զօրօք Բեսսոս, եւ զիտաց թէ Սա-
 տիրարդանէս զոր կացոյց նախարար
 ի վերայ Արեաց աշխարհին, կա-
 պարճս դարձոյց յետս եկաց յապրո-
 տամբու թիւն: Ասան այնորիկ թէ-
 պէտ եւ հասեալ կայր ի վերայ
 Բեսսեաց, այլ լաւ համարեցաւ նախ
 երթալ հնազանդել զՍատիրարդա-
 նէս, եւ հանէր գլառեալսն թեթեւս
 եւ զգունդս հեծեղադօրացն եւ տա-
 զնապաւ երթայր ճանապարհ զգի-
 շերն ամենայն եւ յանկարծակի առ
 թշնամիսն հասանէր: Իբրեւ զի-
 տաց Սատիրարդանէս թէ եկն նա,
 Բ հազարօք հեծեղադօրաց քանզի
 եւ ոչ բաւական էր աւելի ինչ քան
 զայն յանկարծակի գումարել, զնաց
 փախստական ի Բակարիս, իսկ այլքն
 հասին կարան զլերինսն՝ որ մօտ էին:
 Աւ է քարանձաւ վախուտ բնդ
 կողմն՝ որ հայի յարեւմուտս, իսկ
 բնդ արեւելակողմն իջեալ տակաւ ի
 բարձրաբերձ բարձրութենէն եւ բա-

զուժ՝ ծառատունկք անկեալ են ի նմա, եւ գոյ աղբււր մշտարուխ ի նմա՝ ուստի ջուրք յորդեալ խաղան: Այւ քարանձաւն է շուրջանակի Ա եւ Բ վտաւան. ի գաղաթանն կոյ դաշտ խտաւէա: Հրաման տուեալ էր բարբարոսացն ամբոխին բազմութեան՝ որ ոչ պիտանի ի պատերազմ էին, անդէն գաղարել. եւ ինքեանք ընդ կողմն քարանձաւին բունս ծառոց եւ քարինս բերեալ կուտին, որդելուէլ զճանապարհն: Այւ էին ԺԳ հազար վառեալ: Թող զկրատերոս, զի պաշարեացէ նա զնոսա, եւ ինքն աճապարէր հասանել առ Սասիրարզանէս:

Այւ քանզի գիտաց թէ յոյժ իսկ ի բացեայ է նա, գարծաւ վանել վկանդել զայնասիկ՝ որ զլերինսն բարձունս ունէին: Այւ նախ հրաման տայր սրբել ջնջել զվոյրսն, յոր մատչելոց էին. ապա իրբեւ ապառաժք եւ քարալժութիւն ընդ առաջ պատահէին, զուր աշխատութիւնն թուեր վասն բնութեանն հակառակ կալոյ: Իսկ նա, քանզի այնպիսի իսկ միտս ունէր, զի հաւնապազ ընդ զժուարին իրս սղորեալ

կուռէր, եւ զի գոժուարին էր յառաջ մտաշէլ եւ վշտագին գտանայն յետս, ազգի ազգի խորհուրդս ածէր զմըտաւ, մերթ զայն խորհէր ի մտի իւրում եւ մերթ զայս, որպէս ինչ սովորութիւն իցէ լինելոյ, յորժամ զառաջին խորհուրդսն լաւ շհամարիցիմք: Իբրեւ կայր վարանեալ, զայն խորհուրդ խմաստութեան՝ զոր մտօքն ոչ կարաց խորհել, բախան մատուցանէր: Շնչեաց հողմ սաստիկ յարեւմտից, եւ բազում նիւթ էր կտրեալ զօրականացն, որ ջանացան բանալ մուտ ընդ քարինսն: Այն նիւթ վառեցաւ բորբոքեցաւ ի տապախառն դողոյ, այնուհետեւ այլ ծառս եւս ի վերայ հրամայէր կուտել եւ տալ հրոյն ճարակ, եւ արագ արագ խախտ կուտեալ հարթեալ հաւասարէր բարձրութիւն լերինն: Ապա հուր արկեալ յամենայն կողմանց ընդ հանուր տարածանէր: Օրոյն յերեսս թշնամեացն հողմն տանէր, եւ ծուխն սաստիկ իբրեւ զամպ ծառացեալ յերկին կցէր: Աւ հնչեալ շառաշէին թանձրախիտ մայրիքն ի հրոյն հրդեհէ. եւ ինչ ինչ որ մօտ կայր

և շէր լուցեալ զօրացն՝ հուր անկեալ անդէն կիզուին: Իսկ բարբարոսացն ի վերջին իսկ ասանջանացն կամէին փախուցեալ ապրել մազապուր ընդ կողմն յոր շեւ էր հրոյ հասեալ, այլ ուր հուր չգոյր՝ անգթ թշնամիքն ընդդէմ կացեալ արդելուին: Այնուհետև աստի անտի կատրեալ մաշէին. կէսք ի հրոյն միջի այլք ի վիմաց զանձինս զարահոս ընկենուին, ամանք ի ձեռս թշնամեացն տային զանձինս, և սակաւք խանձոտեալք ի բուռն անկանէին:

Անտի շրջեցաւ եկն առ Արատերոս՝ որ զԱրատիակնոյ պաշարեալ ունէր: Աս զամենայն ինչ կազմեալ պատրաստեալ մնայր թագաւորին զաղոյ, զի նմա տայէ զպարձանս քաղաքին առնլոյ որպէս և էր իսկ ի դէպ: Այնուհետև զաշարակն հրամայէր մատուցանել Աղեքսանդրոս. և ի տեսլենէ իրացն զահի հարեալ բարբարոսացն ձեռս ի պարսպացն կարկառէին, աղաշէլ սկսան և ասեն թէ զըրամաութիւն բարկութեան քո, արքոյ, ի Աստիրարզանէս որ առաջնորդ ապստամ-

բաւթեանն եղև, պահեստի, եւ խնայեալ զընդա ի մեզ, որ անձնա-տուր եղևալ աղերսեմք: Տաղ նոցա թաղաւորն, եւ ոչ միայն բարձ գպաշարումն, այլ զամենայն ինչ որ էր բնակչացն դարձոյց ի նոսա:

Իբրև ել ի քաղաքէ անախ, ընդ առաջ պատահէր նմա գունդ մի նորոց զօրոց ի կատարումն բախան-դակութեան: Օ ի Չոյիդոս Շ Տե-ծեալս ի Յունաց աշխարհէն երեր, եւ Անախատարի առաքեալ էր Գ Տաղարս ի Ղիւրիկեցոց կողմանց. եւ էին ընդ Փիղիպպեոց Տեծեալք Թեսաղացոց Ճ եւ Լ. եւ ի Ղիւ-դացոց աշխարհէն եկն Ք Տաղար եւ Ո զօր մարդիկ. զՏեա գային նոցա եւ Յ Տեծեալք ի նմին ազգէ: Առեալ եւ զոյն գունդ ի Գրանդս խաղա-ցեալ Տասանէր: Առ է պատերազ-մասեր ազգն, եւ նախարար էր նոցա Բարդենդէս որ էր կցորդ դարձոյն Բեսեոց սպանանելով զթաղաւորն: Սա առ ահի պատժոյն սրոց ար-ժանի խակ լեալ էր փախուցեալ ան-կաւ ի Հնդիկս:

Է. Ա՛ իբրև ինն որ կային մնայ-ին ի ճամբարին եւ ոչ միայն յա-

պահալացեալ էր թագաւորն յար-
տաքնացն բռնութենէ, այլ եւ ա-
ռանց պարտութեան էր, ի ներքուստ
նիւթէր ի վերայ նորանենդութիւն:
Վիմնոս, որ ոչ կարի ինչ ճօխ եւ
սիրելի էր թագաւորին, սիրէր նա
զգաստանի որ որում անուն էր Նի-
կոմարոս: Սա որպէս եւ յերեսացն
մարթէր յայանի լինել, իբրև յի-
մարեալ եւ հիացեալ առանձինն ընդ
պատանեկին եմուտ ի մեհեան մի,
խոստանայր թէ ծածուկս եւ լու-
թեան իրս ասելոյ կ՛մ, եւ իբրև
ասկաւին պատանեակն վարանեալ
կայր ակնկալութեամբն, ալաչէր զի
զսնէ վասն հաւասար սիրոյն եւ
խնամոց մտաց երկոցունց երգմնի
լիցի, զի զոր նմացն ասելոյ իցէ, լու-
եղեալ թագուայէ: Աւ նա զմտու-
ածեալ թէ ոչ այնպիսի ինչ ասելոյ
իցէ զի եւ երգմնազանցութեամբ
պարտ իցէ ի մէջ բերել, երգմնի լինէր
յաստուածսն որ անգէն մօտ էին:
Ապա Վիմնոս ի վեր հանէր թէ
նենդ պատրաստեալ է թագաւորին
յօրն երբորդ եւ ես արանցն քաջաց
եւ երևելեաց որ ի նմին խորհրդեան
են կցորդ կ՛մ եւ հաւասարորդ:

Իբրև զայն լուաւ պատանեակն. Իմ
 շէ, ասէ, երգուեալ ի գործ սպանու-
 թեան եւ շղան իսկ կրօնք երկիրդա-
 ծութեան ուստի ստիպիցիմ թա-
 գուցանել զգործդ : Իսկ Գիմնոս
 առ դութն եւ առ տաղնապի եր-
 կիրդին յիմարեալ զաջոյ ձեռանէ
 պատանեկին բուռն հարեալ եւ ար-
 տասուէր. նախ սկսաւ աղաչել զի
 լինիցի խորհրդեանն բաժանակից եւ
 հաղորդ եւ կցորդ գործոցն. եւ
 եթէ զայդ, ասէ, յանձն չկարիցես
 առնուլ, սակայն ինձ մատն մի լինիր,
 զի թէ արդարեւ դութ անկեալ է
 իմ ընդ քեզ բաց յայլոց բազմոց
 նշանակաց եւ զայս նշանակ հաս-
 տատութեան ունիս, զի զգլուխ իմ
 յանձն արարի հաւատոց քոց զորոց
 տակաւին զլափ շէի առեալ : Ապա
 իբրև ետես թէ ի նոյն միաս պըն-
 դեալ չկամի ընդ գործն, մահաւ
 երկիրդին խուճապեցուցանէր, եւ
 ասէր թէ ի քումմէ զլիտոյդ սկիզբն
 առնիցեն դաւաճանք գեղեցիկ գոր-
 ծոյդ : Ապա մերթ կոչէր զնա կնատ
 եւ երկչոտ իբրև զկին եւ մերթ
 մատնիչ եւ դահիճ այնր որ սիրէ
 զքեզ, երբեմն խոստանայր մեծա-

մեծս եւ երբեմն թագաւորութիւն
 եւս խոստանայր, եւ տանէր բերեր
 զմիտս պատանեկին որ բացէ ի բաց
 զարշէր խորշէր յայնպիսի անօրէն
 գործոյ: Յետ այնորիկ մերկացեալ
 զսուսերն պողովատիկ մերթ ի պա-
 րանոց նորա ձգէր եւ մերթ յիւր
 պարանոցն. ապա ողորկելովն եւ
 սպասնալով սա խոստումն ի նմանէ
 ոչ զի լուսցէ միայն այլ զի եւ գոր-
 ծակից իրացն լինիցի: Քանզի հաս-
 տատուն միտք էին նորա եւ արժանի
 էր թէ ամօթխած լեալ էր, վասն այ-
 նորիկ յառաջին կամացն ոչ չըջեցաւ
 այլ բմբռնեալ ի դուրսն Գիմնեայ
 կեղծաւորեցաւ զամենայն յանձն
 անոււ: Ապա հարցանել սկսաւ
 թէ ընդ որոց ի դաշն մտեալ իցէ
 վասն իրացդ այդոցիկ. քանզի մեծ
 իմն է գիտել թէ որպիսիք ոք այն-
 պիսի մեծի գործոյն ձեռն արկանե-
 րոց իցեն: Իսկ նա շամշեալ սիրովն
 եւ անօրէն գործովն, շնորհակալ
 լինէր եւ ինդայր թէ որ քան զա-
 մենայն պատանիս քաջ եւ առաքինի
 էր յարեցաւ ի Գեմեարիտս անձնա-
 պահ եւ ի Պեւկոզայտս եւ ի Նիկա-
 նովր: Յաւելոյր ի նոսա եւ զԱփե-

բեառս եւ զՅոկկոս եւ զԳիզրսննսս
եւ զԱրբեւոզիս եւ զԱմինասս :

Արձակեալ ի բանից աստի Կիկո-
մաքոս զամենայն զոր լուաւ երթեալ
Հասուցանէր եղբօր իւրում Աերա-
զինեայ : Բայց նմա Հաճոյ թուեցաւ,
զի ինքն կացցէ ի խորանի իւրում,
զի մի յարժամ յարքունիսն մտա-
նիցէ, զխասացեն ինչ նենգիչքն թէ
մասնեցան, քանզի շէր սովօր նա
մասնել առ թագաւորն : Բայց
Աերազինոս առաջի դաւթին արքու-
նեայն կայր, քանզի շէր Համարձակ
երթալ մօա լինել, եւ մնայր ումէք
ի բարեկամայն որ յառաջնմէ զնզէ
անտի էին զի նովաւ մուծցի առ
թագաւորն : Աւել լինէր զի յեա
պլլոցն ի բաց արձակելոյ, Փիղոսա
միայն մնացեալ էր յարքունիսն, որ
էր որդի Աարմենիսնի, բայց շէ յայտ
թէ վասն որոց պատճառանաց : Սմա
Աերազինոս երեսօքն խափելովք
մեծի իմն աղմկելոյ նշանակ յայտ
արարեալ ցուցանէր, մատուցեալ ի
վեր Հանէր զոր ինչ յեղբօրէն լուաւ,
եւ Հրաման տայր երթալ պատմել
թագաւորին առանց յապաղու-
թեան : Իսկ Փիղոսայ յարգեալ

գովեալ զնա վաղվաղակի մտանէ առ
 Ըղեքանդքս , եւ բողբոմ բանս
 զայլոց իրաց ընդ միմեանս խօսեցեալ ,
 ոչինչ յայնցանէ զոր ի Աերաղինեայ
 լուս , պատմէ : Իսկ ընդ երեկս
 յորժամ ել պատահեաց նմա պա-
 տանեակն ի գաւթի անդ արքու-
 նեացն , մատուցեալ հարցանէր թէ
 զհրամանն կատարեցեր : Աւ նորա
 պատճառեալ թէ շոյր պարսպ
 թագաւորին անսալ բանից իմոց ,
 եւ այնպէս ել զնաց : Ի վաղիւ անդր
 յորժամ եկն նա յարքունիսն , մա-
 տեաւ առ նա Աերաղինոս , եւ յոր-
 ժամ ի ներքս մտանէր յուշ առնէր
 նմա վասն իրացն զոր երեկ խօսեցաւ
 նա ընդ նմա : Այս պատասխանի եւ
 եւ ասէ թէ վոյթ է ինձ վասն
 իրացդ . բոցց եւ ոչ յայնժամ ինչ
 հան ի վեր թագաւորին զոր լուեալն
 էր : Ասակած ել սկսաւ վասն նորա
 Աերաղինոս : Ասան այնորիկ զմտաւ
 ամ թէ այլ չէ պարս յամել , եւ
 պատանւոյ արմնն որոյ Մեարտն
 անուն էր եւ էր ի վերայ զինու տանն ,
 երթեալ գուշակ լինէր թէ նենգու-
 թիւն նիւթի : Իսկ նա զԱերաղինոս
 թագաւցեալ ի զինու տանն վաղվա-

ղակի շորաւ եցոյց թագաւորին զինչ պատմեաց նմա գուշակն, եւ լուանայր յայնժամ թագաւորն :

Առաքէր թագաւորն անձնապահս ձերբակալ առնել զԳիմնոս, եւ ինքն ի զինու տունն մտանէր : Անդ ցնծացեալ ուրախ լինէր Վերազինոս, եւ ասէր՝ թէ աստի զքեզ ողջանդամ տարեալ ի ձեռաց ամպարչտաց : Ապա հարցեալ մի ըստ միջէ Աղեքսանդրի զոր ինչ գիտելն պարտ էր, գիտաց զամենայն կարգաւ : Աւ միւսանդամ պնդեցաւ ինդրել հարցանել թէ քաներորդ օր է յորմէ հետէ Նիկամաքոս ետ նմա զրոյց, եւ նա իբրեւ խոստովանեցաւ, թէ այս երրորդ օր է, համարեցաւ թէ ոչ հաւատարիմ մտօր յետ այնչափ աւուրց պատմիցէ զոր լուեալ իցէ, եւ հրամայէր կապել : Աս սկսաւ բողոք բարձեալ գոչել թէ ի նմին իսկ ժամանակի յորում լուայ ընթացայ առ Փիղոսաս . թող նմա հարցցի : Վարձեալ հարցանէր թէ դտեր զՓիղոսաս եւ ժտեցար զի հասցեն առ իս բանքն, եւ իբրեւ ասէր թէ դտի եւ ժտեցայ եւ աղաչեցի, զձեռս յերկինս տարածանէր եւ յարասուս հարեալ աչ-

խարէր թէ այս ուրեմն հասուցումն իցէ ինձ ի բարեկամէ իմմէ որ սիրելի քան զամենայն բարեկամս իմ էր : Հայնմ ժամանակի Գիմնոս քանդի զխոսց թէ վասն որոց պատճառաւ նաց կոչիցի ի թագաւորէն , սուսե-
րան զոր ընդ մէջ ածեալ ունէր կարեվէր զիւր անձն խոցեր , բայց ի սուրհանգակացն ի վերայ հասանելոյ արգելեալ լինէր . եւ առեալ ածէին զնա յարքունիսն , ընդ որ հայեցեալ թագաւորին . զինչ խորհուրդ շարասէ խորհեցայ ի վերայ քո , Գիմնէ , զի քան զիս արժանի Մակեդոնացւոց թագաւորութեան թուեցաւ քեզ , Փիղատաս : Լայց նուազեալ էր նա ի բարբառոյ : Ասանայնորիկ յողւոց հանեալ եւ զերեանն ի բաց զարձուցեալ յերեսաց թագաւորին , անդէն թաւալեալ սասակէր :

Այս հրամանն թագաւորն զի եկեսցէ Փիղատաս յարքունիսն . Աերազինոս , ասէ , վերջին իսկ տանջանաց արժանի է , եթէ զնենդութիւնն որ պատրաստեցաւ ի զլուխ իմ , թագոյց աւուրս երկուս . նա զՓիղատաս պարտ այոց շարեաց կացոյց զի ասէ թէ իսկ եւ իսկ երթեալ զուշակեցի

Փիղոսոսյ : Արչափ մերձաւորագոյն
 ես ի բարեկամութիւն իմ, գոյնչափ
 մեծ են յանցանք անփոյթ ասնելոյ
 քո. եւ ես խոստանամ թէ այդ
 մանաւանդ Աերաղինեոյ ի գէպ է եւ
 ոչ Փիղոսոսյ : Օգնական քեզ ունիս
 զգառաւորդ, թէ միայն կարիցես
 յուրաստ լինել յայնմանէ զոր ար-
 զարեւարժան չէր գործել : Առեալ
 զայս ամենայն Փիղոսոսյ ասանց զան-
 զխակելոյ, եթէ յերեսացն մարթի-
 ցի ոգւոցն յայտնի լինել, համար-
 ձակ ասյր պատասխանի թէ Աե-
 րաղինոս զմելելոյ ուրուք բանս ամ
 առ իս, այլ ես չհաւատացի այն-
 պիտում ցոփ եւ թեթեւ մարդոյ,
 եւ կասկածէի թէ գուցէ յարժամ
 զկազն որ համանուոյ ընդ անամօթի
 ուրուք իցէ ի մէջ բերիցեմ, այլ քն
 ի ծաղը գառնայցեն. բայց քանզի
 Գիմնոս անձամբ անձին արար, չէ
 պարտ այնուհետեւ լռել, որպիսի
 ինչ եւ իրքն իցեն : Աւ գիրկս ար-
 կեալ զթագաւորան աղաչել սկսաւ,
 զի յառաջին կեանան մանաւանդ
 հայիցի եւ ոչ ի յանցանան որ լռու-
 թեան յանցանք են եւ ոչ գործոյ
 իրելք : Աս գիւրաւ շկարեմ ընարել

Թէ արդարեւ հաւատաց նմա թա-
գաւորն, եթէ ի խոր թագոյց զօրբա-
մբաութիւն բարկութեանն. զաջ
ձեռն մատուցանէր նշանակ հաշ-
տութեանն եւ ասէր թէ ես այսպէս
համարիմ թէ առ ոչ ինչ գրեալ իցե-
քս զբան այնք որ գուշակն եղև, եւ
ոչ եթէ թագուցեալ:

Ը. Ա. Ի մի վայր կոչէր զբա-
րեկամն, բայց Փիղոսաս ոչ կոչեցաւ
ի ժողով անգր, իսկ Նիկոմաքեայ
հրամայէր ի ներքս մտանել: Սա
զոր թագաւորին պատմեալ էր, կար-
գեալ գնէր մի բաւ միջէ առաջի Նակ
Արատերոս յոյժ էր սիրելի թագաւ-
որին եւ վասն այնորիկ հակառակորդ
էր նա Փիղոսայ վասն նախանձաւոր
իշխանութեանն լինելոյ. եւ շէր
ինչ անակզեակ թէ բազում անգամ
ծանր եւ տաղտուկ լինէր նա լսե-
լեաց թագաւորին վասն առաւել
յօրանալոյ եւ ի քաջութիւնս իւր
եւ ի գործս պանծացեալ պարծելոյ.
Եւ թէ վասն այսր ամենայնի կաս-
կածեալ է նա վասն նորա, եթէ
վասն նենգութեանն ոչ, սակայն
վասն ամբարհաւածութեանն: Օ՛վը-
տաւ ամ թէ ոչ այլ ինչ գիպող քան

զայս պատահար դոյ զԹ շնամին վատ-
 Թարեւոյ, եւ զԹ ութեանն պատ-
 ճառանօք զԹ շնամու թիւնն թաքու-
 ցեալ. Երանի թէ ի սկզբան իսկ
 ասէ, իրացս այսոցիկ ընդ մեզ կամէր
 խորհուրդ առնուլ: Արատ տուեալ
 էր մեր քեզ զի եթէ ներել ինչ կա-
 միցիս Փիղոսայ, յանձն առցես մա-
 նաւանդ թէ մի գիտացէ նա թէ
 որչափ ինչ պարտիցի նա քեզ, քան
 եթէ յես ի տաղնայ երկիւղի մա-
 հուն հասանելոյ ստիպիցես առաւել
 զվշտաց վասնդ ի իւրոյ բազում ան-
 դամ խորհել եւ ոչ զքոց երախտեաց:
 Օ ի նա ցանդ կարիցէ նենդել քեզ,
 եւ գու ոչ միշտ ներել մարթայցես
 Փիղոսայ: Աւ մի այսպէս համարիցիս
 թէ նա որ յայնպիսի ինչ ժաւցաւ
 ներելովն կարիցէ փոփոխել. գիտէ
 նա թէ որք զգթ ութիւն սպառիցեն,
 այնուհետեւ շկարեն յուսալ: Այլ
 թէպէտ եւ ինքն կամ տարջանօքն
 կամ պարտեալ յերախտեաց գործոց
 քոց կամիցի հանդարտել, եւ գիտեմ
 թէ հայր նորա Պարմենիսն որ այն-
 շափ զօրացն զօրավար է, եւ հին իմն
 իշխանութիւնէ նորա առաջի զօրացն
 քոց եւ ոչ կարի ինչ ի վայր է քան

զբարձրութիւն մեծութեան քո՝
 շխարէ ժողով ունել թէ զկենդանու-
 թիւն որդւոյ իւրոյ քեզ պարտիցի:
 Եւ ինչ երախտիք զոր ասեամք:
 Եւ մաշեմ խոստանալ թէ արժանի է
 նա մահու: Վարձեալ նա լաւ հա-
 մարի կարծել թէ զբկեցաւ եւ ոչ
 թէ զարիւն ի քէն ընկալաւ: Աւստի
 եւ զայդ զխոստջիւր թէ կռուել եւ
 մարտուել կայ քեզ ընդ նոսա ի
 վերայ կենաց քոց եւ փրկութեան:
 Կան տակաւին թշնամիք զորս կա-
 միմք երթալ առնուլ ի բուռն, նոքին
 բաւական են. բայց աղէ դու ամբացս
 զկողս քո յընտանի թշնամեաց քոց.
 Թէ զսոսա ի միջոյ բառնայցես յար-
 տաքնոյն մի ինչ զանգիտեր:

Օչայսպէս զսոյն ձեւ Արատերոս.
 եւ այլքն եւս հաւատարիմ զբանսն
 առնէին թէ ոչ թաքուցանէր ար-
 դեք զբան այնք որ դուշակն եղև
 նենդութեանն, եթէ ինքն առա-
 ջնորդ չէր կամ կցորդ: Օխ օ՛ դք
 ասեն, որ առաքինի եւ լաւ դք իցէ,
 ոչ միայն ի բարեկամաց այլ եւ յետին
 իսկ ռամկէն, որ լսիցէ զայն որ
 նմայն պատմեցաւ եւ ոչ վաղ առ
 թաղաւորն ընթացեալ հասանիցէ:

շէր պարտա եւ ի Աերաղինեայ իսկ
 ուսանել որ իբրեւ լուսա յեղբորէն
 եկեալ պատմեաց նմա, այն որ որդի
 էր Պարմենիոնի եւ զօրավար Հեծե-
 լագօր զօրաց եւ զխաւր զամենայն
 ծածուկս թագաւորին. կեղծաւո-
 րեցաւ եւս թէ շէր պարապ թագաւ-
 որին անսալ բանից նորա. զի մի զայլ
 ոք խնդրիցէ գուշակն: *Ափիսմաբոս
 որ եւ երդմնի իսկ ի զխոն լեալ էր,
 ածապարեաց զխիղճ մտացն պար-
 զել. իսկ Փիլոսաոս խաղու եւ ծաղու
 գրեթէ զօրն ամենայն մաշէր. եւ
 ծանրացեալ տաղակայր զսակաւիկ
 ինչ բանս որ վասն զլից թագաւորին
 էր, խառնել ընդ երկայն երկայն բանս
 խօսիցն, թերեւս եւ ընդ աւելորդս
 իսկ: Այլ ասէ թէ ոչ հաւատացի
 մանկուոյն որ զայնպիսիան պատմին:
 Իսկ արդ Հիմ երկուս աւարս ձգեալ
 յերկարէր. որպէս թէ հաւատարիմ
 զգուշակութիւնն համարիցի. զԱե-
 բաղինոս պարտ էր ի բաց արձա-
 կել, եթէ արդարեւ անդոսնէր զբանս
 նորա: Ամենայն ոք ի վիշտս տա-
 գնապի իւրոյ առաքինի միտս պարտի
 ունել. բայց յարժամ՝ զկենաց թա-
 գաւորի երկիցէ ոք, զիւրահաւան

պարտի լինել . և և նոցին իսկ որ զանա-
տիան պատմիցեն անսալ : Ամենեքին
այնուհետև խրատ տային հարց և և
փորձ առնել . զի ի մէջ բերեալ շուրջէ
զայնասիկ որ բնիկը կցորդեալ իցեն
զորձոցն : Կսկ թագաւորն պատուի-
րէր լուս լինել վասն իրաց խորհր-
դեանն և անդէն արձակէր :

Յետ այնորիկ հրաման տայր ազգ-
առնել թէ ի վաղիւ յուղի անկա-
նելոց իցեն . զի մի կարծիս տայցէ
թէ նոր ինչ խորհուրդ խորհեցան :
Հրաւիրեցաւ և Փիղատոս ի խրա-
խութիւն որ էր նմա վերջին , և և
թագաւորն ոչ միայն բնթրել յանձն
առ բնդ նմա , այլ և և բնդաներար
լինէր նմա խօսակից , զոր դատա-
պարտեալն էր . ապա յերկրորդում
պահու գիշերոյն իբրև զհրազան ի
մայր դարձուցին , սակաւաւորօք
եկին մտին միանգամայն յարքունիսն :
Հեփեստիան և և Արատերոս և և Աիւ-
նոս և և Արիդիոս որ ի բարեկամաց ան-
տի էին . և և ի զինակրաց անտի Պեր-
զիկկաս և և Ղեւնատոս : Հրաման
տուաւ ի ձեռն նոցա զի որք պահէին
զպահպանութիւն արքունեացն վա-
սեալք արթուն կայցեն : Աւ . առ .

ամենայն գրունան կարգեալ կաղ-
մեալ կային հեծեալք, որոց հրաման
տուեալ էր եւ զգնացս ճանապար-
հացն պաշարել, զի մի առ Պարմե-
նիոն ոք որ յայնժամ ի վերայ Մա-
րաց աշխարհին եւ յաճախագունդ
զօրաց հրամատար էր գաղտ պրծեալ
երթիցէ : Իսկ Աթառիաս երեք-
հարեւր վառելովք եմուտ միջամուխ
յարբունիան, առւան նմա տասն
սուրհանդակք զորոց զմիոյ միոյ զհեա
երթային տասն տասն կապարճա-
կիրք : Սորա բաշխեալ բաժանեցան
երթալ ըմբռնել զայլս ի նենդա-
զործաց անախ : Աթառիաս որ երե-
քարիւրովք առաքեցաւ առ Փիղո-
տաս շանայր խորասկել զգրունս
ապարանիցն քանզի աղիեալ էին .
յիսուն ժիր եւ քաջ երիտասարդք
զնովաւ էին . զի այլոցն հրաման
տուեալ էր պատել յամենայն կող-
մանց ապարանիցն զի մի զանխուլ
ելեալ պրծանիցի Փիղոտաս : Իսկ
նա կամ վասն զի յանհողս էր կամ
զի աշխատարեկ լիեալ էր, ի քուն
եղեալ ննջէր . իսկ Աթառիայ ի
վերայ հասեալ ձերբակալ առնէր
մինչ զեռ նա ի թմբրութեան էր :

Այս իբրև զթմբբութիւնն ի բաց
 թօթափեաց եւ արկան շղթայք
 ընդ անձն : Յաղթեաց, ասէ, բա-
 րութեան, քում, արքայ, ժանտու-
 թիւն թշնամեաց իմոց : Աւ աւելի
 ինչ քան զայն ոչ խօսեցաւ, այլ
 առին ամին զնա ծածկեալ զգլուխն
 յարքունիսն :

Իսկ ի վաղիւ անդր հրամայէր
 թագաւորն զի ամենէքին որ վա-
 ուեալ իցեն ի մի վայր եկեալ ժողո-
 վեացին, եկին ժողովեցան իբրև վեց
 հազար զօրականաց, եւ բաց ի նոցա-
 նէ ամբօխ ջրակրացն եւ փայտակրացն
 խճողեալ զարքունիսն ընուին : Օ Քի-
 ղատառ բանակաւն իւրեանց ծածկէին
 զինակիրքն, զի մի երևւիցի ամբօխն
 մինչ չեւ խօսեալ թագաւորին ընդ
 զօրացն : Օ ի վասն դատաստանաց
 մահու զօրքն առնէին հարցափորձ
 քննութեան ըստ առաջին սովորու-
 թեան Մակեդոնացւոցն, իսկ ի խա-
 զաղութեան՝ ուամիկն, եւ ոչ ինչ
 իմիք ձեռնհաս էին թագաւորքն
 մինչ չեւ յայանի եղեալ ճոխու-
 թեանն :

Թ. ԱՅՆՈՒՆԵՏԵՆԻ նախ զԻմնեայ
 զիակն ի մէջ բերեն, եւ բազումք

ոչ գիտէին թէ զինչ գործեալ է նորա կամ զինչ վերապահաւ վախճանեալ: Ապա յառաջ մտաւ թագաւորն խօսել, եւ տեսիլ երեսացն յայտ առնէր զորսին տաղաուկ: Աւարամուտիւն իսկ բարեկամացն ոչ փոքու իմէր ակն տայր ունել: Մեծ ժամն կայր այնպէս թագաւորն զերես ի զեալին արկեալ իբրև զազնեալ եւ զզարմացեալ, ապա սղի առեալ. Գրեթէ, ասէ, ով զորականք, յանօրէն ձեռաց մարդկան զերծեալ կամ ի միջի ձերում. զիցն տեսչութեամբ եւ զթով կամ կենդանի: Մեծարդ տեսիլ երեսաց ձերոց զարթոյց զբզռեաց զկծեցոյց զի եւս սասակադոյն ցամաւոյում նենդչաց իմոց, քանզի այն իսկ առաւել վայելչութիւն կենաց իմոց է, մանաւանդ թէ մի միայն իսկ, զի այսչափ արանց քաջաց որ եւ ինձ երախտաւորք են՝ կարիցիմ առնել հասուցումն: Հաս ընդ մէջ զրանս թագաւորին զօրացն հեծութիւնն եւ ամենեքին սկսան արտասուս արկանել. ապա միւսանդամ խօսել սկսաւ թագաւորն եւ ասէ, Ապա սրչափ յաճախադոյն արամեցուցից զձեզ:

յորժամ եւ զառաջնորդս զորժոյն ի մէջ բերեալ զուցից, զորոց սակաւին զանդիսեմ յիշել, եւ որպէս թէ ապրել մարթայցեն, զանուանս շկամիմ ասել: Բայց սակայն պարտ է առաջնոյ սիրոյն յաղթել, եւ զխորհուրդ նենգութեան ամպարիչս քաղաքացեաց մերոց յայանութեամբ ի մէջ ածել: Իսկ արդ զխորհրդայնպիսի անօրէն զորժոյ լուս լինիցիմ. Պարմենիան՝ յայնպիսում աստ հասակի, որոց բազում երախտիս յինէն եւ ի հօրէ իմմէ դուեալ է եւ քան զամենայն բարեկամս մեր առաջին է, այնպիսում զորժոյ առաջնորդ զանձն կացոյց: Ապաստար նորա Փիղատաս զՊեւկոզայոս եւ զԲեմեարիոս եւ զայս Գիմնաս զորոց զգին նշմարէք եւ զայլսն եւս զնորին անմտութեան խորհրդակիցս, հրապուրեաց ի գլուխ իմ:

Նշէր յամենայն կողմանց շնջիւն զայրացելոցն եւ քրթմնջելոցն ի ժողովի անդ որպէս սովորութիւն իցէ ի բազմամբոս բազմութեան գէպ լինել, մանաւանդ ի զօրականացն բազմութեան, ուր կամ թէկն ածելով կամ զասմամբ բնաւն վճարի:

Այս Կիկամարոս եւ Մեարոն եւ
 Կերազինոս ի մէջ անոցին, եւ զինչ
 իւրաքանչիւր ուրուք պատմեալ էր՝
 զայն ի մէջ բերէին: Բայց եւ ոչ ի
 միոյ ուրուք գուշակութենէ յայ-
 անի ինչ լինէր, եթէ իցէ Փիղո-
 տաս կցորդ գործոյն: Ասան այնո-
 րիկ զազարեալ առ վայր մի ի զայ-
 րազին ցասմանէ, բարբառայ գուշա-
 կացն միտ եղին լռութեամբ: Այս
 թագաւորն հարցանէր թէ որպիսի
 դք ձեզ թուիցի որ զայսոյ իրաց գու-
 շակութիւն յինէն թագուցանիցէ:
 Այս զի ոչ ընդունայն ինչ գուշակու-
 թիւնն էր, յայտ Գիմնեայ անոցք
 առնեն: Կերազինոս ի տանջանաց ոչ
 զանդիտեաց յորժամ զանյայտ իրս
 եկն պատմել, Մեարոն եւ ոչ մի
 վայրկեան ժամանակի յամեաց գալ
 պատմել, մինչ զի անդր ուր լուա-
 նայի դիմեալ եկն. Փիղոտաս միայն
 ոչ երկեաւ յիմեքէ, ոչ հաւատաց
 իմէք: Ահա առաքինի սգւոյն. զբժ-
 զմել պարտ էր ընդ վիշտս վտանդի
 թագաւորին, զդէմն երեսացն վախ-
 խել եւ այնմ որ այնպիսի իրաց գու-
 շակ լինէր մտազխրութեամբ լսել:
 Վանդի ընդ լռութեամբն գործ շա-

բութեան հայ, եւ շանկութիւն ակրն-
 հայութեան թագաւորութեան գա-
 հալէժ գարահոս ի յետին իսկ
 անօրէնութիւն մղեալ կործանեաց
 զանձն նորա: Ի վերայ Մարաց աշ-
 խարհին է հայր նորա: Աւ ինչն
 հղօր եւ կարօղ է զօրօք իմնվք առաջի
 բազում զօրավարաց զօրացն, եւ
 մեծամեծս եւս քան զայնոսիկ որոց
 հասու է, իննդրէ: Աւ անգլաւակու-
 թիւն իմ, քանզի անօրգի եմ, ար-
 համարհ թուի: Այլ սխալէ Փիղո-
 տաս: Օձեզ եւ որդիս եւ հարս եւ
 ազգականս եւ թայրաթտաս ունիմ,
 յորժամ գուք սղջ իցէք, ես անգլաւակ
 չկարեմ լինել:

Ապա զթուղթն Պարմենիանի որ
 անկաւ ի ձեռս զոր առ որդիս իւր
 առ Նիկանոսիւր եւ առ Փիղոտաս
 գրեալ էր, բնթեանոյր, որ ոչինչ
 նշանակ ունէր զչարի իրիք խորհր-
 դեան: Օ ի բովանդակութիւն նորա
 էր այսպէս. Նախ զձէնջ հոգ ի մտի
 կալարուք, ապա զձերայոցն. զի այն-
 պէս զոր ի մտին եզաք վճարիցեմք:
 Աժէր զնորիմք թագաւորն թէ
 այնպէս իսկ գրեալ է թուղթս՝ զի
 եթէ առ որդիսն իւր հասանիցէ,

քանզի իրագէտ են նաքա իրացն,
 իմանայցի. եւ եթէ ի բուռն անկա-
 նիցի, զանգէտան պատրիցէ: Այլ
 զի Գիմնոս զՓիղրասա ոչ անուա-
 նեաց, յորժամ զայլոց որ կցորդ
 գործոցն էին յայտ արար, այն ոչ
 եթէ նշանակ ինչ անմեղական մտաց
 նորա է, այլ զորութեանն, զի եւ
 նորին իսկ երկնչին ի նմանէ որ մատ-
 նելն կարող են զնա, մինչ զի յոր-
 ժամ զանձանց լինիցին խոտափան,
 զնա թագուցանեն: Այլ զՓիղր-
 սաս յայտ նորին իսկ կեանք առ-
 նեն: Սա իրագէտ եւ շարեաց կցորդ
 յարեցաւ Ամբնացոց որ հօրեգրօրօր-
 դի էր իմ եւ ի Մակեդոնացոց աշ-
 խարհիննիւթեաց նենգութիւն ամ-
 պարշտութեան ի զլուխ իմ: Սա
 Ատտաղեաց քան զոր զժնդակազոյն
 թշնամի ոչ որ էր ինձ, զքոյրն ես
 ի կնութեան: Սա՛ յորժամ գրեցի
 ես նմա վասն բնասնութեանն եւ
 բարեկամութեան, թէ որպիսի ինչ
 վիճակ ել ի հրամանէ պատաս-
 խանուոյ Արամազդայ Համոնեայ, իշ-
 խեաց այսրէն գրել ինձ թէ խնդակից
 եմ քեզ զի ի համար աստուածոցն
 մտեր, այլ սղորմիմ այնոցիկ որ առ

քեւն կեցցեն, զի զպայմանաւ շա-
 փոյ մարդոյ անցուցանեն: Այս նշա-
 նակք են եւ յառաջագոյն խի մտաց
 նորա, որ օտարացեալ էր յինէն եւ
 խանտայր ընդ փառս պարժանաց
 իմոց. զայս ամենայն պահէցի ի սրտի
 իմում, ով զօրականք, ցորչափ ժա-
 մանակս արժանն էր: Օ ի համարէի
 այսպէս՝ թէ զմասն մի աղեաց իմոց
 կատարիցեմ, եթէ զայնոսիկ՝ որոց
 մեծամեծսն շնորհեալ էի, յանար-
 զութիւն հասուցանիցեմ: Ապց
 այսուհետեւ ոչ եթէ զբանսն պարտ
 իցէ պատժել. ժպրհութիւն լեզուի
 եհաս ցուտերս խի: Օ ցուտերսն
 իւր սրեաց ինձ սայրասուր Փիղոսաս
 եթէ արդարեւ հաւատայք ինձ:
 Արդ եթէ զայս ամենայն Փիղոսաս
 դորժեաց, յո՞ երթայց կամ յո՞ ան-
 կայց, ով զօրականք, ո՞ւմ հաւատա-
 ցայց զղլուի իմ: Ա վերայ հեծելա-
 զօր զօրաց որ ընտիր մասն է զօրաց
 իշխանաց ազնուաց ի մանկուոյ ան-
 տի, զնա միայն կացուցի սպարապետ.
 հաւատոց նորա եւ խնամոց նորա
 յանձն արարի զկեանս իմ եւ զչոյս
 իմ եւ զյաղթութիւն իմ: Օ հայր նո-
 րա ի նոյն պատիւ բարձրութեան յոր

զիս եզիք, հասուցի, զՄարաստան
քան զոր շիք աշխարհ ընչաւեա նմա
կաու, եւ զայնչափ հազարաւորս քա-
ղաքացեաց եւ նիզակակցաց արկի ընդ
իշխանութեամբ նորա: Աւտի պա-
հեանն խնդրեալ էի անտի յայանե-
ցաւ վիշտ վտանգի: Աւ երարդեւք
թէ ի ճակատու անկեալ էի, զի լի-
նէի աւար թշնամւոյ եւ ոչ եթէ
կատորեալ յառնէ քաղաքացւոյ:
Այժմ՝ զերծեալ ապրեալ յամենայն
տազնապէ յորոց միայն երկնչէի,
յայն անկայ յորմէ շէր ինձ իսկ պարտ
երկնչել: Սովոր իսկ էք երբեք եր-
բեք խնդրել յինէն, ով զօրականք,
զի խնայեալ զընդացայց կենաց իմոց:
Վուք իսկ կարէք առնել զոր ինչ ինձ
խրատ տայք գործել: Ի ձեռս ձեր
եւ ի զէնս ձեր ապաստանեալ կամ,
առանց ձերոց կամաց կենդանի չկա-
միմ լինել. եւ եթէ կամիք, սակայն
թէ ոչ ի ձէնջ պաշտպանիցիմ, կեն-
դանի շմարթեմ կալ:

Ապա հրաման տայր զՖիղոսոսս ի
մէջ բերել կապեալ ձեռս յետս եւ
ծածկեալ արկանելեաւն հնաստով:
Վիւրաւ գոյ ի միտս առնուլ եթէ
հարան նորա ի միտս իւրեանց իրրեւ

զողորմ կերպարանսն տեսին, ընդ որ
 սակաւիկ մի յառաջագոյն շարակնե-
 լով հայեին: Արեկ տեսեալ էին զնա
 շի զօրավար էր պրուծիոյն. զիտէին
 թէ ի խրատունս թագաւորին էր:
 Յանկարծակի պարտաւոր եւ դատա-
 պարտեալ մանաւանդ թէ եւ ի կա-
 պանս նշմարեին, յիշեին եւ զՊար-
 մենիանեայ վիշտան զայնպիսի զօրա-
 վարի եւ զերեւելի քաղաքացւոյ,
 որ անդէն յերկուց որդւոյն ի Հեկ-
 տորէ եւ ի Նիկանորայ անկեալ, ընդ
 մուտումն որ ի վշտաց անտի մնա-
 ցեալ էր, ի դատաստան հասեալ էր
 մինչ գեռ հեռին իսկ էր: Ասան
 այնորիկ Ամինտաս հազարապետ
 թագաւորին, մուսանդամ բանս
 զժնդակութեան ի Փիղոտաս խօսէր
 եւ զկծեցուցեալ գրգռէր զամբօին
 որ ի գութ էր դարձեալ. եւ ասէր
 թէ մասնեցան նորս բարբարոսաց
 եւ ոչ ոք ի նոցանէ դարձցի պարէն
 առ կին իւր եւ յաշխարհ իւր եւ առ
 հոյր եւ մայր իւր. իբրեւ մարմին
 մի հասեալ ի գլխոյ, առանց շնչոյ,
 առանց անուան, յօտար երկրի լի-
 նիցին խաղալիկ թշնամւոյն: Աչ
 հաճոյ թուեցաւ բանն Ամինտայ

Թագաւորին որպէս ինքն ակն ունէր, զի զկանանց եւ զաշխարհէ ճառս ի մէջ բերեալ հեղգագոյնս առ այլ եւս զորձս արար զնսսաւ :

Ապա Աիւնաս թէպէտ եւ ամուսնացուցեալ էր իւր զքոյրն Փիղոսայ, այլ սասակագոյնս քան զամենեւին ամբաստան լինէր զՓիղոսայ, բողոք բարձեալ գոչէր թէ նենդիչ է թագաւորին եւ զահիճ եւ մասնիչ աշխարհի եւ զօրաց, եւ զվէմն որ առաջի ստիցն կայր ի ձեռն առ եւ ի նա կամէր արկանել . զի որպէս բազումք կարծեցին՝ զի ի տանջանացն կամեցաւ զնա ապրեցուցանել : Այլ արդեւ զձեռննորա թագաւորն եւ ասէր, թէ պարտ եւ պատշաճ է նախ համարձակեցուցանել պարտաւորին յայտ առնել զիւրոյ գատատաննէն եւ ոչ այլ իմն ազգ կամիմ գտանել : Ապա ուրեմն խօսել սկսաւ Փիղոսաս հիացեալ եւ յազուիթիւն կործանեալ, կամ վասն մտացն խղճի եւ կամ ի մեծութենէ վշտացն վտանգի ոչ զաչս ի վեր իշխելը հանել ամբասնալ եւ ոչ բերան բանալ : Յետ այնորիկ մինչ զեռ հստէին արտասուք յաչացն փղձկեալ

ի նա յնոյր որ ունէրն զնա . եւ ջնջեալ զայնն հանգերծիւն նորա , տակաւ որի առեալ կազգուրէր եւ ձայնն ի նա գառնայր , եւ մինչ գեախօսելն կամէր՝ հայեցաւ ի նա թագաւորն . Կակեղանացիքն , տակ , գատ կամին առնել վասն քո . հարցից զքեզ թէ գաւառական բան արկանելոց իցես ի կիր : Ասէ յայնժամ Փիղատա , թէ Աչ միայն Կակեղանացիք , այլ եւ բազումք եկեալ հասեալ են որք որպէս կարծեմ զիրագոյն ի միտ առնուցուն զոր ասիցեմ , եթէ զնոյն բարբառ ի կիր արկանիցեմ որով գուդ խօսեցար , ոչ վասն այլ ինչ իրիք , որպէս ինձ թուի , բայց զի ի բազմաց իմանայցին բանք քո : Յայնժամ ասէ թագաւորն , տեսանէք զի եւ ի գաւառական բարբառոյն տաղակայ Փիղատա . քանզի նա միայն է որ զայն բարբառ չկամի խօսել : Բայց խօսեսցի որպէս ինչ նմա հաճոյ թուեսցի , բայց զուր զայն անէք զմտաւ՝ թէ նա առ հասարակ ի բարուց մերոց եւ ի բարբառոյ բանից մերոց զարշի եւ խորշի : Այսպէս ել զնաց ի ժողովոյ անախ :

Ժ. ԵՊԸ խօսել սկսաւ Փիղոսոս
 ևւ ասէ, այնմ որ ասանց մեզաց է՝
 դիւրին է զասանել բանս, այլ ի շա-
 փու բանիցն կալ դժուարին է աս-
 ապելոյ: Ս ասն այնորիկ ի մէջ
 բարւոք խղճի մտաց ևւ ասապա-
 նաց անիրաւութեան կամ անկեալ-
 ոչ դիտեմ որպէս կամ զինչ օրինակ
 անասցից մտաց իմոց ևւ ժամանակիս
 այսմիկ: Չիք դատաւոր քաջ դա-
 տաստանաց իմոց, ևւ արդարեւ ոչ
 առնում ի միտ թէ հիմ չկամի նա
 ինքնին լսել ինձ, ուր զի յորժամ
 դիտասցէ զիրս դատաստանաց իմոց
 ևւ դատապարտել կայ է ևւ արձակել,
 ևւ եթէ ոչ լսիցէ, չկարեմ ապրել ի
 նմանէ յորժամ հեռի իցէ, զի յոր-
 ժամ մտն էր դատապարտ եղէ:
 Եւթ թէպէտ ևւ ասն որ ի կապանս
 իցէ ոչ միայն աւելորդ է պատասխա-
 նատութիւնն այլ ևւ ի թշնամու-
 թիւն ևւս գրգռէ, զի ապալէս իմն
 կարծեցուցանէ՝ թէ ոչ եթէ դիտուն
 ինչ զդատաւորն առնիցէ, այլ յանդի-
 մանեալ կշտամբիցէ. բայց զինչ օրի-
 նակ ևւ զանձնէ իշխանութիւն իցէ
 ինձ խօսել, ոչ թողից ոչ Լքից զանձն
 իմ ևւ ոչ յանձին կալայց՝ զի ևւ յանձնէ

յիմաց բանից դատապարտեալ երևե-
 իցիմ : Օ ինչ վնաս իմ գործեալ է
 զայն ինչ ոչ գիտեմ : Ոչ ոք է ի
 միաբանելոց անախ որ անուանիցէ
 զիս . Նիկոմաքոս շատաց ինչ զինէն .
 Աերազինոս աւելի ինչ քան զոր
 լուեալ էր շմարթէր գիտել : Եւս
 զլուխ միաբանելոցն համարի զիս
 արքայ : Իսկ արդ մարթ ինչ էր
 Գիմնեայ զանց առնել զնովաւ զորոյ
 զհետ երթայր : Սանաւանդ զի յոր-
 ժամ նա բնկերս ինդրէր պարտ , էր
 եւ սուտ իսկ անուանել զանուն իմ
 զի այնպէս գիւրաւ զայցէ ի հաւան
 այն որ ի փորձութեանն էր : Վանդի
 ոչ եթէ ի յայանելն զգործն զանց
 արար զանուամբ իմով , զի կարծիցէ
 թէ ինայիցէ ի կցորդ իւր եւ յբնկեր .
 Նիկոմաքոս՝ զորմէ կարծէր թէ լը-
 սեալ պահիցէ զճածուկսն որ վասն
 անձին իւրոյ էր , խոստովան եղև ,
 զայլն անուանեաց եւ զինէն միայն
 լուեաց : Եղէ սով զինուորակիցք , եթէ
 Աերազինեայ առ իս շէր եկեալ եւ
 շառնէր զիս իրիք գիտակ վասն իրաց
 միաբանութեանն , եկեալ կայի՛ ար-
 դեւք ի դատաստան այսօր , առ անց
 ուրուք անուանելոյ զիս : Վայցթող

տակաւ ին կենդանի իցէ Գիմնոս եւ խնայիցէ ինձ . իսկ այլ քն զի՞նչ . որք զանձանց խոստովան լինին , զինէն լուեն : Չարակամ են վիշաք , եւ փնասակարն յորժամ իւրովն տանջանօք բկիցի , զեւք լինի նմա այլոյն տանջանօք : Այնչափ իրազէտք կան գործոյն եւ ի պրկոցին եւս եղեալ շասիցե՞ն զճշմարտութիւնն : Այլ ոչ զք է որ զընդայ յայն որ մեռանելոց իցէ , եւ ոչ նա ումեք խնայէ որ մեռանելոց է , որպէս ես կարծեմ :

Այլ ժամ է ի ճշմարտ փնան գալ որ եւ մի է եւ միայն . թէ ընդէր զիրացն որ պատմեցաւ քեզ լուռ եղեր . հի՞մ այնպէս անհոգ լուար : Այս որպիսի ինչ զինչ իցէ , յորժամ խոստովան եղէ , թողեր դու ինձ , Աղեքսանդրոս , ուք ուրեք եւ իցես . բունն հարեալ կալայ զաջոյ ձեռանէ քումէ որ նշանակ հաշտութեանն էր . եւ էի ընդ քեզ յընթրիսն : Այլ թէ հաւատացեր դու ինձ , լուծայ , եթէ խնայեցեր ինձ , ապա արձակեցայ . գոնէ գրո իսկ դատաստան պահեա : Օ ի՞նչ ինչ գործեալ է իմ յայսմ գիշերի յորմէ հեռէ ելի ի սեզանոյ քումէ . զինչ գործ նոր

չարութեան պատմեցաւ զեղ եւ շրջեաց զմիտս թո : Օտանք Քնով
 Հանդուցեալ էի մինչ զեռ շարիք
 Հասեալ կային ի վերայ իմ եւ թշնա-
 միք իմ զարթուցին զիս ի զնոյ
 անտի իմմէ յորժամ կապելն կամէին :
 Աւստի իցէ նենդաւորի եւ մասնչի
 այնպիսի խոր թուն : Արոց զանօրէնսն
 գործեալ իցէ ցանդ խիղճ մտացն
 բողբէ եւ ի թուն շկարեն լինել եւ
 բնդ զայլ խռովեն դնոսա , ոչ միայն
 յորժամ բովանդակեալ կատարիցեն
 զապանութիւնն այլ եւ յորժամ բզ-
 նենդութիւնն խորհեալ նիւթ իցեն :
 Ըստ ինձ զանհոգ հանդարտութիւնն
 նախ անմեղութիւնն իմ եւ եւ ապա
 թո իսկ աջդ . ոչ ինչ զանդ իսկ թէ
 գուցէ այլոց անազարունութիւն զս-
 բասցի առաջի թո թան զհեղութիւն
 զթութեան թո : Կայց զի մի բնդ
 այն ինչ սարջացիս զի հաւատացեր
 ինձ , առացից . ի մանկանէ միսջէ ինձ
 իրքն պատմին , որ ոչ վկայ զուր կամ
 գրաւական զուշակութեան ի միջ
 բերել կարէր , եւ գամենեօին ահիւ
 լի առնելոց էր եթէ սկիզբն լինէր
 անսարց բանից նորա : Օ համանեաց
 կագս կարծեցի լսել հէքս եւ թշու-

առական. եւ չՏամարեցայ Տաւատա-
րիմ զբանս նորա, զի ոչ ինքնին
եկեալ պատմէր այլ զեզրայրն ի մէջ
արկանէր: Աշրկեայ թէ գուցէ աօրցէ
թէ իմ շէք պատուիրեալ Աբբաղի-
նեայ ասել ինչ. եւ ես երեւիցիմ
այնուհետեւ բազմաց ի բարեկամաց
պատճառք լեալ վշտաց թաղաւո-
րին: Այսպէս յորժամ վնաս ումէք
ոչ գործեցի, յայն Տասի զի առաւել
կամին կորուսանել զիս քան եթէ
կալ սղջանդամ. զմտաւ ամէք որչափ
թ շնամութիւնս յանձն առնոյի թէ
զանպարասն տարապարտ ձգձգէի:
Այլ Գիմնոս զիւր անձն սպան: Իսկ
բղձանալ ինչ կարէի արգելք թէ
զանձն սպանանելոց իցէ. ոչ երբէք:
Ապա այդ որ Տաւատարիմ արար
զբան գուշակին, շկարէր Տաւանեցու-
ցանել յայնժամ զիս, յորժամ ի Աբ-
բաղինեայ ասացաւ ինձ բանն:

Այլ եթէ ընդ Գիմնեայ միարա-
նեալ էր իմ ի գործն, ինձ շէք պարտ
անփոյթ զիրացն առնել զաւուրսն
երկուս, զի մասնեալ իսկ էաք.
Իսկ զԱբբաղինոս իսկ զլիսովին Տնար
էր գիւրաւ սպանութեամբ ի միջոյ
բառնալ: Այլ յետ գուշակութեանն

պատմերյ ինձ որով սատակելոցն էի,
մտի միայն ի սենեակ թագաւորին
եւ սուսեր ընդ մէջ ածեալ էի: Զի՞մ
յապաղեցի զգործն վճարել: Մի՞թէ
առանց Գիմնեայ շիշկեցի՞ առնել:
Ապա նա սւրեմն է առաջնորդ միա-
բանութեանն, եւ Փիղոսաս ընդ
հովանւով նորա թագչէի որ թա-
գաւորութեան ակն եղեալ էի Մա-
կեդոնացւոյն: Ո՞րք ի ձէնջ եղեւ
կաշառարեկ. զո՞րք ի զօրավարաց
կամ զո՞րք յստիկանաց մտադիւ-
րագոյնս մեծարանօք յանկուցի: Ինձ
մեղ դնեն թէ անդոսնեմ զխօսս հայ-
րենի բարբառոյ իմոյ եւ զի տաղա-
կամ ընդ բարս Մակեդոնացւոյն:
Ապա այսպէս իմն իշխանութեանն՝
զոր զարշէլի համարիմ, ցանկացեալ
եմ: Արդ յառաջագոյն իսկ բարբառ-
ծնընդեան սովորութեան խափանե-
ցաւ վասն ընդ միմեանս հաղորդու-
թեան այլոց ազգացն, պարս է եւ
այնոցիկ որ յաղթեցինն եւ որ յաղ-
թեցան ուսանել լեզու օտարոսի:
Արդարեւ շնն դորս ինձ աւերագոյն
վնաս քան զայս զի Ամիւնասս որդի
Պերդիկկայ դարան գործեաց թա-
գաւորին. եւ զի բարեկամութիւն

էր իմ ընդ նմա, ոչ ինչ ուրանամ. զի շէր պարտ արդեւք եղբօր թազաւորին սիրելի լինել մեզ: Ապա եթէ հարկ էր շուք զնել այնմ որ յայնմ աշտիճանի էր. միթէ եւ զի ոչ իմացայ յառաջագոյն, պարտաւոր իցեմ. միթէ եւ ամպարչտացն բարեկամաց որ անպարտ իցեն մեռանել պարտ իցէ: Ապա եթէ այսպիսի ինչ իրաւունք իցեն, հիմ կամ կենդանի. եւ եթէ այն անիրաւ իցէ, ընդէք մեռանիմ: Առ զի գրեցի իմն թէ սղորմիմ այնոցիկ որ առ նովան կելոց իցեն որ սրդի համարեցաւ զանձն Արամազդայ: Այլ հաւապ բարեկամութեան, ոյ վշտազին համարձակութիւն ճշմարիան խրատաւ, զուք պատրեցէք զիս, զուք էիք որ յոժարեցուցէք զիս, զի լուեցից զայն ինչ զոր ի մտի իմում խորհէի: Կրտստանամ թէ զայդ ամենայն գրեցի թագաւորին, բայց ոչ եթէ զթագաւորէն: Օ ի ոչ եթէ շարակնեալ խանտայի այլ զանդիտէի վասն նորա: Առաւելագոյն արժանի կարծեցաւ ինձ թէ զաւակ Արամազդայ լուելեայն զանձն գիտացէ Աղեքսանդրոս, բայց մի հռչակ հարեալ պան-

ճացեալ պարծիցի : Բայց քանզի հաւատարիմ է հրաման պատասխանելոյն , եղիցին դիք ի մատոյ վկայ բանից իմոց : Սալարուք զուք զիս ի կապանս մինչեւ հարցցի Ամնն վասն ծածուկ եւ զաղանի գործոյն : Որ որդութեանն իւրում արժանի արար զթագաւորն մեր , շառնու յանձն թէ թաքիցէ ոք յայնցանէ որ դարանակալ են զաւակի նորա : Ապա եթէ հաւատարմագոյն քան զհրաման պատասխանելոյ զտանջանսն համարիցիք , ես ոչ ինչ աղաչեմ , այլ եւ այնպէս ընծայեցուցանեմ զճճմարտութեանն սաուգութիւն :

Սալարութիւն է պարտաւորացն ի մէջ բերել ձեզ զիւրեանց հարս եւ մարս : Սորոք իսկ կորուսի զերկասին եղբարս իմ . իսկ զհայրս շմարթեմ ցուցանել եւ շիշխեմ կարգալ , զի եւ նա այնպիսի մնասու պատժապարս է : Փոքր ինչ է զի այն որ երբեմն այնչափ որդւոց հայր էր եւ ընդ իս ուրախ լինէր որ միայն մնացեալ էի , եւ յինէն եւս սնկանիցի , բայց միայն եթէ եւ ինքն շղծիցի ի վերայ խարուկիս իմոյ : Ապա , հայր սիրելի , եւ վասն իմ մեռանիցիս եւ

Ընդ իս մեռանիցիս : Աս զարեւն
 քո հասանեմ, ես շիջուցանեմ
 զձերութիւն արեաց քոց : Օ՞ ի իսկ
 ծնար զիս զՏէքս եւ զԹշուառական
 եթէ ընդդէմ դիքն դառնային .
 վասն այնորիկ ծնար դու զիս զի
 զայս շահս կթիցես դու յինէն որ
 կանն եւ մնան քեզ : Աս ոչ զխեմ
 թէ որ աւելի եղկելի եւ սղորմելի
 իցէ, մանկութիւն իմ եթէ ձերու-
 թիւն քո . ես աստէն յուժի արեց
 իմոց ի միջոյ յափշտակիմ . եւ դա-
 հիճ քաղէ հանէ զողիսն քո, զոր
 եթէ բախան դանդաղէր առնուլ,
 սակայն բնութիւնն պահանջէր :
 Կարատեցին զիս յիշատակք հօր
 իմոյ թէ որչափ երկիւղածութեամբ
 եւ յամելով պարտիցիմ յայտ առ-
 նել զոր ինչ Կերաղինեայ պատմեալ
 էր ինձ : Օ՞ ի Պարմենիոնի լուեալ
 թէ թոյն կաղմեալ է թագաւորին
 ի Փիղիպպեայ բժշկէ, երկեցուցա-
 նել զնա կամեցաւ թղթով գրեալ
 թէ մի բմոկեր զգեղն զոր բժիշկն
 կամի տալ : Միթէ հաւատացաւ
 հօրն իմում, միթէ եղև ինչ ճոխու-
 թիւն թղթոյ հօր իմոյ : Աւ ես իսկ
 զլիսովին քանիցս անգամ շողայ

պատմեցի զոր լուեայն էի, թշնամանս գիւրահաւան մտաց առեալ ի բաց մերժեցայ: Ապա թէ յորժամ յայտն առնեմք, չեմք ճշմարիտք, եւ յորժամ լուռ լինիմք ընդ կասկածանօք եմք, զի՞նչ պարտ իցէ դորձել: Աւ յորժամ մի ոմն յամբօխէ այնոցիկ որ շուրջն կային ազազակեաց թէ Երախտաւորաց չգործի նենգութիւն: Իսկ Փիղոստաս. Ուղիղ, ասէ, խօսեցար ո որ իցեսդ: Այն այնորիկ եթէ դարան դորձեալ է իմ չպաղատիմ վասն պատժոցն եւ յանդ հանեմ զբանս իմ, քանզի յեաին բանքն սասակագոյնք լսելեաց թուեցան: Այլ ապնորիկ նոքին որ նմա պահ ունէին ի բաց տարան:

ԺԸ. Այլ ի մէջ զօրաւարացն Բողոն անուն ոմն, այր կաշմբուռն զօրաւոր, անտեղեակ արուեստի խաղաղութեան եւ քաղաքային կարգաց, զինուոր հինօրեայ, եւ ի խնարհագոյն կարգէ յայն պատիւ, յորում էրն յայնժամ, հասեալ. որ ի լուել ամենեցուն, սկսաւ յուշ առնել նոցա յանդուգն համարձակութեամբ, եթէ քանիցս անգամ մեր-

ժեալ իցեն նորա յիւրեանց օթեա-
 նացն, զի ամենայն արք փաթարք
 որ ի Քիզասեայ առաքելին անդր
 գնիցին, ուստի զինուորակիցքն մեր-
 ժեալ լինելին: Ամենայն ճանա-
 պարհք, ասէ, լի են կառօք նորա,
 որ բարձեալ ասնին սակի եւ ար-
 ծաթ. եւ ոչ մօտ իսկ յիջալան
 անդր ի զինուորակիցաց որ իշխէր օթ-
 առնել, հեռացուցանէր զնոսա ի
 ձեռն պահապանացն, զորս ի կիր
 արկանէր մեզկն այն. զի մի շնջիւն
 քրթմնջանացն մանաւանդ թէ լու-
 թիւնն զարթուցանիցէ զնա ի քնոյ
 անտի: Մտաղք եւ խաղ լինիմք նմա,
 արք շինականք եւ փոխդացիք եւ
 պափղաղանացիք ի նմանէ անուա-
 նիմք, որ չպատկառէ իսկ, թէպէտ
 եւ մակեղանացի եւս է ծննդեամբ
 բնոյ արանց համալեղուաց թարդ մա-
 նաւ խօսել: Աւ բնդէր իսկ բնու
 կամիցի պժմ զԱմնն հարցանել, որ
 յանդիմանեացն զստութիւն Աբա-
 մաղդայ, յորժամ նա զԱղէքսան-
 գրոս իւր սրդի ծանեաւ, կասկա-
 ծեալ՝ զի մի լիցի փաստակար այն՝ զոր
 աստուածքն մասուցանելին նմա:
 Յորժամ զարանակալ լինէր թա-

զաւարին եւ բարեկամացն, շեհարց
ինչ զԱրամազդ, այլ այժմ խնդրէ
պատգամս, զի հրապուրեացէ զհայր
իւր լինել առաջնորդ ի Մարաց աշ-
խարհին, եւ գանձիւքն՝ որոց պահ-
պանութիւն նմա հաւատացեալ էին,
արս անօրէնս ամպարիշտս հաղորդ
եւ բաժանորդ շարեացն արասցէ :
Առաքելոց եմք ի հրաման անգր
պատասխանեոյ, ոչ զի զԱրամազդ
հարցանիցեն, զոր ինչ ծանեանն ի
թագաւորէն, այլ զի շնորհակալ
լինիցին եւ հասուցեն զուխան՝ զոր
արարեալ էին վասն փրկութեան
մեծի թագաւորին : Յայնժամ ամե-
նայն ժողովն առհասարակ բորբոքեր
բարկութեամբ, եւ յառաջ քան
զամենեւեան պահապանքն զպա-
ղակ բարձեալ ասէին, եթէ պարս
եւ պատշաճ է զտիրանեննին զտիրա-
դրութն մերով ձեռամբ յոչել եւ
պատառել : Օայն բարբառ Փիղո-
տաս, որ յանհարին եւս տան-
ջանաց զարհուրեալ տաղնապէր, ոչ
ինչ զժկամակ մտօք լսէր :

Այլ թագաւորն գարձեալ ի ժո-
ղովն, կամ վասն ի բանդին զնա
տանջելոյ կամ թերեւս վասն բա-

բւոյք ի վերայ իրացն հասանելոյ, ի վաղուի օրն զխորհուրդն թողոյր: Աւ թէպէտ օրն տարածամեալ էր, սակայն հրաման տայր բարեկամացն ի մի վայր դուստարել: Հաճոյ թուեցաւ ոմանց ըստ Մակեդոնացւոցն սովորութեան քարամբք սպանանել զնա, այլ Հեփեստիան եւ Արատերոս եւ Արնոս ասէին եթէ պարտ է ասնջանօք զճշմարտութիւնն ի մէջ ածել. եւ նոքին իսկ, որ այլազգինչ ի մտի եղեալ էին ի սոցա խորհուրդն փոխեցան: Իրբև ժողովն արձակեր, յառնէր Հեփեստիան ընդ Արատերեայ եւ ընդ Արնեայ մուծանել զՓիղոտաս ի հարցափորձ: Առջեայ թագաւորն զԱրատերոս, եւ խօսեցաւ ընդ նմա բանս որ ոչ ելին ի վեր եւ սպա զնայ ի ներքին կողմն իւրոյ օթեփանին, եւ կայր մնայր անդ առանձինն ցմեժ ժամս զիշերւոյն ելից հարցափորձին: Յայնժամ դահիճքն եղին առաջի Փիղոտայ զամենայն դորժիս անագորոյն ասնջանայ: Աւ նա ինքնակամ կամօք, Չի՞ յապաղէք, ասէ, սպանանել զնա, որ խոստովան լինի զանձնէ եթէ թշնամի է թագաւորին:

և սպանող, զի՞ պիտոյ իցէ հանդէս հարցափորձի, զմտաւ ամի, կամեցայ:

Արատերոս ստիպէր, զի զոր խոստովան եղև, զնոյն եւ ի տանջանսն ասացէ, եւ իրբև կալան զնա, եւ զաշան կապեցին, եւ մերկացուցին ի զգեստուցն, զհայրենի աստուածսն, եւ զիրաւունս ազգաց ի զուր յօգնութիւն կոչէր առաջի խլացելոցն: Ապա անհնարին եւ դառն տանջանք տանջեալ լինէր, որպէս եթէ հատեալ իցէ վճիռ դատապարտութեան նորա, զի եւ թշնամիքն եւս վասն սիրոյ թողաւորին շարալուկ տանջեալ խոշտանկէին զնա: Աւստաջնումն թէպէտ եւ յարժամ աստի հուր եւ անտի հարուածք զանից ոչ ի հարցափորձ ինչ այլ ի պատիժս յաճախէին, սակայն ոչ միայն զձայնն, այլ եւ զհեծութիւնն եւս կարաց արգելուլ: Ասկ իրբև մարմինն ի շարաշար վիրաց անտի պանուլ սկսաւ, եւ շկարէր ժոյժ ունել հարուածոցն զոր ի մերկ սակերսն բնդունէր, սկսանէր այնուհետև խոստանալ, եթէ մեղմացուցեն զտանջանսն սակաւիկ մի,

ասել զոր ինչ միանգամ գիտելն կամ միցին : Սակայն կամեր զի երգումն տայցեն յարևուն Աղեքսանդրի եթէ լինիցի արդարեւ զրաւ հարցափորձին : Իբրեւ զերկոսին եւս ընկալաւ , ասէ ցԱրատերոս , ասա դու ցիս , զինչ կամիս զի ասացից : Նարկացաւ Արատերոս զի ծագր եղև . իբրեւ միւսանգամ զգահիճան կոչէր , սկսաւ նա խնդրել ժամ եւ ժամանակ զի ոգի առեալ կաղզուրեսցի եւ զամենայն զոր ինչ գիտեր խոստանայր պատմել :

Յայնմ վայրի մեծամեծք եւ զօրաւորք հեծերազօրայն եւ առաւել այնորիկ որ ազգականք մերձաւորք էին Պարմենիանեայ , իբրեւ լաւ եղև թէ Փիղրատս ի տանջանսն է , երկեան յօրինաց անախ Մակեդոնացւոցն , զի օրէնք էին թէ մերձաւորք այնոցիկ որոց դարան զորժեալ իցէ թագաւորի , ընդ նոսա սպանցին , եւ վասն այնորիկ կէսք անձամբք յանձինս լինէին ձեռնամուխ եւ կէսք ելեալ երթային փախտակայ ընդ լերինս անկոխս եւ ընդ անապատս . եւ էր ահ մեծ եւ երկեւղ հասեալ մաճեալ ի վերայ ամենայն բանակին ,

մինչև ծանուցեալ թաղաւորին
զամբոխ խռովութեանն, հրաման
տայր թաղութիւն սունել օրինացն
որ վասն պատժոց անպարտ ազգա-
կանացն էր:

Այլ թէ ճշմարիտ ինչ եթէ
սուտ բանիւք ի տանջանաց զանձն
կամեցաւ ապրեցուցանել Փիղոսաս,
չէ ինչ յայտ, մարթի եւ այսպէս եւ
այնպէս կարծել. քանզի նոյն վախ-
ճանցաւոց առաջի ցուցանի այնու-
ցիկ՝ որ զճշմարիտն լինիցին խոստ-
վան եւ որոց սուան խօսիցին. թէ
որպէս բնասանութեամբ էր, ասէ,
հայր իմ ընդ Հեզեղաբեայ, այնմ չէք
ինչ անտեղեակ, զայնմ Հեզեղաբեայ
ասեմ որ ի ճակատու անկաւ, նա
ամենայն շարեայ պատճառք եղև
մեզ. քանզի յորժամ զառաջինն
հրաման ետ թաղաւորն ողջունել
զնա Արամազդայ որդի, նա զչարե-
ցաւ եւ ասէ, Այսուհետև զսա
ծանիցեմք թաղաւոր, որ զՓիղիպ-
պոս շճամարի արժանի իւր հայր
կոչել, ապա վճարեալ է վասն մեր
եթէ եւ այդմ ամենայնի կարասցուք
համբերել, ոչ եթէ զմարդկամբ
միայն այլ եւ զգիտն արհամարհեաց,

զի աստուած իսկ պահանջէր համա-
 բել: Աորուստք զԱղեքսանդրոս, կու-
 բուստք զԹագաւոր. եկաք անկաք
 ի հագարաութիւն ամբարտաւանու-
 թեան որում ոչ գիրն ժուժալ կարեն,
 որոց զանձն հաւասար կացոյց, եւ
 ոչ մարդիկ յորոց զանձն ի բաց հան:
Արթէ մերձ ինչ արեամբ զնա աս-
 տուած կացուցաք, որ գարշի եւ
 սաղակոյց ի մէնջ, որ չկամի մասնել
 ի ժողովս մարգկան. անսացէք ինձ,
 հաւասացէք, զի եւ մէք եթէ քա-
 ջասցուք եւ լիցուք արք, յորդեգիրս
 ի գիցն ընկալցուք: **Ա** էր որ զհաւոյ
 նորա զԱղեքսանդրի, **՞** էր որ զԱր-
 քեղոյ, **՞** էր որ զԱրդիկիկայ մա-
 հուան վրէժ ինդրեաց, եւ սա
 ներեաց այնոցիկ որ սպանին զհայր
 նորա: **Օ**չյս ասէր Հեղեղորոս ի
 վերայ ընթրեացն. ի վաղիս անգր
 ընդ այգն ընդ առաւօտն կոչեցոյ ի
 հօրէ իմմէ: **Տ**րամեալ տխրեալ էր
 նա, եւ զիս տեսանէր ի արամու-
 թեան: **Օ** ի լուեալ էր մեր բանս,
 որ արիին հոգս ի միս: **Ա** ան
 այնորիկ զի իմասցուք թէ արդեւք
 վասն զի ի գինւոյ ծանրացեալ էր,
 այնպիսի բանս խօսեցաւ, եթէ կամօք

եւ խորհրդով զայն զոր ի մտի նիւ-
 թեալ պահէր, կամեցաք կոչել զնաւ
 *Աս եկն, եւ աւելի եւս քան զնոյն
 բանս յանձնէ խօսեցաւ. եթէ դուք
 առե, համարձակեալ առաջնորդ լի-
 նիցիք իրացն, եւ եղէց ձեզ ի մտոյ
 ձեռնառու, ապա թէ զանդիտիցէք
 լուս լերուք զիրաց խորհրդեանս
 այսորիկ: Իսկ Պարմենիանի անժամ
 իմն իրքն թուէին ցորչափ կենդանի
 էր Պարեհ. քանզի ոչ եթէ անձանց
 ինչ օգուտ գործիցեմք առե, եթէ
 սպանանիցեմք զԱղեքսանդրոս, այլ
 թշնամոյն. իսկ յորժամ Պարեհ
 ի միջոյ բարձցի, եւ սպանանիցեմք
 զԹագաւորն, աշխարհն Ասիացւոց,
 եւ ամենայն արեւելք ի մեզ անցա-
 նիցէ, որ սպանաքս, եւ այն լինիցին
 վարձք սպանութեանն: Աւ իրբեւ
 հաճոյ թուեցաւ խորհուրդն, վասն
 նորին տուաւ եւ առաւ հաւատ:

Իսկ վասն Գիմնեայ իրացն, եւ
 ոչ ինչ զիտեմ, եւ ի միտ առնում,
 թէ որովհետեւ զայսմ ամենայնէ
 խտտովան եղէ, չէ ինձ այն օգուտ
 զի չիցեմ մտաւոր գործոյ նենդու-
 թեանն բաժանակից: *Արքա միւս-
 անգամ զտանջանսն մատուցանէին,

և անդակոյրն իսկ զբերանն և և զաշտն
 գան հարկանելին, և ւայնպէս սափ-
 պեցին զի և զայնմ՝ մնասուէ խոսաս-
 վան լինիցի: Ապա իբրև խնդրեցին
 զի զկարգ նիւթերոյ նենդութեանն
 ի մէջ բերիցէ, և ապաստախանի թէ
 որովհետև պայպէս իմն թուէր թէ
 բազում ժամանակս ուներոց են ա-
 իբերանս Բակարիք զթագաւորն,
 երկեսոյ, զի մի գուցէ հայր իմ և թա-
 նասնամեայ որ այնչափ զօրաց զօրա-
 վար էր և ւայնքան կարասոյ պահա-
 պան, մեռանիցի ի ժամանակիս, և
 ևս մերկացեալ յայնչափ զօրութենէ
 շկարիցեմ սպանանել զթագաւորն:
 Ասան այնորիկ և և ձեպեցի իսկ
 յորժամ զոյր զօրութիւն ի ձեռին
 իմում, ի զլուխ հանել զխորհուրդն.
 և եթէ շաւասապք թէ պոս խոր-
 հրդոց խորհրդակից չէ հայրս, առ-
 նու յանձն և զտանջանսն թէպէտ և
 ժոյժ շկարէ ունել: Իսկ նորա խօսե-
 ցան բնդ միմեանս և ասեն, թէ արդ
 քաջ կատարեցաւ հարցախորձ քրն-
 նութեանն, և դարձան առ թա-
 գաւորն:

Իսկ թագաւորն ի վաղիւ անդր
 հրամայէր կարգաւ զամենայն զորինչ

խոստովան եղեալ էր Փիղոսոս . և և
 զՓիղոսոս զլիսովին , քանզի շկարէր
 ինքնին ի ներքս մտանել Հրամայեաց
 բերել : Իբրև նա զամենայն ինչ
 յանձն առնոյր , Գեմեարիսս որ յան-
 զխանեալ լինէր թէ կոյորդ է մտաւ .
 որ նենգութեանն , ի մէջ դայր . սա
 բազում հաստատութեամբ մտաք և և
 առանց զանգիտելոյ սեբանայր զիրան ,
 թէ իմ շէք ինչ խորհեալ ի թա-
 զաւոր անդր . և և զլիսանսն և և մտա-
 դեւր առնոյր յանձն : Իսկ իբրև
 Փիղոսոս շուրջ հայեր տեսանել ,
 ետես զԱաղիս զամն , որ ոչ հեռի
 կոյր ի նմանէ , հրամայեաց մտա առ
 ինքն մտալել : Իսովէր տարակու-
 սէր այրն և և իբրև առնոյր յանձն
 անցանել առ նա , առնուա , աւէ ,
 յանձն զի ստեցէ Գեմեարիսս և և
 և և միւսանդամ ի տանջանս մտանի-
 ցեմ : Իսկ Աաղիս թալացաւ կաց
 անբարբառ . և և Մակեդոնացիքն կար-
 ծէին և թէ զանպարտան պարտաւորս
 կամի կացուցանել Փիղոսոս , զի
 ոչ ի Նիկոմաքեայ և և ոչ ի Փիղոսոս
 իսկ յորժամ ի տանջանսն կոյր ,
 անուանեցաւ պատանեակն : Այլ
 Աաղիս իբրև և և և զստիկանս թա-

դաւարին զի կոչին շուրջ զիւրեալ,
 խոստացաւ թէ Գեմեարիսս եւ ինքն
 իսկ զգիտովն խորհեցան զայն խոր-
 հուրդ շարութեան: Այս ամենե-
 քին սրոյ անուանք ի Նիկամաքեայ
 անուանեցան, ըստ դաւառական սո-
 վորութեանն, յետ նշանին տալոյ
 քարկոծ եղևն:

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԱՅ

ՎԱՄՆ ԳՈՐԾՈՅ

ԵՂԵՔԱՆՆԳԻՒՄՆԻՍ

Է ԳՊՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Աղեքսանդրոս հրամայե սպանանել զԱղեքսանդրոս Ղրինկեաւո զի էր յանցաւոր առ թապաւոր անդր: Ապա կացուցանէ դաասասան ի վերայ Ափունտեայ եւ Սիմեայ բարեկամացն Փիղոսայ. եւ նորս սաստկութեամբ չատագով իւրեանց արդարութեանն մասնեն:

Բ. Ափնտաս եւ եղբայր նորս արդարացեալ ի բարեկամութիւն գառնան: Առարկ զՊողոթամաս թապաւորն ի Մարտատան սպանանել զՊարսկնիսն: Եւ այն լինէր պատճառք խռովութեան որ ցանկաւ վազվազակի:

Գ. Աղեքսանդրոս նուաճէր ազգս բազումս, եւ անցանէր յեթննեասան տար ընդ կաւկաս զորոյ իւրովք:

Դ. Բեաս սահմանէ ի հայի տալ մարս պատերազմի ընդ Աղեքսանդրի եւ շառնու յաննն զչրով իրասան կորարեայ: Յայնմ ժամանակի հասանէր Աղեքսանդրոս ի գաւտան Բակարիացոյ եւ անդ լսէր Նազազտամբել Յունացն եւ զձեռանել Սաւիրարզանեայ որ ի մեծամարտիկ կառի մեռաւ:

Ե. Անցանէ գունդն Աղեքսանդրի քաջութեամբ ընդ Աքսոս զեռ: ՉԲեասս ներբակալ արարեալ խարեութեամբ ածեալ կացուցանեն առաջի Աղեքսանդրի որ

տայ զնա Ուրասթրեայ եղբոր Գարեհէ զի ի
խաչ հանիցէ :

Զ. Աղեքսանդրոս առնու քաղաքս բա-
զումս մասողիւրութեամբ բարբարոսացն
ևւ Մակեդոնացւոցն : Տայ շինել քաղաք
մի Աղեքսանդրիս սնուն առ Տանայիս
գետով ևւ վազվազակի զգործն ի զլուխ
հանէ :

Է. Աղեքսանդրոս մինչ զեռ ասկաւին
խօթ էր ի վերացն , խորհուրդ առնոյր ընդ
իւրոցն երթալ ասլ մարտ պատերազմի
ընդ Սկիւթացիսն : Արիստանդրոս կազմե
լսա կամաց թագաւորին զնշանակ ըզնու-
թեանն զոր յընդերս զսհիցն եղիս : Մե-
նեղեմոս ի պարտութիւն մասնեալ սա-
տակի երկուք հազարք հեռեւակացն , ևւ
երեքարիւր հեծելովք Մակեդոնացւոց :
Աղեքսանդրոս ծածկէ իմն զպարտութիւնն :

Ը. Մինչ զեռ կազմեալ պատրաստեր
գորն ի պատերազմ , հրեշտակք ի Սկիւ-
թացւոց հասանէին , ևւ խօսին բանս զե-
ղեցիկս խաղաղութեան ընդ Աղեքսանդրի :

Թ. Աղեքսանդրի առաքեալ յետս ըզ-
պատգամաւորսն անցանէ ընդ Տանայիս ,
տայ պատերազմ ընդ Սկիւթացւոց , ևւ
առնէ մարդասիրութիւն պարտելոցն :

Ժ. Անհնարին քաջութիւն ազնուակա-
նայ Սողգիսուցւոցն : Պատուհաս Բեակայ :
Սաուարանայ գունդն Աղեքսանդրի նորոգ
չորոր :

ԺԱ. Աղեքսանդրոս առնու զամուր ևւ
զանառիկ քաղաքն զՊեարա :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԱՅ

ՂԵՄԵ ԳՈՐԾՈՑ ԵՒ ԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՂԼԻՔԱՆԵՐԻ ՄԵՆՈՒ

ԱՐՔԱՅԻ ՄԱԿԵԴՈՆԱՅԻՈՑ

Է ԳՊՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԹԻՊՈՒՑ Եւ համարէին իմն
զօրքն թէ յիրաւի եւ յարժանի
կրեաց ասնջանս Փիղոսաս յարժամ
նորոգ իմն ի մէջ եկեալ կային
նշմարանք զարծոց նորա, յետոյ
իրբեւ թշուառացաւ, թշնամու-
թիւնն ի դուրս դարձաւ: Կանդա-
ղասեցուցանէր զնոսս մեծապոյ-
ժառ փառաւորութիւն երիտասար-
գութեան տիոցն եւ ծերութիւն
հօրն նորա եւ անկանել յորդոց
իւրոց: Սա նախ հորդեաց զաշխարհն
Ասիացոց առաջի թագաւորին հա-
ղորդ եւ հաւատարորդ ամենայն վըշ-
տաց նորա, եւ ցանդ զմեւս թեւն
ինքն ունէր ի ճակատամարտի, եւ
բարեկամ քան զամենայն բարե-
կամսն էր նա Փիղիպպեաց, եւ այն-
պէս իսկ հաւատարիմ Աղէքսանդրի,

զի ոչ զայլ ոք քան զնա ընտրեաց
 սպասաւոր յորժամ զԱտաղաս կա-
 մեցաւ սպանանել : Օչոյս ամենայն
 խոկացեալ զմտաւ ամէին զօրքն եւ
 խռովութեան բարբառք ի թագաւոր
 անդք հասանէին : Նա ոչ ինչ ի
 բանիցն զանդիտեալ զարհուրէր , եւ
 զի հմուտ էր , թէ շարիք դատար-
 կութեանն աշխատութեամբ փարս-
 ասին , անդէն տայր հրաման զի ամե-
 նեքին զայցեն հասանիցեն ի դաւ ի թ-
 աղբունահան բնակութեանն : Երբեւ
 ազգ եղև նմա թէ ամենեքին հա-
 մագունդ հասեալ կան , ել եւ կա-
 մէր խօսել : Ափարիաս բառ յառա-
 ջագոյն կարգելոյ որ առանց կար-
 ծեաց է , մատուցեալ սկսաւ խըն-
 գրել զի Աղէքսանդրոս զինկեասա-
 ցի . որ յառաջ իսկ բազում ժամա-
 նակս քան զՓիղոսաս սպանանել
 կամեցաւ զարքայ , ի մէջ մատուցի :
 Կանեցաւ նա յերկուց դուշակաց
 անտի , որպէս կանխագոյն իսկ ասա-
 ցար , եւ երեք ամբ էին զի կայր նա
 ի դիպահէս : Յայտ եւս եղև թէ
 միարանեալ է նորա ընդ պաւսանեաց
 ի սպանութիւնն Փիղիպպեայ . բոլոյ
 քանզի նախ ինչն սղջոյն եւ Աղե-

Քսանդրի ի թագաւորէն նորա ի պատժոցն իմն ապրեցաւ եւ ոչ ի պատժապարտութենէն: Աւ յայնժամ բարեխօսութիւնն Անտիպարեայ աներոյ նորա յամեցուցանէր իմն զարդար ցասունն թագաւորին: Ապց ժիւս անգամ զայրացաւ ցուն որ թմբեալ կայր. քանզի հոգք ճօտաւոր վտանգին զյիշատակս առաջնոց վշտացն նորոգէին: Այնուհետեւ զայ ի գորս Աղէքսանդրոս ի պահէ անախ, եւ հրաման առեալ խօսել, թէպէտ եւ երեքամեայ ժամանակաւ խորհեալ էր տալոյ պատասխանի, սակայն վարանօք եւ կասկածանօք եւ զողալով, սակաւինչ յայնցանէ զոր տողեալ էր, բարբառէր, ապա ոչ միայն ուշն վերացաւ այլ եւ անմտացեալ յապշութիւն կործանեցաւ: Ապց ամենեցուն իսկ յայտ էր, այնու հետեւ թէ զանգաշէն նշանակ խղճի մտացն էր եւ ոչ եթէ ակարութիւն ինչ ուշոյ յիշատակացն: Ա ման այնորիկ որ ճօտն կային առ նմա անդէն նիզակօք հարեալ սատակեցին մինչ զեռ տակաւին ընդ մտացութեանն սգորէր:

Իբրև հանաւ ի բաց դիակնն, հրաման տայր թագաւորն զԼմինատաս եւ զՄիմիաս ի ներքս ամել . քանզի Պողեման օր կրսերագոյն էր յեղբարցն , իբրև դիտաց թէ ի ըկանս է Փիղոտաս , ապրեալ էր փախաւեայ : Սորա սիրելի քան զամենայն բարեկամս էին Փիղոտայ , ի մեծ եւ ի պատուական սպասաւորութիւնս պաշտաման մանաւանդ նորին բարեխօսութեամբ յառաջագէմ մատուցեալ էին . եւ յիշէր թագաւորն թէ մեծաւ փութով եւ հոգարարձութեամբ նորա բարեկամացան նորա նմա , եւ համարէր թէ եւ այսց վերջին խորհրդոց խորհրդակից են նորա : Ատղ իսկ , առէ , կասկածանօք էի ես բնօր նոսա առեալ թուղթ ի մօրէ իմմէ , յորում պատուիրէր իսկ ինձ զգուշանալ կենաց իմոց ի սոցանէ : Առեա շկամէի հաւատալ շարաց իրաց , բոլոր այժմ ի յայտնի իսկ զգուշակութեանց հաւանեալ հրամայեցի կապել : Քանզի միով աւուրր յառաջագոյն քան զայս լինել Փիղոտայ իրացն , գիտեմ թէ էին նորա բնօր նմա ի ծածուկ : Աւ եղբայրն

խակ, որ պրծեալ զնոց փախտեաց, յորժամ լինէր հարցափորձ զՓիղա-
սաց, յայտ արար զպատճառս փա-
խրտեանն: Այլ փոքր մի ինչ ժա-
մանակ յառաջագոյն արտաքոյ քան
զննգեղական սովորութիւնն իրբեւ ի
պատճառս պաշտաման մեծարանաց,
հեռացուցեալ բացագոյն զայլն,
եկին մերձեցան ի կողս իմ առանց
իրիբ պատճառանաց. եւ զիս զար-
մանք կալան զի ոչ եթէ ըստ կարգի
ինչ իւրեանց այնպիսի սպասուե-
րութիւն հարկանէին, եւ իմ զահի
հարեալ յաղմկէ նոցա վաղվազակի
գարձայ ի զինակիրսն որ առննթեր
երթային: Այլ յոյս վերայ, յոր-
ժամ Անտիփանէս դպիր հեծելազօր
զօրացն առարեաց ասել Ամինայ,
միտվաւուրբ կանխագոյն քան զյայ-
անել իրացն Փիղոսայ, զի երիւարս
յերիւարաց անտի իւրոց ըստ սովո-
րութեանն տայցէ այնոցիկ որոց զե-
րիւարս իւրեանց կորուսեալ էր,
հզարտագոյնս տուեալ պատասխա-
նի ասէր. Աթէ շղագարես դու
յիրացդ յայդցանէ, վաղ առցես ի միտ
« եւ իցեմ: Այնպիսի ժպրհութիւն
յանդզնութեան բանից որ յիս ձգին,

էն ինչ այլ ինչ բայց շարաց խոր-
 Տրդոց գուշակ եւ յայտարար :
 Ինչքէ արգարեւ ճշմարիտ իցէ այդ
 ամենայն, նմին պատժի արժանի են
 նորա զոր Փիղոստաս կրեաց, ապա
 թէ սուտ իցեն, ապցեն պատաս-
 խանի : Յեա այնորիկ ի մէջ մա-
 տուցեալ Անտիփանէս զերիւարացն
 շտուելոց եւ զայգառնալեացն ամ-
 բարտաւանութեամբ յաճախելոց
 յոյս առնէր :

Ապա իբրեւ լինէր թողութիւն
 խօսելոյ, սկսաւ ասել այսպէս Ամին-
 տաս . Աթէ ոչինչ վնաս իցէ թա-
 դուորին, խնդրեմ զի մինչ զեռ խօ-
 սիմն, ազատ իցեմ ի կապանաց :
 Օկրկոսին եւս քակել Տրամուղէր
 թագաւորն . եւ յորժամ ցանկացաւ
 Ամինտաս զի եւ զինակրի կերպարանք
 ապցին նմա, նիզակ Տրամուղէր տալ :
 Իբրեւ առ ձախու ձեռամբն զնի-
 զակն, ի բաց զնացեալ ի տեղւոջն
 յորում վայրի սակաւիկ մի ինչ յա-
 աջ անկեալ զնէր զիակնն Աղե-
 քսանդրի . Արպիսի ինչ անդք եւ ան-
 ցանիցեն, ասէ, ընդ մեզ, սակայն
 խոստովան լիցուք, արգայ, եթէ աջող
 ինչ կատարած լինելոց իցէ, այն ի

քէն լինելոց է մեզ, ապա թէ շար
 ինչ՝ զայն բախտին համարեացուք :
Ասանց կանխակալ դատաստանաց
 խօսիմք զանձանց մերոց մարմնովք
 եւ սգւովք ազատացեալք : **Ա**ւ կեր-
 պարանս եւս զայն դարձուցեր ի մեզ
 սրով սովոր էպք շքել ընդ քեզ :
Յարգարութենէ դատաստանաց մե-
 թոց շկարեմք զանդիակել, գազարեւ-
 ցուք երկնչել ի բախտէ անտի : **Ա**պց
 դու աղէ թոյլ տուր ինձ այնմ նախ
 ապա պատասխանի, որ յետոյ սրեմն
 ընդդէմ բախեցաւ մեզ : **Ա**ւք ոչինչ
 գիտեմք զանձանց մերոց, թէ ընդ
 հակառակս ինչ քեզ խօսեցեալ իցէ
 մեր, արքայ : **Ա**սէի իսկ թէ վաղ
 իսկ յալթեալ իցէ քս նախանձու
 եւ ի վեր իցես քան զխանաւորու-
 թիւն, եթէ շոյր ինչ վաանդ ի
 միջի, թէ դուցէ եւ յայոց եւս շա-
 բախօսութեան բանից ողոր բանիւք
 զանձն կարծիցիմ արգարացուցանել :
Աւ թէպէտ եւ խիստ ինչ բան լսելի
 լինիցի ի զօրականէ քուսկ կամ յոր-
 ժամ ի բանակի նուազիցի եւ վաս-
 տակարեկ լեալ իցէ, կամ ի ճակատու
 ի սազնապի կայցէ, կամ ի վրանի
 խօթ իցէ եւ վերաւոր իցէ, այսպէս

խակ արժան էր վասն գործոց քաջա-
 թեան նոցա զի նեղութեան ժամա-
 նակին այնորիկ զբանսն գրէիք եւ ոչ
 մասցն սրտի: Յորժամ շար ինչ
 պատահիցէ, ամենեքին պատժա-
 պարտ են, քանզի ձեռս անձամբք
 յանձինս ի մարմինս մեր մտեմք եւ
 արգարեւ ոչ ստեամք զմարմինս մեր.
 այնուհետեւ թէ հարք որդւոց պա-
 տահեն, ապաշնորհք եւ թշնամիք
 լինին: Ամին հակառակ յորժամ
 պարգեւօք մեծարիցիմք եւ վարձօք
 հասուցմանցն լցեալ դաննայցեմք,
 ո՞ է որ մեզ ժոյժ ունել կարիցէ. ո՞
 է որ զուրախութիւն սրտից մերոց ի
 շափու ունել մարթայցէ: Այնոցիկ
 որ ի պատերազմն երթայցեն, ոչ
 ցասումն շափով է, եւ ոչ սրախու-
 թիւնն: Յամենայն խակ ցանկու-
 թիւնս ուժգինս ձգեալ երթամք:
 Պարսաւեմք եւ յարգեմք, սղորմիմք
 եւ ցաննումք որպէս ինչ զինչ իրքն
 որ առաջի կան ազգեցուցանեն.
 մերթ կամիմք ի Հնդիկս երթալ եւ
 յՊիկիանսն, մերթ զկանայս եւ զոր-
 դիս եւ զհայրենի դաւառ մեր յի-
 շեմք: Բայց այս ամենայն խորհրդոց
 եւ բանից այնոցիկ որ բնդ միականս

խօսիցին, փողն զբաւ առնիցէ յոր-
 ժամ հնչեալ նշանակիցէ, միանգաւ
 մայն յիւրաքանչիւր դունդոս ընթա-
 ցեալ յորինիմք, և ցասումն բար-
 կութեանն որ ի խորանին զբղաւցաւ
 այն ի գլուխս թշնամեացն թափի :
 Աշրանի թէ և Փիղոսոյ բանիք շափ
 միայն էր մեղուցեալ : Աստուին յայն
 եկից վասն որոյ պատժապարան իսկ
 եմք :

Օ բարեկամութենէ որ էր մեր ընդ
 Փիղոսոյ ոչինչ եմ յուրաստ, և
 խոստանամ թէ և խնդրեցաք և օ
 դնա առնել մեզ բարեկամ, և յա-
 ճախազոյն պատու ի բարեկամու-
 թենէ անախ նորա շահեցաք : Մի-
 թէ ընդ այն ինչ զարմացեալ իցես,
 թէ զՊարմենիոնի որդի, զայնր՝ զոր
 կամեցար զի իցէ քեզ պատուական,
 զՓիղոսաս որ քան զամենայն բա-
 րեկամն քո սուաւել էր պատուով,
 պատուեցաք մեք : Աթէ զճշմարտու-
 թիւն կամիս լսել, արքայ, այսր առ-
 դնապի պատճառք դու և օ : Օ ի ս
 այլ զք նա էր, որ կարգեաց թէ որք
 թողաւ որին կամիցին հաճոյ լինել,
 առ Փիղոսաս ընթացին : Ասվաւ
 և ի ձեռն նորա յայդ աշտիճան բա-

բեկամուխեան քո հասեալ եմք, զի այնպիսի ոք էր նա առաջի քո, զի եւ բարեկամութեան նորա ցանկալ կարէաք, եւ ի սրամտութենէ նորա երկնչել: Աչ ապաքէն վասն բանից քոց ամենեքին երգմնի եղեաք, եւ առաջնորդէիր բանիցն եւ մեք զկնի կցեաք թէ թշնամիս եւ բարեկամս զոր դու ունիցիր զնոյն եւ մեք կալցուց: Ըրդ այսպէս երգմնի եղեալ զիւցապաշտութեամբ, հեռանալինչ եւ ուժանալ պարտ էր յայնմանէ զոր դու նախամեծար քան զամենեւին առնէիր: Ըրդ եթէ այս վնաս է, ապա սակաւաւորս ունիս որ առանց յանցանաց իցեն, մանաւանդ թէ եւ ոչ զոր: Քանզի կամէին իմն ամենեքին Փիղոսայ բարեկամս լինել, բայց ոչ ամենեքին որ կամեցանն, կարացին լինել: ապա եթէ յայնցանէ որ իրազէտ շարեաց գործոց իցեն չընարես զարս բարեկամս, եւ ոչ ի բարեկամաց անտի գատանիցես զայնտիկ որ բարեկամն կամեցան լինել: Աւարդ զինչ նշանակ ի մջ բերիցի յայտ առնել թէ իրազէտ իցեմք շարեացն: Արպէս ինձ թուի այն իսկ՝ զի միով աւուրբ յառաջա-

գոյն ընտանեբար ևւ առանձինն խօսեցաւ նա ընդ մեզ : Այլ ևս չկարելի գանձն արդարացուցանել թէ կանխապէս միտք աւարբ էր իմ ինչ փոխեալ յառաջնմէ կարգէ անտի իմմէ : Բայց արդ և թէ որպէս զամենայն աւարս առնէաք արարաք ևւ այն որ վասն որոյ կասկածն է , սովորութիւնն ջնջեացէ զյանցանայն զառաքաղութիւն :

Բայց երբևարս Անտիփանեայ շտուար : Աւ միտք աւարբ յառաջապէս քան զյայտն լինել իրացն Փիղատայ այս անցք անցին ընդ Անտիփանէս . սա և թէ զմեզ ընդ կասկածանօք կամի արկանել զի շտուար այն որ երբևար , ինքն զիւր անձն , վասն զի երբիտր խնդրեաց չկարէ արդարացուցանել : Քանզի յերկուցունց կողմանց իմն յանցանք են , ևւ այնք որ առ իւր պահեաց , ևւ այնք որ խնդրեաց , մանաւանդ թէ առաւել անմեղ նա է որ զիւրն շտայ , քան զայն որ զայլոյն խնդրէ : Վարձեալ սասն միայն երբևար ունէի , արքայ , ևւ ի առասանց անտի զութրաչիւեաց Անտիփանէս այնպիկ որոց զիւրն կորուսեալ էր : Աս համօրէն

երկու երկուսը ունեի, իբրև զնոսա
 ևւն կամեցաւ հանել հպարտն ևւ
 ամբարտաւան, մանաւանդ թէ անի-
 րաւ իսկ ևւ անօրէն քան զամենայն
 մարդիկ, հարկ համարեցայ առ իս
 պահել զի մի հետիոտս երթայցեմ
 ի պատերազմ: Աւ յայնմանէ շեմ
 ինչ յուրասա թէ ազատօրէն համ-
 արձակ խօսեցայ ընդ ժամաին սրդ
 այս գործ միայն է ի պատերազմի, զի
 զայլոց երկուսն բաշխիցէ այնոցիկ որ
 պատերազմելոց իցեն: Յայն իմն
 հասար զի ցուցանիցեմ զիրաւունս
 բանից իմոց Աղէքսանդրի ևւ Անտի-
 փանեայ միանգամայն:

Աւ մայր քո գրեաց զմէնջ թէ
 թշնամի իցեմք քո: Արանի թէ
 իմաստնագոյնս էր հոգացեալ վասն
 օրդեկին իւրոյ, ևւ ոչ թէ ատրա-
 պարտ կարծիս առ յոյժ հոգոյն յա-
 ճախեր: Զիմ ոչ անդէն զգատ-
 ճառս երկիւղին առ նմին յաւել .
 բնդէր զառաջնօրդ իրացն ոչ եցոյց:
 Յի՛նչ գործոց կամ յորոց բանից
 մերոց կարծիս առեալ այնպէս կառ-
 կածանաց թուղթ գրեաց քեզ:
 Աղուկ եմ ևւ, զի թերևս լաւ իսկ
 ևւ առանց վասնդի իցէ լաւ լինել

քան եթէ խօսել : Բայց որպէս ինչ զինչ լինելոյ իցէ, սակայն լաւ իսկ համարիմք զի պատասխանատուութիւն իմ չթուիցի քեզ հաճոյ քան եթէ բնծայութիւն դատաստանի իմոյ : Վիտես իսկ զոր ինչ ասելոյ իցեմ. քանզի յիշես իսկ թէ յարժամ առաքեցեր դու զիս բերել զորս ի Մակեդոնացւոյ աշխարհէն, սասցեր դու զիս թէ բազում կան պատանեակք հուսկուք ի տան մօր քոյ : Պատուիրեցեր դու ինձ մի բնդ որ հայել բաց ի քէն, եւ զայնսոսիկ որ զինուորելն շկամիցին, ամել առ քեզ : Օ՛ր եւ վճարեցի իսկ, եւ այնպէս որպէս ինձ շէր օգուտ հանի զհրաման քո ի զլուխ : Օ՛ր որդի եւ զշեկասէսս եւ զՎորդատաս անտի բերի քեզ, եւ վարիս գործովք քաջութեան նոցա : Իսկ արդ զինչ քան զայս անիրաւ կուլցէ, զի ես որ եթէ շէր իմ հնազանդեալ քեզ, յիրաւի եւ յարժանի տայի վրէժս, այժմ մեռանիցիմ վասն զի հնազանդեղէ : Օ՛ ի ոչ ինչ այլ ինչ պատճառք կան շարախօս զմէնջ լինելոյ մօրդ, բայց այս զի զքս օգուտն նախամեծար քան զբարեկամութիւն կնոջն

արարար: Աւելց հազար հեռուակաց
Մակեդոնացւոց եւ Ոհեճեալ բերի,
յորոց մասն մի շէր գալոց զիմ կնի,
եթէ կամեցեալ էի ներել այնոցիկ
որ ընդ զնուորութիւն չկամին:
Եւսա զայսր զհետ գոյ, թէ վասն
զի նա վասն այսորիկ ցասուցեալ է
մեզ, ցածուցես դու զնա զի մայր
է նա քո, եւ զի դու ետուր զմեզ ի
ցասումն նորա:

Բ. ՄԻՆՁ գեռ զայն խօսեր
Ըմբռտաս, զեւ կողմ զի եկին հա-
սին ի վերայ սրբ զեզրայր նորա զՊո-
ղեման՝ զորմէ յառաջագոյն ասացաւ,
հասեալ ի փախտեանն կապեալ
առեալ բերեին: Հազիւ հազ թէ
ցածուցին զամբոխն որ թշնամու-
թեամբ քարինս ըսա իւրում սովո-
րութեան ի նա կամեր արկանել:
Իսկ նորա ոչ ինչ զանդխտեալ. Ոչ
վասն իմ ինչ, ասէ, աղաչեմ ներել,
միայն մի փախուսան իմ վնաս ինչ հա-
մարիցի անմեղական մասց կզբարցն
իմոց: Աթէ շմարթի անմեղ մասց
նոցա առանց սողտանաց երեւել,
այն իմ մեղ է: Սղբա վասն նորին
իսկ առաւելագոյն արդար երեւին,
զի զինէն վասն զի փախեայ, կասկած

եղև: Այլ իբրև նա զայս խօսեցաւ,
 յանձն առ ամենայն բազմութիւնն.
 և արտասուք յամենեցունց վիժել
 սկսան, և այնպէս յանկարծակի ի
 դուժ դարձան զի ի նա առաւել
 յանկէին որ առաւելն փնտս դորձեալ
 էր: Օ ի պատանեակ էր ի շափ հա-
 սեալ յառաջնում՝ ծաղկի ախոցն, որ
 յաճէ անտի օտարին ընդ հեճեալն
 որ խոսվեցան ի տանջանացն Փիղո-
 սայ, փախուցեալ էր. իբրև թու-
 ղեալ լքաւ յուղեկցաց անտի և ի
 վարան մտեալ խորհէր եթէ դառ-
 նայցէ արդեւք յետս եթէ փախու-
 ցեալ երթայցէ, որ զհետն պնդեալ
 էին, հասին հալան: Սա լալ սկսաւ
 և զերեսս կոծել, արամեալ ոչ ընդ
 ինքն ինչ, այլ ընդ եղբարսն որ վասն
 իւր կային ի վասնդի: Այլ ոչ միայն
 զժողով բազմութեանն այլ և
 զթագաւորն իսկ զխովին ի դուժ
 էր դարձուցեալ, բայց եղբայր նորա
 միայն կայր առանց խանդաղատելոյ,
 և ահագին դիմք երեսացն ընդ նա
 հայեցեալ. Յայնժամ, ասէ, անմիտ,
 արտասուել պարտ էր, յորժամ
 մարակ ի կուշտ երիւարին ասնէիր,
 թողեալ լքեալ զեղբարս քո և

Եղևալ ազնկից այնոցիկ որ թողին
 ևւ գնացին: Չուսուսեան, յս կամ
 ուստի փախչէիր: Այնպիսի ինչ
 գործ գործեցեր, զի որ պատժա-
 պարաս եմ գլխոյ՝ զգառախազի բանս
 ի կիր արեանիցեմ: *Աս խոստովան
 լինէր թէ մեղաւ ևւ առաւել յեղ-
 բարսն իւր քան յանձն իւր գլխովին:
 Այս անհնարին արասսուք ևւ գո-
 շումն յաճախէին, որով զինամ՝ յո-
 ժարու թեանն ամբոխ բազմութեանն
 յայտ առնէր: Միտբան առ հասա-
 բակ բարբառ հնչէր թէ խնայեցես
 արանց արդարոց ևւ քաջաց: Աւ-
 իրբեւ եղև մուտ պարմութեանն,
 միանգամայն յան կացին բարեկամքն
 ևւ լալով ազաչել սկսան զթաղա-
 սրն: Իսկ թագաւորն իրբեւ լու-
 թիւն լինէր. Եւ ևս, առէ, ինքնին
 արձակեմ զԱմինասս ևւ զեղբարս
 նորա: Իայց գուք, ով պատա-
 նեակք, լաւ համարիմ եթէ առնի-
 ցէք մոռացօնս Երախակաց իմոց, քան
 եթէ յիշիցէք զտազնապ փաանդի
 ձերոյ: Այնպէս հաւատարմութեամբ
 գարձջիք այսրէն ի սէր բարեկամու-
 թեան իմոյ, որպէս ևս ի ձեզ: Այթէ
 իմ շէր յուզեալ ևւ խնդրեալ զամ-

բաստանութիւնսն որ վասն ձեր էր ,
մարթ էր կասկածել ի բռութենէ
իմեկ : Այլ բաւարոյն այն է արդա-
բանալ քան կարծեօք եւ կասկա-
ծանօք շրջել : Օճտաւ ամէք թէ
չիք որ որ արձակել մարթիցի , բայց
այն որ սույցէ դատախազութեանն
պատասխանի : Եւ դու Ամինաս
թող եղբօր քում : Եւ սոյն եղիցի
նշանակ մտաց քոց թէ արգարեւ
միամտութեամբ հաշտեցար ընդ իա :

Ապա յորժամ արձակեաց զժո-
ղովն , զՊողոթամաս հրամայէր կոչել :
Եր նա կարի սիրելի Պարմենիոնի ,
եւ առ նմին սովոր էր կալ ի ճակա-
տու : Թեպէտ եւ ի խիղճ մտացն
յուսացեալ եկն յարքունիսն , սա-
կայն իբրեւ հրաման առ ի մէջ մա-
տուցանել զեղբարսն իւր որ կարի
մանուկ էին , եւ ոչ ծանօթ թագաւ-
որին վասն մատաղ տիոցն , ի յու-
սոյ անտի ի վարան մտեալ տարա-
կուսեր , զանդիտել եւ դողալ սկսու ,
եւ բողբում անգամ զայն առուել
խորհէր , թէ զինչ այն ինչ իցէ որ
վնաս նմա առնել կարիցէ , եւ ոչ
եթէ զայն սրովք արգարանայն կա-
րիցէ : Ասին բերին զնոսա կապարճա-

կիրքն, որոց պատուէր տուեալ էր, եւ հրաման տայր Պողիգամեայ, որոց արիւն առ ահին հասեալ էր՝ մտաւ գոյնս մերձենալ. եւ ի բաց հանեալ դամննեօին. Ի վերայ ամննեցուն մեր, ասէ, միանդամայն խորհուրդ շարութեան խորհեցաւ Պարմենիոն, մանաւանդ յիմ եւ ի քոյ վերայ, եւ բարեկամութեանն պատճառաւ նոր պատրեաց զմեզ: Եւրդ իմ ի մօտ եղեալ է զքեզ սպասաւոր առնել, զի ունիցիս զնա եւ պատժիցես, ասա զու որչափ հաւատարիմ համարիմ զքեզ: Եւ մինչ զեռ զայս զորժ վճարիցես, եղիցին եղբարքն քս ի պատանդս: Եւ զնա զու յաշխարհն Մարաց, եւ տար զու առ նախարարս իմ թուղթ գրեալ իմով ձեռամբ: Ի այց արագութեան պէտք են, զի քան զարագութիւն համբուոյ կանխեալ հասանիցես: Ամիմ զի զիշերի հասանիցես զու անդր, եւ ի վաղիւ անդր որ ինչ գրեալ իցէ հան ի զլուխ: Եւ առ Պարմենիոն եւս տարցիս թուղթս, մի յինէն, եւ մեւս եւս գրեալ յանուն Փիղատայ: Եւնն մատանւոյ նորա առ իս կայ: Եւթէ հաւատասցէ հայր նորա թէ

յարդւոյ անտի իւրմէ զբռնուալ է,
յարժամ գլխեղ եւս տեսանիցէ, ոչ
յիմեքէ երկնչիցի այնուհետեւ:

Պաղիգամսս իբրեւ ապրեցաւ
յայնպիսի կասկածանաց, մտազիւ-
րագոյնս քան սրչափ ինչ ի նմանէ
պահանջեր, վճարել խոստանայր:
Աւագակալ զովութիւն ի թագաւո-
րէն եւ քաջալերեալ պարզեւացն
խոստամբք, զհանդերձն ի բաց
նշեալ զսր զգեցեալ էր, եւ աղա-
նէր արարացի: Աւ տուան նմա
ուղեկիցք արք երկու արարացիք,
սրոց կանայք եւ մանկունք կային ի
պատանդս առ թագաւորին, իբրեւ
կապանս հաւատոց: Աւ երթեալ
ուշտուք ընդ անապատ տեղիս եւս
միան երաշտութեանն, յեա մտա-
տան աւուր եկին հասին յս գէմ
եզեալ էին: Աւ մինչչեւ պատմեալ
էր զալուստ նորս, միւսանգամ առ
Պաղիգամսս հանդերձ մակեղանա-
ցի, եւ եկն եհասս ի խորանն Աղէան-
գրի ի շորթորգում պահու գիշերի,
եւ Աղէանգրոս էր հազարապետ ար-
քունի: Ապա տուեալ զթուղթն
խորհեցան առաւօտուերթալ ի միա-
սին առ Պարմենիսն: Վանդի եւ

այլոց ևւս բերեալ էր թուղթ ի թա-
 դաւորէ անտի : Աւ իբրեւ կամէին
 դալ առ Պարմենիոն , զրոյց ետուն
 Պարմենիոնեայ թէ Պողիզամաս ե-
 կեալ է : Աս զուարճանայր յանձն
 իւր թէ բարեկամ նորա եկեալ էր ,
 եւ ցանկայր ևւս գիտել թէ զինչ
 գործ գործ իցէ թաղաւորն , քանզի
 բազում ժամանակս շէր առեալ
 նորա գիր ի թաղաւորէն , եւ հրա-
 մայէր խնդրել զՊողիզամաս : Իջաւ-
 անք աշխարհին այնորիկ վայրս ինչ
 մեծամեծս եւ զեղեցիկս ունին մա-
 տաղատունկ անատազք . եւ այն էր
 մանաւանդ ուրախութիւն եւ բեր-
 կութիւն թաղաւորացն եւ նախա-
 բարացն : Օգնայր Պարմենիոն յան-
 տառին ի մէջ զօրավարացն , որոց
 հրաման տուեալ էր ի թղթի անդ
 թաղաւորին , զի սպանցեն : Աւ
 սահմանեալ էր նոցա ժամ իրացն
 վճարելոյ յորժամ Պարմենիոն ըզ-
 թուղթն առեալ ի Պողիզամայ
 սկիզբն առնիցէ բնթեռնուլ : Վայր
 Պողիզամաս ի հեռատանէ , իբրեւ
 ետես զնա Պարմենիոն , բնթացաւ
 գիրկս արկանել զնովաւ , եւ երեսքն
 զնշանակ ուրախութեանն ցուցա-

նէին, եւ ուրախ լինէին ընդ մի-
մեանս. եւ Պաղիգամնս ասոյր նմա
ձեռն ի ձեռն զթուղթն զրեալ ի
թագաւորէն: Պարմենիոնի քակեալ
զկապս թղթոյն հարցանէր թէ զինչ
թագաւորն զործիցէ: Նա ասոյր
պատասխանի թէ ի թղթոյ պատի
խնայցիս: Իբրեւ ընթերցաւ Պար-
մենիոն. Պատրաստէ, ասէ, թա-
գաւորն արչաւան ասպատակի ի վե-
րայ Արարսիացւոցն: Այլ քաջ է,
ասէ, եւ առանց դադարելոյ: Բայց
պիժմ՝ ժամ է խնայել եւ զընդալ ի
կեանս իւր յեա այնչափ փառսն
ստանալոյ: Ինթեռնոյր եւ զմեւս
եւս թուղթ որ զրեալ էր յանուն
Փիղոսայ ուրախութեամբ որպէս ի
զիմացն մարթ էր ճանաչել: Յայն-
ժամ հար զկողս նորա Աղէանգրոս
որով, ասա հար զպարանոց նորա.
եւ այլքն սկսան խոցուել յորժամ
անշունչ եւս անկեալ զնէր:

Իսկ զինակիրքն որ առաջի ան-
տառին կային, իբրեւ զպանու-
թիւնն խնայան, եւ զպատճառսն
չդիտէին, պնդեալ ի բանակն հա-
սանէին եւ խռովութեամբ զոչոյ
սուեալ զզօրսն զբղւէին: Նորա

վառեալք միանդամայն խուռնըն-
 թաց առհասարակ յանառան դի-
 մէին, յորում վայրի սպանութիւնն
 գործեալ էր, եւ բարբառեալ ասէին
 այսպէս, թէ Պսղիգամաս եւ այլք
 որ նմին յանցանաց հաղորդքն իցեն
 աացին ի ձեռս, ապա թէ ոչ գործի
 որ զանառասիւ է կործանեցուք,
 եւ ամենեցուն ձեր արեամբ եւ
 ապաժուժաւ արասցուք պատարադ
 քաութեան զօրավարի մերում :
 Աղէանդրոս զգլխաւորս ի զօրակա-
 նայն հրամայէր ի ներքս թողուլ,
 եւ բնթեւոնոյր զթուղթ թագաւոր-
 րին որ առ զօրսն գրեալ էր, յորում
 կայր նենդութիւնն զոր խորհեցաւ
 Պարմենիոն ի վերայ թագաւորին,
 եւ աղաչէլ թագաւորին զի պաշա-
 պանեացեն նորա նմա : Ապա իբրև
 յայտնի եղեն կամք թագաւորին,
 թէպէտ եւ զայրացումն ոչ, սա-
 կայն խռովութիւնն հանդարտեցաւ :
 Բաղումք ելին մի ըստ միօջէ ի բայ
 եւ մնացին սակաւաւորք, որք աղա-
 շէին գոնէ թողուլ զգին նորա թա-
 զէլ : Չառին զայն յանձն բաղում
 ժամս, քանզի երկնչէր Աղէանդրոս
 թէ գուցէ ցասուցէ զթագաւորն :

Ազա իբրև պնդեալ աղաշէին ,
զմասաւ ամ թէ զպատճառս խոս-
վաւթեանն պարտ է ի միջոյ ի բաց
բառնալ , զկառափն ի բաց կարեալ ,
թոյլ տայր զգին թաղել : Կսկ
զլուինն առարեցաւ թագաւորին :

Այս էր վախճանն Պարմենիոնեայ ,
որ այր երեւելի էր ի պատերազմի
և է ի խաղաղութեանն : Բազում ինչ
նա գործ գործեաց աջոյութեամբ
առանց թագաւորին , իսկ թագաւ-
որն առանց նորա և ոչ ինչ : Հա-
ճեաց նա զմիտս բախատար թա-
գաւորի , որ և զամենայն ըստ շափոյ
բախտի իւրոյ խնդրէր : Աւթանա-
անամեաց էր և զերխառասարգ զօրա-
վարի և բազում անգամ զխառնա-
զանճ զօրականի իսկ գործ վճարէր .
խմաստուն խորհրդով , հզօր ձեռամբ ,
սիրելի իշխանաց , և հաճոյ ամբօխի
զօրացն : Կարթի իմն տարակուսեալ
երկմակ թէ արդեւք այս ամենայն
արկ զնա ի թագաւորութեանն ցան-
կութիւն , և թէ ընդ այնպիսի կառ-
կածանօք միայն արկ զնա . քանզի
և իսկզբանն իսկ յարժամ առաւելն
ճարթէր յայանի լինել իրացն , երկ-
բայութիւն և զև , թէ արդարև ճըշ-

մարիտ խօսեցաւ Փիղատառ յորժամ
 ի վերջին տանջանացն ի պարտու-
 թիւն մտանեցաւ, զի եւ արդիւնք
 իրացն շկարեին զբանսն առնել
 հաւատարիմս, եթէ սուտ բանիւք
 կամեցաւ զրաւ առնել տանջանացն:

Խորհեցաւ Աղեքսանդրոս զայնո-
 սիկ որոց համարձակ արանջեալ էր
 զմահուանէն Պարմենիոնի, բաժա-
 նել յամենայն գնդէ եւ զատուցա-
 նել ի գունդ մի, եւ տայր նոցա
 զօրավար զԱւետիգաս, եւ էր նա
 ընտանեցեալ յոյժ երբեմն ընդ
 Պարմենիոնեաց: Աւ գրեթէ նոքին
 իսկ էին որք եւ յառաջնակ թշնա-
 մութեամբ էին ընդ թագաւորին:
 Վանդի իբրեւ գլխի իմն կամեցաւ
 առնուլ զզօրականացն մտաց, պա-
 տուէր եւ թէ որ թուղթս ի Մակե-
 դոնիա առ իւրեանց ընտանիս կա-
 միցին զրեւ, նոցա տայցեն զօրս
 ինքն առաքիցէ զի տարցին հաւա-
 տարմութեամբ: Իւրաքանչիւր ոք
 զրեալ էր միամտութեամբ առ ազ-
 դականս իւր զոր ինչ եւ կամբ-
 կիսոց ծանր թուէր զինուորութիւնն,
 եւ բազմաց ոչ ինչ տաղաուկ: Այս-
 պէս ի բուռն անկանէին թուղթք

եւ այնպիսի որ շնորհակալն լինէին
 եւ որք արանջէինն: Արոց տաղակա-
 ցեալ զաշխատութենէ գրով արք-
 տունջ լեալ էին, հրամայէր նոցա
 գունդ լինել եւ բացազոյն յայլոց
 զորաց երթալ թշնամանաց վասն, եւ
 վարել ուժով նոցա ի պատերազմի-
 զի զայնպիսի համարձակ բանս կար-
 ճիցէ ի դիւրահաւան լսելեաց: Աւ-
 թեպէս եւ թերեւս ժպրհուրթեան
 էր խորհուրդն, քանզի թշնամանգքն
 զկծեալք եւ զայլբացեալք էին պա-
 տանեակքն առաքինիք, բայց որ-
 պէս եւ այլ եւս գործք թագաւո-
 բին, նոյնպէս եւ սա աջողեցաւ:
 Աչ որ յօժարագոյն եւ պատրաստա-
 գոյն ի մարտ պատերազմի առաւել
 քան զնոսա գտաւ: Վանզի ցան-
 կութիւն զթշնամանսն ի բաց ջնջելոյ
 յորգորէր յարութիւն քաջութեան,
 եւ այն զի գործոց քաջութիւն
 շմարթի ի սակաւաւորսն թաքու-
 ցեալ մնալ:

Գ. ԻՐԻՆԻ այս պատկէս յօրի-
 նեալ կարգէր, Ազէքսանդրի կացու-
 ցեալ շահապ ի վերայ Աբեաց, հրա-
 մայէր յուզի անկանել ի վերայ Արի-
 մասպացոյն, զորս եւ յայնժամ

իսկ փոփոխեալ զանունն կոչէին
 Եւերզեաս, ի ժամանակէ յորժամ
 ի զրոյ կւ ի շքաւորութենէ կե-
 րակրոյն տարակուսեալ էր բանակն
 Վիւրսի, յարկս եւ պաշարս մա-
 տուցին նոցա: Հինգերորդ օր էր
 յորմէ հեաէ ի գաւառ սնդր հա-
 սեալ էր: Ազդ լինէր նմա թէ Սատի-
 բարզանէս որ առ Բեսսոս հասուա-
 ծեալ էր, միւսանգամ հեծեւազօրօք
 յԱրիս յորձակեցաւ: Ասան որոյ
 Ո հեծեալք զկարանեայ եւ զերի-
 զեայ զհեա երթային Արատաղաւ
 եւ Անգրոնիկեաւ հանգերձ եւ վեց
 հազարօքն Յունաց: Ինքն զաւուրս
 վաթսուն կարգէր յօրինէր զազգս
 Եւերզեասոց, եւ տայր նոցա պարգեւ
 զանձս բազումս վասն ի Վիւրսս գե-
 ղեցիկ հաւատոց նոցա: Յեա այնո-
 րիկ թողեալ նոցա վերակացու զԱմե-
 նիդէս որ էր զպիր Գարեհի, եր-
 թեալ զԱրարստիացիս նուաճէր,
 որոց աշխարհն երթեալ հասանէ ի
 Պանսիկոս ծով: Յայնմ վայրի ի
 զօրսն որ ընդ Պարմենիսնիւ էր,
 հասեալ խառնեցաւ: Աւ էին վեց
 հազար Մակեդոնացւոց եւ Մ աղ-
 նուականք եւ հինգ հազարք Յու-

նայ երկերիւր հեծելովք հանդերձ.
 Եւ այն էր սոյ՛տ ամենայն զօրաց թա-
 զաւորին: Տուա Մենան հազարա-
 պեա Արարստիացւոց թողեալ առ
 նմա Գ հազար հեանեակաց եւ հե-
 ծեալս Ո ի պահպանութիւն: Ինչքն
 թազաւորն երթեալ մտանէր զօրօքն
 յազգ մի որ եւ ոչ սահմանորդացն
 ինչ ծանօթ էր, քանզի ոչ ինչ շա-
 հալաճառ կամէր առնել առնլով
 կամ տալով: Անուանեալ կոչին
 Պարսպամիտադայիք ազգ մի վայ-
 բենի մարդկան, եւ յոյ՛տ իսկ բրտա-
 զոյնք ի մէջ բարբարոսացն: Այ-
 բացն խստութիւն եւ զմիտս մարդ-
 կանն ի խստութիւն էր դարձուցեալ:
 Քանզի մեծ մասն աշխարհին հայի
 բնդ ցրտազոյն կողմանս հիւսիսա-
 կողմանն. յարեւմտից ի Բակարիա-
 ցիս կից են, իսկ հարաւակողմն դաւ-
 տաին ձգի ի ծովն Հնդիկ: Կուզս
 յաղեւոյ ի ներքուստ ի վեր կազմեն,
 եւ քանզի ամուլ եւ անբեր է երկիր
 նիւթոյ, եւ մերկ իսկ ուս լերինն,
 մինչեւ ցկատարած բարձրութեան
 շինուածոցն նովին աղեսով վարին:
 Այլ կազմածն լոյնազոյն է յատա-
 կացն, եւ տակաւ ի վերանայն նեղա-

ցեալ անձկանայ, ապա ուրեմն ի մի-
մեանս երկոքին կողմանքն եկեալ
յարին իբրև զկերպարանս նաւայն
կողից: Անդ ծակ թողուն զի ի
վերուստ անտի ըւսաւորութիւն ի
միջոց տանն ընդունիցին: Արթք եւ
ճառատունիք եթէ տեւեն եւս
այնպիսում խտութեան երկրին,
վնասին: Աւ ձմերայնի ամենեւին
խկ թաղեալ թաղչին: Աւ յորժամ
ձիւնն քակիցի եւ սկսանիցի հոյն
երևել, միսանդամ զօգ եւ զարև
տեսանեն: Այլ այնպէս խկ թան-
ձրացեալ ունին ձիւնարեք զերկիք
յորժամ սեղմեալ պնդիցին ի սա-
ռամանեաց եւ ի հանապազորդ ջրաց,
զի եւ ոչ հաւուց անդամ կամ գա-
ղանի իրիք նշմարանք հետոց երևին:
Այս խաւարին, մանաւանդ թէ
ստուեր խկ, իբրև զգիշեր ունի
զերկիրն, զի հաղիւ հաղ թէ որ ինչ
մօտ կայցէ, մարթիցի նշմարել:
Յայնմ մենութեան յորում չգոյր
ինչ նշանակ մարդկեղէն դարձանոց
կային սուանոց օգնականութեան
գօրքն, եւ որ զինչ վիշտս եւ մար-
թիցի ումեք կրել կրեցին, զբաւո-
րութիւն, զցուրտ եւ զվաստակս եւ

դաստահատութիւն : Օգտագնաց
 սգիս քաղէր անընդել ցուրտ ձիւ-
 նաբերացն . դրագնաց սաս խարշա-
 տէր . եւ բազմաց մանաւանդ աշացն
 վնասակար լինէր : Քանզի աշխա-
 տեալք եւ վաստակեալք անզէն ի
 սառամանիսն նուազեալ անկեալ
 տարածանէին . եւ իբրեւ դադարէին
 ի շարժելոյ անտի, այնչափ պնդէր
 սաստկութիւն ցրտոյն զի չկարէին
 միւսանգամ յառնել : Այլ որ
 թմբեալքն էին զարթուցեալ լինէին
 ի զինուորակցաց իւրեանց, եւ ոչ
 այլ ինչ դարման գոյր իրացն բայց
 ստիպել խաղալ յառաջ : Յայնժամ
 զբզուեալ ջերմութեան կենդանու-
 թեանն, զօրութիւն ինչ յանդամն
 դառնայր : Իսկ որք ի խուզս խու-
 ժագուժ բարբարոսաց կարացին
 մտանել, վազվազակի արծարծէին :
 Բայց այնպիսի մեզ եւ մտախուզ
 էր, զի զչինուածսն ոչ ինչ այլ ինչ
 ցուցանէր բայց ծուին յոլովեալ :
 Իսկ նոցա քանզի չէր տեսեալ այր
 պանդուխտ ի սահմանս իւրեանց,
 իբրեւ տեսին վառեալս, յանկար-
 ծակի յահէ անտի սգիքն քաղէին,
 եւ որ ինչ ի խուզսն կայր՝ տեսալ

բերեին ևւ աղաչէին խնայել կենաց նոցա: Թաղաւորն շրջէր հետիոտս զբանակաւն, զամանս որ անկեալ զնէին ի վեր կանգնէր, ևւ զամանս որք դժուարաւն զային զհետ յինքն իսկ յեղուցանէր: Մերթ երթեալ հասանէր առաջի բանակին ևւ մերթ ի միջոց բանակին ևւ երբեմն ի վերջին կողմն ևւ այնպէս բազմապատիկ աշխատ լինէր: Ապա եկին հասին ի շէն տեղիս, ևւ արծարծեալ առատ սոսկօք զօրացն, ևւ որք չկարացին հասանել զհետ, հասին ի բանակ անդր:

Անտի խաղացին զնացին զօրքն ի լեառն Աաւկասոս ևւ ուս լերինն այնորիկ բաժանէ զաշխարհն Ասիացոց երկայնեալ գաղաթամբն. սասի ծովն որ ընդ Ախզիկիաւ է ևւ անտի ծովն Ասոպից ևւ Երասիս գետ ևւ այլ ևւս անապատ տեղիք Սկիւթացոց աշխարհին: Աւ Տաւրոս որ երկրորդ լեառն է մեծութեամբ, խառնի ընդ Աաւկաս, ևւ ամբարձեալ ի գամբաց աշխարհն անցանէ ընդ Ախզիկիա ևւ երթայ խառնի ի լերինս Հայաստան աշխարհին: Այսպէս ընդ միմեանս կարգեալ տողեալ խառնին սարք լե-

բանցն եւ գրեթէ անտի խազան
ամենայն գեաք Ասիացւոց աշխարհին
կէսք ի ծովն Կարմիր եւ կէսք ի ծովն
Կասպից եւ սմանք ի Արկանից եւ ի
Պանգիկոս ծով : Օլեթնեւասան
օր անց զօրն ընդ Կաւկաս : Վարա-
ժայսք լեբինն շուրջանակի ժ վտա-
ւան եւ շրս վտաւանս ի բարձրու-
թիւն, յորում տակն հինք թէ
Պրամթեւս կապեալ կայ : Աւ ի
լեւնոտին ընտրեցաւ տեղի շինուա-
ծոյ քաղաքի : Թայլ եւ թագաւորն
ԹԲ հազարաց ծերոց Մակեդանա-
ցւոցն եւ զօրացն օր այնուհետեւ
անպիտան էին նմա ի նոր քաղա-
քին նստել : Աւ զսա եւս Աղեքսան-
դրիս անուանեալ կոչեցին բնակիչք
քաղաքին :

Դ. ԻՍԿ Բեասս զահի հարեալ
յարագութենէն Աղեքսանդրի, զոհս
ըստ օրինացն մատուցանէր զիյն
գաւառականաց, եւ որպէս բարք
խսկ են արանցն այնոցիկ ընդ բարե-
կամացն եւ ընդ զօրավարաց զօրացն
ի հացի անդ զպատերազմն խոր-
հուրդ խորհէր : Աւքա ծանրացեալք
անապական սկսան զանձանց զօրու-
թիւն մեծացուցանել, եւ մերթ

զյանդդնութիւն թշնամեացն ան-
 դոսնել ևւ մերթ զսահաւաւորու-
 թիւնն : Սանաւանդ Բեսոսս ամ-
 բարտաւանէր բանիւք ևւ հպարտա-
 ցեալ էր ընդ թագաւորութիւնն
 զոր շարեզրն ստացաւ , շամչեալ
 խօսել սկսանէր ևւ ասէր թէ առ-
 վատութեանն Գարեհի յաճախեաց
 անուանի լինել թշնամին : Օ ի ընդ
 առաջ դնաց նմա , ասէ , յանձուկ
 կիրճս Արդիկեցւոց աշխարհին , յոր-
 ժամ ձեռնհասն էր յեսս դալ ևւ
 ածել զնոսս առ շղղուշանալոյ՝ ի
 տեղիս անկոխս բնութեանն դրիւ .
 այնչափ դեպք ևւ վասկք առաջի
 կային ևւ այնչափ դարանք լերանց ,
 յորս ի բունն անկանէր թշնամին
 ևւ փախչել իսկ շկարէր , թող թէ
 ընդդէմ դառնալ : Ինձ պայպէս հաճոյ
 թուի , ասէ , ի Սողդիացիսն դառ-
 նալ , ևւ զՍքսոս դետ իբրև պարիսպ
 ամբութեան առաջի թշնամեացն
 արկանել , մինչևէ գայցեն հասանի-
 ցեն հարուստ թիկունք օգնականու-
 թեան յազգաց սահմանորդաց :
 Վաւոց են , ասէ , Քորսամիացիք ևւ
 Գահք ևւ Սակք ևւ Հնդիկք , ևւ
 որք բնակեալ են անդր քան զՏա-

նայիս գեա Սկիւթացիքն, յորոց շէք
 որ որ այնպէս խոնարհ իցէ զի, շկա-
 բիցէ հաւասար լինել ուս նորա
 գլխոյ զօրայն Մակեդոնացւոյ :
 Միարան գոչիւն բարձեալ աղա-
 զակէին արբեալք, թէ այս խոր-
 հուրդ միայն քաջ է եւ փրկութեան
 պատճառք. եւ Բեսսոս առաւել եւս
 հրաման տայր զգինին պաշակել, զի
 կամէր իմն ի վերայ սեղանոյն պար-
 աել զԱզեքսանդրոս :

Իւր ի հացին Կորարէս մար յազգէ,
 եւ երեւելի եւ հոյակապ առաւել
 անուամբ մոգութեան արուեստին
 եւ ոչ զխաութեամբ, թէ միայն
 արդարեւ արուեստ իցէ եւ ոչ խա-
 զալիկ մարդոյ յամբարհաւածութիւն
 հասելոյ, բայց զգաստ էր եւ առա-
 քինի : Սա նախ խօսեցաւ թէ զի-
 տեմ զի լաւ է առն ծառայի հնա-
 զանդել քան զիւր խորհուրդն բն-
 ծայեցուցանել, քանզի նորա որ
 հնազանդինն զնոյն կրնն զոր պղքն
 ամենեքին, իսկ որք իրաան տան,
 վիշա վասնդի է անձանց նոցա :
 Իսկ Բեսսոս զրաժակն զոր ի ձեռին
 սենէր տայր ձեռն, ի ձեռն զոր իբրեւ
 առ Կորարէս. Եւ վասն սորին իսկ

այսորիկ, ասէ, մարթի գմարդկան
 բնութիւն շար եւ ձախող անուանել
 զի բթագոյնք իմն են ամենեքին
 յայն որ ինչ անձանց է, եւ սրագոյնք
 յայն որ պղտցն։ Ազատեալ են խոր-
 հորդք այնոցիկ որ անձանց զանձանց
 խրատ տան։ Ախոց ահն եւ երկեւզն
 արդեւ լինի եւ կիտոց ցանկութիւնն
 եւ երբեմն գութ ինչ եւ սէր ի
 բնէ յայն զոր իւրն հնարիք գմբ-
 տաւ ածեալ իցէ. քանզի շինին
 զքէն ամբարտաւանութեան կար-
 ծիք։ Օգործ առեալ գիտես թէ
 իւրաքանչիւր զայն ինչ զոր իւր իմա-
 ցեալ իցէ կամ մի միայն համարի
 կամ քան զամենայն ազնուագոյն։
 Բեռն մեծ բարձեալ կրես ի գլուխ
 քո զպատիւ թագաւորաց։ Կամ
 շափաւորն պարծանաւ այնմ պարս է
 ժողով ունել կամ պղբէն ի քեզ
 յանձն քո կործանեացի. բնդ որ չկա-
 միմ իսկ։ Խորհրդեան եւ ոչ եթէ
 ուժգնութեան են պէտք։ Ըզա
 զնորքիմքք ածեալ յաւելոյր զայն զոր
 տա հասարակ ի մէջ Բակարիացոցն
 ի կիր արկանեն թէ շուն երկշոտ
 սասակագոյն ունայ եւ ոչ թէ առ-
 նաւ, եւ թէ գեւոր խորաջուրք տաւնց

Տնչելոյ խաղան : Օչոյս ամենայն
 տողելի զի ցուցից թէ որպիսի ինչ
 իմաստութիւն իցէ ի մէջ բարբարո-
 սացն : Սա ի վարանս եւ ի տարա-
 կուսանս առնէր զլսելեացն ակնկա-
 լութիւն : Եւս մերկանայր եւ զխոր-
 Տուրդն իւր որ օգուան էր Բեսսեաց
 բոցց ոչ ինչ հաճոյ : Ի գաւթի աստ,
 ասէ , արքունեաց քոց , եկեալ
 հասեալ կայ թեթեւացնաց թա-
 դաւորն : Աս շարժեացէ վաղ զբա-
 նակ իւր մինչ շեւ քս շարժեալ
 զսեղանդ : Եւթմիկ ի Տանայեայ
 կոչես զօրս , եւ զինուց եւ զարդուց
 զդեանն ընդդէմ դնես : Միթէ ընդ
 որ դու փախչելոց իցես , շկարիցէ՞
 գալ զՏես թշնամին : Քեզ եւ նմա
 հասարակաց ճանապարհ է , եւ ա-
 ռուել զգուշագոյն այնմ որ յաղթի-
 ցէ : Թէպէտ եւ քաջ եւ թեթեւա-
 գնաց զերկեւոյն համարիցիս , սակայն
 յոյսն եւս երազագոյն է : Եւրդ
 ընդէր շաճապարես բարեկամել ընդ
 զօրագունի քան զքեզ եւ շտառ
 դանձն քս . զինչ օրինակ եւ իրքն
 երանիցեն ի գլուխ , լաւ լիցի քեզ
 թէ անձնատուր լինիցիս , քան եթէ
 եզիցես թշնամի : Օտարին թագաւ-

որութիւն է թագաւորութիւն զոր
ունիս եւ վասն այնորիկ զիւրազոյն է
քեզ թողուն: Թեւեւս ապա սկսա-
նիցիս արդարութեամբ թագաւոր
լինել, յորժամ ինքն կայուցե-
ղքեզ թագաւոր, որ եւ տալ կարող
է քեզ զթագաւորութիւնդ եւ հա-
նել: Այդ քեզ խորհուրդ հաւատա-
րիմ է, իսկ եթէ յամիցես կատարել,
ապա աւելորդ իմն լինիցի: Արիւար
ազնիւ եւ ի ստուերէ իսկ դաւազանի
ընթանայ ուղղորդ. իսկ որ յոյն եւ
ծոյլ իցէ եւ խթանաւ շղթոսի: Իսկ
Բեսասս որ ի բնէ իսկ վայրենի էր եւ
անապակաւն եւս վայրենազոյն, այն-
պէս զայրացեալ բորբոքեցաւ զի հա-
զիւ հազ թէ ի բարեկամաց անտի
արդելեալ խափանէր զի մի սպանցե-
ղնա, զի եւ զզաշոյնն ի պատենիցն
մերկացեալ էր: Ապեաց ել ի
հացէ անտի շամշեալ: Մինչ դեռ
նորա զազմկաւն էին Կորարէս պր-
ծեալ անկանէր առ Աղեքսանդրոս:
Աթենհազար վառեալ ի Բակ-
տրիացոց ունէր Բեսասս, որք զա-
ռաջինն կարծէին թէ վասն օգոցն
դժնգակութեան ի Հնդիկս երթալոց
են Մակեդոնացիքն, եւ հնազան-

զեալ զՏրամայեալսն վճարէին . իսկ իբրև ազգ եղև թէ Ազգքսանդրոս Տասեալ է , յիւրաքանչիւր գեղս սփռէին եւ զԲեսոսս լքեալ թողուին : Աս ծառայիցն զնդիւ սրաց Տաւատարիմ մնացեալ էր , անցեալ ընդ Աքսոս գետ , եւ զնաւական Տրծիգ արարեալ որովք անցեալն էր զի մի ի կիր արկանիցէ զնոսին թըշնամին , ի Սողդիանաց նոր գունդ բովանդակէր :

Ընդ Աաւկաս անցեալ էր Ազգքսանդրի , որպէս կանխազոյնն ասացաւ , այլ առ շքաւորութեան ցարեւոյ զրեթէ Տասեալ անկան ի նեղութիւն սովոյ : Ի թոյնն ի կնճրթանէ մզելոյ իբրև իւզով զյօգան օժանէին : Բայց մի մի սափոր Տիւթոյն այնորիկ էր երկերիւր քառասուն դաճեկանաց , եւ մեղու՝ երկքարեր իննսուն դաճեկանաց , եւ անօթ մի զինւոյ երկերիւր դաճեկանաց . իսկ ցորեան գտանէր եւ ոչ մի կամ թէ սակաւ յոյժ : Օ ի գեանափորս իմն ունին բարբարոսքն զոր կոչեն Սիրոս , եւ այնպէս ճարտարութեամբ զտեղիսն թաղուցանեն , զի ոչ այլ ոք ձեռնհաս է գտանել

բայց այն որ փորեացն . ի գեանա-
 փորան անդ մթերեալ կային ամ-
 բարքն : Ըն ի շղոյէ ամբարոց ձկամբէք
 գեաոյն եւ բանջարօք զքաղցն զօրքն
 հարկանէին : Իբրեւ եւ այն կերակուր
 պակասեաց , զգրաստան եւս որովք
 զբեռինան բարձեալ ամանէին հրաման
 առին կոտորել , եւ մտովք նոցա
 ձգեալ յերկարէին զկեանսն իւրեանց
 մինչեւ եկին հասին ի Քաղարիացիսն :

Բազմապատիկ եւ ազգի ազգի
 իմն է երկիրն Քաղարիացւոց : Ի
 միւսմ վայրի ծառատունկք բազմա-
 բերք եւ մրգաբերք են , եւ այգես-
 տանք հասուցանեն պտուղ ամբա-
 ցեալ . եւ բազում աղբերակունք
 ուսգանեն զերկիրն պարարտ . իսկ
 ուր կակուղ տեղիքն են , արկանեն ի
 նոսա ցորեան եւ արմախս , եւ այլ
 եւս տեղիք են յարտա հօտից եւ
 անդւոց : Յեա այնորիկ զմեծ մասն
 երկրին ամուլ եւ անձին աւազքն
 ունին . եւ ցամաքեալ զաւառն երաշ-
 տութեամբ ոչ մարդոյ եւ ոչ ար-
 մտեաց սնուցիչ լինի : Իսկ յարժամ
 հողմք ի Պանաթիկոս ծովէ շնչիցեն ,
 զխիճն եւ զաւազն որ ի գաշտան
 կան , միանգամայն յարուցեալ տա-

նին : Այս ուր կան կուսակալ շեղջա-
 շեղջ, ի հեռաստանէ զմեծամեծ ինչ
 բլրոց կերպարանա երեւեցուցանեն,
 եւ ամենայն հետք առաջին ճա-
 նապարհացն խաղաղեալ կորնչին :
 Այս ան պնտրիկ որ անցանենն բնդ
 դաշտան՝ ըստ օրինակի նաւորդացն
 գիշերի զասակզան նշմարեն, եւ ըստ
 նոցա գնացիցն զճանապարհսն գնան,
 եւ գրեթէ եւս պայծառագոյն է
 ստուեր գիշերոյ քան զըյսն : Այս
 զցերեկ առանց ճանապարհ գնալոյ
 է աշխարհն, քանզի եւ ոչ հետս
 բնդ որ երթայցեն, գտանեն, եւ
 փայլուն աստեղացն միգով եւ մա-
 ռախզով ծածկի : Այս էթէ ըմ-
 բռնիցէ զոք հողմն որ ի ծովէ անտի
 ելանէ, ծածկէ գնա բնդ աւազովն :
 Այս ուր կակղագոյն է երկիրն,
 անդ մարդ շատ եւ երիւար բազում
 ծնանի : Այս օրոյ էին Բակարիա-
 ցիքն հազար հեծեալք : Այս Բակ-
 օրիք իսկ, զլուխ քաղաքաց աշխար-
 հին պնտրիկ, կայ բնդ լերամբն Պա-
 բապամիսեալ : Բակարոս գետ ան-
 ցանէ առ պարսպօրն : Ի սմանէ
 անուն կոչեցաւ քաղաքին եւ աշ-
 խարհին :

Մինչ զեռ անդէն բանակ հա-
բեալ նստէր թագաւորն, լուր լինէր
ի Յունաց աշխարհէն թէ Պեղուպո-
նացիք ևւ Ղափնացիք ապստամբե-
ցին: Վանդի շեւ էին ի պարտու-
թիւն մասնեալ, յորժամ ելին եկին
պատմել զսկիզբն խռովութեանն: **Ա**զդ լինի նմա մեւս ևւս երկելոյ ի
մտոյ թէ Սկիւթացիք որ յայնկոյս
Տանայիս զեաոյ բնակեն, զան թի-
կունք օգնականութեան լինել Բեռ-
սեոյ: **Բ** նմին ժամանակի եկեալ
պատմէին որ ինչ յազգի անդ Արեացն
Աարանոս ևւ Երիզիոս զորժեցին: **Ա**ւ
եղեն խառնորդք ճակատաց Մակե-
դոնացւոց ընդ Արիս: **Ս**ասիրարգա-
նէս որ հասուածով փախուցեալ էր,
սասիկան կայր բարբարոսացն. սա
իրբււ ետեա թէ զանդադադոյն հար-
կանի պատերազմն, ևւ հաւատար են
երկուքին կողմանքն զօրութեամբ,
ձի արկեալ յառաջին զունդ անդր
հասանէր, ևւ զսաղաւարան ի բոց
հանեալ, ևւ արդելեալ զայնսոսիկ որ
զնեատն արձակէին, մատուցեալ զաբ
ի մջ կոշէր թէ կամիցի՞ որ միայն
ընդ միայն կուսել, ևւ ես ասէ, կա-
լոցց մերկ զզլուի իմ ի պատերազմի:

Ոչ ինչ համբեր Երիզիտս որ էր ծե-
րացեալ հասակաւ, բայց ոչ ինչ ի
վայր քան զմի ոք ի պատանեկաց
մտացն եւ մարմնոյն քաջութեամբ
եւ ուժով: Սա հանեալ զսաղաւարան
ի գլխոյ իւրմէ եւ զպլիսն ցուցեալ.
Եկն օր, առէ, եհաս ժամ զի կամ
յաղթութեամբ կամ մեծարանաց
մահուամբ յայտ արարեալ ցուցից
թէ որպիսի բարեկամն եւ զօրականն
Աղեքսանդրոս ունիցի: Աւ ոչ ինչ
աւելի յաճախեալ խօսել երիւարան
ի թշնամի անդր հասանէր: Գող-
ցես իրրեւ պատուէր իմն աուեալ
այնպէս երկրքին ճակատքն զգէնան
կարճեցին: Առ զվաղակի յետս յետս
չոգան եւ միջոց անջրպետութեան
ի միջի թողոյին, միտ եղեալ ի կա-
տարած յաղթութեանն եւ պար-
տութեանն ոչ երկուցն միայն այլ
եւ անձանց իսկ, քանզի զայլոյն
վտանգի զհետ կամէին երթալ: Ատի
խուժողութն զնիզակն ի վերայ ար-
ձակէր, իսկ Երիզիտս սակաւիկ ինչ
խոնարհեալ զգլուխ իւր՝ ապրէր, եւ
մարակ ի կուշտ արարեալ երիւարին,
ի փող անդր բարբարոսին զտեղն
վարէր եւ ընդ վիզն թափանցանց

երեւեցուցանէր: Ընկեալ կործանեալ յերիւարէ անտի, կուեր իմն ընդդէմ տակաւին: Այլ նորա հանեալ զտեղն ի վերէ անտի միւսանդամ ի բերանն վարէր: Իսկ Սատիբարզանէս բուռն հարեալ ձեռօքն օղնական եւս լինէր հարուածոյ թըշնամւոյն զի վազազոյն եւս սատակիցի: Իսկ բարբարոսքն իբրեւ կորուսին զզօրավար իւրեանց, զորոյ ի հարկէն զհետ երթեալ էին եւ ոչ կամաւ, զմաւ ածեալ մի ըստ միջէ զիրս քաջութեանցն Աղէքսանդրի, զզէնան Երիզկայ տային ձեռն ի ձեռն: Բնդ այս ամենայն առաւելապէս ուրախ լինէր թագաւորն, բայց զՍպարապետոյն կայր ի կասկածի, սակայն քաջալերութեամբ համբեր նա ապստամբութեան նոցա եւ ասէր թէ մինչ շեւ գիտացեալ նոցա թէ ի սահման Հնդկաց աշխարհին հասեալ եմ, զխորհուրդս մտայ իւրեանց շիշխեցին մերկանալ: Ինքն զհետ մտեալ Բեսսեայ զզօրսն խաղացուցեալ տանէր. բնդ առաջ լինէր նմա Երիզիս բերեալ զգլուխ բարբարոսին, զեզեցիկ աւար պատերազմին:

Ե. ԸՅՆՈՒՀԵՏԵԻ Թողեալ Ար-
տաւագոյ զաշխարհն Բակարիացոյ,
զկահ եւ զկազմած անդէն Թողչր
պահապանօքն հանդերձ: Ինքն մը-
խեալ երթայր Թեթեւ զնգաւ ի
տեղիս անապատս Սողդիացոյն,
եւ զիշերոյն առեալ զգօրսն տանէր:
Իսկ ջուրցն շքաւորութիւն, որպէս
կանխագոյն ասացաւ, յառաջ քան
զըմպելոյն ցանկութիւն յուսահա-
տութեամբ զիւտի ջուրցն զծարաւն
վառէր: Ընդ շորեքարեւր վտաւանս
անցեալ զնացին, եւ ոչ գտաւ սա-
կաւ մի ինչ ջուր: Իսկ ջերմ տապ
արեղականն զաւազն ջեռուցեալ
բորբոքէր. եւ յորժամ աւազն տա-
պանայր իբրեւ ստեպ հրդեհաւ այն-
պէս վառեալ ամենայն տոշորէր: Ապա
մէզ եւ մատախուղ ի սաստիկ տապոյ
երկրին ժողովեալ զլոյս արեղականն
ճածկէին. եւ ոչ այլ ինչ տեսիլ
կերպարանաց էր գաշտացն, բայց
յաղթ եւ համատարած ճոխաւ:
Առաւել զիւրին երեւէր զիշերի ճա-
նապարհ տանել. քանզի ի ցօղոյ
անտի եւ յառաւօտին ցրտոյ զիւ-
րէին մարմինքն: Այլ յորժամ բնդ
ճաղել լուսոյն ստասկանաց տապ

ջերմութեան, և Երաշտութիւնն
 զամենայն տամուկ խոնարութիւն
 բնութեանն ցամաքեցուցանէ, այ-
 բեալ տոչորին ամենեւին բերանք և
 աղիք: Ասան այնորիկ նախ սղիքն
 վհատել սկսան և ասպա նուա-
 ղէին մարմինք նոցա: Աւ հայն և
 խաղալն տաղտուկ թուէր: Ասկաւք
 առեալ տեղեկութիւն յայնցանէ որ
 տեղեակ աշխարհին էին, յառաջա-
 գոյն ջուր պատրաստէին հրամանաւ
 Այն ցածոյց սակաւիկ մի զծարաւոյն
 տազնայ: Ապա իբրև սաստկացաւ
 տայ խորշակին, միւսանգամ բոր-
 բքեցաւ ծարաւոյն ցանկութիւն:
 Արդ որ ինչ գինի կամ ձէթ ի
 տեղոջն գտանէր զայն բնպէին. և
 այնչափ քաղցր բնպէին թուէր զի
 չածէին ամենեւին զմտաւ թէ և
 յեա այնորիկ և և ծարաւիցեն: Աւ
 յեա այնորիկ ծանրացեալք ի բա-
 զում բնպէլոյ անտի զգէնան շկարէին
 տանել և ոչ գնալ զճանապարհն.
 և առաւել երանելի իմն թուէին
 որոց պակասեաց ջուր. բանզի որք
 յանչափս արբին ստիպէին փոխել
 և հանել ի դուրս: Իբրև տարա-
 կուսեալ կայր թագաւորն բնգ նե-

ղութիւնն վշտացն, գայինն պատէին
 զնովաւ բարեկամք նորա եւ աղաշէին
 զի եւ զանձն յիշեացէ. միայն քա-
 ջութիւնն մտաց քոյ զարման է,
 ասեն, զօրացս նուազելոյ. եւ ան-
 զէն գայինն հասանէին, որ յառա-
 ջագոյնն երթեալ էին գտանել անզի
 բանակաց, եւ երկուք ի նոցանէ ընդ-
 առաջ պատահէին, որ տանէին ակովք
 ջուր, զի իւրեանց որդւոյ, զորս գի-
 տէին թէ ի զնոյն անդ են, եւ ծա-
 բաւեալ նեղին, տացեն ըմպել: Սո-
 քա իբրեւ պատահեցան ի թագաւոր
 անգր, մի ոմն յերկուց անտի
 քակեալ զաիկն, զամանն զոր ընդ
 իւր տանէր, ընդր եւ կարկառեալ
 տայր թագաւորին: Սա առ, եւ
 հարցեալ թէ որոյ զջուրն տանիցին,
 իմացաւ թէ որդւոյ իւրեանց: Ապա
 զբաժակն տայր անգրէն լի, որպէս
 մատուցաւ. Չառնում, ասէ, յանձն
 թէ միայն ըմպիցեմ, եւ ոչ գայն
 սակաւ ջուր ամենեցուն կարեմ բա-
 ժանել: Գուք երթալք ասիք որ-
 դւոյ ձերոյ, զի վասն նոցա իսկ
 բերէք:

Ապա գայր հասանէր յԱքոսս
 գետ գրեթէ յառաջնում երեկոսին:

Բայց մեծ մասն զօրացն չկարացին հասանել զհետ նորա. վասն այնորիկ խարոյիս հրամայէր ի բարձու լերին լուցանել. զի սրբ զժուարան զհետ զային, զխտացեն թէ շեն հետ ի բանակէ անտի: Բսկ այնորիկ որ առաջինքն էին ի գնդին՝ հրամայէր վաղ առնուլ կերակուր եւ բմպել եւ կազդուրել եւ ապա սմանց լնուլ տիկս եւ սմանց զինչ եւ պէտ աման ջրոյ եւ երթալ յօգնականութիւն իւրոցն: Բայց սրբ անշափն արբին, արդելեալ շնչոյն՝ սատակեցան. եւ առաւելագոյն թիւ համարոյ սոցա էր քան զոր ի պատերազմի ուրեք կորոյս: Աւ ինքն տակաւին ազուցեալ զզրահան եւ ոչ առեալ կերակուր կամ բմպելի, բնդ որ զօրքն զային կայր արձանացեալ. եւ մինչ շեւ անցեալ գնդին, ինքն ոչ գնաց ի գարման մարմնոյն. եւ զցայզն ամենայն անցուցանէր մեծաւ հոգովք եւ հանապազորդ տրնութեամբք: Աւ ոչ ի վաղիւ անգր գուարձացաւ ուրախութեամբ, զի նաւս շունէր եւ կամուրջ շէր մարթկանդնել, քանզի երկիրն որ զգետովն էր, մերկ էր, եւ մանաւանդ

ասացած չգոյր ի նմա : Այնուհետև
այնպիսի ինչ խորհուրդ խորհէր, զոր
հարկ իրացն տայր նմա յիշել : Բա-
ժանէր տայր տիկս բաղումս լցեալ
յարդիս : Այլեալ նստեալ ի նստ
անցանէին ընդ գետն, եւ որք նախն
անցեալ էին, ի ճամբարի էին, մինչ
գետ եւ այլքն անցանէին : Այսպէս
ի վեց աւուր անց գորն ամենայն
յայնկոյս գեաղյն : Մինչ գետ ի մտի
եղեալ էր երթալ բմբունել զԲեսսս,
ազգ լինէր նմա որ ինչ ի Սողդիա-
ցոց աշխարհին գործէր : Այստա-
մենէս առաւելագոյն քան զամենայն
բարեկամն մեծ արոյ պատուեալ էր ի
Բեսսեայ : Այլ խորամանկութեանն
չէ մարթ ամենեւին ցածնուլ յե-
րախակացն յաճախութենէ. սակայն
ոչ այնպէս ինչ ատելի յայնժամ իրքն
թաւէին, քանզի ոչ մի ինչ անար-
ժանութեան ումէք թուէր հասու-
ցանել շարիս ի Բեսսս, որ զիւր իսկ
զթագաւոր սպան : Առաջաստ ի
վերայ ծածկեալ էր գործոյն՝ առ-
նուլ զգրեմն Դարեհի. այլ նա ոչ
զգործ շարութեանն Բեսսեայ, այլ
զբախան ատեայր : Ասան այնորիկ
իրբեւ ազգ եղև նմա թէ Ազգբասն-

դրոս անց ընդ Ուրսոս գետ, զԳա-
 տափեռնէս եւ զԱտաննէս, զորս
 հաւատարիմս համարէր Բեռոս, ի
 բանի առնէր: Առքամտագիւրագոյնս
 քան որչափ աղաչէինն, հասանէին
 առ նա. եւ առեալ ութ երիտա-
 տարդս հուժկուս, այսպիսի ինչ նեն-
 գութիւն նիւթեցին: Ապիտամենէս
 ել զնաց առ Բեռոս, եւ առեալ զնա
 մեկուսի. Գիտացի, ասէ, թէ Գա-
 տափեռնէս եւ Ատաննէս քեզ դարան
 դործեն, զի խորհին կենդանւոյն
 տալ զքեզ Աղէքսանդրի. եւ ես
 կալայ կապեցի զնոսա: Իսկ Բեռոս
 զարմացեալ ընդ երախտիսն որպէս
 կարծէր, շնորհակալ լինէր, եւ ցան-
 կացեալ վաղազոյն զպատիժ պա-
 տուհասին ի վերայ հասուցանել,
 հրամայէր զնոսա առ ինքն բերել:
 Առքա ինքնապիսի ձեռքը կապելովք
 ձգձգէին ի խորհրդակցաց խորհր-
 դոյն. հայեցեալ ի նոսա Բեռոս խո-
 ժոսագէժ երեւօք, յոսն եկաց, եւ
 կամեր ձեռն մխել ի նոսա: Իսկ
 նոցա զկեղծաւորելն ի բաց եղեալ
 պատեցան զնախա. եւ մինչ գեո-
 նա զուր բնդդէժ ոգորէր, կարան
 պրկեցին եւ զխոյրն արքունի հանին

ի գլխոյ նորա, և. զձորձոն պատա-
 սեցին, զոր ազուցեալ էր ի հան-
 զերծից անախ սպանելոյ թագաւո-
 րին: Աս խոստովան լինէր և. ասէր
 թէ գիբն հասին առնուլ զվրէժ
 գործոյ սպանութեան խնոյ. և. զնո-
 վիմբ ամեալ յաւելոյր, թէ ոչ ինչ
 անիրաւ գործէք Գարեհի, զի այն-
 պէս զվրէժ նորա առնուք, բայց
 դուք ձեռնառու և. օղնական լինիք
 Աղեքսանդրի, զի նորա յաղժու-
 թեանն միշտ զօրաւիզն էր և. թրշ-
 նամին: Ասոյց այն շէ յայտ թէ
 զվրէժ ինչ կամեր արդէք առնուլ
 զԲեռեայ ամբօին, եթէ ոչ ստեալ
 ար կապեցինն՝ ասէին թէ հրամանաւ
 Աղեքսանդրի առնեմք, և. այնպէս
 զվարանեալն և. զտարակուսեալն
 շէին երկեցուցեալ: Աւ հանեալ
 զնա յերիւար, տարան տալ Աղե-
 քսանդրի: Յայնմ ժամանակի թա-
 դաւորն բնախր բնախր զօրացն իբրև
 Ջ ոյ տայր երկու երկու տաղանդ
 հեծելոցն, իսկ հեռուակացն երիս
 հազարս զենարաց. և. հրաման տայր
 երթալ յաշխարհն իւրեանց և. ծնա-
 նել զաւակ: Իսկ այլոցն գոհու-
 թիւնս յաճախէր, զի խոստանային

ճգնել ևւ ի մնացեալ մարտս պատերազմացն: Ի նմին ժամանակի ևւ զԲեռնոս ածէին: Աշկին Տասին ի փոքր քաղաքիկ մի, ևւ քաղաքին բնակիչք Բրանքիդացիք էին: Արքեմն ի Միղեաաց ելեալ Տրամանաւ Քսերքսի յորժամ դառնայր նա ի Յունաց աշխարհէն, անցեալ եկեալ էին, ևւ դադարեալ ի նմին տեղոջ, քանզի զմեհեանն որ առնունեալ կոչէր Գիդիմէան, բռնադատեալ էին վասն Քսերքսեայր Ռայց բարբն նոցա հայրենիք շեւ էին ջրնջեալ, այլ երկլեզուեան իմն էին, զի առ սակաւ սակաւ յրնտանուց անտի յոտարլեզու փոփոխէին: Այնուհետեւ ուրախութեամբ ևւ խրնդութեամբ զլծագաւորն ընդունէին, զքաղաքն ևւ զանձինս տային միանդամայն: Իսկ նա Տրաման տայր Միղեաացւոցն որնմայն զինուորեալ էին, զալ ժողովել առ իւր: Ռայց Միղեաացիքն հին իմն սխութիւն քինու ի Բրանքիդացւոց ազգ անդր մթերեալ պահէին, վասն այնորիկ նոցա կամացն առնէր յանձն՝ առնել բնդ Բրանքիդացիս զինչ ինքեանք կամիցին, կամ զապիրատութեանն

զվե՛րէ՛ն խնդրե՛լ, կամ զսկիզբն ծագ-
մանն յիշե՛լ: Աւ իբրև պէտպէս եւ
ազգի ազգի կարծիք ի միջի լինէ՛ին,
նա դանձն յայս ասնէք խորհե՛լ զինչ
լաւ եւ բարի իցէ: Ի վաղիւ անդր
այնոցիկ որ բնդ առաջ գային նորա՝
բնդ իւր հրամայէք ի Բրանքիդս
գալ: Աւ իբրև եկին հասին ի քա-
ղաք անդր, ինքն թեթեւ գնդաւ
բնդ գունն ի ներքս մտանէք: Իսկ
գունդն ամենայն հրաման ասնոյր
պատել զպարսպոք քաղաքին, եւ ի
տալ նշանին զքաղաքն քակել քան-
գել, զդարան թաքտան մատրն-
առւայն եւ գնտա զլիտփին միան-
գամայն սուր ի վերայ եղեալ կոտս-
րել: Սորս անգէնք տապասս ան-
կանէին, զի ոչ հաղորդութեամբ
լեզուի, եւ ոչ աղաչանոք կամ պա-
ղատանօք կամ բարեխօսօք մարթ եր
անազորունութեանն կարճել: Ապա
զի զքաղաքն կործանեացեն, զհի-
մունս պարսպայն ի յատակաց խոր-
խալէին, զի եւ ոչ հետք անգամ
քաղաքին կայցեն: Օչ անտառս եւս
եւ գմոյրիս մեհնանկանս ոչ կտարեն
միայն այլ եւ արմատայրի խլեն, զի
ամենեւին աւեր եւ անապաս եւ

անրեր երկիրն լինիցի, հանեալ կրարեալ եւ դարմատան : Թէ այս ամենայն ի նոսին իսկ յառաջնորդս մասնութեանն հասանէին, արդար վրէժխնդրութիւն իրքն թուէին եւ ոչ անազորունութիւն . բայց այժմ ըլլանցան նախնեացն յեախնքն աստեկցան, որոց զՄիղէտոս իսկ շէք տեսեալ, նմին իրի եւ Քսերքսի շկարէին մասնել :

Անի խաղացեալ հասանէր ի Տանայիս գետ : Անոր հասուցանէին եւ զԲեսոս, ոչ միայն կապեալ կրծկեալ, այլ եւ մերկացեալ յամենայն ձորձոց մարմնոյ : Սպիտամենէս բուռն հարեալ ունէր զնա, արկեալ շողթոյ ի վաղ, եւ ոչ միայն Մակեդոնացւոյն, այլ եւ խուժազուժ բարբարոսացն հաճոյ էր տեսիլն : Յայնժամ խօսէր Սպիտամենէս եւ ասէ . Առ ի զվրէժ քս եւ զԳարեհի, զԹագաւորաց իմոց, կալոյ ամի զտիրասպանդ, եւ կապեցի զնա ձերբակալ, զոր օրինակ նա կապեաց զԳարեհ : Իւացցէ այսուհետեւ Գարեհ զաշս իւր ի տեսիլ իրացս այսոցիկ : Այլէ ի սանդարամեաաց որ շէքն այնոց ասնջանաց արժանի, այլ

այսմ' մխիթարութեան արժանաւոր: Յարգեալ գովէր Աղեքսանդրոս զՍպիտամենէս, եւ դարձեալ ի Բեսսոս կոչս. Արոյ, սակ, գազանի կատաղութիւն անկաւ ի խելս քո, զի զԹագաւորն քո զբարերար եւ զբարխաւօր նախ կալար կապեցեր, եւ ապա մտարերեցեր սպանանել: Իայց զայնր աիրասպան նենդութեան զվարձան սուտ անուամբ Թագաւորութեանդ հասուցեր: Իսկ նա յայնմ վայրի, քանզի ոչ իշխեաց զգործ սպանութեանն յանձնէ Թօթափել. Յայն սակս, սակ, զանուն Թագաւորի յանձն առի, զի զազգն իմ քեզ տալ մարթոյցեմ. զի եթէ ես շտոնուի, այլ ոք ունեւոց էր զԹագաւորութիւնդ: Իսկ Աղեքսանդրոս հրամայէր Աքսաթրեայ եղբոր Գարեհի զոր բնդ անձնապահսն ունէր, մտադոյնս մերձենալ, եւ զԲեսոս տալ նմա, զի ի խաշ հանեալ եւ զուծչս եւ զականջս հատեալ, նեախիք հարցեն զնա բարբարոսք, եւ զմարմինն պահեսցեն, զի եւ հաւք անգամ ոչ մերձեցին ի նա: Աքսաթրէս խոստանայր զամենայն ինքն հոգալ. իսկ զհաւսն

արդեւու՛լ՝ Կատենէս ասէ, եւ ոչ այլ ոք բուսկան է, զի զճարտար արուեստէ նորա կամէր յայտ առնել. քանզի այնպէս առանց վրիպելոյ զօր ինչ կամէր հարկանէր, զի եւ հաւս եւս արկանէր ի բուռն: **Օ** ի թէպէտ եւ ոչ ինչ այնպէս զարմանալի բոտ աղեղնաւորութեան արուեստին իրքն թուէին, բայց շքնազ զարմանալիք տեսողացն երեւէին, եւ լինէր այն պատիւ պարծանաց Կատենէսայ: **Ա**յա պարզէք ելանէին այնոցիկ, որ զԲեսոս ածին: **Բ**այց յամեցին պատիժք նորա, զի ի նմին տեղոջ, յորում զԳարեհ սպան, ստտակիցի:

Զ. Ի ՆՄԻՆ ժամանակի Մակեդոնացիքն որ ելեալ էին խառն զբտանել ճարակ, հարան ի բարբաբոսաց անախ, որ իջին ի մնաաւոր լերանցն, եւ բաղմազոյնք ի նոցանէ ձերբակալ եղեն քան զսպանեալսն, եւ բարբաբոսքն առաջի արկեալ զղերին, միւսանգամ ի լեառնն դանային: **Ա**ւ էին ի հաղարբ աւազակաց, որ կուռէին պարսիք եւ աղեղամբք: **Մ**ինչ գեռ պաշարէր զնոսս թագաւորն, մատուցեալ ի մարա

պատերազմի ի մէջ նահատակացն ,
 հարաւ նեախ , որ ի սրունսն միւսալ
 թող զձայրն ի ներքս : Կակեղանա-
 ցիքն տրամեալք եւ ապշեալք ածեին
 զնա ի բանակ անդր . բայց եւ խուժ-
 քն իմացան թէ ի բաց զնաց նա ի
 ճակատուէն . քանզի ի բարձրաւան-
 դակ լեռնէ անախ զքնաւ նշմարեին :
 Ի վաղիւ անդր արձակեցին հրեշ-
 տակս առ թագաւոր անդր , եւ նա
 հրամայէր վաղվաղակի ի ներքս մու-
 ճանել , եւ զպատասանսն քակեալ
 թաքուցանէր իմն զմեծութիւն վի-
 ըին , եւ զսրունսն բարբարոսացն ցու-
 ցանէր : Առքա իրրեւ հրաման առին
 նստել , Ոչ ինչ բնդհատ , ասեն , ի
 Կակեղանացւոց եւ մէք տրամեցաք ,
 իրրեւ զխաղաք թէ զու վերս
 աւեր . եւ եթէ զտանիցեմք զայն
 որ եհարն , տացաք զնա քեզ ի
 ձեռս : Օ ի բնդ զիսն գտալ , մե-
 հենացերժ աճպարչակոց միայն է :
 Առ մէք , ասեն , տամք զազգն մեր
 քեզ հաստատել զաշինս ի միջի ,
 զի ի քաջութենէ քումե ի պար-
 տութիւն մատնեցաք : Տայր հաւատ
 թագաւորն . եւ առեալ այսրէն բզ-
 գերին նուաճէր զազգն : Անախ

չուեալ խաղայր բարձեալ զինուորա-
կան պատգարակաւ, վասն որոյ հա-
կառակութիւն իմն ի միջի լինէր հե-
ծելոցն եւ հեանակացն, թէ պք
տանիցին: Քանզի ընդ հեծելոցն
ստոր էր թագաւորն մասնել ի ճա-
կատ, իւրեանց իմն զայն հեծեալքն
համարէին. իսկ հեանակքն նոցին
հակառակ քանզի նպաս ստոր էին
զվերաւոր զինուորակիցսն բարձեալ
տանել, արանջէին թէ հանեն ի մէնջ
զապան մեր յայնժամ մանաւանդ
յորժամ հասեալ իցէ զթագաւորն
բառնալ եւ տանել: Իսկ թագաւորն
իրրեւ ետես թէ այնպէս զուպարած
ի միջի կայ երկոցունց կողմանցն, եւ
զժուարին է նմա ընտրել եւ ծանր
ընդունել զրկելոցն զընտրութիւնն,
հրաման տայր մերթ սոցա եւ մերթ
նոցա բարձեալ կրել:

Նոսի յեա շորից աւուրց եկեալ
հասանէր ի Մարտիանդ քաղաք.
պարիսպք քաղաքին էին շուրջա-
նակի շ վաստան, եւ էր զմիջնարեւ-
դան այլ որմ պատեալ: Թագեալ
անդէն պահապանս, զարուարձա-
նեայ գեղսն աւար հարեալ քան-
դեալ հրձիգ առնէր:

Յեա այնորիկ Արիացուցն Սկիւթացուց Տրեշասկք ի վերայ հասանէին, որ ազատութեամբ էին, յարմէ հեռէ վախճանեալ էր Ախարսի. եւ այժմ գային մասնել ընդ հնազանդութեամբ: Ազրա արգարք եւ իրաւացիք քան զամենայն բարբարոսս կարծէին. ի զինուց ժուժկայէին եթէ չզրկէր զք զնոսա. չափաւոր եւ հասարակասան զազատութիւն պահեալ՝ զանարդան հաւասարս իշխանացն կացուցանէին: Խոսէր ընդ սոսա թագաւորն սիրով մարդասիրութեամբ, եւ առ այն Սկիւթացիս, որ յԱւրոպացուց աշխարհին բնակեն, զՊենիգաս զունն յիւրոց բարեկամաց անտի արձակէր, զի երթեալ պատուիրեսցէ սոցա մի բոս Տանայիս գեա աշխարհին անցանել առանց հրամանի թագաւորին: Հրաման սայր եւ նմին առն, զի գիտեսցէ զգիր փայրացն, եւ լտեսեսցէ եւ զայն եւս Սկիւթացիս որ ի վերայ քան զԲոսփորոս բնակեն: Ընտրեալ էր նորաակզի շինուածոյ քաղաքին ի վերայ քան զկերս Տանայեայ, զի արգելեալ փակիցէ եւ զայնասիկ զորնուածեալ էր եւ զորս ի մտի եղեալ էր

յևա այնորիկ երթալ եւ հնազանդեալ: Բայց յամեցողց զնա ի խորհրդոց իւրոց Սողդիանաց ապրատամբութիւնն որ պատմեցաւ նմա, զի եւ Բակարիացիք ի նոյն միարանեցին. եւ էին միանգամայն է: հազարք հեծեալօր զորաց. եւ այլք եւս բազումք զհետ նոցա անկեալ երթային: Աղեքսանդրոս զՍպիտամենէս եւ զԿատենէս յորոց Բեսսոն մասնեցաւ, հրամայէր յառաջ կոչել, այսպէս ամեալ զմտաւ թէ նոքա կարեն նուաճել զնոսա, որ զխախտթիւնն գործէին: Այլ սոքա քանզի ինքեանք իսկ առաջնորդք ապրատամբութեանն էին, վասնորոյ հրաման առնոյին երթեալ ցածուցանել, հանեն համբաւ, թէ յոյն սակս կոչին ամենայն հեծեալք Բակարիացւոցն ի թագաւորէ անտի, զի սպանցին. եւ թէ ինքեանք շառնուն յանձն զայնպիսի հրաման ի զլուխ հանել, զի մի գործ անօրէն եւ առանց քաւութեան ի ժողովուրդ անդր իւրեանց գործիցեն: Աւ ոչ, ասեն, կարեմք հանդուրժել ասանել խտութեան Աղեքսանդրի առաւել քան տիրասպան նենդութեանն Բեսսայ, այն-

պէս զայնասիկ՝ որ ինքնակամն իսկ յուզեալ եւ գրգռեալ էին, դիւրաւ պատժոցն ահիւ առաւել եւս ի զէնս շրջեցին:

Իբրեւ զգաստ լինէր Ազէքսանդրոս զապատամբելոյ փախտակիցն եկելոց հատուած առ նա, հրամայէր Արատերեոյ զԱիւրոպոզիս յարդել արկեալ պաշարել. ինքն զայլ քաղաք աշխարհին ի բունն առնոյր, եւ տայր նշան թէ ամենեքին որ հասեալ ի շափ արութեան իցեն կատարեցին, իսկ այլն ամենայն առ աւար եւ սպուռ յաղթողացն լինէր. քակեալ քանդէր քաղաքն զի բնդ նա հայեցեալ եւ այլոցն՝ կարճեցին: **Ս**եմակենացիք, ազգ հզօր, ի մաի եզին ոչ միայն պատուով ժոյժ պաշարմանն ունել, այլ եւ ի զգուշութեան եւս զանձինս կացուցանել: Իսկ թագաւորն Տ հեծեալս առաջի արձակէր երթալ ցածուցանել զհետեալ յամառութիւննոցա եւ հրաման եւս տայր հրեշտակացն ցուցանել զհեզութիւն իւր այնոցիկ որ անձնատուրն լինիցին, եւ միանդամայն ի պարտեալն զանազորոյն միասն: Սորա ետուն պատասխանի

Թէ ոչ ի հաւատոց ինչ եւ ոչ ի զօ-
 րութենէ Թաղաւորին Թերահաւատ
 եմք, եւ հրաման տային այրուծիոյն
 ելանել արտաքոյ քան զպարիսպն .
 ապա տայն ջահանութեամբ ընդ ու-
 նէին զնոսա . եւ իբրեւ ծանրացան
 ի կերակրոց անտի եւ ի քուն մտին,
 ի վերայ անկեալ ի տարածամ ժա-
 մու զիշերոյն՝ անդէն սատակէին :
Ազէքսանդրոս՝ որպէս ի գէպ էր,
 զայրացաւ զժգմեցաւ, շուրջանակի
 պատեալ պաշարէր զքաղաքն, զոր
 չէր մարթ յառաջնում յարձակել
 անդ առնուլ, քանզի ամուր էր :
Վասն այնորիկ զՄեղէազրոս եւ
 զՊերդիկկաս յաւելոյր ի պաշարումն
 անդր, որ զՎիւրպողիս, որպէս յա-
 ռաջագոյն ասացաւ, պաշարեալ ու-
 նէին : **Բ**այց ի մտի եղեալ էր քա-
 ղաքին ինայել, վասն զի ի Վիւրոսէ
 էր շինեալ, քանզի ոչ ընդ այլ որ
 յազգաց անտի առաւել զարմացեալ
 էր, որչափ ընդ այն Թաղաւոր եւ
 ընդ Շամիրամ, զորոց համարէր Թէ
 սզւոյն մեծանձնութեամբ եւ մե-
 ծապայծառ արութեամբ եւ քաջու-
 Թեամբ պայծառացան : **Ա**յլ քաղա-
 քացեացն հեռութիւն զբզռեցին

բորբոքեցին զցասումնն : Ասան այնորիկ զքաղաքն տուեալ, հրամայէր քակել քանդել եւ ի հիմանց խլել : Այս քանդի ոչ յանիրաւի ինչ թշնամի Մեմակենացուց էր, առ Մեղեազրոս եւ Պերդիկկաս գանայր : Բայց ոչ քաղաք ինչ յայլոց քաղաքաց եւս հզօրագոյնս ժուժկալ եղև պաշարմանն. քանդի քաջք ի զօրականացն անկան, ինքն թագաւորն հաս ի յետին տաղնապ վտանդի : Վանդի հարան վիզք նորա վիմաւ, մինչև խաւար եւ մութ կալաւ զաչս նորա, անդէն անկաւ թաւալեցաւ, եւ ոչ մտաց իօկ տէր էր. եւ զօրքն հեծէին եւ հառաչէին իբրև այն թէ մեռաւ : Աստ նորա ոչ մասնեալ ի պարտութիւն յայնմ ամենայնէ որ զայլնն զարհուրեցուցանիցէ, մինչ չև վիրացն բուժեալ՝ սաստկացուցանէր զպաշարումնն, զի եւ ցասումն եւ սրամբտութիւն զընտկաւոր երագութիւնն զբզուցուցանէին : Արդ հասեալ գեանափորս ի ներքոյ պարսպացն՝ բացաւ իրամ անհնարին, բնդ որ ի ներքս մտեալ, յողթեալ՝ հրաման տայր զքաղաքն ի բայ քանդել :

Անտի զՄենեղեմն Գ. Հաղարթը
 Հեռեւեակաց եւ Պ հեծեւոյք ար-
 ձակէր ի քաղաքն Մարահանդա :
 Ապիտամենէս որ հասուած էր ե-
 կեալ յառաջագոյն անտի ի բաց
 հանեալ զպահապանս Մակեդոնա-
 ցւոցն, մտեալ փակէր զանձն ի մէջ
 պարսպաց քաղաքին, թեպէտ եւ
 չթուէր հաճոյ քաղաքացեացն ապր-
 տամբութեան խորհուրդն : Բայց օա-
 կայն կարծէին իմն զհետ նորա եր-
 թալ, քանզի արդելու չէին ձեռն-
 հաս : Յայնմ ժամանակի դարձեալ
 զայր Աղեքսանդրոս ի Տանայիս գետ,
 եւ որչափ վայրս կալեալ ունէր բա-
 նակն, որմ ամեալ պատեր : Այլ էր
 որմ քաղաքին Վ վառւան. եւ այնմ
 եւս քաղաքի հրամայէր անուն կոչել
 Աղեքսանդրիս : Այնչափ փութա-
 նակի գործն վճարեցաւ, զի յետ
 եւթնեւտասն տուրց, յորմէ հեռե-
 պարիսպքն կանգնեալ էին, եւ
 յարկք եւս քաղաքին ի գլուխ ելին :
 Այլ էր անհնարին ճիզն զօրականացն,
 թէ ս նախ զիւր գործ ի գլուխ հա-
 նեալ ցուցանիցէ, զի իւրաքանչիւր
 անցնիւր գործ բաժանեալ էր : Այլ
 տուան բնակիչք նորոյ քաղաքին ի

գերեացն՝ զորս Հանն նա յազատու-
թիւն տուեալ փրկանս տերանցն,
որոց զուսկին մինչև յայժմ՝ յեա
այնչափ ամաց ի վերայ անցելոց
երևելի եղևն առ նոսա վասն յի-
շատակին Աղեքսանդրի:

Է. ԻՍՎ թագաւորն Ակիւթացւոց,
որոյ իշխանութիւն էր յայնժամ
յայնկոյս Տանայիս ղեաոյ, զմտաւ
ածեալ թէ քաղաքն զոր ի գեակե-
ղերին Մակեդոնացիքն շինեցին,
լուծ իմն ի վերայ պարանոցաց իւ-
րեանց եզաւ, զիւր զեզրայր Կա-
թասիս անուն, բազում հեծելա-
զոր զորզր առաքէր երթալ քակել
զքաղաքն, եւ հանել վարել ի
գեակեղերէ անտի ի բաց զզորս Մա-
կեդոնացւոցն: Տանայիս զԲակ-
տրիացիան ի Ակիւթացւոց՝ զորս
Եւրոպեացիս կոչեն, բաժանել: Աւ-
նոյն սահման է ի մէջ Ասիացւոց եւ
Եւրոպացւոց աշխարհին: Այլ Ակիւ-
թացւոց ազգն որ ոչ հետի ի Թրա-
կացւոց աշխարհէն բնակեալ է, յա-
րևելից ի հիւսիսակողմն հասանել,
եւ Սարմատացւոցն՝ որպէս սմանք
կարծեցին, ոչ եթէ սահմանորդ, այլ
մասն է: Այլ բնակէ նա ի միւսում

Եւ ս գաւառի դէպ ուղիղ յայնմ՝ վայ-
 րէ անդր քան զԽատէր գեա, եւ ի
 վերջին կողմանս Ասիացւոց աշխար-
 հին, սւր Քաղարիք են, հասանէ:
 Քնակեալ նստին եւ ի կողմանս սր
 մերձաւորագոյն ի հիւսիսի են: Աւ-
 անախ սկիզբն առնեն մայրիքն եւ
 անապատք մեծամեծք. եւ միւսան-
 գամ ընդ կողմն սր հայի ի Տանայիս
 եւ ի Քաղարիս, մարդկեղէն բնակու-
 թեան նշմարանք երևին: Ասիս
 Աղեքսանդրոս իբրեւ կամեցաւ տալ
 մարտ պատերազմի ընդ աղղին ընդ
 այնմիկ, քանզի շէր յառաջագոյն
 զպատերազմն պատրաստեալ, եւ
 առաջի նորա ձի արկեալ խաղայր
 թշնամին, եւ մինչ դեռ տակաւին
 խօթ էր ի վերաց անախ, եւ մանաւ-
 անդ ձայնն նուազեալ՝ վասն սակաւ
 կերակրոյն եւ պարանոցին ցաւոց,
 հրամայէր զբարեկամսն ի խորհուրդ
 կոչել: Արկեցուցանէր զնա ոչ թէ
 թշնամին՝ այլ ժամանակացն ան-
 հարթութիւն. քանզի ապստամ-
 բեալ էր Քաղարիացւոցն, եւ Սկիւ-
 թացիքն խլրտէին. եւ ինքն ոչ յեր-
 կրի կարէր երթալ, եւ ոչ յերիւար
 հեծանել, ոչ սւտուցանել եւ ոչ

յորդորել զիւրան : Պատեալ պաշարեալ յերկոցունց կողմանց, զիցն եւս լինէր մեզագիր. տրանջէր թէ յուլութեամբ անկեալ զնի, յորոյ երազութենէ ոչ որ յառաջագոյն կարէր ապրել. եւ թէ իւրքն հաղիւ թէ կարեն առնուլ յանձն թէ շկեզճաւորի ի խօթութիւն :

Ե յապէս որ յեա Գարեհի ի պարտութիւն մատնելոյ զիզձս եւ զհաւազէաս ոչ եւս սոյոր էր հարցանել, միւսանգամ յընդունայն կարծիս շրջեցաւ ի խաղս մարդկեղէն մտաց. հրաման ապր Երիտանդրի, որում հաւատարիմ իմն կարծիս ցուցանէր, զիտել զելս իրացն զոհիւք : Բարբայս էին բղձիցն զընդերսն առանց թագաւորի զիտել, եւ թէ զինչ բնդերքն գուշակիցեն, զալ պատմել թագաւորին : Յայնմ ժամանակի թագաւորն, մինչ զեռ յաղիս նախրացն քննէին ելք իրացն անյայտից, հրամայէր բարեկամացն մատաղոյն առ իւր մատուցեալ նստել, զի մի, յորժամ բարբառոյն բուռն առնիցէ, զժէրան որ տակաւին կային, զայրացուցէ : Աւ եկին մտին ի վրան անգր Եփեսաիան եւ Արատերոս եւ

Երբդ իստ պահապաննդ Հանդերձ :
Պատերազմ , առէ , Հասեալ գրաւ-
 եաց զիս , որ առաւելագոյն զիզոյ
 է ժամու թշնամեացն քան ժամու
 իմում : **Վ**այց քան զիմաստութիւն
 յառաջագոյն է Հարկն , մանաւանդ
 ի պատերազմի , յորում անօր երբեք
 Համարձակ է զժամանակսն ընտել :
Մատամբեցին Քակարիացիքն զորս
 ի վերայ Հասեալ նուաճել կամաք ,
 եւ թէ որչափ զօրութիւն իցէ ի
 մեզ , գոյն յօտարացն պատերազմէ
 աւանին : **Մ**րդարեւ եթէ թողումք
 զՍկիւթացիս որ զինուք ինքնակամ
 եկին ի վերայ մեր , ապա արհամար-
 հեալք եւ անգոսնեալք դառնամք
 առ այնստիկ որ ապստամբեցին ի
 մնջ . իսկ եթէ ըստ Տանայիս ան-
 ցանիցեմք , եւ ցուցանիցեմք Սկիւ-
 թացւոց սատակմամբն եւ արեամբն
 թէ ամենայն ուրեք առանց պար-
 աութեան եմք , ո՞ որ այնուհետեւ
 շնազանդիցի մեզ որ եւ Եւրոպա-
 ցւոց աշխարհին յազթեցաք : **Ս**իալէ
 որ որ զասհմանս փառաց մերոց
 վայրօք եւ անջրպետութեամբ , ընդ
 որ անցանելոց եմք , շափէ : **Ս**ի
 գետ ընդ մէջ անցանէ , ընդ որ եթէ

անցանիցեմք, հասանիցեմք զինու ի վերայ Էւրոպայուց աշխարհին: Աւքանիսն այն մեծ իցէ, զի յարժամ զԱսիա նուաճեալ իցեմք, յայլում եւս իմն աշխարհի նշան յաղթութեան կանգնիցեմք. եւ զոր բնութիւն երկայնաձիգ անջրպետութեամբն թուիցի ի միմեանց զատանել, միով յաղթութեամբ յանկարծակի վազվազակի ի միմեանս եկեալ խառնեսցի: Այլ արդարեւ եթէ սակաւիկ մի ինչ յամիցեմք, զհետ թիկանց մերոց հասեալ կայցեն Սկիւթացիքն: Այլ եւ մեք միայն իցեմք, որ բնոյ գետս ի լիւզ անցանել կարիցեմք: Բազում ինչ է, որ այսրէն ի մեր վերայ անկեալ կործանեսցի, որով մինչեւ զայժմ մեք յաղթեալք: Վանդի այս իսկ բարբ են բախտի, պարտելոյն եւս ուսուցանել զարուեստ ճարտարութեան մարտի: Յառաջ քան զսակաւ մի զուցար մեք օրինակ տիով բոս գետ անցանելոյ. եթէ Սկիւթացիքն այնմ շղիտիցեն լինել նմանօղ, Բակարիացիք ուսուցեն զնոսա: Բայ յայտ ամենայնէ, մինչեւ զայժմ մի գունդ եկն յազգէ

անտի, իսկ այլոցն տակաւին ակն կայ:
Այսպէս ի պատերազմէ վախուցեալ,
 պատերազմ պարարեմք, եւ զմտրտ
 պատերազմի զոր կարեմք ի վերայ
 հասուցանել, ստիպեսցուք կրել:
 Հայանի իսկ եւ գուշակաւոր է քա-
 ջութիւն խորհրդոց իմոց: Բայց թէ
 թողուն ինձ **Մ**ակեդոնացիքն ըստ
 կամաց մտաց իմոց գործել, ընդ այն
 կարծեօք եմ. քանզի յորմէ հետէ
 վէրս առի, ոչ յերիւար հեծայ, եւ
 ոչ զնացի հետիտտս: **Ա**յլ եթէ
 կամիք զհետ իմ գալ, կարօղ եւ
 ձեռնհաս եմ, բարեկամք: **Ե**ւ իմ
 ոյժ եւ զօրութիւն բաւականն այսմ
 ամենայնի ժուժկալ լինել, կամ թէ
 կենաց իսկ իմոց վախճան հասեալ
 իցէ, զինչ քան զայս արհուարոյցն
 գործ կայցէ. ի զմին իսկ մեռայց:

Չայս ամենայն խօսեցաւ տա-
 կաւին բեկեալ բարբառով, մինչ զի
 երբեք երբեք նուաղել իսկ, եւ հա-
 զիւ թէ լսելի մօտակացացն լինէր.
 ամենեքին շքել սկսան զթագաւորն
 ի վաղվաղ խորհրդենէ անտի; մա-
 նաւանդ Նրիդիոս որ շկարէր վճարել
 ինչ ձոխութեամբն, վասն զի պրն-
 դեալ յամառեալ էր նա յառաջին

խորհուրդան, զերկեւզ պաշտամանցն,
որոց շխարէր լինել ժուժկալ թա-
գաւորն, կամէր ի միտ արկանել.
Եւ ասէր, թէ Եւ զիքն գիմագարձ
են խորհրդեանն, եւ վիշաբ մեծա-
մեծք գուշակեալ են թէ ըստ գեա
անգր անցանիցեա: Մինչ գեա Երի-
զիսս ի վրան անգր թագաւորին
մասնէր, ընդ առաջ հասանէր
Արիստանգրոս, յայտ ասնէր թէ
չեն ընդերքն աջող. զայս իմացեալ
յրգձէ անտի պատմէր Երիզիսս:
Արդել զնա թագաւորն, եւ ոչ
միայն զայրացաւ ցառմամբ այլ եւ
լի կղեւ ամօթով զի երկեւզ պաշ-
տամանցն զոր թագաւցեալ էր, եկն
յայտ. եւ զԱրիստանգրոս հրա-
մայէր կոչել: Իրբեւ նա եկն, հայե-
ցաւ ի նա. Աչ, ասէ, թագաւոր եմ,
այլ դոյզն դր: Տալ կաու հրաման
մատուցանել զոհո, եւ զինչ զոհին
գուշակէր հիմ այլում յայանեցեր
բաց յինէն: Արիզիսս գժածուկս իմ'
եւ զգաղանիս ի քէն ծանեաւ: Բայց
եւ այսպէս կարծեմ, թէ ահն իսկ
նորա թարգման ընդերացն կղեւ:
Բայց եւ քեզ պատուէր սամ որ-
չափ ինչ ձեռնհասս իցեմ, զի եւ

ինձ յայտ առնիցես զինչ յընդերացն
 ծանեար, զի մի յարատա ինչ կայ-
 ցես, որպէս թէ շատացեր զայն զոր
 ստացերն: **Ա**ս ապշեալ յիմարեալ
 կայր, եւ առ. ահին տաղնապի եւ
 բարբառն արդելաւ. ապա ուրեմն
 տաղնապեալ ի նմին երկիւղէ, զի
 մի տացէ կալ մնալ սպասել թա-
 գաւորին. **Զ**մեծի, ասէ, աշխատու-
 թեան, բայց ոչ անօգուտ եւ դա-
 տարկ վատասկոց պատերազմ ի վե-
 բայ հասեալ պատմեցի. ոչ արուեստ
 իմ զիս, այլ ինամբ մտադիւբու-
 թեան խռովեցայցանեն: **Օ**չկա-
 բութիւն առպղնութեան քս տեսա-
 նեմ, եւ սրչափ ինչ ի քեզ միայն
 ապաստան է, զիտեմ: **Ա**սակածեմ
 թէ զուցէ չկարիցես լինել բաւական
 մօտաւոր բախափն քում: **Ի**սկ թա-
 գաւորին հրաման տուեալ համար-
 ձակել վատահութեամբ ի յաջողու-
 թիւն իւր, անգէն արձակէր: **Օ** ի
 եւ վասն այլ եւս իրաց, ասէ, շնոր-
 հեն ինձ գիք զգտառ: **Ի**րբեւ խոր-
 հորդ խորհէր բնդ նոսա թէ որպէս
 բնդ գեան անցանիցեն, ի վերայ հա-
 սաներ Վրխատանդրոս, **Ա**չ այլ ուրեմն,
 ասէ, եւս աջողութեան քան զայն

ընդերս, տեօի, բայց ամենեւին
ստարա յառաջնոցն. յայնժամ, առէ,
հոգովք տաղնապեցուցին զես, իսկ
այժմ ամենեւին իսկ բարձան ի միջոյ:

Այս որ ինչ յետ այնորիկ մի բնա
միջէ պատմեցաւ թագաւորին, եզճ
և խանգարեաց զկարգ յաջողու-
թեան իրաց նորա: **Օ**րենեզեմոս,
որպէս կանխագոյն ասացաւ, արձա-
կեալ էր երթալ պաշարել զՍպիտա-
մենէս զառաջնորդ Բակարիացոց
տպատամբութեանն: **Ս**ա իբրև զի-
սաց զհասանել թշնամոյն, զի մի
իցէ թէ ի պարիսպս քաղաքին ար-
գելեալ փակիցի, և մանաւանդ
յուսացեալ թէ մարթի ի բուն
արկանել զնա ի տեղւոջ ընդ որ
զիտէր թէ զայ, զարանեալ նստէր:
Աւ էր ճանապարհ անտառափոխ
պատեհ տա ի թագուցանելոյ զգա-
րանակալութիւնն, և անդէն զԳա-
հացիս առնէր ի թագասի: **Ա**րիւ-
արքն երկուս երկուս վառեալս բար-
ձեալ տանէին, յորոց մին փոխանա-
կաւ յանկարծակի վազեալ իջանէր
և այնպէս զկարգ հեծելազօրաց
մարտին խռովէին: **Ա**ւ էր կշիս
հասարակ երազութեան երիւարացն

մարդկանն երազութիւն: Զբաման տայր սոցա Սպիտամենէս զխտաման պաշարել եւ միանդամայն յաջմէ եւ յաճեկէ, յառաջոյ եւ յետոյ երեւեցուցանէր զնոսա թշնամեացն: Իսկ Մենեղեմոս յամենայն կողմանոյ արգելեալ փակեալ, թէպէտ եւ ոչ թուովն զոյգ եւ հաւասար էր, մեծ ժամս կայր նոցա հակառակ. զոչիւն բարձեալ աղաղակէր, թէ շէք ինչ այսուհետեւ հնարս կամ պաճարանս պաճարել, զի ի վշտագին անդիս եկաք անկաք, այս միայն կայ միութարութիւն մեծարոյ մահուն, յորժամ ի սրոյ թշնամեացն անկանիցիմք: Ինքն յերիւար հարուստ հեծեալ զնայր բազում անգամ այնպէս երիւարան ի զունդս բարբարոսացն զիմեալ ուժզնագոյնս, կոտորած սասաիկ ի վերոյ հասուցեալ, անգէն ցանեալ ցրուեալ վարատէր: Իայց քանդի ամենեքին զնա միայն խնդրէին, բազում վէրս յանձն առեալ կիտամեա զՀիփսիդէս ամն ի բարեկամաց անախ աղաշէր, զի յերիւար հեծանիցի եւ զնա փախրուտեամբ պրծեալ տպրեցուցանիցէ: Մինչ զեւ նա զոյն խօսէր, անգէն

ողիքն սպառեցան, և գին անկաւ յերիւարէ անտի ի գետին: Կսկ շիփտիգէս թէպէտ և սպրել կարող էր, սակայն լաւ համարեցաւ մեռանել յետ կորնչելոյ առն բարեկամի: Օ միտջէ ևւեթ փոյթ ի մտի կայր, թէ մի առանց վրէժ խնդրելոյ անկանիցի: *Ամին իրի խթեալ գերիւարն ի մէջ թշնամեացն, երթայր միջամուխ, և տուեալ երեւելի մարտ պատերազմի, տապաստ անկանէր ի զինուցն և ի սպառագինացն: Օ սր իբրև տեսին որ ի կատորածէ անտի մնացեալ էին, զբլուր մի որ քան զայսն բարձրագոյն էր, հասեալ կարան, զորս և Յպիտամենէս արգելեալ պաշարեաց, և սոյսով կամէր ի բուռն առնուլ: Ընկան ի ճակատուն Բ հաղար հետեւակաց և Յ հեծեալք: Օ այս կատորած թագոյց Աղեքսանդրոս իմաստութեամբ, մահու սպառնալիս սահմանեալ այնոցիկ, որ ի ճակատուէն եկեալ էին, եթէ սխուէին զինչ իբր գործեալ էին:

Ը. ԸՅԱ իբրև շկարէր ընդ երկար կեղծաւորել, մեկնեցաւ ի վրան իւր, զոր էր տուեալ խորհրդով ի վերայ

գեակեզերն կանգնել : Անգ առան-
 ձինն կըսէր զամենայն խորհուրդս
 իւր, եւ այնպէս զգիշերն ամենայն
 արամութեամբ ձգեալ հանէր, բա-
 դում անգամ զվրանափեղկս խորա-
 նին իւրոյ ի վեր առեալ, հայէր ընդ
 խարոյկս թշնամեացն, զի անտի
 առնուցու ի միտ, թէ որչափ բազ-
 մութիւն մարդկանն իցէ : Արբեւ
 առաւօտն մերձենայր, զգեցեալ ըզ-
 զրահս իւր, ելեալ կայր յանդիման
 զօրացն, եւ էր այն առաջին երևել
 այնպէս յետ վիրացն զոր ի վերջնումն
 առ : Այնչափ ակն ածեալ մեծա-
 բեին նորա զթագաւորն, զի վաղ-
 վաղակի զխորհուրդ վշտաց եւ վտան-
 գին, յորմէ գողացեալ էին, յան-
 ձանց ի բաց թօթափեցին, ակեալ
 մօտ զթագաւորն : Հնծացեալք ու-
 բախութեամբ եւ իջուցեալ խնդու-
 թեան արտասուս միանգամայն ող-
 ջոյն տային նմա, եւ զպատերազմն
 զոր յառաջագոյն շառնուին յանձն,
 խնդրէին քաջացեալք : Սա կայր
 պատուիրէր լաստիւք զպրուծին եւ
 զգունդն յայնկոյս անցուցանել, իսկ
 թեթեւագոյնս վառելոցն հրամայէր
 ի վերայ ակաց երթալ ի լուզ : Առ

Հարկ ինչ էր աւելի քան զայս բանս խօսել, եւ ոչ թաղաւորն կարող էր վասն հիւանդութեանն: Այլ այնչափ յօժարութեամբ զօրքն զլաստան կցեցին, զի յերիս աւուրս իբրեւ ժԹ հազարք գործեցան: Իբրեւ զամենայն կազմեցին պատրաստեցին անցանել, հրեշտակք Ի ի Սկիւթացւոց անտի անցեալ երիվարօք ընդ բանակն ըստ սովորութեան ազգին այնորիկ, պատուիրէին ասել յթագաւորն, թէ կամի՞ք պատգամս առ նա հասուցանել: Իբրեւ ի ներքս ի խորան անդր մուծան, եւ առին հրամանն նստել, սկսան պշուցեալ հայել յերեսս թաղաւորին. ինձ թուի թէ վասն զի ի մարմնոյ յաղթանդամութենէ զքաջութիւն կշռէին, փոքր կերպարանք նորս ոչ հաւասար ինչ համբաւոյն երկուէին: Բայց ոչ որպէս այլոց բարբարոսաց, նոյնպէս եւ Սկիւթացւոց բիրտ եւ թանձր միտք են. սմանք, ասեն, ի նոցանէ եւ իմաստութեան խելամուտ են, որչափ հասու կարիցէ լինել ազգ մի, որ համակընդ գէնս եւ ընդ սպառազէնս իցէ: Այսպէս զսոյն ձեւ ասեն նոցա

առաջի թաղաւորին խօսել : Թե-
րեւս օտարինչ ի մերոց բարուց աստի
բանքն իցեն, որ ազնուազոյն ժա-
մանակաց եւ մտաց դիպեցաք . այլ
թէպէտ եւ արհամարհ նոցա ճառն
թուիցի, սակայն մեր հաւատարմու-
թիւնն ոչ . որ ինչ զինչ օրինակ
աւանդեալ իցէ, անեղծ եւ անարատ
բերցուք ի մէջ : Արդ զմիտչէ ի նոցանէ
զերիցադունէ լուպ խօսեալ այսպէս :

Աթէ կամք այսպէս էին լեալ
դիցն զչափ մարմնոյ քսկշիւ հասա-
բակ ցանկութեան սղւոյ քո յօրի-
նել, աշխարհս շինէր բաւական
տանել զքեզ . միով ձեռամբ զար-
եւելս, եւ միւսովն զարեւմուտս շո-
շափէիր, եւ յետ այսորիկ տակաւին
կամէիր դիտել թէ յորում վայրի
ճաճանչք այնպիսի մեծի դիցն
թագչիցին : Աս եւ այնպէս եւս
ցանկաս որոց շեւ հասու : Յերո-
պացոց աշխարհէ դաս յԱսիա, եւ
յԱսիացոց աստի անցանես յԵւրոպն .
յետ այսորիկ եթէ զամենայն ազգ
իսկ մարդկան պարտիցես, բնդ ան-
ասուաց եւ բնդ ձորոց եւ բնդ դետոց
եւ բնդ զազանաց վայրի տայցես
մարտ պատերազմի : Իսկ արդ զխարդ,

չգիտիցես զու, թէ ծառք մեծաբերձք հարուստ ժամանակս աճեն, եւ ի միում ժամու խլին արմատադրի: Ընմիս է սր ընդ միողս նորա հայի, եւ ի յաղթ մեծութենէն ոչ զանգիտէ: Տես, զգոյշ լեր. մի, մինչ ի զազաթն ջանացցես հասանել, ստամբն իսկ զսրոց բունն հարեալ իցես, ի վայր հասիցիս: Աւտուեծ իսկ երբեմն մանր մանր ինչ թռչնոց կեր եւ ծարակ եղև. եւ զերկաթ բազում անգամ ժանգ մաշէ: Առ ինչ զոյ այնպէս հաստատուն, սրում շասանիցէ վտանգ ի վերայ, եւ ի տկարէ եւս եւ յանգորէ: Օ՛յ կայ մեր եւ քս: Հուպ երբեք յերկիր քս ոչ եղևաք. ս՛ սք իցես, կամ ուտախ՛ եկեալ իցես, արժան ի՛նչ իցէ արգելք այնոցիկ որ ի մեծամեծ մայրխան բնակեն, ագիտանալ: Առ ծառայ լինել ումեք կարեմք, եւ ոչ իշխել ցանկանամք: Օ՛յ մի անգիտանալցես զազգէն Ալիթացոյ, հարկիք եզանց եւ արօտ եւ նիզակ եւ աղեղն եւ տաշտ պարզեւք տուեալ են մեզ: Օ՛տոտ ի կիր արկեալ վարեմք, եւ ընդ բարեկամաց մերոց եւ ընդգէմ թշնամեաց մերոց: Տամք

բարեկամաց մերոց զբերս, որ յաշխատութենէ եղանցն ժողովին . տաշախւ բնդ բարեկամաց մերոց զինի զիցն նուիրեմք . իսկ զլծչնամիս մեր աղեղամբ ի հեռատանէ եւ նիգակաւ ի մօտոյ հարկանեմք : Այսպէս Ասորւոց թագաւորին , եւ յետ այնորիկ թագաւորին Պարսից եւ Մարաց յաղթեցաք , եւ հօրդեցաւ մեզ ճանապարհանդր իսկ մինչեւ յաշխարհն Եզիպտացւոց : Այլ դու որ ձեռն յանձին հարեալ պարծիս թէ վասն զաւազակս հալածելոյ դաս , ամենայն աղգաց յորս հասեր , գող ես եւ աւազակ : Օղխագատան աներ . զԱսորիսն գրաւեցեր . զՊարսից աշխարհն ունիս . Բակարիացիք բնդ քով ձեռամբ են . երթեալ ի Հնդիկս հասեր , եւ այժմ ի խաչինս մեր զժլատ եւ զանյաղ ձեռս քո կարկառուս : Օքնչ պէտք քեզ մեծութեան իցեն , զի մեծութիւն տոյ քեզ քաղցնուլ : Վու միայն գտար զի ի լիութեան ամենայնի եւ ի յաղեցութեան քեզ սով դործեցեր . զի սրչափ շատ ունիցիս , դոյնչափ շատ , զոր շունիսդ ցանկանայցես : Չաճես դու զմտաւ

Թէ որչափ ժամանակս զՔակարիօք
 զեզերեալ կայցես, մինչ զեռ. զնոսա
 նուաճեցեր, Սողոթացիք ի պատե-
 րազմ զբզուեցան: Պատերազմ ծնա-
 նի քեզ ի յաղթութենէ քում, զի
 որչափ եւ մեծ եւ հզօրացոյն քան
 զայլ ոք իցես, սակայն շէ ոք որ
 օտարազգի տեսան ժոյժ կամիցի
 ունել:

Միայն անց դու ընդ Տանայիս,
 ապա իմասցիս եւ ի միտ առցես
 Թէ որչափ ընդարձակ դաւառքն
 իցեն. սակայն զՍկիւթացւոց զհետ
 չկարիցես հասանել: Մեր աղքա-
 տութիւն թեթեւացոյն եղիցի քան
 զդունդս զօրաց քոց որ զայնչափ
 անչափ ազգաց զառ եւ դաւար կրէ:
 Կարձեալ մինչ զեռ. հետի զմեզ
 կարծիցես, ի բանակի քում նշմարի-
 ցես: Քանզի նովին արագութեամբ
 զհետ հասանեմք եւ փախչիմք:
 Ի սեմ Թէ Յունաց եւ յառակս եւս
 են անապատք Սկիւթացոցն, այլ
 մեք մանաւանդ յաւեր եւ յամայի ի
 մարդկանէ տեղիս, քան ի քաղաքս
 եւ յաղարակս մեծատունս երթամք:
 Ասան այնորիկ պնդեալ զձեռս քո
 այնպէս կալ զբախտ քո: Ի պիտժ է

և և յակամաց շմարթի կալ գրաւեալ :
Օխրատն օղատկար առաւել քաջ
 քան զմտաւորն առ յապա ժա-
 մանակն յուցանէ : արկ սանձ փա-
 աւորութեան քում և ւայնպէս
 զիւրազոյն վարիցես : **Մ**երքն ասնն
 թէ առանց ստից է բախտ և և ձեռս
 և և թեւս և և կթ ունի . յորժամ
 զձեռս կարկասիցէ, և և զթեւն շտայ
 բմբունել : **Բ**այց արդ և թէ զիք սք
 իցես, և բախտիս մարդկան պարտիս
 չնորհել, և ոչ զնոցայն հանել . ապա
 և թէ մարդ իցես, զայն ինչ զոր ինչ
 և, զմտաւ ամ թէ և և իսկ միշտ
 և և հանապազ : **Մ**նմտութիւն իմն է
 զայն ամենայն յիշել փան որոյ մն-
 ուացոնա անծին գործիցես : **Բ**նդ
 որոց շտայցես ճակատս, զնոսա կա-
 ըիցես լաւ բարեկամս ունել : **Բ**ան-
 զի հզորագոյն է ի մէջ հաւատարից
 բարեկամութիւն, և և հաւատարբ
 այնորիկ և բեւին, որ ոչ ինչ փորձ
 փորձեցին զզորութեան ի միջի իւ-
 բեանց : **Վ**աւ զգոյշ լեր, մի բարե-
 կամս քեզ զայնստիկ, որոց յաղթե-
 ցեր, համարիցիս . ի մէջ սեւան և և
 ծառայի բարեկամութիւն շիք . և և
 ի խաղաղութեան և և պատերազմի

խաւուշք պահին : Մի հաւատացցես
 թէ երգմնի լինելով բարեկամու-
 թեան զաշինս քեզ Ակիւթացիք
 կուեն, զի երգնուն զհաւատարմու-
 թիւնն պահելով : Եւ զգուշութիւն
 Յունաց է որ զգաշինն կուեալս
 գրոշմնն, եւ զգիտն կարգան . մեք
 այսպէս գիտեմք թէ կրօնք հաւատք
 մեր են : Որ ի մարդկանէ շած են
 ակն, գիցն խորամանկեն : Բայց եւ
 ոչ բարեկամի զորոյ զինամոց կաս-
 կածիցես, պէտք են քեզ : Եւ
 զմեզ եւ Ասիացւոց եւ Եւրոպացւոց
 աշխարհին պահապանս ունիցիս . եւ
 զԲակարիս, եթէ ոչ ընդ մեջ կարես-
 ցէ Տանայիս, շշտախեմք . յայնկոյս
 Տանայեայ մինչեւ ի Թրակիա բնա-
 կեմք . ասեն զՄակեդոնիոյ առ երի
 Թրակացւոց աշխարհին լեալ : Օ՛հր-
 ատու աժ թէ զահմանորդս երկու-
 ցունց իշխանութեանց քոց, թշնա-
 միս՝ եթէ բարեկամս կամիցիս ունել :
 Թ . Օ՛ՅՅՅ այսպէս զսոյն գոյն
 օրինակի բանիցն խուժաղուժն : Իսկ
 թաղաւորն ասոյր նոցա պատաս-
 խանի, թէ վարեցայց բախտի իմով
 եւ խորհրդեամբք ձերովք . զի զհետ
 երթաց բախտի իմոյ յուսացեալ ի

նա, եւ անասցից խորհրդեան խրատաւուայն, զի մի ինչ խառն ի խուռն եւ յանդգնութեամբ գործիցեմ :

Եւ արձակեալ զհրեշտակսն, զգորսն ի վերայ պատրաստելոց լաստիցն հաներ : Յառաջակողմն անդ զվահանաւորսն կարդէր եւ ի ծունկս հրամայէր կալ, զի զգուշագոյնք լինիցին ի նեախցն հարուածոց : Յետ սոցա որ զազգի ազգի մնէքնայսն ունէին, կային. եւ յաջմէ եւ յահեկէ եւ յառաջոյ սպառազէնք պատէին զնորօք : Իսկ այլքն որ յետ մնէքնայիցն միախուռն կային վահանափակ, զեկափարին որոյ զրահս եւս ազուցեալ էր պաշտպանէին :

Նոյն կարգ եւ յայն լաստս պահեցաւ, որ զպրուծին տանէին : Իւրզմագոյնք յետոյ կողմանէ լաստին փսկովք զերիւարսն ձգէին ի լիւզ : Եւ լնոցա, զորս տիկքն կրէին լցեալք յարդիւ, պաշտպանէին լաստքն յառաջոյ : Նախ ինքն թաղաւորն ընտիր ընտիր արամբք զիւր լաստն քակէր եւ ի գետեզնն հրամայէր ուղղել : Եւնդ Սկիւթացիքն մատուցեալ զգունդս հեծելազօր զօրսն ի գետեզերի անդ ընդ գէմ գառնային,

մինչ զի չկարէին լասաքն ի հող մեր-
 ձենալ: Այլ բայց ի տեսլենէ աստի
 զօրուն որ ի գետեզերին կայր ի պա-
 հու, անհնարին եւս երկեւզ ի վե-
 րայ նաւարկելոցն հասանէր. զի նաւ-
 ափարքն չկարէին ուզիլ վարել,
 քանզի կողմանակի իմն գետն հո-
 սեալ արդել լինէր. եւ զօրացն գե-
 դեւեալ եւ տատամեալ թէ գուցէ
 ի գետ անդր հոսիցին, զնաւորդացն
 սպասաւորութիւն խոսվէին եւ ոչ
 նկատ անգամ զօրութեամբ կարէին
 արձակել. քանզի այնմ իմն նախ
 ուշ ունէին, թէ առանց վտանգի
 կայցեն, եւ ոչ թէ զթշնամին խո-
 ցիցեն: Վաղմապատիկ փրկութեան
 պատճառք մենքենայքն եղեն, ո-
 բովք ի բաղմամբոխ թշնամիս անդր
 եւ որ խառն ի խուռն զանձինս ի
 ներքս միւէին, նեւք տեղային եւ այն
 ոչ գատարկս ինչ: Վարբարոսք եւս
 բազում նկատ ի վերայ լաստիցն թօ-
 թափեցին. եւ ոչ գտաւ վահան որ
 չէր բազում նեախք ծակոտեալ:

Իբրեւ հուպ յափն լասաքն եղեն,
 միանգամայն յտան եկաց վահանաւ-
 որ ճակատն, եւ ազատացեալ զգե-
 շարգունան առանց վրիպելոյ ի լաս-

տիցն արձակէին : Այլ իբրև տեսին
 զԹշնամիսն զարհուրեալս եւ զե-
 բիւարսն ի փախուստ զարձեալս ,
 քաջալերեալ զմիմեանս յորդորելով
 ի ցամաք վազեցին : Ակասն պնդել
 սաստիութեամբ զՏեա խռովելոցն :
 Հետ այնորիկ դունդք հեծելոցն
 որոց երիւարք սանձաւ եւ Թամբաւ
 էին , զդունդ բարբարոսացն բեկին :
 Հայնմ ժամանակի , այլք որ ի
 դնդէ պատերազմողացն պաշտպա-
 նեալ լինէին , կազմեցին պատրաս-
 տեցին զանձինս ի մարտ պատերազ-
 մի : Ինքն իսկ Թագաւորն զպակա-
 սութիւն զօրութեան մարմնոյ որ
 տակաւին խօթ էր , մտացն հաստա-
 սութեամբ ընդր : Թէպէտ եւ բար-
 բառէր յորդորելով զնոսա , բայց
 շկարէր լինել բարբառն լսելի , քան-
 զի շեւ էր տակաւին սպի վիրացն
 պարանոցի նորա քաջ կցեալ , բայց
 Թէ կռուէր՝ ամենեքին տեսանէին :
 Ասան այնորիկ ինքեանք զզօրաւա-
 րաց գործ վճարէին , զմիմեանս քա-
 ջալերեալ , մոռացեալ զկեանս ան-
 ձանց իւրեանց , ի Թշնամի անդր
 սկսան յարձակել : Հայնժամ ոչ
 տեսլեան եւ ոչ զինուց եւ ոչ աղա-

զակի թշնամեացն ասնել բարբա-
 լազքն կարէին, եւ ամենքին միան-
 զամայն փութացուցեալ զերիւարսն,
 քանզի հեծելազօրաց էր ճակասն,
 խուճապեալ ի փախուստ գառնային:
 Իսկ թագաւորն թէպէտ եւ տկար
 ճարմնոյն ըկանաց շկարէր լինել
 ժուժկալ, սակայն ընդ 2 փառանս
 պնդեալ երթայր զհետ նոցա: Աւ-
 իրրեւ նուազեցաւ, իւրոցն տայր
 հրաման, թէ մինչ զեռ աւուր
 կողցէ, մոցեն զհետ փախստիցն.
 Ինքն պարտասեալ ի զօրութենէ,
 մեկնեցաւ ի բանակն եւ հանդար-
 տեաց: Հատեալ անցեալ էին ընդ
 սահմանս Սպանդարամեափն, որ
 նշանակեալ կային ի տեղիս տեղիս
 քարամբք կարգելովք եւ բարձրա-
 բերձ ծառովք, զօրոց ընովք բազե-
 ղունք պատեալ մանեալ էին: Բայց
 սրամտութիւն բարկութեանն յա-
 սաջ եւս վարեալ սարաւ զՄակե-
 դանացիսն. քանզի գրեթէ զհասա-
 բակ գիշերաւ դարձան, զբազումս
 կոտորեցին, զբազմազոյնս ի զերու-
 թեան վարեցին, եւ բերին ՌՊ ե-
 ռիւարս: Աւ անկան ի Մակեդոնա-
 ցոց անախ հեծեալք 4, եւ հե-

տեւակք ճ մի, եւ վերաւորք հազար : Այս արչաւան ասպատակի համբաւաւ գիպօղ յաղթութեանն զաշխարհն Ասիացոց, որ մեծաւ մասամբ յապտամբութիւն զրդուէր, ցածոց : Առանց պարտութեան զՍկիւթացիս համարէին. եւ իբրեւ նորա եւս բեկան, խոստանային այնուհետեւ թէ շէք ազգ, որ Մակեդոնացոց զինուց կարիցէ ընդդէմ դառնալ, վասն այնորիկ Սակք հրեշտակս արձակեցին, զի խոստանայցեն թէ առնէ ազգն զամենայն որ ինչ հրամայիցի : Առ առաւել ընդ քաջութիւն թագաւորին էին զարմացեալ, քան ընդ հեզութիւնն ի վերայ Սկիւթացոցն պարտերոց . քանզի զգերին ձրի առանց զնոց փրկանաց այսրէն արձակեաց, զի յայտ արասցէ թէ ընդ ազգացն այնոցիկ որ զազանագոյն քան զամենայն ազգս էին, ոչ վասն սրամբտութեան կռիւ էր նորա այլ վասն քաջութեան : Արդ ընկալաւ զհրեշտակս, սակայն սիրով մարդասիրութեամբ, եւ զԵքսկիպինսն տայր նոցա ուղեկից որ տակաւին կարի էր երիտասարդ, եւ բարեկամեալ նմա

ի ծագիկ հասակին. որ թէպէտ եւ հաւասար էր Հեփեափոնեայ տաւլեամբ մարմնայ իւրոյ, բայց շունէր նա գտնի միտս նորա: Իսկ ինքն հրաման տուեալ Արատերեայ մեծաւասամբ զօրայն ընդ կարծ ճանապարհս զՏեա գալ, ի Մարահանդ քաղաք եկեալ հասանէր. անտի Սպիտամենէս իմացեալ զգալուսս նորա, ի Բակարիս էր փախուցեալ: Այն աշնորիկ աւուրս շորս անցեալ ընդ բազում վայրս ճանապարհին թագաւորն, հաս ի տեղին յորում Բ հազարս հետեւակաց եւ Յ հեծեալ կորուսեալ էր զօրափարութեամբն Մենեղեմայ: Հրաման տայր զսկրտաին բլուր զորձեալ ծածկել, եւ զո՞հս քաւութեան սանդարամեաաց բոս գաւառական սովորութեանն մատուցանէր: Յայնժամ Արատերոս որոյ հրաման տուեալ էր զնդան զՏեա գալ, եկեալ հասանէր ի թագաւոր անդր: Այն աշնորիկ զի ամենքին որ յետս կացեալ էին, զնոյն օրինակ վշտօք պատերազմի նեղիցին, զզօրսն բաժանէր, զանգս եւ զազարակս հրձիգ հրամայէր առնել, եւ զամե-

նայն մարդ ի շափ հասեալ սուր ի վերայ եղեալ կատորել :

Թ. ՍԱԳԴԻՒՆՑԻՈՅ աշխարհն ամայի է մեծաւ մասամբ, գրեթէ ութ-հարկւր վտաւան ի լայնութիւն անապատք են : Պսն եւ վայրք ինչ ընդարձակք ի տափակողման աշխարհին, ընդ որ գեա մի զոր Պսղիտիսկոս բնակիչքն կարդան, ընթանայ արագ : Վեակեղերքն անձկացուցանեն զնա . յետոյ այլք ընդունին զնա, եւ տանին ընդ երկրաւ : Աւ նշանակ ծածուկ զնայիցն ձայն հասելոյ ջրոյն է, զի ինքն հողն ընդ որով այնպիսի գեա հասէ, եւ ոչ սակաւիկ ինչ տամկութեամբ թանայ : Ի գերւոյ անափ Սոգդիացւոցն Ա արք ազնուականք հարուստք եւ զօրաւորք ածան առաջի թագաւորին, որք իբրեւ թարգմանաւ գիտացին թէ հրամանաւ թագաւորին ի տանջանս երթան, երգս ուրախութեան սկսան հնչեցուցանել, եւ սաստատելով եւ կաքաւով սաից սկսան զուրախութիւն ողւոցն յայտառնել : Օլարմանք կարնս զթագաւորն թէ այնպէս արութեամբ մտօք ընդ մահ կամին, հրաման

տայր այսրէն կոչել զնոսա, զպատ-
ճառս առաւել սրբախօսութեանն,
յորժամ առաջի աչաց զտանջանսն
անսանէին, հարցանէր: Նոքա
ետուն պատասխանի, եթէ յայլմէ
ումեքէ մեռանէաք, արամութեամբ
մեռանէաք. ոյժմ յայնպիսի թա-
գաւորէ որ ամենայն ազգաց յաղ-
թեաց, երթալոց եմք առ հարս
մեր, զպատուական մահն զոր արք
առաքինիք եւ սխախք եւս խնդրեն
մերովք սովորութեանն երգովք եւ
սրբախօսութեամբ անեմք: Հայնմ
վայրի թագաւորն Հարցանեմ զձեզ,
ասէ, կամիք կեալ առանց ինձ
թշնամանայոյ որ շնորհեմ ձեզ
զկեանս բարեբարութեամբ: Նոքա
տան պատասխանի, թէ մեր թըշ-
նամի թշնամոյն չիք լեալ. եթէ
ոք երախտեօք եւ ոչ ապիրատու-
թեամբ զմեր շափ կամիցի առնուլ,
ճգնեսցուք զի մի յերախտեացն
մատնեսցուք ի պարտութիւն: Նշ-
իրբեւ հարցան թէ զինչ տացեն
զբաւական հաստատուն զհաւատան
պահելոյ. կեանքն, ասեն, զոր բն-
կալոք, լինիցին զբաւական. միւս-
անգամ տացուք քեզ զկեանսն երբ

ևւ խնդրիցես ի մէնջ: Եւ ոչ զոր
խոստացանն՝ սակցին: Օ ի որք
այսրէն յիւրաքանչիւր աշխարհս ար-
ձակեցան, կարան ի հաւատարմու-
թեան զազգս իւրեանց եւ շորքն ի
նոցանէ խառնեցան յանձնապահս
թագաւորին, եւ ոչ ընդհատ ինչ ի
Մակեդոնացւոց սիրով ի թագաւ-
որն էին:

Ի վերայ Սողոմոնացւոցն զՊեւկո-
ղայոս երիւք հազարօք հեանւակոց
թողոյր, քանզի եւ ոչ աւելի ինչ
քան զայն պահապանաց պէտք էին,
եւ ինքն ի Բակորիս հասանէր: Ըն-
տի զԲեսսոս յԷրատանս հրամայէր
տանել, զի տացէ գլխովն վրէժս
Գարեհի սպանելոյ: Ընդ այն աւուրս
Պաղտմոս եւ Մենիգաս երիս հա-
զարս հեանւակոց եւ հազար հե-
ժեալ հասուցանէին վարձու զինու-
որել թագաւորին. եկն եւ Աղե-
քսանդրոս ի Ղիւկիոց նոյնչափ հե-
անւակօք եւ Շ հեծեւագօրօք: Եւ
Ստրուոց անտի նոյնչափ զԱսիղե-
պիսոգորայ զհեա զային. առաքեալ
էր եւ Անտիպատրի Ը հազարս Յու-
նաց, յորոց Ո հեծեալք էին: Իբրեւ
յաճախեցին զօրք նորա, զխմեալ եր-

Թայր կարգել եւ յօրինել զամենայն որ ապստամբութեամբն խռովեալ եւ խանգարեալ էր, եւ սասակեալ զառաջնորդս վնասուն, յաւուրն շորբորգի Ո.քսոս գեա հասանէին: Այս Ո.քսոս քանզի կաւ բերէ, միշտ պղտոր է եւ ոչ բարւոյք առ բնակել: Այն այնորիկ ջրհարս սկսաւ զօրն փորել: Իսպից Թէպէտ եւ ի խոր եւս փորեցին, ջուր ոչ գտանէր. յայնժամ անգէն ի վրանի Թագաւորին նշմարեցաւ ազրեւր մի, բայց զի անագան տեսին, կարկատեցին Թէ յանկարծակի բղխեաց: Այլ ինքն իսկ Թագաւորն կամեցաւ Թէ այն պարգևոք զիցն համարեցին: Ապա անցեալ ընդ Ո.քոս եւ ընդ Ո.քսոս գեա, ի Մարգենիա քաղաք հասանէր: Օպնու քաղաքաւ Չ. քաղաքաց շինուածոյ վայրք բնարեցան. երկուքն ի հարաւակողմն եւ շորք յարեւելակողմն, եւ սակաւ ինչ անջրպետութիւն կայր ի միջի, զի մի ի հեռասանէ ինդրիցն միմեանց օգնականութիւն: Այս ամենայն քաղաքք ի բարձրարեւոյրս կանկանդնեալ, որ յայնժամ իբրեւ գանձ ի բերան նուաճելոց ազգացն էին, բայց այժմ

Տուտացեալ թէ ուստի յառաջ եկին , որոց իշխանն էին , նոցին կան ի ծառայութեան :

ԺԱ. Եւ զայլ եւս կողմանն խազաղացուցեալ էր թագաւորին . մի վեճ միայն կայր զոր Արիմազէս սագրիացի և հազարօք սպառազինաց զբաւեալ ունէր յառաջադոյն զհամբարսն մթերեալ , որ այնչափ բազմութեանն եւ զերկեամ մի բաւական էր : Եւ վէճն է ի բարձրութիւն երեսուն վտաւան եւ ճԾ վտաւան շուրջանակի : Եւ կոյ ի նա մուտ ընդ շաւիղ մի նեղ եւ նուրբ եւ զերբուկ յամենայն կողմանց : Ի միջոցի բարձրութեանն կայր այր , որոց բերան նեղ եւ խաւարչաին էր , եւ ապա տակաւ ներքին կողմանքն ընդարձակէին . եւ ի վերջնումն են խորք եւ այլք անհնարինք : Եւ աղբեւոյք բխեն ընդ ամենայն վայրսն ընդ այն , յորոց ի մի վայր դուժարեալ ջրոցն , ընդ զառիվայր լերինն գետ գնացուցանեն : Հայեցեալ թագաւորին ընդ դժուարս վայրացն , ի մտի եղեալ էր անտի ի բաց գնալ . բայց ապա անկաւ յանկութիւն ի միտս նորս , եւ զընութիւն եւս վաւ-

տակարեկ առնել: Սակայն յառաջ
քան թէ ձեռն արկեալ էր ի պաշա-
րումն, զկտիկս որ էր որդի Աբուա-
ազայ առաքեաց առ բարբարոսն
հաւանեցուցանել զնոսա, զի ապցն
ի ձեռն զգէմն: Արիմազէս ի վայրայն
ամբօթիւն յուսացեալ, բազում
ինչ ամբարտաւանութեամբ տայր
պատասխանի, եւ տպա ուրեմն եւ
զայս, թէ կարիցէ թռանել Ազե-
քսանդրոս, հարցանէր: Արք իբրեւ
պատմեցան թագաւորին, այնպէս ի
ցասումն ամին զնա, զի ի մի վայր
գումարեալ զայնսոսիկ ընդ որոց խոր-
հուրդ սովոր էր խորհել, զամբար-
հաւածութիւն խուժադուժ բարբա-
րոսին յայտ առնէր եւ զծաղը առ-
նել նորա զնոքօք, վասն այնորիկ զի
թեւս շունիցին: Իսկ ես, ասէ,
այսպէս արարից ի գիշերիս յայսմիկ,
զի համարիցի թէ թռչին եւս Մա-
կեդոնայիք: Արեքաբեւք այր երի-
տասարդ ժիր եւ արազ իւրաքանչիւր
ոք յիւրոց զօրոց անախ ամէք հա-
սուցէք առ իս, յայնցանէ որ յաշ-
խարհին իւրեանց ընդ շաւիղս եւ ընդ
անկիս առապարս խաշինս սովոր էին
արածել: Առքա արս ընաիրս մար-

մնոյ թեթեւութեամբ եւ սղւոյն
 եռանդամբ վաղվաղակի ածեալ
 ունէին առաջի. ի նոսա հայեցեալ
 թագաւորն Ղնդ ձեզ խակ, առէ, սվ
 երիտասարդք եւ ինձ հասակակիցք,
 բնդ պարիսպս քաղաքաց որ յառա-
 ջագոյն առանց պարտութեան էին
 անցի, զձիւնապատ սարս լերանց
 հատեալ կոխեցի, յանձուկս Աիդի-
 կեցւոց աշխարհին մտի, զՀնդկաց
 աշխարհին զցուրան առանց վաստա-
 կելոյ տարայ: Աս ետու ձեզ առնուլ
 զչափ իմ, եւ ես զչափ առի զձեր:
 Աւէմդ զոր նշմարէք մի գուռն ունի,
 զորով բարբարոսքն պատեալ են, խակ
 զայլ եւս մտից շունին փոյթ ի մտի.
 չիք նոցա պահճ տքնութեան զիշե-
 րոյ, բայց միայն որ երեւին բանակիս
 մերում: Գտանէք գուք ճանապարհ
 եթէ զմուտս որ ի գաղաթն անգր
 տանին, խուզէք զգուշութեամբ:
 Չիք ինչ զոր այնպէս բարձրագոյն
 կազմեալ իցէ բնութեանն, յոր քա-
 ջութիւն շխարիցէ հասանել: Սա
 աւասիկ փորձելով յորմէ այլքն յու-
 սահաա լեալ էին, զԱսիա բնդ ձե-
 աամբ մերով ունիմք: Այլէք ի գա-
 զաթնն, յոր իբրեւ հասանիցէք,

սպիտակ առագաստիւք տուք ինձ նշան . եւ մատուցից զգօրս իմ յառաջ, եւ զթշնամբն ի ձէնջ յիս դարձուցից : Տային եւս վարձք այնմ, որ զառաջինն հասեալ ունիցի զգաղաթնն, քանքարք ծ . եւ միով ընդհատ առցէ որ զհետ նորա գայ : Աւ նոյն բաժին պահեացի մինչեւ յառան սյր : Բայց ես հաստատեալ գիտեմ, թէ ոչ ընդ առատութիւն իմ հայիք դուք, այլ ընդ կամս իմ :

Այնպէս ունին դնէին բանից թաղաւորին, զի թուէին իմն թէ առեալ խկ զգաղաթնն իցեն : Աւ իբրեւ արձակեցան, երկաթս երկթս պատրաստէին, զի ի մէջ քարանցն վարեացեն, եւ հաստ շուանս : Իսկ թաղաւորն շուրջ եկեալ զվիմուն, ընդ կողմն ընդ որ ոչ այնպէս խիստ եւ դժուարին էր մտանել յերկրորդում պահու, հրամայէր ի ներքս գիմել զի յաջողեացի : Ապրա առեալ կերակուր վասն երկուցաւորց, սուսերօք միայն եւ նիզակօք վառեալ, սկսան մտանել : Աւ նախ ստիւք ընթանային, ապա իբրեւ յապառաժսն հասին, ոմանք ձեռամբք զքարանցն ցցուելոց բուռն հարեալ

երանէին, եւ կիսոց պարանօք խեղդարկեալ ամբառնային, քանզի երկաթս երկթս ի մէջ քարանցն վարէին, եւ կօխէին մի ըստ միօջէ: Աւ զաիւն ամենայն յաճի եւ յաշխատութեան հանէին ի զլուխ: Թեպէտ եւ ընդ դժուարինս ճգնեալ ելեալ էին, եւս դժուարագոյնք եւ խստագոյնք կային, եւ աճել իմն բարձրութիւն վիժին թուեր: Բայց այն իմն եղկելի եւ ողորմելի տեսիլ երևէք, զի այնոքիկ որ ի յողգողդ կայից անտի սասանէին, զաճէ ի զաճ անկեալ կործանէին, Աւ կործանումն բնկերին զուշակ լինէր թէ եւ ինքն զնոյն կրելոց է: Բայց սակայն ընդ այնմ ամենայնի ճգնեցան, եւ եկին ելին ի գազաթնն աշխատեալք եւ վաստակեալք ամենեքին, եւ կիսոցն մասն անդամոցն մնասեալ, եւ զիշերն եւ քունն հաս ի վերայ նոցա: Աստ անդ տարածեալ զմարմինս յանկախս եւ ի դժուարինս քարանցն, մուսցեալ զտաղնապ վասնդին որ մօտ առ կուրծս կայր, ննջեցին մինչեւ ցծագել լուսոյն. եւ տպա ուրեմն իբրև ի խոր քնոյ զարթուցեալ, եւ զձորսն ծածուկս որ ի

ներքոյ նոցա էին, խուզէին, քանզի շղիակէն թէ յորում կողման վիսին ծածկեալ կայցէ այնչափ թշնամեացն բազմութիւն, նշմարեցին ի ներքոյ զծուխ այրին ի վեր հոլովեալ : Աւասի ի միտ առին, թէ այն է դարան թշնամեացն : Այն այնորիկ եղին ի ծայրս նիզակացն զնշանն վասն որոյ միաբանեալ էին. յոչնչն իսկ թուոյ անտի գիտացին թէ Ա եւ երկու այր կորեաւ յերանէն :

Իսկ թագաւորն ոչ եթէ ջանկութեամբ ինչ այնչափ վայրայն արելոյ, քան վասն այնպիկ զոր ի յայտնի իսկ վիշտս առաքեաց, կայր ի վարանս, եւ զօրն ոչնչոյն կայր հայէր ընդ գլուխ լերինն : Ապա զքոյղ իբրեւ խաւարն արդել զանտիւ աչացն, մեկնեցաւ զնոց առ ի դարման մարմնոյ : Ի վազիւ անդր մինչ շեւ ամենեւին լուսացեալ, նախ ինքն զառազատսն՝ զնշանակ առելոյ զազաթանն ետես : Իսկոյ ազգի ազգի փոխխաւմն օգոցն, զի մերթ վայցէին ճառագայթք լուսոյն եւ մերթ ծածկէին, տայր իմն յերկուսնալ, թէ գուցէ ակն սխալեցէ : Այն իբրեւ յատակագոյն լոյս յերկինս

երևեցաւ, բարձան վարանքն ի մի-
 ջոյ. եւ կոչեցեալ զԱփէս յորոյ
 ձեռն առեալ էր զլափ մտաց բար-
 բարոսայն, յղէր առ նոսա, զի
 խրատեսցէ զնոսա գոնէ այժմ առողջ
 ինչ խորհուրդ խորհել. ապա թէ ի
 տեղիսն յուսացեալ պնդիցին, հրա-
 մայէր ի թիկանց կուտէ զայնասիկ՝ որ
 զգազաթնն ըմբռնեալ էին, ցու-
 ցանել: Իսկ Ափէս իբրև եմուա
 առ նոսա, հաւանեցուցանել սկսաւ
 զԱրիմաղէս, զի զվէմն տացէ ի ձեռս,
 եւ գտանիցէ շնորհս առաջի թա-
 գաւորին եթէ շխափանիցէ զնա
 նստել պաշարել զքարանձաւ մի,
 որ զայնչափ մեծամեծ իրս խորհի
 վճարել: Աս գաղանազոյնս եւ
 հպարտագոյնս առաւել քան զա-
 ռաջին նուազն խօսեցաւ, եւ հրա-
 մայեաց Ափեաց ի բաց երթալ:
 Այլ սա զձեռանէ կալեալ զբարբա-
 բոսին աղաչէր, զի ընդ իւր արտաքոյ
 քան զայրն ելանիցէ. իբրև ելին,
 եցոյց նա նմա ի գազաթանն զպա-
 տանեակսն, եւ յիրաւի ծաղր արա-
 բեալ զամբարտաւանութեամբ նորա,
 Թեւս, ստէ, ունին զօրքն Աղեքսան-
 զրի: Աւ ի Մակեդոնացուոց բանակէ

անտի հնչիւն փողոց եւ գոչիւն եւ
 ազազակ համօրէն զօրացն լսելի լի-
 նէին : Այս ամենայն սրպէս եւ բա-
 զում եւ այլ ինչ զուր եւ բնդունայն
 իւր սր ի պատերազմունս լինիցին ,
 աժ զբարբարոսան ի հնազանդու-
 թիւն : Վանդի ահիւն գրաւեալ ,
 գտակաւութիւն այնոցիկ սր ի թի-
 կանց կուսէ կային՝ ի միտ շկարացին
 առնուլ : Այսն այնորիկ զԱսիէս
 վաղվազակի այսրէն կոչէին , բանդի
 թողեալ էր նա զնոսա յահի անդ
 իւրեանց , եւ բնդ նմա Լ իշխանս
 յղէին , զի զվէմն տացեն ի ձեռս ,
 եւ դաշինս կուսցեն զի համարձակ
 իցէ ողջ եւ անարատ երթալ անտի ի
 բաց : Իսկ թագաւորն թէպէտ եւ
 զանդիակերթէ գուցէ տեսեալ զպա-
 տանեացն սակաւաւորութիւն շըր-
 ջեացին ի մտաց , բայց յիւր բախան
 յուսացեալ եւ հակառակեալ թըշ-
 նամութեամբ Արիմազեոյ ամբար-
 հաւածութեանն ոչ մի ինչ պայման
 կամէր առնուլ յանձն : Արիմազէս
 սր յուսահասն լեալ էր ի գործոյ
 անտի , թէպէտ եւ ոչ ինչ ձախու-
 ղանք էին տակաւին , ջերմոյք իւ-
 բովք եւ ազնուականօք ազգին իւրոյ

էջ ի բանակ անդր . զորս Հրամայէր
 թողաւ որն զամենեւին զան Հարեալ
 անդէն առ ստամբ վիմին ի խաչ
 Հանել : Ա՛մբոխ բազմու թեան այնու
 ցիկ որ անձնատուրն եղեն , առան
 պարգև բնակչաց նորոցն քաղաքաց
 գանձին Հանդերձ . իսկ Արտաւազ
 թողաւ անդէն ի պահպանութիւն
 վիմին եւ աշխարհին որ յայն ժամ էր :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԱՅ

ՎԱՄՆ ԳՈՐԾՈՑ

ԵՂԵՎՈՒՆԵՂԻՐԻ ՄՆՆՕՒ

Ը ԳՊՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԸՆԴԻՄԸՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Յեւ Մագրթաց եւ ԳաՏաց եւ Սոգ-
 շիացոց յաղթելոյ, Սկիւթացիք զչուսոր
 թագաւորին իւրեանց Աղէքսանդրի մա-
 տուցանեն ի կնուծիւն : Աղէքսանդրոս
 առեւծ մի յորս սպանանէ, եւ շորս հա-
 շորս դազանաց ցրուէ . զԱղիտոս իրազմա-
 կանին, քանզի համարակ խօսեցաւ, սպան :

Բ. Անագան զղլուսն թագաւորին . եւ
 յեւ այնորիկ արշաւանք ի Բակարիացիս
 փախուցեալս, եւ ի Սիսիմիթիւն : Մահ
 Փիղիպպեայ առն քաջի եւ Երիզեայ :

Գ. Հրաման ապ Աղէքսանդրոս կնոջն
 Սպիտամենեայ որ բերէր զզլուխ առն իւրոյ,
 ի բաց ելանել ի քանակեն . ապրեցուցանէ
 զգաւառս գաւառս ի զրկելոյ սասիկանացն :

Դ. ի սաստիկ ցրոյ անտի նեզին զօրքն
 ի մտանել անդ ի Գաբազա : Պնդուծիւն
 Աղէքսանդրի եւ մարգասիրուծիւն ի
 խառնազանճ զօրսն, եւ ամուսնուծիւն
 նորա ընդ Ռոքսանեայ :

Ե. ԶՀնդկաց պատերազմ սկսաւ խորհել,
 եւ փերացեալ հպարտացեալ յաղորշացն
 բանից, Արամազդայ որդի կամէր ողջուենել .
 զոր Ասղիսթենէն սաստկազոյնս եպերէր :

Զ. ի վատ անուանէ անտի զոր ի Հեր-
 մոզայոս յազնուական մանուկն հասոյց,
 ծնաւ գաւառանուծիւն ի զլուխ նորա :
 Իրրեւ գաւն յայանեցաւ, ընդ նենդիշն
 եւ Ասղիսթենէն համարեցաւ :

Է. Կշտամբութիւն ընդդէմ անազորոյն
Հպարտութեան Աղեքսանդրիի Հերմոզեայ,
որ ասէր թէ արդար է Կաղիսթենէն :

Ը. Աղեքսանդրի առ Հերմոզեայ կշտամ-
բութիւնն պատասխանի. պատիւ եւ պա-
տուհաս նենդաւորացն եւ արդարոյն Կա-
ղիսթենէնայ :

Թ. Հնդկի եւ Գանդէս եւ Գիւարդենէս
դեայ եւ Հնդկայ աշխարհին եւ ընակչայ
նորս եւ թաղաւորաց բարեկեցայ եւ
խնասանոց նկարագիր :

Ժ. Չաղդի ազգի ազգս Հնդկայ աշխար-
հին աջողութեամբ հնազանդեաց Աղե-
քսանդրոս, բայց ոչ առանց արեան :

ԺԱ. Աւսանիս վէմ եւ գղեակ անմատոյց
պատերազմ կրէ յԱղեքսանդրէ, եւ թո-
ղեալ լքեալ ի պաշարելոց անախ, առեալ
լինի :

ԺԲ. Ոմփիս թաղաւոր Հզօրագոյն՝ զանձն
եւ զթաղաւորութիւն իւր թաղու Աղե-
քսանդրի : Եւ Աղեքսանդրոս զարկուցանէ
զնա անդրէն ի թաղաւորութիւն իւր-
ուստի եւ պատարազը միմեանց առայրին :

ԺԳ. Գիւն Աղեքսանդրոս ի վերայ Պո-
րեայ արքայի, եւ Ոմփեայ իրատու աստի
անախ պատերազմ ի վերայ հասուցանէ,
թէպէտ եւ յառաջնու մն լի իցէ պատերազմն
վասնդօր :

ԺԴ. Հնդկայ եւ Մակեդոնացոց սաս-
տիկ պատերազմ. Պորեայ ի գերութիւն
անկելոյ մեծանձնութիւն, եւ Աղեքսանդրի
արքունական հեղութիւն :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԼՅ ԹՈՒՓԸՅ

ՎԵՄԵ ԳՈՐԾՈՅ ԵՒ ԸՐՈՒԹԵԼՆՅ

ԸՂԵՒՔՍԸՆԳՒՐԻ ՄՆՆՕՒ

ԸՐՔԸՑԻ ՄԸԿԵԴՐՆԸՑԻՈՅ

Ը ԳՊՐՈՒԹՒԻՒՆ

Ը. ԸՂԵՔՍԸՆԳՐՈՍ իրրեւ ի բուռն
առ զվէմն, մանաւանդ համբուաւ
ևւ ոչ փառօք. քանզի վասն թա-
փառական թշնամոյն զգունդսն
պարտ էր սարածանել, յերիս մա-
սունս զգորսն բաժանէր: Միումն
սոցր զօրալար զՀեփեսոսին, ևւ
միւսումն զՎիւնսս. ևւ այլոցն ինքն
կայր ի վերայ: Բայց ոչ ամենեցուն
բարբարոսացնոյն միտք էին: Ամանք
զինուք նուաճեցան. բազմազոյնք
յառաջ քան զկախն անսոցին հրա-
մանայն, ևւ սոցա զքաղաքս ևւ
զանդս ևւ զաղարակս այնոցիկ որ
յապստամբութեանն պնդեալ կային,
հրամայեաց տալ: Ըստ վասրան-
դիք ի Բաղարիացւոց Պ հեծեւոյք
Մաղքթաց զդեղսն մտաւորս քան-
դեցին: Ըստենաս ստիկան գաւ-

առին այնորիկ վասն զնոսա կարճելոյ
 Յ հեժեալս հանէր զի անտեղեակ
 էր դարանայն որ պատրաստէին :
 Վանդի թշնամիքն ի մայրիսն որ կից
 ի դաշտ անդր էին, զորս վառեալս
 թաքուցանէին, եւ սակաք ոմանք
 վարէին անդէն խաչինս, զի յան-
 զգաստից ի դարանսն ձգեոցեն որոյն
 պատճառաւ : Ասան այնորիկ ան-
 կարգ եւ արձակ զնդաւ զհետ հա-
 սանէր նոցա Ատտենաս առնուլ յառ-
 յաւար. իրրեւ զանց զմայրեզքն, որ ի
 նմին դարանակալ նստեալ էին, յան-
 կարծակի ի վերոյ յարձակեալ ամե-
 նեքումք հանդերձ սատակեցին :
 Արագ արագ առ Արատերոս հասանէր
 լուր իրացն զիպելոց. եւ նա ամենայն
 հեժեալազօրք հանդերձ ի վերոյ
 խաղայր. եւ Մաղքութք անդէն
 փախստեայ ելեալ էին, հազարք
 միայն ի Դահայ սատակեցան, որոց
 կստորածիւն բովանդակ աշխարհին
 ապստամբութիւն յանգ ել : Աղե-
 քսանդրոս եւս միւսանդամ զՍող-
 զիացիս հնազանդեալ, դարձաւ այս-
 բէն ի Մարականդ : Անդ Բերդէս,
 զոր առ Սկիւթացիս՝ որ ի վերոյ քան
 զԲոսփորոս բնակեալ են, յլեաց,

ընդ առաջ եկն նմա հանդերձ հրեշ-
տակօք աղգին Սկիւթացւոց: Փրա-
տափեռնէս եւս որ ի վերայ Քորաս-
մացւոց կայր, որ մերձաւոր էին եւ
ասհմանորդ Մաղքթաց եւ Դահաց
գաւառին, յղէր խոստանալ կատա-
րել որ ինչ հրամայիցի: Սկիւթացիք
մատուցեալ խնդրէին, զի զգուստր
թագաւորին իւրեանց առցէ նա ի
կնութիւն. իսկ եթէ շառնուցու
յանձն զխնամութիւնն, իշխանք
Մակեդոնացւոց ընդ գլխաւորաց աղ-
գին իւրեանց յանձն առցեն ամուս-
նանալ. եւ խոստանային թէ եւ
թագաւորն իսկ նոցա գալոց է առ-
նա: Աւաւ մարդասիրութեամբ եր-
կոցունց եւս հրեշտակութեանցն, եւ
սպասէր շեփեսափոնեայ եւ Արտաւ-
աղայ, անգէն բանակ հարեալ. իրրեւ
նոքա հասին, նոքօք հանդերձ ի
գաւառ մի որ Բաղայիրա կոչիցի,
երթեալ հասանէր:

Աչ մի ինչ առաւելագոյն նշանակ
բարբարոսիկ մեծութեան կայ ի կող-
մանն յայնասիկ քան զգասակս եւ
զճոկս ազնուական անասնոց որ յան-
տառս եւ ի խոխոմս մեծամեծս
փակիցին: Անտառս ընդարձակս ի

գոյն ընտրեն զեղեցկացեալս յաղբե-
 րաց ջուրոց մշանջննաւորաց. որմա-
 պատ անասաքն պատեալ են, եւ
 ունին աշտարակս ուր որսորդքն ա-
 պաստան լինին: Ասէին թէ գշորս
 տիս մարդկան շիք ոք մխեալ ձեռն
 ի խոխոմն անդր. յայն մտեալ Աղե-
 քսանգրոս ամենայն զօրօքն հան-
 դերձ, հրամայէր յամենայն կողմանց
 զգազանսն յարուցանել: Իբրև ի
 մէջ գազանացն առեւծ յալթան-
 դամ ընդ առաջ գիմեր յարձակել ի
 վերայ թագաւորին, Ղիւսիմաքոս
 որ յետոյ թագաւորեաց, որ եւ մտա
 կայր յայնժամ առ Աղեքսանգրի,
 սկսաւ զգործի որոյն ընդգէմ ար-
 կանել գազանին: Վայց մղեաց զնա
 թագաւորն եւ հրամայեաց ի բաց
 գնալ, եւ ի նոյն յարեալ ասէր,
 Թէ որպէս ի Ղիւսիմաքեաց, նոյն-
 պէս եւ յինէն միայնոյ մարթի թէ
 սատակիցի առեւծն, զի Ղիւսիմա-
 քոս երբեմն յորժամ յԱսորիս որ-
 սայր, սպան գազան մի անհնդեզ
 միայն միայնակ. այլ ի ձախ ուս իւր
 մինչեւ ցոսկերս պատառեալ ի տաղ-
 նապ մեծ հասեալ էր: Օչայն իմն
 յերեսս հարեալ նմա թագաւորն,

Տօրապետն քան որչափ խօսեցաւ, արար. զի ոչ միայն ինքն եւ առաջի զազանին, այլ եւ միտք վերօք եսպան: Իսկ զառասպելն թէ Ղլուսիճաքոս անդէն առաջի մատուցաւ տուիւծու ի թագաւորէ անտի, յայնմ դիպաց զոր վերապայն ասացաք, կարծեմ յողեալ: Ըստ Մակեդոնացիքն՝ թէպէտ եւ յաջողեալ իմն էր Ազեքսանդրոս, բայց սակայն վճիռեալն թէ ըստ բարուց ազգին իւրեանց մի այսուհետեւ հետիոսս սրտացի, կամ առանց բնախր ընտիր իշխանաց իշխանացն կամ ի բարեկամաց: *Սա Գ հազարս զազանաց տապաստ արկեալ, ի նմին վայրի ամենայն զօրօքն հանդերձ նստաւ ուտել:

Ընտի դարձաւ ի Մարտկանդ եւ լուեալ յԱրտաւազաց զի ասէր թէ ծեր եմ, եւ չեմ իմիք ձեռնհաս, զգաւառն նորա սահմաներ Ազխտեայ: Սա այն էր, որ առ Գրանիկ գետով ասպարաւն ծածկեաց զթագաւորն, յորժամ մերկ գլխով կուէր, եւ զձեռն Հրոսակայ որ ամբարձեալ էր ի գլուխ թագաւորին, կարեաց սուսերաւ. հին զինուոր էր Փիղիպպեայ

երևելի եւ հոյակապ ի բազում իրս
 պատերազմի: Եղանիկէ քոյրնորա
 որ սնուցիչ լեալ էր Աղեքսանդրի,
 իբրև մոյր այնպէս սիրելի էր թա-
 դաւորին: Ասան այսց պատճառա-
 նաց զգօրաւոր կողմն տէրութեանն
 նմատունէր յանձն շրաման տուեալ
 ի վաղիւ անդր ուղւոյ պատրաստել,
 ինքն կոչեցաւ ի կոչունս ուրախու-
 թեան ասնականս: Յօրում իբրև
 տապաղաւ բազում անապակաւ, յան-
 շափս զանձն բարձրացուցեալ, գովել
 եւ յարգել սկսաւ զոր ինչ ինքն գոր-
 ծեալ էր, մինչև եւ նոցին լսելեաց
 որ գիտէին թէ զճշմարիտսն խօսէր,
 թուէր ծանրատաղաւկ: Սակայն
 լուռ եւեթ կային ծերագոյնքն մին-
 չև ցայն վայր, զի սկիզբն արար
 նուազեցուցանել զիրսն Փիղիպպեայ,
 եւ զազնուական յազթութիւնն որ
 առ քերոնեաւ եղև, իւր գործ քա-
 ջութեան քարոզէր. եւ ասէր թէ
 թշնամութեամբ եւ նախանձու հօր
 խնոյ յափշտակեցան յինէն փառք
 յազթութեանն այնորիկ: Աւ թէ
 յորժամ խռովութիւն ի մէջ Մակե-
 դոնացւոց զօրացն եւ Յունաց վարձ-
 կանաց զբզուեցաւ, եւ Փիղիպպոս

տկարացեալ ի վերէ անտի զոր յամբոսի անդ առ, եւ այնպէս անկեալ զնէր, եւ ոչ այլազգ զանձն յամուր զգուշութեան էր արարեալ, բայց զի կեղծարեալ էր թէ մեռեալ է, ինքն պաշտպանեաց մարմնոյ նորա ասպարաւ իւրով, եւ զայնստիկ որ ի վերայ նորա գիմէին, սպան ձեռամբ իւրով: Այլ թէ հայրն ոչ եղև երբեք զայնմանէ խոստովան մտազիւրութեամբ, սակայն յակամայ կամս պարտէր զփրկութիւն իւր որդւոյ իւրում: Այլ թէ յետ արշուանին զոր արշաւեցաւ նա ինքնին ի վերայ Ղիւրիկեցւոցն, զբեաց նա հօր իւրում թէ յաղթեցի եւ ցրուեցի զթշնամիսն, ուր շէր ուրեք Փիղիպպոս: Այլ թէ արժանի գովութեան ոչ այնպիսի են, որ երթեալ միջամուխ Սամոթրակացւոց խորհրդոցն եղևն յորժամ պարան էր այրել քանդել զաշխարհն Ասիացւոց, այլ այնպիսի որ մեծութեամբ արութեանց զործոց իւրեանց չհաստատիք երևեցան:

Օպս ամենայն եւ որ սոցին նման ինչ բանք էին, ուրախութեամբ լսէին պատանեակքն, բայց ծերոցն

չթուէր հաճոյ, մանաւանդ վասն
 Փիղիպպեայ, առ որով բազում ժա-
 մանակս կեցեալ էին : Հայնժամ
 Աղիտոս զի շէր ևւ նա լըջագոյն, առ
 այնուսիկ որ ի խնարհ քան զինքն
 նստեալ էին, դարձաւ, ևւ բարբա-
 ռեցաւ նոցա բանս յԱւրիպիզեայ,
 այնպէս զի հնչիւնն մանաւանդ ևւ
 ոչ բանքն կարէին հասանել յականջս
 թագաւորին, ևւ բանքն նշանակէին
 թէ ոչ բարւոք կարդեալ է Յունացն,
 զի ի նշանս յաղժութեանն միայն
 թագաւորաց անուանք գրեցին, զի
 փասքն որ օտարին արեամբ ծնանիցի,
 այն յափշտակի : Ասան այնորիկ
 թագաւորն՝ իբրև և կասկածեցաւ թէ
 շարակամ մտք ինչ բանք խօսեցան,
 հարցանել սկսաւ ցմտակացսն, թէ
 զինչ ի Աղիտեայ լուան : Իբրև նորա
 լուս պնդեալ կային, Աղիտոս տակաւ
 մեծարարբառ ձայնիւ զգործս ևւ
 զմարտս պատերազմաց Փիղիպպեայ
 որ ի Յունաց աշխարհին գործեցան,
 յիշատակէր. ևւ զրնաւ նախամեծար
 քան զմտաւորսն ասնէր : Ընտի ի
 մէջ պատանեկացն ևւ ծերոցն յառնէր
 գժտութիւն. ևւ թագաւորն իբրև
 այն թէ երկայնմտութեամբ լսէր ըզ-

բանս, որովք զգտութիւնս նորա եւ զգրուատիս գողանայր Աղիտոս, անգէն բարկութիւն սրամտութեան ի միտան ծնանէր: Այլ իբրեւ կարծեցուցանէր թէ ժոյժ ունեւոյ է մտացն սրամտութեան, թէ զլու արասցէ Աղիտոս բանիցն հակառակութեամբ խօսեւոյ, քանզի շլինէր լուս Աղիտոս, առաւել եւս զայրանայր եւ զրգուէր: Իսկ Աղիտոս իշխէր եւ Պարմենիանի թէկն ամէլ, եւ զյաղթութիւնն Փիղիպպեայ ի վերայ Աթենացւոցն քան զքանդել Թերացւոց քաղաքին մեծարոյ առնէր, ոչ գինւով միայն այլ եւ մտացն շարաշար հակառակութեամբ ի վերայ խաղացեալ: Աւ ապա ի նոյնս յուելեալ ասէր. Աթէ մեռանել է ի վերայ քո, նախ ես Աղիտոս մեռայց. բայց քանզի դատաւոր ես յաղթութեանն, նորա զառաւել վարձան առնուն, որ սաստկազոյնս զսիշատակ հօրն քո թշնամանեն: Օ՞րոգդիացւոց աշխարհն ինձ տաս, որ բազում անգամ ապստամբեաց, եւ ոչ միայն շնուածեցաւ այլ եւ ոչ թէ մարթիցի նուածել: Առ գաղանս վայրի առաքիմ, որ սաստիկ

եւ դաժան միտս ունին : Բայց որ վասն իմ ինչ է, զանցից : Արհամարհես դու զզօրականս Փիղիպպեայ, մոռացեալ ես զի թէ ոչ այսր ծերոյ Աթարիայ զերիտասարգս որ ի պատերազմէ խորչէին, այսրէն դարձուցեալ էր, տակաւին մեք զԱղիկառնասեաւ դեզերէաք : Իսկ արդ զհարդ եւ զԱօիա երիտասարգօրդ այդպիւք հնազանդեցեր : Ինձ այսպէս թուի թէ ճշմարիտ է զոր քսքեռին ասաց յառաջացւոց աշխարհին, թէ ես արանց պատահեցայ եւ դու կանանց :

Աչ մի ինչ յամենայն բանից անտի որ ասանց խորհրդոյ եւ խառն ի խառն խօսեցան, այնպէս զթագաւորն զբզուեցին, որպէս Պարմենիոնի յիշատակն, որ պատուով ի մէջ բերաւ : Բայց զցառն պնդեաց կարճեաց թագաւորն, շատ այսչափ համարեալ հրամայել ի բաց ելանել ի կոչնոց անտի : Աւ ոչ այլ ինչ յաւել ասել, բայց զայս ինչ թէ գուցէ, եթէ յաճախեցէ եւս խօսել, նախատեսցէ՞նա զիս եւ վասն կենայն որ ի նմանէ ասուաւ ինձ. քանզի համակ զայնմանէ պարծի ամբար-

առանձնութեամբ : Այլ իբրև նա
տակաւին յամէր յառնել , որ առ
նմա բազմեալ էին , ձեռն միեւեալ
ջանային եւ խրատէին եւ ճգնէին ի
բաց տանել : Իսկ Աղիասս մինչ դեռ
նզեալ էրթայր , յառաջին բանու-
թիւն անգր եւ ցասումն յաւելաւ ,
եւ ասէր թէ լանջօք իմոյք թիկանց
նորա պաշտպանեցի , բայց պիտի
քանզի այնպիսի դործոյ անց ժամն ,
եւ յիշատակ եւս իրայն ի թշնա-
մութիւն գրգռէ : Աւ գազանու-
թիւն եւս զԱտտաղեայ իմջ բերէր ,
եւ ասպաճաղը արարեալ զհրամանաւ
պատասխանուոյ Արամազդայ զոր
իւր հայր ասէր Աղէքսանդրոս , ասէր
պայտէս թէ ես զճշմարտազոյնան
քան զհայրն քո խօսիմ քեզ : Այն-
չափ որամտեցաւ բորբոքեցաւ բար-
կութեամբ թագաւորն , զի թէ եւ
լուրջ եւս էր լեալ , սակայն չկարէր
տանել : Վանզի վաղ իսկ պարտեալ
էր զգոյնոցն , յանապակ գինւոյ անտի ,
վաղեայ յանկարծակի ի բազմականէ :
Տարակուսեցան ազնեցան բարե-
կամքն , եւ զբաժակսն ոչ եթէ ե-
ղեալ այլ բնկեցեալ , միանգամայն
յսան կային , եւ ունէին ուշ իրայն

զոր այնպէս սաստկութեամբ կամեր զործել: Աղեքսանդրի հանեալ զգեղարդն ի ձեռաց կապարճակրին, զԱղխոսս որ տակաւին նոյնպիսի բանս մոլեզնեալ յաճախէր խօսել, ջանայր հարկանել, բայց ի Պատղամէոսէ եւ ի Պերդիկկայ արգելեալ լինէր: Ի մջ առեալ աստի անտի յամեցուցանէին զնա, եւ նա համակ ոգորէր ընդ նոսա. իսկ Ղիւսիմաքոս եւ Ղեւոնատոս եւ զգեղարդնն եւս հանին ի նմանէ: Աս զգորսն կարգայր, բողոք բարձեալ զոչէր, թէ ի մերձաւոր բարեկամաց իմաց ըմբռնեցայ, որպէս Գարեհի յառաջ քան զսակաւիկ մի զիպեցաւ. եւ հրամայէր փողանշանս հարկանել զի վառեալք վաղվաղակի յարքունիան հասանիցեն: Հայնմ վայրի Պատղամէոս եւ Պերդիկկաս անկանէին պատէին զոտիւք նորա, մի յայնպիսի սաստիկ ցասումն յաճախել, այլ տալ մտաց սակաւ մի ինչ պարապ, եւ զընաւ վաղիւ արդարութեամբ ի զլուխ հանել: Սակայն խցեալ էին լսելիք նորա, քանզի շշնջէր եւ աղմկէր սրամտութիւն բարկութեանն, վասն այնորիկ առ չժու-

ժալ սրտին, ընթացաւ յառաջ, եւ ի գաւիթ արքունեացն, հան առ զնիզակն ի պահապանէ անտի որ ի պահուն կայր, արձանացաւ ի մուտս անդ դրանն ընդ որ հարկ էր այնոցիկ որ ի միասին ընթրեալ էին, ելանել: Ահին ելին ամենեքին. Աղիտոս յետոյ քան զամենեկին առանց լուսոյ ի բաց ելանէր: Ահարոյ ցնա թագաւորն թէ ս որ ես: Աւ ի ձայնի անդ կայր նշանակ յայտնի անօրէն դործոյն զոր նիւթէր: Աւ նա այնուհետեւ ոչ զիւրոյ ցասմանէն այլ զթագաւորին սրամտութենէ ամէր զմտաւ, տայր պատասխանի թէ Աղիտոս եմ, եւ ի կոչնոց ելանեմ: Իբրեւ նա զայն տէր, հար զկողս նորա թափանցանց նիզակաւն. եւ ինքն թաթաւեալ արեամբ նորա. երթ արդ, տէ, առ Փիղիպպոս եւ առ Պարմենիան եւ առ Ատտաղոս:

Բ. ԱՅՍՊԻՍԻ ինչ շարիք կան ի բնէ ի միտս մարդկեղէնս. զի բազում անգամ ոչ որ լինելոց են, այլ որ անցեալ եւ զաւանցեալ են, զայն քաջ կշռեմք: Վանդի թագաւորն, իբրեւ եւ ցասումն ի մտաց նորա եւ զինին թափեցաւ, զյաճախութիւն

անօրէն գործոյն անազան առ ի միտ: Տեսանէր թէ զայր մի, որ յայնժամ անշափ համարձակութեամբ էր վարեալ, բայց ինքն քաջ պատեբարագօղ էր, սպան, եւ եթէ շամաշէր իսկ լինել խոստովան, զկեցուցիչ կենաց իւրոց: Օգործ դարչութեան գահճի վճարեալ էր այր թագաւոր, զհամարձակութեան բանից զոր գինույ մարթ էր գրել, անարժան սպանութեամբն առեալ վրէժու Հոսէր ի դաւթի անդ արիւն եւ սպաժոյթ այնք որ յառաջ քան դասկաւիկ մի բազմականակից էր նորա. իսկ պահապանք արնութեանն յիմարեալք սիրացեալք իբրեւ զկործանեալս յաղշութիւն այնպէս կային ի հեռաստանէ. եւ մենութիւնն առաւելագոյն զսարքընան յորդորէր: Այնուհետեւ զնիզակն հանեալ ի դիականէ անտի, յինքն կամէր մխել. եւ իբրեւ ի կործան էր մերձեցուցեալ, զիմեցին պահապանքն եւ բռնի հանին ի ձեռաց նորա, եւ բարձեալ բերին ի վրան իւր: Աս ի գետին անկեալ զնէր, եւ ի հեծութիւն եւ ի մարնչիւն սղորժ լալոյ զամենայն արբու-

նիսն հնչեցուցանէր: Ապա ցեաւել
 զերեսն սկսաւ ընդամբք, եւ զմո-
 տակացսն աղաչէր, թէ մի յեա
 այնչափ թշնամանացանարգութեան
 թողցեն տակաւին կենդանի: Աւ
 դիչերն ամենայն ընդ այն աղաչանս
 ելանէր ի դյուխ: Աւ իբրեւ յուղէր
 եւ խնդրէր թէ արդեւք ի դիցն ցաս-
 մանէ յայնպիսի սժիրս եկն, յիչեաց
 թէ ոչ հատուցաւ զոհ տարեկան
 Յպանդարամեաին ի ժամանակի իւ-
 բուժ: Ա ան այնորիկ սրամասու-
 թիւն բարկութեան դիցն յայտնի է,
 ստէ, զի ի գինիս եւ ի կոշունս սպա-
 նութիւնն զորժեցաւ: Այլ առաւել
 ընդ այն խռովեալ էր, զի զամենե-
 ցուն բարեկամաց միաս յապշու-
 թեան տեսանէր, եւ զմտաւ ամէր
 թէ ոչ դք այնուհետեւ իշխելոյ է
 խօսել բանս ընդ նմա. եւ թէ ի մե-
 նութեան պարտ իցէ այնուհետեւ
 կեալ իբրեւ զգազանս վայրի, որ
 մերթ երկեցուցանիցեն եւ մերթ
 երկիցեն: Ապա ընդ այդն ընդ ա-
 սաւօսն ի վրան անդր զգիակնն տա-
 կաւին արեամբ թաթախ հրամայէր
 բերել: Օնա եղեալ առաջի իւր,
 յարաստուս հարեալ. Զայս հատու-

ցումն, ասէ, սանտուին իմում հա-
տուցի, որոյ երկու որդիք առ Մի-
ղեակաւ ի վերայ փառաց իմոց ան-
կան վիրաւորք, այս եզրայր նորա
մի սիւսփութիւն միայն անգաւա-
կութեան նորա ի հացի սպանա-
լինէն: Աւարդ յի երթացցէ կամ յի
սպաստան լինիցի հէքն եւ թշուա-
ռացեալ: Աս միայն յամենեցունց
մնացինմա, բայց եւ ընդ իս մտաղ եւ բ
չկարէ նայել: Աւ ես զող եւ աւ-
աղակ այնոցիկ, որ կեցուցիչ կենաց
իմոց էին, դարձայց ի դաւառ իմ,
մինչ զի եւ ոչ զաջ ձեռն իմ կարիցեմ
մատուցանել սանտուի իմում առանց
յիշատակի վշտաց նորա: Իսկ իբրեւ
չլինէր զբաւ արտասուացն եւ հե-
ծութեանց, բարձաւ դիակնն ի միջոյ
հրամանաւ բարեկամացն: Անկեալ
զնէր թաղաւորն փակեալ զերիս
աւուրս. իսկ կապարձակիբք եւ որք
պահապան էին անձին նորա, իբրեւ
գիտացին թէ պնդեալ յամառեալ է
մեռանել, ամենեքին համօրէն ի խո-
բան անգր գիմեցին. կային աղաչէին
մեծ ժամս, եւ հազիւ կարացին ամել
ի հաւան զի առցէ կերակուր: Աւ զի
ոչ ամաչիցէ նա ընդ սպանութիւնն,

և տուն վճիռ Մակեդոնացիքն թէ յի-
րաւի սպանաւ Աղիտաս, եւ զթաղելն
եւս կամէին արդելուլ, թէ ոչ թա-
ղաւորին հրաման տուեալ էր թաղել :

Մյուս հետեւ տասն օր առ Մա-
րտիանդեաւ ի գլուխ հաներ վասն
ամօթոյն, ապա մասամբ միով զօ-
րացն զՀեփեսոսին ի Քաղարիացւոց
դաւառն արձակեր, զի պատրաս-
տեացէ առճիկ վասն ձմերայնւոյն :
Իսկ զնահանգն զոր Աղիտեաց էր
սահմանեալ, եւ Ամիւնտայ. ինքն
եհաս ի Քսենիայ : Մյն դաւառ-
սահմանորդ է Սկիւթացւոց աշխար-
հին բնակեալ ի բազում գեղոց,
քանզի պարարտութիւն երկրին ոչ
միայն զայդ բնածինն պահէ, այլ
եւ եկս եւ պանդուխտս եւս հրաւի-
րէ : Քաղարիացւոց մերժելոց յաշ-
խարհն որ յԱղեքսանդրէ ապստամ-
բեալ էին, այն եղև նոցա տեղի
ապաստանաց : Մի իրբեւ զգաստ
եղևն թէ գոյ թագաւորն, զրդեալ
ի բնակչաց անախ գրեթէ Ք հազարք
եւ երկերիւր արք գումարէին : Մյն-
նեքին հեծեալք էին, եւ ի խաղա-
ղութեան իսկ ընդ աւաղակութիւն
ընդելեալք. բոլոց յայնժամ ոչ միայն

պատերազմ այլ եւ անյուսութիւն ներկայ թողութեանն զմիտս վայրենութեան նոցա ի գազանութիւն հանէր : Ասան այնորիկ յանկարծակի յարձակեալ ի վերայ Ամբենտայ հազարապետի Աղէքսանդրի , բազում ժամս աստի անտի անյայտ զկատարած պատերազմին առնէին . ապա ուրեմն իբրեւ սատակեցաւ ի նոցանէ 2 այր , եւ զՅ ի նոցանէ աթ շնամին , դարձուցին զթիկունս իւրեանց ի փախուստ , բայց ոչ առանց զանձանց վրէժ խնդրելոյ . քանզի 2 այր ի Մակեդոնացւոց սպանին , եւ բաց ի նոցանէ 3 եւ Ծ վիրաւորք գտան : Եւ այց սակայն եւ յետ երկրորդ ապստամբութեանն հասին ներկայ թողութեան :

Իբրեւ սըքս հնազանդեցան , ի գաւառ մի զոր Նաւատակ կոչեն , եկն թաղաւորն ամենայն զօրօք հանդերձ : Իչր նախարար աշխարհին Սիւսիմիթրէս . սա վառէր զամենայն ռամիկն , եւ զկիրճս գաւառին յայնմ կողմանէ որ անձկացեալ նեղի , Բ հազարօք պատեալ ամբացուցանէր : Վեա մի հեզեղեալ առաջի անցանէր , եւ վէմ մի փակէր ի յետուստ

կուսէ. բնդ այն վէճ ճանապարհ
 ձեւագործ գործեալ էին բնակիչքն :
 Այլ բնդ դուռն պրին մտանէ լոյս,
 խոյ ներքնակողմն խաւար է թէ ոչ
 տանի որ ճրագ ի ներքս : Ահանն
 որ թափանցանց փորեալ է, հանէ ի
 գաշտս. եւ ոչ որ գիտէ զայն ճա-
 նապարհ ըստ միայն որ անդն ծնեալ
 են : Այլ թէպէտ եւ զանձուկսն որ
 ի բնութեան գրից իւրեանց ամբա-
 ցեալ եւ անտախի էին, ստուար գրն-
 դաւ խուժքն պահէին, սակայն Աղե-
 քտանգրսս մենքենայս մատուցեալ,
 զամբութիւնսն որ ձեւագործ ի մի-
 մեանս յարեալ էին, խախտէր. եւ
 պարսիք եւ նեաիք զբազումս ի
 յառաջամարտիկնահասակայն տա-
 պաստ արկանէր. իբրեւ զնստ
 զրուեալ զարձոյց ի փախուստ, ե-
 լեալ ի վերայ աւերակաց ամբոցացն
 ի վէճ անգր մօտ զգորսն տանէր.
 սակայն գեան բնդ մէջ անկանէր
 դումարեալ ջուրցն ի բարձրաւան-
 դակէ անտի ի ձորն. եւ մեծ աշխա-
 տութիւն թուէր զայնպիսի զլազլժ
 յորձանսն ընուլ : Ասկայն ճառա-
 տունկ հրամայէր հասանել եւ
 կուտել քարինս. ահ եւ երկեւղ

անհնարին զբարբարոսօքն պատեցաւ, յորժամ յանկարծակի տեսին յարուցեալ զբլուրն, քանզի անտեղեակ էին այնպիսի իրաց :

Ասան այնորիկ զմտաւ ւած թագաւորն թէ դուցէ յահէ անտի յօժարեացին տալ զանձինս եւ զՊքսարաէս առաքէր յազգէ անտի նացա, որ ընդ իշխանութեամբ իւրով էր, զի ամիցէ ի հաւան զզօրափար նոցա տալ զվէմն ի ձեռս : Յայնմ վայրի վասն զահն յաճախելոյ եւ աշտարակք մատչէին, եւ նետք եւ սլաքք շողային արձակեալ ի մենքենայիցն : Ասան որոյ զայլ ամենայն ամբուլթիւն խտտեալ ի զազաթն վիմին զնացին : Այլ Պքսարաէս սկսաւ յորդորել զՍիսիմիթրէս որ զսղայր իսկ եւ շէր վստահ յիրս իւր, զի զհաւատարմութեան մանաւանդ զՄակեդոնացւոցն կամեսցի զչափ առնուլ եւ ոչ զբռնութեան, եւ մի յապաղեսցէ զձեպ զօրաց թագաւորին որ զիմեալ երթան ի շքնդիկս . Ար դք, ասէ, զանձն այնց զօրաց ընդգէմ զնիցէ, զայլոց հարուածս ի զլուխ իւր շրջէ : Աւ Սիսիմիթրէս իսկ զլխովն հաճէր լինել

անձնատուր . բայց մայր նորա որ եւ կին իսկ էր նորա , ասէր թէ լաւ իսկ համարի՞մ մեռանել Քան ի ձեռս նորա անկանել . եւ այնպէս շրջեաց զմիաս առն իւրոյ յայն ինչ որ պատուական էր եւ ոչ զգուշաւոր . եւ ամաշէր այրն թէ առաւել լինիցին գինք ազատութեան առաջի կանանց քան արանց : Ա ասն այնորիկ արձակեալ զՏրեշտակ խաղաղութեանն, եղ ի մտի ժուժկալ լինել պաշարմանն : Բայց իբրեւ զգորութիւնս գորաց թշնամեացն եւ զիւրոց զորացն կշռէր , գարձեալ սկսաւ սարջանալ ընդ խորհուրդ կնոջն զոր վաղվազկոս մտաց քան եթէ հարկի ինչ խորհուրդ համարէր . եւ կոշեալ այսրէն վաղ զՌքսարտէս ասէր , թէ եղէց ընդ ձեռամբ թագաւորին , բայց զմի ինչ աղաշէր թէ մի զկամս եւ զխրատ մօր իւրոյ ի վեր հանցէ , զի զխրագոյն եւ նա թողութեան հասանիցէ : Այնուհետեւ առաջի արձակեալ զՌքսարտէս , ինքն մարնն եւ որդւովքն եւ ամենայն գնդիւ ազգականութեանն զՏեա խաղայր , ոչ ինչ մնացեալ եւ գրաւոյ հաւատարմութեան զոր Ռքսարտէս խոս-

տացաւ նմա : Թագաւորն հեծեալ առաջի արձակէր զի պատուէր տացէ նոցա դասնալ պարէն յետս եւ սպասել զալոյ նորա . ապա եկն առ նոսա , եւ զենեալ պատարագս Աթենայ եւ Յաղթութեանն՝ հաստատեաց զիշխանութիւնն Սիսիմիթրեայ , եւ խոստացաւ նմա մեծ եւս դաւառ տալ , եթէ հաւատարիմ կացցէ ի բարեկամութեան նորա . իսկ երկուց որդւոց նորա , զոր ետ նմա հայրն , ետ հրաման զալ զինուորել բնդ նմա :

Յետ այնորիկ թողեալ անգէն զզունդն , հեծերազօրու իւրով խաղացեալ երթայր զայնոսիկ որ ապրատամբեայ էին նուաճել , բայց յառաջնումն ի զառ ի վեր եւ յառապարուտ ճանապարհէն վշտացան : Ապա ոչ միայն սմբակք երիւարացն մաշեցան , այլ եւ վաստակեցան մարմինք նոցա , եւ բազումք ի նոցանէ չկարէին զալ զհետ . եւ անօտրացաւ բանակն , յորժամ սասաիկ աշխատութիւն իրացն որպէս ի զէպ է լինել , առաւել զօրացաւ քան զամսթն մնալոյ յետս : Ասկայն թագաւորն փոփոխեալ մի ըստ

Քիչէ զերիւարս իւր , անդադար
 անդեալ էր զՏեա փախստեկոյն :
 Պատանեակքն ազնուականք որ ու-
 ղեկիցն լինել սովոր էին , մնացին
 յետս բաց ի Փիղիպպեայ , որ եղ-
 բայր էր Ղիւսիմաքեայ , որ յայնժամ
 իսկ ի շափ հասեալ էր եւ անհնա-
 բին քաջ , եւ եցոյց նա այսպէս
 զհանդէս քաջութեանն : Սա հետի
 բնդ Շ վտաւան ուղեկից թաղաւո-
 բին լինէր , թէպէտ եւ բազում ան-
 դամ զիւր իսկ երիւար մատուցանէր
 Ղիւսիմաքոս . եւ թէպէտ եւ զրահս
 զգեցեալ եւ վառեալ զինու զար-
 գու էր , սակայն շմնաց յետս քան
 զթաղաւորն : Սա յորժամ հասին
 ի խախտմս անդր յորում վայրի զան-
 ձինս բարբարոսքն ամբացուցեալ էին ,
 ետ ազնուական մարտ պատերազմի ,
 եւ թաղաւորին որ ի մտոյ բնդ
 թշնամւոյ կռուէր , պաշտպանէր :
 Այլ իբրեւ բարբարոսքն ի փախուստ
 դարձան եւ զանաառան թողին , այն
 զորութիւն որ յետանդման անդ
 մարտին զմարմինն ի վեր ունէր , տկա-
 րացաւ . եւ յանկարճակի քիրան
 յամենայն անդամոցն հոսէր , եւ
 յեցաւ ի բուն ծառոյն որ անդ մտ

էր: Յետ այնորիկ իբրևս եւ այն ննջուի շկարաց ի վեր ունել զնա, առաւ նա ի ձեռս թագաւորին, եւ անդէն ի ձեռս թագաւորին փշէր զոգին: Ի վերայ արամութեան թագաւորին այլ եւս ոչ ստկաւ ցաւք ի վերայ յաւելան: Արիզիոս ընդ երևելի զօրավարս էր. մինչ զեռ. մտա էր միւսանդամ հասանել ի բանակն, լու եղև նմա թէ Արիզիոս մեռաւ: Արկոցունց եւս յազարկաւորութիւն մեծաւ կազմութեամբ եւ պատրաստութեամբ եւ մեծարանօք կատարեցաւ:

Գ. ՅԵՑ այնորիկ ի մտի եղևալ էր երթալ ի Գահս. զի ազգ իսկ լեալ էր նմա թէ Սպիտամենէս անդ է: Բայց եւ զայն արշաւան, որպէս զայլ եւս բազում ինչ փոխանակ նորա, մինչ զեռ. սակաւին հեռի էր, բախան հան ի գլուխ, այն՝ որ ոչ վաստակեցաւ երբեք ի ձեռն տալոյ նմա: Սպիտամենէսայ սաստիկ գութ անկեալ էր ընդ կնոջ իւրոյ. զսա որ սկամայ փախստեանն եւ ազգի ազգի պանդխտութեան համբերէր, առեալ տանէր ուղեկից յամենայն վիշտս իւր: Իսկ կինն սաղա-

կայեալ եւ ձանձրացեալ ի շարեաց
անախ, երբեք երբեք զկանացի սղո-
քանսն յաճախէր խօսել, զի զադա-
րեացէ ի փախտանէն եւ հառցէ
զթու թեան Աղեքսանդրի, եւ զայն՝
յորոյ ձեռաց շկարէր սպրեւ հաշա
արասցէ: Արեք որդիք ծնեալ էին ի
նմանէ հասեալք ի շափ հասակի.
զորս տարաւ մօտ ի լանջս հօրն իւ-
րեանց եւ ազաշէր թէ զսնէ սոցա
սղորմնօջիւր. եւ զի զօրազոյնք եւս
սգաղտանքն լինիցին, շէ, ասէր,
հեռի Աղեքսանդրս: Արա զմտաւ
ածեալ թէ մտանել կամի զիս եւ
ոչ խրատել. եւ ի զեղ իւր յուսա-
ցեալ, ցանկայ վազվազակի զի անկցի
ի ձեռս Աղեքսանդրի, հան զզաշոյն
իւր եւ զկինն կամեր հարկանել,
եթէ ոչ եղբարքն զխմէին եւ ար-
զելուին: Այլ հրամայէր ի բաց
գնալ յերեսաց իւրոց. յաճախէր եւ
սպառնալիս մահու եթէ միտան-
զամ անկցի յակն: Բայց քանզի
հարեալ էր զհետ նորա, ազաշէր ի
բաց կալ յայնպիսի մտաց եւ յանձն
ստնուլ զինչ վիճակ տացէ նոցա
բախտն. Ինձ, ասէ, մահ քան զան-
կանել ի ձեռս թեթեւագոյն է:

Այլ կինն սկսաւ զանձն արգարա-
ցուցանել եւ տակ, թէ որ ինչ ինձ
պիտանի եւ օգտակար թուեցաւ
թերեւս ըստ կանանց մտաց, սակայն
հաւատարիմ մտօք ետու խրատ-
բոյց յայսմ հեռեւ եղէց ընդ իշխա-
նութեամբ քս, զի այլ իմ ես :
Ապիտամենէս պատրեալ ի կեղ-
ծաւոր բանից անտի, նոյնօրին խրա-
խունս հրամայէր պատրաստել, եւ
զինուով եւ կերակրովք ծանրացեալ
կէս ի քունս այնպէս ի դահոյսն
տարան : Իբրեւ զիտաց կինն թէ
խոր եւ ծանր քնով թմբրեալ ան-
կեալ կայ, զսուսերն պողովատիկ
զոր ընդ ձորձովն ծածկեալ էր, հա-
նէր, եւ զգլուխ նորա ի բաց կտրեալ
տայր ծառայի իւրում որ իրազէս
էր դորձոյն, եւ ինքն արեամբ թա-
թախ ծառային հանդերձ այնպէս ի
Մակեդոնացւոց բանակն հասանէր.
Եւ հրամայէր պատմել Աղէքսանդրի,
թէ է ինչ ինչ զոր ի նմանէ պարտ է
իմանալ : Աս վաղվաղակի հրամայէր
զբարբարիկ կինն ի ներքս բերել :
Օջր իբրեւ ետես այնպէս թա-
թախեալ արեամբ եւ ապաժուժաւ,
համարեցաւ թէ աշխարհը եկեալ է

զթշնամանսն, և Տրամայէր ասել
 զինչ կամփոյի: Իսկ նա խնդրեաց զի
 ծառայն որում պատուէր տուեալ
 էր կալ ի դաւթի անդ, մուծցի ի
 ներքս: **Ծ**առայն՝ քանզի զգլուխ
 Սպիտամենեայ հանդերձին ծած-
 կեալ էր, իբրև կասկածեալ խու-
 զեցին զնա, եցոյց զինչ թաքուցեալ
 էր: **Տ**ժգոյն և Երթթապեալ Երեւրն
 էին, և շինէր յայտ թէ ո՛ր է:
Այնուհետև իբրև լուր եղև թա-
 դաւորին թէ գլուխ մարդկեղէն բերէ
 նա, և ի խորանէ անտի և հարցա-
 նէր թէ զինչ այն ինչ իցէ, և նա
 իբրև խոստովան լինէր, ապա ա-
 նոյր ի միա զամենայն թագաւորն:
Այնուհետև ազգի ազգի խոր-
 հարդք զմիմեանս մղեալ, ի տա-
 զնապի զմիաս թագաւորին կացու-
 ցանէին: **Ա**րախաիս մեծ անձին իւ-
 բում համարէր, զի փախտուայն և
 մասնիչն, այն՝ որ այնչափ մեծամեծ
 իրաց յապաղիչ լինելոց էր թէ կայր
 կենդանի, այն սպանեալ էր. նմին
 հակառակ զարչէր ի շարաշար դործոյ
 անտի, զի զբարերար իւր և զբարխ-
 տազործ՝ կինն, և զհայր՝ հասարա-
 կաց որդւոցն նենդութեամբ սպան:

Այլ յազմեաց շնորհակալութեան
երախտեացն խառութիւն անօրէն
գործոյն, եւ հրամայեաց պատուի-
րել զի ի բաց ելցէ ի բանակէն, զի
մի օրինակ բարբարոս ստահակու-
թեանն ի բարս եւ ի մեղմական միտս
Յունացն փոխեցի :

Վահաբ իբրեւ գիտացին զսասա-
կումն Սպիտամունեաց, զՎաստափեռ-
նէս զկցորդ ապստամբութեան նորա
կալեալ կապեալ, եւ զանձինս եւս
տային Աղեքսանդրի : Նա իբրեւ ի
մեծամեծ հոգոց անախ մօտաւորաց
ապատացաւ, այնուհետեւ ուշ ունէր
տանուլ զվրէժ զըկութեան այնու-
ցիկ, որոց ժլատութեամբ եւ հպար-
տութեամբ իշխեին հազարապետք
իւր : Տայր Փրատափեռնեաց զԱբր-
կանս եւ զՄարդացիս Տապուրա-
ցւոյք հանդերձ. պատուէր տայր զի
զՓրագատէս՝ զոր փոխանակեր իսկ,
պահապանօք առ ինքն յղեացէ : Փո-
խանակ Աբշամոյ որ սասիկան Գրան-
գացւոցն էր, կարգեցաւ Ստասանոր-
իսկ Աբշակ առաքեցաւ ի Մարաս-
տան երկիր, զի Աբսիւղատէս ան-
ախ ի բաց գնացէ : Աշխարհն Բա-
բելոնացոց յետ Մաղեաց մեռանելոյ

նոց իշխանութեամբ Ստամբուլայ
անկաւ :

Գ. ԻՐԻՅԻ զոյս ամենայն կար-
գէր կազմէր, ապա յերրորդում
ամսեանն ի ձմերոցէ անախ զգօրսն
Հանէր խաղալ զնալ ի գաւառն որ
կոչի Գարաղա : Առաջնոյ աւուրն
Յանապարհ Հանգստեամբ էր. իսկ
երկրորդի աւուրն աակաւին ոչ
մրկօք, այլ մթազին քան զառա-
ջնոյ աւուրն, եւ յերանել ի գլուխ
աւուրն սկիզբն իմն լինէր աճելոյ
մրկին : Իսկ յերրորդումն փայլա-
տակունք սկսան շողալ յամենայն
կողմանց, եւ լոյսն մերթ փայլէր
եւ մերթ ծածկէր, եւ ոչ զաշս
միայն զօրացն ի շուէլն՝ այլ եւ զմիտս
սկսան զարհուրեցուցանել, եւ էր
զրեթէ ստեպ որոտումն, եւ երեւ-
էին հրացան բարկութեանց անկա-
նել : Յապուշ միտս հարեալ բա-
նակին, եւ սքանչացեալ լսելեաց
նոցա, ոչ յառաջ իշխէին խաղալ եւ
ոչ գտեղի առնուլ : Յայնմ վայրի
յանկարծուտ ամոքք որ կարկուտ
հոսէին, իրբեւ զհեղեղատս թա-
փէին : Արքա յառաջնում նուազին
ծածկեալ զինուք իւրեանց ընդ գէմ

կային, սակայն եւ ոչ զգէնան այնու-
 հետեւ կարեւին բմբունել լպիրժ ձեռք
 նոցա, եւ ոչ ուզղել կարեւին թէ
 յոր կողմն գառնայցեն, զի յամե-
 նայն ուստեք յաճախագոյն բռնու-
 թիւն մրբկին ի գիմի հարկանեք :
 Ապա խառնակ առանց կարգի ընդ
 խոխոմն ամենայն մարտական բա-
 նակն երթայր, եւ բազումք յառա-
 ջագոյն ահիւն եւ ոչ աշխատու-
 թեամբն վաստակեալք, ի գեափն
 անկեալ տարածանեին : Քէպէա եւ
 զերեսս երկրին սասակութիւն զրաոյն
 թանձրացուցեալ պաղեցուցանեք :
 Ամանք ի բունս ծառոցն մտանեին,
 եւ այն բազմաց եւ նեցուկ էր եւ
 սպաստան : Աւ նոյն լինէր նոցա
 տեղի մահուան իւրեանց յարժամ
 ջերմաջերմ շունչն պակասեալ թո-
 զոյր գնտա անշարժ եւ անխաղաց .
 այլ հաճոյ էր վաստակելոցն գան-
 գաղ ծուլութիւն մարմնոյ, եւ ոչ
 հրաժարեին իսկ հանդչելովն մեռա-
 նել : Օ՛ի ոչ միայն սաստիկ մրբկին
 էր, այլ եւ հանապագորդ եւ տեւա-
 կան, եւ զլուսաւորութիւն՝ որ սփո-
 վութիւն իմն է բնութեան, ոչ միայն
 մրբկին իբրեւ զգիշեր յարգարէր, այլ

և և ստուերք անասուայն գողանային :
Թագաւորն միայն էր որ ժոյժ ունէր
 այնպիսի վշտաց , շքէր զգորակա-
 նոքն , ժողովէր զցրուեալսն , կանգնէր
 կացուցանէր զանկեալսն և և զտարա-
 ծեալսն , ցուցանէր ի հեռաստանէ
 ծուխ հոլովեալ ի խղից . պատուիրէր
 երթալ ունել զամենայն տեղիս
 ապաստանաց որ անդ մտա գասնի-
 ցին : Աւ սչ մի ինչ էր որ այնպէս
 փրկութեան պատճառք նոցա եղեն ,
 իրբև զայն զի ամաշէին թողալ ըզ-
 թագաւորն որ այնպէս հանդերձ բազ-
 մապատիկ աշխատութեամբ ժոյժ ու-
 նէր նեղութեանցն , զորոց ինքեանք
 չկարային զդէժ ունել :

Այլ հարկն որ զորագոյն և և ստա-
 կագոյն քան զիմաստութիւն և ի
 շաջողութիւնսն , եդիս զգարման
 ցրտոյն վտանգի : Վանզի ձեռն ի
 գործ արկեալ սւբագոյք զմայրիսն
 տապալէին , և և տա անդ կոյտս
 կոյտս դիզեալ փռէին : Իրբև ի
 սակայ իմն հրդեհէ պրեւ խոխովքն
 թռէին , և և հողիւ հազ թէ ի մջ
 բոցոյն մնայր բանակացն տեղի : Այն
 տապ զթմրեալ անգամսն սկսաւ
 շարժիլ և և տակաւ շունչն զոր ցը-

տոյն արդեւեւալ էր, սկսաւ համար-
 ձակ բնթմանալ: Աւ զոմանս բնկալան
 յարկք բարբարոսաց, զորս հարկն իսկ
 յուշեալ եւ խնդրեալ էր, զի ի վեր-
 ջին կողմանս խոխոմացն ծածկեալ
 էին. այլք հարին բանակ ի խնուս
 եւ ի տամուկ տեղւոջ, այլ օգոցն
 խստութիւն ցածուցեալ էր: Ար-
 կուս հազարս զօրականաց եւ ջրակրաց
 եւ փայտակրաց այն ժամս ծախեաց:
 Պատմեն թէ սմանք որ ի բունս ծա-
 ուոցն մտեալ էին, գտան ոչ միայն
 իբրեւ կենդանի, այլ եւ իբրեւ զայ-
 նոսիկ որ խօսակից բնգ միմեանս
 լինիցին. քանզի տեւեալ մնային
 տակաւին կերպարանք, յորս բմ-
 բանեաց զնոսս մահ: Պէպ եղև
 զի զինուոր մի մակեդոնացի ի խառ-
 նազանձ զօրականաց հազիւ ժու-
 ժեալ զինուք հանդերձ եկեալ ի բա-
 նակն հասանէր: Իբրեւ զնա ետես
 թագաւորն, թէպէտ եւ ինքն յայն-
 ժամ հուրարկեալ ջեռնոյր, վաղեաց
 ի վեր յաթոսոյ իւրմէ, եւ զզինու-
 օրն թմբեալ, որ հազիւ մտացն տեր
 էր, հանեալ զղէնսն ի նմանէ ի բաց
 յիւրում տեղւոջ հրամայէր նստու-
 ցանէլ: Աս մեծ ժամն շիմացաւ թէ

ուր հանդէր, եւ ոչ թէ յամէ ընկալեալ էր: Ապա ուրեմն ի կենդանութեան ջերմութիւն գարձեալ, իբրև զարքունահան ամօռն եւ զթագաւորն ետես, զարհուրեալ յամն եկաց. հայեցեալ ի նա Աղբասանգրի. Իմանան, ասէ, զօրական, որչափ լաւագոյն քան զՊարսիկն ընդ թագաւորաւ էք: Օ ի նոցա յամօռ թագաւորի նսանը զլիոց պատժոց առիթ լինիցի, իսկ ձեզ փրկութեան պատճառք: Ի վաղիւ անդր ի մի վայր զբարեկամն ժողովէր եւ զզօրավարս զօրացն, եւ հրամայէր պատմել թէ ինքն զամենայն սր ինչ կորուսեալ էր, հասուցանելոց է: Աւ բախտամանն նոյնպէս արար: Օ ի Սիւսիմիթրէս զբասա բազումն եւ երկուս հազարս ուզաուց երէր, եւ խաշինս եւ անդեոյս. որք բաժանեցան ամենեցուն, եւ ի վնասուէ եւ ի սոխոյ ապրեցուցին զզօրականն: Թագաւորն խոստովան եղև զարհութեամբ զՍիւսիմիթրեայ, եւ հրամայեաց զօրացն վեց աւուր կերակուր եփեալ տանել. եւ երթայր այնպէս ի Սագայիսն: Օ ամենայն զաւառն զայն

աւար հարեալ և հազարս խաշանց
յառէ անտի տայր պարզեւ Սիւսի-
միթրեայ :

Անտի հասանէր ի նահանգն որոյ
նախարար Ռքոխարաւս էր, այր մի
ազնուական, որ յանձն եղեւ իշխա-
նութեան թագաւորին եւ հաւատոյ
նորա : Աորա դարձուցեալ անդէն
նմա զիշխանութիւնն, ոչ ինչ աւելի
խնդրեաց, բայց միայն զի երկուք
յերկից որդւոց անտի նորա ի մարա
պատերազմի ընդ նմա երթայցեն :
Իսկ նախարարն եւ զերբորդն եւս
որ առ նմա մնայր, եւ նմա : Իորա-
խունս եւս ըստ բարբարոս մեծու-
թեանն յօրինէր, զի արասցէ ընդու-
նելութիւն թագաւորին : Այլ քան-
զի մեծաւ մարդասիրութեամբ բղ-
խրախութիւնն կատարէր, հրամայէր
և կոչսս ազնուականս ի ներքս մու-
ծանել. յորս էր դուստր նորա Ռո-
քսանէ անուն զեղեցիկ տեսեամբ
մարմնոց, որ անօտ իցէ ի մէջ բար-
բարոսացն : Սա թէպէտ եւ ի մէջ
ընտիր ընտիր կուսից յառաջեալ
զայր, զամենեցուն աչս յինքն ար-
կանէր մանաւանդ զթագաւորին որ
շկարէր իւրոց ցանկութեանցն իշխել

ևւ բախան յարբանեկութեան կայր
 նմին, ևւ յորմէ ոչ բուականն զգոյշ
 ընի մարդկութիւնս: Ասան այնս-
 բիկնա որ ընդ կինն Դարն՝հի ևւ ընդ
 երկուս գասերս նորա ընդ կոյսս,
 իբրև հայրենի մաօք հայեր, յայն-
 ժամ ի գութ կուսի միոջ որ եթէ
 ընդ արքունական զարմին կշռեր
 աննշան էր, շկթեալ շոպլէր, մին-
 չևւ ասել թէ անգ է հաստատու-
 թեան թագաւորութեանն, զի Պար-
 սիկք ևւ Մակեդոնացիք ամուսնու-
 թեամբ խառնեցին. ևւ այսպէս
 միայն մարթի զամօթ պատկառա-
 նացն ի պարտելոցն բառնալ ևւ զամ-
 բարտաւանութիւն ի յաղթողաց
 անտի: Աւ Աքիզդէս ևւս յորմէ սե-
 բեալ զամ, ընդ կնոջ գերելոյ ամուս-
 նացաւ: Յնծացաւ ընդ իրսն որում
 շուներ ակն հայրն, ևւ հաւաներ
 բանից նորա. ևւ թագաւորն հրա-
 ման տայր ըստ հայրենի սովորու-
 թեանն հաց բերել: Հաց էր Մա-
 կեդոնացւոցն յորժամ կամկին զու-
 գել, սուրբ քան զամենայն զբաւ-
 ականս, զայն հաց բաժանեալ սու-
 սերաւ երկոքեան նուիրելին: Ինձ
 թուի թէ սրբ զսովորութիւնս

ազգին կարգեցին թէ գոյն եւ գիւրին կերակրովն յայտ ամուսնացելոցն կամկցին առնել, թէ սրչափ ինչ իւիք պարտ իցեն շատանալ: Այսպէս թագաւորն Աօխացոց եւ Եւրոպացոց ընդ այնմ, որ ի ներքս մուծեալ էր ի մէջ խազակաց սրախութեան, ամուսնութեամբ զուգէր եւ յազախնոց անախ ծնանելոց էր զայն որ յալթոզացն իշխելոց էր: Ամաշէին շիկնէին բարեկամքն թէ ի գինիս անդ եւ ի հացի ընտրեցաւ նմա ի գերելոց անախ աներ, այլ քանդի յետ Աղիտեայ մահուն ազատութիւնն ի միջոց բարձեալ էր, գիմօք երեսայն սուտահասպատ լինէին:

Ե. ԱՅլ իբրեւ ի Հնդկաց աշխարհն կամէր երթալ եւ անախ յԱլկիանոս, զի մի որ ինչ ի թիկանց կայցէ կարիցէ արգել կամաց նորա լինել, յամենայն դաւառաց Լ հազարս արանց երիտասարդաց հրամայէր ժողովել, եւ վառեալս առնա հասուցանել, զի զնոսա ունիցի պատանդս միանգամայն եւ զօրականս: Օգրատերոս առաքէր զհետ Հաւստանեայ եւ Աատնեայ որ ի

նմանէ ապաստամբեալ էին . յորոց
 Հաւատանէս ձերբակալ եղև եւ կա-
 տենէս անկաւ ի ճակատու : Եւ Պա-
 զկպերկան եւս զգաւա սր Բուրա-
 կենէ կոչիցի , առ ի բուռն : Ասան
 այնորիկ զամենայն կարգեալ եւ յո-
 բինեալ ի Հնդկաց պատերազմն զառ-
 նայր խորհել : Սեծատուն գաւառ
 Համարեալ էր ոչ սակաւ միայն այլ
 եւ ակամբք պատուականօք եւ մար-
 զարաօք , ոչ ի շքեղութիւն ինչ
 այլ մանաւանդ ի զեղխութիւն :
 Եւսին թէ վաճանք զօրականացն
 յսակոց եւ ի ժանեաց փղաց էին .
 վասն այնորիկ զի մի իւիք յաղթիցի
 մինչ ինքն առաւելագոյն քան զայլն
 իցէ , թիթղունս արծաթիս ի վերայ
 վաճանացն , եւ սանձս սակիս երիւ-
 արացն հրամայէր յօրինել , եւ զկէսս
 եւս ի փսկոցն սակաւ եւ զկէսս ար-
 ծաթաւ զարգարէր : Եւ էին ճի-
 հազարք վառելոց սր զհետ գային
 թագաւորին յայն մարտ պատե-
 րազմի : Իբրև զամենայն կազմեաց
 եւ յարգարեաց . զոր ինչ շարաշարն
 մաօք յառաջագոյն խորհեալ էր ,
 զմտաւ ածեալ թէ այժմ իսկ ժամ
 է իրացն կատարելոյ , սկսաւ խոր-

Հուրդ խորհել յանձն իւր թէ զի-
 արդ կամ որդունակ զերկնաւոր մե-
 ծարանսն յանձն կորզել մարթայցէ:
 Առ միայն Արամազդայ որդի անու-
 անել այլ եւ այնպէս իսկ կարծել
 կամէր, իբրեւ այն թէ որպէս ըն-
 զուաց՝ նոյնպէս եւ մտաց ձեռնհաս
 էր իշխել: Ասան այնորիկ եւ Մակե-
 դոնացիք բառ Պարսից սոխորութեան
 մեծարանօք ի գետին անկեալ այն-
 պէս սղջոյն տային թագաւորին: Նա
 եւ ոչ սատակիչ սղռքանք բանից սու-
 տակասպասաց պակասէին նմա որ
 այնպիսեայն ցանկայր, զի հանապա-
 զորդ իմն ախտ ապականիչ թագաւ-
 որաց սուտակասպասացն սղռքանքն
 են. զորոց զիշխանութիւնս բա-
 զում անդամ ոչ թշնամիք այլ սու-
 տակասպասութիւն կործանէ: Նա
 եւ ոչ Մակեդոնացւոց ինչ այն մեղ-
 էր, քանզի ոչ որ ի նոցանէ առ յանձն
 թէ ի հոյրենի բարուց փսխեսցի ինչ,
 այլ Յունաց գործ էր այն, որ զճար-
 տարութիւն մեծարոյ արուեստիցն
 եղծեալ ապականեցին շարաշարն
 սոխորութեամբ: Այլ իս արդիացի
 որ շարաշար վիպայն յորինիչ եղև
 յետ Քերիզեայ, եւ Աղէսն ի Սիկի-

ղխացւոց աշխարհէն, եւ այս Աղէճն
 ողորիչ էր ոչ միայն յիւրոց բարուց
 այլ եւ յազգին բնութենէ, եւ այլ
 եւս արք ապաժամանք քաղաքացն
 Յունաց, որք նախամեծար քան զմեր-
 ձաւորսն եւ քան զզօրաւորս զօրաց
 բազմաց մեծարոյք ի թագաւորէն
 լինէին, զի սորա նմա զերկինս բա-
 նային, եւ զԱհազանէ եւ զԱպանդա-
 բամեանէն եւ զԱսատուրեայ Պողոտ-
 կեաւ հանդերձ պատմէին թէ տեղի
 տալոց են քեզ նորոյ Աստուածոյ :

Այնուհետեւ ի տօնական աւուր
 հրամայէր բազում առատութեամբ
 խրախունս յօրինել, զի ոչ Մակե-
 դոնացիք միայն եւ Յայնք իշխանք
 բարեկամացն, այլ եւ արք աւազք
 անդր եկեցցեն : Աւ իբրեւ բազմեալ
 էր ընդ նոսա թագաւորն, կերեալ
 սակաւիկ մի, եւ ի կոչնոց անախ ի
 դուրս : Աղէճն, որպէս ինչ յառա-
 ջագոյն կազմեալ եւ պատրաստեալ
 էր, սկսաւ ճառ արկեալ խօսել զար-
 մանալեօք զգրուատիս նորա : Ապա
 զերախախտ նորա մի բառ միտչէ ի
 համար արկեալ թուէր, եւ միտի,
 տակ, միայն օրինակաւ հասուցումն
 կարեմք երախտեացն առնել, եթէ

աատուած զնա համարեցուք եւ խոստովան լիցուք . զի յայնժամ սակաւիկ ինչ ծախուք կնդրկի այնչափ երախտեացն առնիցեմք հատուցումն : Պարսիկք ոչ միայն զիւցապաշտութեամբ գործեն այլ եւ իմաստութեամբ , զի Թագաւորաց իւրեանց ընդ գիցնպաշտան հարկանեն . քանզի փառաւորութիւն Թագաւորի պահապան փրկութեան տէրութեանն է : Վանդի եւ ոչ Վահագն եւ Սպանդարամեա գիք անուանեցան , մինչ շեւ շարակնելոյ այնոցիկ որ ընդ նոսա կենդանի էին , յաղթեալ . եւ այնչափ հաւատան յեափնք , որչափ յայնժամու ժամանակ եցոյց նոցա : Աւ եթէ այլք , առ , սակաւին շկամիցին , սակայն ես , յորժամ մտցէ արքայ ի կոչունսս , անկայց առաջի նորա յերկիր : Աւ այլոց եւս պարտ է պոպէս առնել , եւ մանաւանդ իմաստնոցն . զի ի նոցանէ արժան է թէ ընծայիցի օրինակ մեծարանաց Թագաւորին : Աւղղորդ իսկ ի կաղիսթենէս հայեր բանն : Հաճութիւն առն եւ արագ համարձակութիւն առելի էր Թագաւորին , որպէս թէ նա միայն զՄա-

կեդոնացիան որ կազմ յայնպիսի ար-
բանեկութիւն էին, յամեցուցանէր:

Սա, իբրև լութիւն եղև եւ
այլքն ի նա հայէին, Եթէ աստ,
ասէ, լիեալ էր թագաւորն եւ լնէր
դրանս քո, ապաքէն ամենեքին
այլին քեզ պատասխանի. քանզի
ինքն իսկ թագաւորն խնդրէր ի քէն
մի յօտարոտի եւ յարաւքին սօլո-
բութիւնս ստիպել զառածանել, եւ
մի թշնամութիւնս այնչափ քաջու-
թեանց աջողելոց սուտակասպասու-
թեամբն դումարել: Ապց քանզի
չէ նա աստ, եւ քեզ տաց պատաս-
խանի փոխանակ նորա, թէ պառզ
տարածամ չէ սեւական. եւ դու
յորժամ զերկնաւոր պատիւն տաս
թագաւորին, ոչ տաս այլ հանես ի
նմանէ: Քանզի ժամանակի պէտք
են առ աստուած կարծելոյ, եւ
միշտ իսկ յետինք տան զայն հա-
տուցումն աւագ որերոյ: Իսկ եւ
անագան անմահութիւն ջանկամ
թագաւորին, որպէս զի եւ կեանք
նորա երկայնակեաց իցեն եւ մեծա-
շուք փառաւորութիւն նորա յաի-
տենից: Արբեմն զհեա մարդոյն եր-
թայ աստուածութիւն, բայց ընդ

մարդոյն ոչ երբեք : Վառ այժմ՝
 զՎահագն եւ զՍպանդարամեա առակ
 օրինակի անմահութեան ի մէջ բե-
 րեիր : Վառ կարծե՞ս թէ միոյ կոչնոց
 վճռով նորա յաստուածութիւն ե-
 լին , մինչ շեւ յերկինս հասեալ
 համբաւոյ նոցա եւ ի մարդկան աշաց
 հեռացեալ բնութեան նոցա : Աս եւ
 դու , Աղէ՛տն , գործեմք աստուածս .
 ի մէջ զաստուածութեան իւրոյ ճա-
 խութիւն առնլոց է թագաւորն . թող
 զչափ առցուք զօրութեան քո , արա
 դու թագաւոր զոք , եթէ աստուած
 կարիցես առնել . գիւրագոյն է զթա-
 գաւորութիւն տալ քան զերկինս :
 Հաշտութեամբ առանց թշնամու-
 թեան լուիցեն զիք զբանսն զոր
 Աղէ՛տն խօսեցաւ , եւ թողցեն զի
 ըստ նմին արշաւանի բնթացին իրք ,
 որով ցայժմ բնթացան : Աամին
 նորա թէ շատ եւ բաւական համա-
 բեցուք զսոխորութիւնս մեր : Հա-
 մաշեմ ի հայրենի դաւառէ իմմէ , եւ
 ոչ ցանկամ թէ սրպէս կամ զխորդ
 պարտ իցէ պաշտօն թագաւորի մա-
 տուցանել , ուսանել : Արդարեւ յաղ-
 թօզս համարեցայց զնոսա եթէ առ-
 նումք ի նոցանէ օրէնս , որով կեց-

յեւք : Ստաղիւ բութեամբ ունկն
 դնէին Աստղիսթենեայ, իբրև այնմ
 որ վրէժխնդիր հասարակաց ազա-
 աութեան լինիցի : Այլ միայն հա-
 անեալ անասցին, այլ եւ բանիւք
 մանաւանդ ծերքն գովեցին, որոց
 եւ ծանր իսկ էր արտաքին փափո-
 խումն հնոցն սովորութեանց : Աս
 եւ ոչ միոյ իրիք ի բանից անտի զոր
 ընդ միմեանս խօսեցան, անգէտ էր
 թաղաւորն, քանզի յեայ վարազու-
 րացն զոր զբաղմականօքն կախեալ
 էր, կայր : Այնուհետեւ առ Ազիս եւ
 առ Աղէնն առաքէր, զի զբաւ բա-
 նիցն առնիցեն, եւ բարբարոսացն
 միայն ըստ իւրեանց սովորութեանն
 թող աացեն, յորժամ ինքն մտա-
 նիցէ, առաջի անկանել. եւ յեա
 սակաւ ինչ միոյ իբրև այն թէ կա-
 րևոր ինչ իրս ի գլուխ հան, այնպէս
 եկն միւսանգամ ի կոչունան : Իբրև
 Պարսիկքն մեծարէին զնա, Պողի-
 պերկան որ առ նմա նստեալ էր,
 զմի դք ի Պարսից անտի որ կզակուն
 զերկիր շոշափէր, ընդ խաղ սկսաւ
 խրատել զի սասակագոյնս եւս հար-
 կանիցէ զգեանի. եւ այնպէս ամ
 զԱղէքսանդրոս ի ցասումն, որում

ևւ վաղ խակ շկարէր ժոյժ ունելւ վասն որոյ, խակ գու, ասէ թագաւորն, սչ մեծարիցես զիս: Սիժէ քեզ միայն խաղոյ արժանի թուիմք չեմ կս, ասէ, անարգանաց ևւ արհամարհանաց արժանի: Յայնմ վայրի հանեալ զնա թագաւորին ի բաղմահանէ անախ յերկիր կործանէր: Աւ իբրև նա ի վայր կործանեցաւ. Տեսանես, ասէ, զի ևւ գու զնոյն զործեցեր զորմէ յառաջ քան զսակաւ մի ծիծաղէիր ակեսալ յայլոյ վերայ: Աւ հրաման տուեալ ունել զնա ի դիպահոջ, զբաւ առնէր կոչնոյն: Պարկեցերկանեայ՝ յեա երկարագոյն տանջանաց ապա ներեաց. այլ ակէր ի ցասման անդ բնդդեմ կազխթենեայ, զորմէ երբեմն կսկած ի մախ ունէր վասն յամառեալ հեատութեանն: Աւ դէպք ևւս բնդառաջ պատահեցին զզործ արամաութեանն ի զլուխ հաներոյ:

Զ. ԻՆՐԷ Էին իշխանացն Մակեդոնացւոյ, որպէս յառաջագոյն ստացաւ, մանկունս ի շախ հասեալս աւանդել թագաւորին ի սպաս հարկի պաշտաման, սր սչ ինչ կարի օտար ի ծառայութեան պաշտամանց իցեն:

կային պահպանութեամբ ի պահս գիշերոյ մի ըստ միջե առ գրան ապարանից, յորում ի քուն էր թագաւորն: Ի ձեռն սոցա մտանէին հարձք ընդ այլ դուռն, եւ ոչ ընդ այն զոր վաւեալքն պահէին: Արին աւեալ երիւարս յախուապետաց անտի իբրեւ հեծանել կամէր թագաւորն, երիւարս մօտ տանէին, եւ երթային ընդ նմա, եւ սպաս տանէին նմա յորս եւ ի պատերազմի ամենայն արուեստիւք ազատն ճարտարութեանց: Կեծ իսկ պատիւ եւ մեծարանք համարէին, զի համարձակութիւն էր նոցա նստել եւ ուտել ընդ թագաւորին: Չէր ումէք իշխանութիւն լիկելոյ գնոսա գանիւք, բայց միայն ի թագաւորէն: Այս գունդ իբրեւ զպրոց զօրավարաց եւ սպարապետաց Կակեղ սնայւոցն էր. անտի յետոյ թագաւորք կացին, յորոց զարմից եւ ի զուակաց հանին զիշխանութիւնսն Հոսմայեցիք յետտիոց բազմաց:

Արդ Հերմոզայս պատանեակ մի ազնիւ յարքունական գնդէ անտի իբրեւ հար նետիւ վարազ մի զոր թագաւորն կամէր խոցել, արբ գան

Հրամանաւ նորա : **Ն**ա գովհամակ ընդ
 թճնամանան լիեալ , առ Սոսարա-
 ասս երթեալ սկսաւ արանջել : Ի
 նմին զնդէ էր եւ Սոսարասս . որ
 սիրէր իսկ զնա : Սա իբրեւ ետես
 զմարմին նորա պատահեալ , թերեւ
 եւ վաղ իսկ վասն այլ ինչ պատճա-
 ռանաց թճնամաթեամբ էր ընդ
 Աղէքսանդրի , իթեաց դրդեաց զպա-
 տանեակն որ ինքնակամն իսկ յայն
 եկն յօժարեալ , միարանել ընդ նմա
 սպանանել զթագաւորն . եւ սայր
 եւ առնայր վասն նորին հաւաս :
Նա եւ ոչ ըստ մանկութեանն սաստ-
 կութեան , արդեամբք եկին ի գործ
 անդր . քանզի իմաստութեամբ խոր-
 հրդով ընտրեցին թէ զորս արդեւք
 ի միարանութիւն գործոյ սպանու-
 թեանն ընդունիցին : Հաճոյ թուե-
 ցաւ նոցա զՆիկոսարասս , զՆոթի-
 պատրոս եւ զԱսկղեպիոդորոս եւ
 զՓիղասաս առնուլ . եւ ի ձեռն սո-
 ցա յաւելան եւ Նոթիկղէս եւ Եղապ-
 տանիոս եւ Եպիմենէս : Այլ շէր
 գիւրին ճանապարհ իրացն գործելոյ :
Պարս եւ պաաշաճ էր թէ ի նմին
 գիշերի ամենայն միարանեալք մի-
 անգամայն կացցեն ի պահու , զի մի

զուցէ յանտեղեկաց խորհրդոյն խափանեացին. այլ այսպէս զխպէր զի ոմն յայտմ զիշերի կոյր ի պահու եւ ոմն յայնմ: Ասան որոյ մինչև ցփոփոխել կարգի պահպանութեանն եւ պատրաստելոյ այլ եւս կազմութեան իրացն աւուրք երեսուն եւ երկու մաշեցան:

Եկեալ հասեալ կոյր այն զիշեր, յորում միարանեալքն պարտէին կալ ի պահու, ուրախ լիեալ բնդ հաւատարմութիւն միմեանց, եւ հաւատարմութեանն նշանակ այնչափ աւուրք էին ի վերայ անցեալք: Ոչ ահն եւ ոչ ակնկալութիւն փոխեաց զզք. այնչափ սրամտութիւն բարկութեան էր ի թաղաւոր անդր, կամ հաւատարմութիւն ի վերայ անձանց իւրեանց: Երգ կային առաջի գրան ապարանիցն՝ յորում ուտէր թաղաւորն, զի յորժամ ի սեղանոյն ելանիցէ, ածցեն զնա ի սենեակ անդր: Եւս բախտ նորա եւ բազմականակիցք նորա յորգորեցին զամենեւին յաճախել ի գինիս, եւ խաղք եւս կոչնոց ձգեալ յերկարեցին զժամանակն. մերթ ուրախ լինէին միարանեալքն զի ի թմբու-

Թիւն կործանելոյ կն, եւ մերթ
 Տոգային թէ գուցէ մինչեւ ցառաւ-
 օան զկոչունսն ձգիցեն : Քանզի
 այլոյ պարտ էր ընդ առաւօնն դալ
 պահակափոխ լինել, եւ նոցա յեա
 աւուրց եւթանց հասանէր կարգն .
 եւ ոչ յուսալ կարէին թէ մինչեւ
 ցայն ժամ ամենեքին կացցեն ի
 հաւատարմութեանն : Այլ իբրև
 այդն զառաւօնն կամէր մերկանալ
 եւ կոչունքն արձակէին, ընկալան
 զթագաւորն միաբանեալքն, ուրախ
 լիեալ ընդ հասանել զխաղաղ զգործն
 վճարելոյ . յայնմ վայրի կին մի՛ որոյ
 շամչեալ մտաք էին, որպէս կարծի,
 եւ սովոր էր նա շրջել յարքունիս
 անդ, քանզի կարծէր իմն թէ ի
 դրդելոյ իմեքէ զլինելոյն յառաջա-
 դոյն պատմիցէ, սա ոչ միայն ընդ
 առաջ երթայր Ազեքսանդրի, այլ եւ
 դանձն առաջի արկեալ արդելոյր,
 եւ երեսօքն եւ աչօքն զյոյզս մտացն
 ցուցանէր, եւ խրատէր դառնալ
 այսրէն ի կոչունսն . եւ նա ընդ խաղ
 պատասխանի տայր եւ ասէր թէ
 քաջ են խրատք դիցն, եւ կոչեցեալ
 միւսանգամ զբարեկամսն, մինչեւ
 ցժամ երկրորդ տուրնջեանն զժամ

հոշնոցն յերկարէր : Ընդէն եկին
 հասին այլք ի գնդէ անախ փոխա-
 նակել զնոսա, կալ ի պահու առաջի
 դրան սենեկին, սակայն միարա-
 նեալքն տակաւին կային յեա ի
 դուխ հանելոյ զսպան իւրեանց .
 այսպէս խիստ եւ յամառ է ակնկա-
 լութիւն, որում միանգամ ցանկան
 միտք մարդկեղէնք : Ըսլ թագա-
 սն առաւել մարդասիրութեամբ
 քան այլ երբեմն խօսեցեալ ընդ
 նոսա, հրամայէր երթալ ի քուն
 լինել . քանզի զամենայն գիշերն,
 սակ, արթուն կայէք : Տայր միում
 միում ի նոցանէ յիսուն զահէկան,
 եւ յարգէր եւս զնոսա, զի եւ յեա
 այլոց զկարգն տալոյ, սակայն առ-
 կաւին կային ի պահուն :

Նորա յայնպիսի ակնկալութե-
 նէ զատարկ ելեալ, յիւրաքանչիւր
 տունս մեկնէին : Աւ այլքն սպասեին
 զբաժին գիշերոյն իւրեանց . Ապիմե-
 նէս կամ ի մարդասիրութենէ թա-
 գաւորին զոր արար նա նմա ի մջ
 միաբանելոցն յանկարծակի փոփո-
 խեալ, կամ զի գիմագարձս զգիտն
 կարծէր գործոցն, զամենայն որ ինչ
 ի ծածուկ խորհուրդ էր, զայն եզբօր

իւրում Եւրիզորայ ի վեր հաներ,
 քանզի շկամէր յառաջագոյնն ասել
 ինչ նմա վասն խորհրդեանն: Աւ-
 քանզի տանջանք Փիղոսայ տա-
 կաւին ամենեցուն առաջի աշայ էին,
 մաղվազակի ձեռն արկանէր յեղբայր
 իւր, երթեալ հասանէր յարքունիսն,
 եւ զարթուցեալ զանձնապահսն ա-
 սեր թէ ունիմ բանս վասն կենաց
 թագաւորին: Աւ ժամանակն յու-
 րում եկեալ էին եւ զէմք երեսացն
 զուշակ խոսվաթեան մտաց, եւ
 թախծութիւն միոյ ի նոցանէ գրք-
 դուեցին զՊատգամեսս եւ զՂեւոնա-
 սոս սր կային ի պահու առաջի
 սեմոց սենեկին: Ասան այնորիկ
 գորունսն բացեալ եւ բերեալ ճրագ
 ի ներքս, յարուցանեն զթագաւորն
 սր թմբբեալ էր յանապակէ եւ ի
 քնոյ: Նորա տակաւ զմիտան յինքն
 ամփափեալ, հարցանէր թէ զինչ
 զրոյցք են: Աւ յամեաց Եւրիզորոս,
 եւ սկսաւ ասել թէ ոչ ամենեւին
 եւ բովանդակ ի բաց կացեալ են
 զիք ի տանէ մերմէ, զի եղբայր իմ
 թէպէտ եւ ի գործ ամպարչտու-
 թեան մտարբերաց, սակայն սարջա-
 ցեալ է, եւ անձամբ մանաւանդ

զուշակ իրացն լինի: Ասան այնր
 իսկ գիշերոյ որ անց, նիւթեալ էր
 նենգութիւնն, եւ առաջնորդք ան-
 օրէն խորհրդեանն նորա են, զորոց
 չկասկածէ թագաւորն: Յայնմ
 վայրի Եպիմենէս դամենայն կարգաւ
 եւ զանուանս իրադիտացն յայտ առ-
 նէր: Ասողիսթենէս շանուանեցաւ
 ընդ կցորդս դործոյն, այլ սովոր էր
 մտադէր անսալ բանից մանկուոյ
 որ անգոսնէին եւ մեղադիր թագաւ-
 որին լինէին: Ամանք յաւելուն թէ
 յորժամ Հերմոզաւոս եւ առ նմա
 արանջեաց թէ դան արբի ի թա-
 գաւորէն, ասաց Ասողիսթենէս թէ
 պարտ է ձեզ յիշել թէ արք էք-
 բայց եւ այն չէր ինչ յայտ ամենեւին
 թէ արդէք առ ի միսթարութիւն
 համբերութեան գանիցն, եթէ առ
 ի գրգռելոյ զցաւս պատանեացն
 ասացաւ:

Իսկ թագաւորն իրրեւ թօթա-
 փեաց զթմբութիւն մտացն եւ մար-
 մնոյն, եւ յածեալ շրջէր առաջի
 աչաց նորա պատկեր մեծաց վշտաց
 վտանգի, յորմէ ապրեցաւ, սայլ
 Եւրիզըբեայ պարզեւս Ծքանքար,
 եւ զարարս Տրդատայ ուրումն ըն-

չաւեափ, ևւ զեղբայր նորա մինչ շեւ աղաչեցեալ նորա վասն կենացն, շնորհէր նմա: Իսկ զառաջնորդս գործոյն ևւ բնոց նոսա ևւ զԱղիսթենէս հրամայէր կապել ևւ դնել ի զխաւհոյ. նորա ածան յարքունիսն, ևւ ինքն զախն ևւ զգիշերն ամենայն ծանրացեալ յանապակէ ևւ ի արնութեանցն ի քուն կայր:

Է. ԻՍԿ ի վաղիւ անգր բազմամբ բոխ խորհուրդ ժողովէր, յորում էին ևւ հարք ևւ մերձաւոր թայրաթառ պնոցիկ՝ զսրոց բանք ի միջի էին, որք ևւ ոչ զանձանց իսկ փրկութենէ առանց կասկածանոց էին. քանզի բոս Եակեղանացոց սովորութեան սասակել պարտ էր պնոցիկ որ արեամբ մերձաւոր էին նոցա, քանզի ամենեցուն զլուխ նպովեալ էին յորինացն: Թաղաւորն հրաման ետ ածել զմարանեալսն բաց ի Աղիսթենեայ, ևւ նորա զոր ինչ խորհուրդ խորհեալ էին խոստովանեղեն առանց յապաղութեան: Յետոյ իբրև ամենեքին պատուհասակած առնէին զնոսա, ինքն իսկ թաղաւորն հարցանէր զնոսա թէ վասն որոց արդեւք շարաց գործոց պնպխի

խորհուրդ խորհեցան ի նա : Իբրև այլքն կարկեալ կային, Հերմողայս, Մեք, ասէ, որովհետև հարցանէք իբրև այն թէ չգիտիցէք, խորհուրդ խորհեցաք սպանանել զքեզ, զի ոչ իբրև այնուահանաց սկսար իշխել, այլ իբրև ի վերայ սարկաց եւ զերգաստանկաց տիրես : Յառաջ քան զամենեօին յան եկաց հայր նորա Սուրբիս, եւ զոչէր թէ նա եւ մօրն սպանող է, եւ զձեռն իւր պնդեալ ի վերայ բերանոյ նորա, Չէ պատշաճ, ասէ, այլ ունկն գնել անօրէնութեամբ եւ շարեզքն մպեզնելոյ : Իսկ թագաւորն արդելոյր զհայրն, եւ հրամայէր Հերմողաւեայ ասել զոր ինչ ի վարդապետէն իւրմէ ի Ասղիսթենեայ ուսեալ էր : Աւ Հերմողաւոս, Արկանեմ, ասէ, ի կիր զերախախ քս եւ ասեմ որ ինչ շարեզք եւ նեղութեամբ մերով ուսոյ : Վաներօրդ մասն Մակեդոնացւոց կաց մնաց կենդանի յանազորոյն խառութենէ քումէ. եւ սրչափ արք ոչ յանարգ եւ յաննչան արենէ, Ատտազոս եւ Փիղոտոս եւ Պարմենիոն եւ Աղէքսանդրոս Պիւնկեստէս եւ Ալիատոս, որչափ ինչ ի

Թշնամիս սպաստան է, կենդանի
 են, ի ճակատու կան, ասպարոջ
 իւրեանց պաշտպանեն քեզ, եւ ի
 վերայ փառաց քոց, ի վերայ յաղ-
 թութեան քո վէրս յանձն առնուն,
 որոց դու գեղեցիկ հատուցումն դար-
 ձուցեր. մին զսեղան քո թաթաւեաց
 արեամբ իւրով, եւ մեւան ոչ գոյզն
 մահուամբ վախճանեցաւ: Օգորա-
 վարս եւ զսպարապետս զօրաց քոց
 ի տանջանս մուծեր. Պարսից՝ որոց
 յաղթեալ էին, եղեն տեսիլ նշա-
 տկի: Պարմենիոն առանց դատա-
 տանաց սպանաւ, ընդ որոց ձեռն
 զՆատաղոս սպանեալ էիր: Օ ի
 ձեռամբք միմեանց խնդրեցեր պա-
 տիժս ի թշուառացելոցն, եւ զօրս
 սակաւիկ մի յառաջագոյն սպասա-
 օրս սպանութեանն սնեիր, յան-
 կարծակի այլոց հրամայես կատարել:
 Ընդէն ընդգէժ բարբառել սկսան
 շերմողաւեայ, եւ հայրն մերկացեալ
 զսուսերն կամեր հարկանել եթէ շէր
 արդէլեալ թաղաւորին. քանզի
 հրամայէր խօսել շերմողաւեայ, եւ
 խնդրէր զի համբերութեամբ ան-
 սոյցնն բանից նորս, որ զպատճառս
 տանջանայն յաճախէր:

Իբրև հաղի հաղ արդեւան ,
 միւսանդամ Հերմողաւոս Ո՛հ , սր-
 շափ առատութեամբ , առէ , ման-
 կրուոյ անհմտաց թոյլ տաս խո-
 սել . այլ Ասողխութենեայ բարբառն ի
 բանախ փակեալ կայ , զի նա միայն
 կարող է խօսել : Օ ի բնդէր ոչ զայ
 նա ի մէջ , մինչեւ որք խոստովանն
 եղեն , խօսին , եւ ունկնդրութիւն
 լինի նոցա . վասն զի երկնչիս զձայն
 արդարոյն լսել , նա եւ ոչ երեսացն
 կարես հանդուրժել : Այլ ես վիճիմ
 թէ շիք նորա զործեալ ինչ : Ան
 են ասա որ բնդ իս զիրան զեղեցիկս
 խորհեցան . բայց ոչ զք է որ ասիցէ
 թէ իրազէտ էր մեր Ասողխութենէս ,
 սակայն վաղ իսկ մահու սահմանեալ
 է նա յարգար եւ ի համբերող թա-
 գաւորէ : Արդ այս վարձք են Մա-
 կեդանացւոցն , որոց արեամբն իբրև
 աւելորդաւ եւ աղտեղեաւ զեղծա-
 նիս : Այլ քեզ և հաղարք ջորոց
 զգերեալ սակիզ բերեն , եւ զօրա-
 կանք ոչ ինչ յիւրաքանչիւր աշխարհս
 տանելոց են բայց ի ձրի վիրացն :
 Այսմ ամենայնի համբերաք , մինչ
 շեւ էր քս զմեզ տուեալ ի ձեռս
 խուժադուժ բարբարոսացն , եւ ըստ

նոր ստորութեան զյայթօղան ար-
 կեալ ընդ ընդ: Ուրախ լինիս դու-
 ընդ ձորձս եւ ընդ խրատն Պարօից,
 եւ զբարսն զաւառականս ասելի
 համարեցար: Ապա զՊարօից եւ ոչ
 զՄակեդոնացւոց թագաւոր կամե-
 ցաք սպանանել, եւ զքեզ զփա-
 խրասեայդ եւ զհասուածեալ հա-
 լածեմք օրինօք պատերազմի: Քեզ
 կամ եղև թէ Մակեդոնացիք ի
 դուձս անկցին առաջի քո, եւ ի-
 բրև զից մեծարանս զնիցեն քեզ-
 դու յուրաստ ես ի հօրէ քումէ Փի-
 ղիպակոյ, եւ եթէ նախամեծար ոք
 զիք ի դիս քան զԱրամազդ էր,
 զարշէիր եւ յԱրամազդայ: Օտր-
 մացեալ ինչ իցես եթէ մէք ազատ
 որեար չկարեմք ժողժ ունել ամբար-
 տաւանութեան քում: Ամ իմիք
 ակն ունիմք ի քէն, զի կամ առանց
 յանցանաց պարտ է մեռանել եւ
 կամ որ քան զմահ զժնգակագոյն
 է, ի ծառայութեան կեանս կեալ:
 Վաւ եթէ յուզդութիւն կարես զալ,
 բազում ինչ պարտիս ինձ: Օ ի յի-
 նէն սկսար զիտել թէ իմ իմիք չկա-
 ռիցեն համբերել արք ազնուականք:
 Այլ դու խնայեա ի հարսն մեր. մի

ծանրացուցաներ տանջանգր զան-
զաւակեալ ծերութիւն նոցա . հրա-
ման տուր զմեզ տանել ի տան-
ջանս, զի զոր ի մահուանէ քումէ
ինդրեաք, ի մահուանէ մերմէ ըն-
կալցուք : Օչոյս զոյն ձեւ Հերմո-
զայս :

Ը. ԵՅԼ Թագաւորն . Որչափ
ստութեամբ են, սակ, զորս գա ու-
նեալ ի վարդապետէ իւրմէ խօսե-
ցաւ, զայն յոյս համբերութիւն
իմ առնէ : Օ ի թէպէտ խոստովան
եղեւ զանհնարին շարեաց իւրոց,
սակայն ոչ միայն լուայ, այլ եւ զի
գուք ինքնին լսիցէք, թողի . եւ ոչ զի
չգիտէի թէ յորժամ թող տայցեմ
աւազակիդ խօսել, զայն մուկնու-
թիւն սրամտութեան արկանելոց է
ի կիր, որով դրդեալ եկն սպանա-
նել զիս, որում մեծարանս պարտ
էր գնել ի տեղւոջ հօր : Ար-
բեմն յորժամ յանդգնագոյն ինչ
յորսս գործեալ էր, ըստ հայրենի
ստփորութեանն զոր եւ հին եւ առա-
ջին թագաւորք Մակեդոնացւոց ի
կիր արկեալ վարկցին, հրամայեցի
պատժել զնա, եւ այնմ պարտ իսկ
եւ պաաշած է լինել, որպէս եւ ի

զայեկաց սանք, եւ յարանց կանայք
 խոշտանդին, եւ ծառայից եւս զման-
 կունս որ յայնմ ախ չասակի իցեն,
 շնորհեմք զան չարկանել: Այս
 խտուութիւն է իմ ի նա, զորոյ ըզ-
 վրէժն անօրէն սպանութեամբ կա-
 մեցաւ առնուլ: Օ ի ի վերայ այլոց
 որ թողլ տան ինձ գնալ ըստ մտաց
 իմոց, որչափ զգօն եւ չանդարտ
 իցեմ, չէք ինչ անտեղեակք, եւ
 յիշել իսկ մի ըստ միօջէ աւելորդ է:
 Աչ ինչ զարմանամ թէ զտանջանս
 մահու սպանողացն չգօզէ Հերմո-
 զաւոս. զի նոցին արժանի տանջա-
 նաց եւ նա է: Վանդի յարժամ
 զՊարմենիոն եւ զՓիղոտաս յարդէ,
 անձին կայ ջատաղով, իսկ զՎիւն-
 կեստացին Աղեքսանդրոս որ երկիցս
 զարան գօրծեաց զլիւոյ իմում, յեր-
 կուց գուշակաց զերծուցի, եւ յար-
 ժամ միւսանդամ յայտ իրքն եկին,
 զերկեամ մի յապաղեցի, մինչեւ
 գուք իսկ պահանջեցէք զի զարժան
 պատիժսն ըստ յանցանացն ընկալ-
 ցի: Օ ջատաղեայ յիշէք թէ մինչ
 շեւ իմ լեալ թաղաւոր, թշնամի
 էր նա զլիւոյ իմոց: Իսկ Աղիտոս,
 երանի թէ շատիպէր զիս ի ցասումն:

Արոյ յանդուզն լեզուին, որ զթշնամանն յաճախէր ասել ինձ եւ ձեզ, ես առաւել երկարագոյնս համբերիքան նա ինձ, յորժամ զնոյնս ես նմա խօսէի: Թաղաւորաց եւ զօրս վարաց հեզութիւն ոչ միայն ի բարս նոցա, այլ եւ ի բարս այնոցիկ որ հնազանդին նոցա, կայ: Արբանեկութեամբ եւ սպասու զգօնացեալ քաղցրանան իշխանութիւնք. իսկ յորժամ մեծարանք ի բաց գնան ի մտաց, եւ բարձունք ընդ խնարհադունացն շփոթին, բռնութեան պէտք են վասն զբռնութիւն ի բաց վարելոյ:

Մայց զի իսկ զայն ես զարմանս համարիցիմ թէ սա ինձ անազօրունութեան բիծ գնիցէ, որ ժխատութեան իսկ մեղադրութիւն իշխեաց արկանել զինեւ: Չկամիմ զմի մի իւրօրանչիւր ի ձէնջ յարուցանել, զի մի ասելի գառատութիւն իմ առնիցեմ, յորժամ զձեզ յամօթ առնիցեմ: Այլեցարուք ընդ ողջոյն իսկ բանակն, որ սակաւիկ մի յառաջագոյն քան զղէնս ոչ ինչ ունէր, ոյժմ ի գահոյս արծաթիս ննջէ, զսեղանս լի առննն սկւով, ծա-

ապից դասակս տանին, զառ եւ
 դաւար թշնամեացն շկարեն բառնալ
 տանել: Այլ զի ասէ թէ Պարսիկք
 սրոց յաղթեցաք ի պատուի մեծի
 են առաջի իմ, արդարեւ ցածու-
 թեան եւ հեղութեան իմոյ նշանակ
 է այն, զի եւ ոչ պարտերցն ամբար-
 առւանութեամբ իշխեմ: Այլի յաշ-
 խարհս Ասիացւոց ոչ զի արմատաբի
 դազզան իսկեցեմ, եւ ոչ զի զկէս
 մասն աշխարհի աւեր եւ մնութիւն
 գործիցեմ, այլ զի այնորիկ գոր
 մարտիւ պատերազմաւ նուաճեցի,
 ոչ ինչ սարջանայցեն ընդ յաղթու-
 թիւն իմ. զասն այնորիկ ընդ ձեզ
 երթան ի մարտ պատերազմի, ի
 վերայ տերութեան ձերոյ հեղուն
 զարիւն իւրեանց, սրոց եթէ ամ-
 բարտաւանութեամբ տիրէաք, յա-
 պրտամբութիւն եւ ի ստահակու-
 թիւն երանեին: Չէ այն ստացուած
 տեւական յոր սուսերաւ մտանեմք.
 իսկ շնորհք երախտեացն մշանջե-
 նաւորք են: Աթէ ունել զԱսիա
 կամիցիմք, եւ ոչ անցանել ընդ
 Ասիա, պարտ եւ պատշաճ է թէ
 հազարդեացի հեղութիւն մեր ընդ
 նոսա. եւ հաւատարմութիւն նոցա

Հաստատուն եւ մշանջնաւոր զիշ-
խանութիւն թագաւորութեանս
գործիցեն: Աւարդարեւ իսկ բա-
զում ինչ սենիմք աւելի քան զոր
տաւք: Այլ անյազ ցանկութեան
է տակաին կամել ընել զայն որ
չուրջն զեղեալ է: Բայց սակայն
զբարս եւ զսովորութիւնս նոցա ի
Մակեդոնացիս, ասէ, փոխեմ:
Օչոյս եւ ի բազում ազգս տեսա-
նեմ լիեալ, որոյ Համարեցուք
ամօթ լինել նմանօղ. զի եւ ոչ այլ-
ազգ ինչ այնչափ տերութեան մար-
թիցի պատշաճութեամբ փոքել,
եթէ ոչ մէք նոցա աւանդիցեմք ինչ,
եւ ի նոցունց սուանիցիմք ինչ:

Բայց եւ այն արդարեւ զրեթէ
արժանի իսկ ծաղու էր զոր Հերմո-
զաւոս պահանջէր յինէն, զի յետս
կայցեմ յԱրամազդայ, որոյ հրամա-
նաւ պատասխանուոյ ծանօթ եւ զի-
տելի լինիմ: Սիթէ եւ զոր զիբն
տան պատասխանի, յիմում իշխա-
նութեան իցէ: Արդւոյ անուն եւ
նա ինձ. բնդունել զանունն շէր ինչ
օտար յիրաց իրաց զոր գործեցաք:
Արանի թէ եւ Հնդիկք համարեցին
զինէն թէ Աստուած իցեմ: Օ՛ի

պատերազմունք համբուսու կան ի հաստի, եւ բազում անգամ որ վերապահու հաւատարիմ լինեալ էր, այն ի ճշմարտութիւն փոխեցաւ: **Միթէ** համարիցիք թէ ի զեղխութիւն ինչ զառաժայ, զի սակիապատ եւ արծաթապատ զգէնս ձեր յորինելի: **Ա**մենցայ ցուցանել թէ սովորելոցն չիք քան զայն նիւթ անարդ եւ արհամարհ, եւ թէ **Մ**ակեղանացիք որ առանց պարտութեան են եւ յայլոց ամենեցունց եւ յսակեղ իսկ շմտանին ի պարտութիւն: **Ա**ռնախ զաշս այնոցիկ որ համակ յաղտեղինն եւ յանարգան ամենայն կոյին, զբաւեցից, եւ ուսուցից թէ մէք ոչ առ ցանկանալ ինչ սակեղ կամ արծաթոյ եկաք, այլ վասն զախեղերս նուաճելոյ: **Օ**չայս փառս, զուսպանող, կամեցար զեղել, եւ զ**Մ**ակեղանացիս մտանել ազգացն պարտելոց բարձեալ ի միջոյ զթագաւորն: **Ա**ռ այժմ խրատ տաս ինձ թէ ինայեցից ծնանելեաց ձերոց: **Չ**էր պարտ չէր պատշաճ ձեզ գիտել թէ զինչ ինչ ունիմ ի մտի վասն նոցա, որպէս զի առաւել եւս արամութեամբ մեռանիցիք, եթէ արդարեւ

գուցէ ինչ ի ձեզ հարց եւ մարց յիշատակ կամ ինամ մտաց, այլ վաղ իակ զայն սովորութիւն կատարելոյ ընդ շարագործաց զարդար մերձաւորսն եւ զհարս եւ զմարս քակեցի, եւ խստամեամ թէ ի նմին պատուի եւ ի մեծարանս լինելոյ են ամենեքին նորա, յորս էին: Աւ գիտեմ, թէ զԱղիսթենէս՝ որում միայն դու այր թուիս, քանզի աւազակ ես, յոր սակս կամիս թէ ի մեջ գայր. զի սոցա առաջի թշնամանք զոր եւ դու արդ յիս խօսեցար, եւ ի բերանոյ նորա յաճախեցին: **Ա**ս եթէ մակեդոնացի էր, ընդ քեզ այսր մուծանէի արժանի քան զաշակերտոց զվարդապետն. բայց Աղինթացւոյն ոչ նոյն իրաւունք են:

Յեա այսորիկ արձակէր ի բաց զժողովն, եւ զպարտաւորսն հրամայէր տալ մարդկան որ ի նմին գնդէ էին: **Ա**րքա զի շարաշար խստութեամբն ցուցցեն թագաւորին զհաւատարիմ միտս իւրեանց, տանջեալս եւ լկեալս սպանին: **Ա**ղիսթենէս եւս տանջանօք սպանաւ, որ արդար էր ի յանցանաց միաբանութեան սպանութեան թագաւորին, բայց ոչ էր

միամտեալ բարուց արքունեաց թա-
 դաւորին եւ ողորչացն : Այսն այ-
 նորիկ ոչ ուրուք սպանութիւն այն-
 պէս թշնամացոյց զԱղեքսանդրոս
 Յունացն , քան զնորայն , զի զայր
 մի որ լի էր ընտիր բարոյիւք եւ գե-
 ղեցիկ գեղեցիկ ճարտարութեամբք
 արուեստից , յորմէ եւ ի կեանս դար-
 ձուցեալ էր , յորժամ յետ զԱղիասս
 սպանանելոյ , սնգեալ ի մտի եղեալ
 էր մեռանել , ոչ միայն սպան այլ եւ
 տանջեաց եւս առանց լսելոյ զգա-
 տաստան նորա : Բայց զզջումն անա-
 դան փոխանակեաց զգործ անազո-
 րունութեանն :

Թ . ԸՅԱ զի մի դատարկութեանն ,
 որ քրթմնջիւնս սովոր է ծնանել ,
 սնուցիչ լինիցի , խաղայր գնայր յաշ-
 խարհն Հնդկաց , զի միշտ երեւելի
 էր ի պատերազմի քան յետ յաղ-
 թութեանն : Գրեթէ ամենայն իսկ
 աշխարհն Հնդկաց յարեւելս կոյս
 հայի , ոչ այնչափ ի լայնութիւն ըն-
 դարձակեալ , որչափ գեղ ուղիղ ի
 հանդիպոյ : Իսկ ընդ հարաւակողմն
 բարձրաբերձ բարձունք ամբառնան .
 այլ կողմանքն հարթ եւ գաշտաձեւ
 են , եւ հորդեն ճանապարհ հան-

դարս ի գաշտան բազում գետաց
 անուանեաց, որ ի կաւկաս ըսնէ
 ելանեն: Ինչոս ցրտագոյն քան
 զայլն է. ջուրք նարս ոչ ինչ կարի
 օտար ի գունոյ ծովուն է: Գան-
 գէս գետ ագնուագոյն յարեւելից ի
 հարաւակողմն գաւառին ընթանայ,
 եւ անցանէ ուղղորդ ի ներքոյ սարից
 ըրանց մեծամեծաց, անտի վիմաց
 առաջի պատահեալ, միւսանդամ
 յարեւելակողմն շրջեցուցանեն: Եւ
 երկոքին մտանեն ի ծովն կարմիր եւ
 կարեն միշտ զգետեզերսն, եւ բա-
 զում ծառատունկ մեծամեծ մասամբ
 երկրին օւտեն. ամենայն օրեր ար-
 գելեալ լինին ի քարանց յորս բա-
 զում անգամ բախեն. իսկ ուր հող
 կակուղ գտանեն, եզակերս եւ կղզիս
 դործեն: Եկեաինէս զինչոս գետ
 ստուարացուցանէ, եւ յորժամ Ին-
 զոս ի ծով գիմելոց իցէ, ի մէջ առ-
 նու զնա, եւ մեծաւ զղբզելով բա-
 խին ընդ միմեանս գետքն երկոքին.
 քանզի սաստկագոյն բերանոյն գայ
 պատահէ հոսանաց Ինչոս գետոյ,
 եւ ոչ ջուրքն յորժամ բախիցին,
 տան ակզի: Իսկ Գիարգենէս ոչ
 ինչ երեւելի համբաւաւ է, քան-

զի ընդ վերջին կողմանս Հնդկաց աշխարհին ընթանաց. այլ ոչ կուրդիլոսաց միայն որպէս Նեղոս, այլ եւ զեդիինաց եւ անձանօթ յայլոց ազգաց նհանգաց սնուցիչ լինի: Այժմ իմանտոս բազում անգամ աստ անդ խտտորեալ է, եւ որք առ զեւոյն բնակեն, հանեն առուս ի նմանէ առ սոսոգաներոյ. եւ նմին իրի իսկ սահաւիկ ինչ միայն մնացորդս առանց անուան ի ծովն ընկենու: Բաց ի սոցանէ այլովք եւս բազմօք զեւոովք բաշխեալ բաժանի գաւառն ամենայն, բայց ոչ հոյակապք են քանզի շհասեն ընդ բազում վայրս: Իսկ զկողմանսն որ մօտազոյնք ի ծով են, հարկանեն հողք հիւսիսոյ. իսկ կողմանք որ ի լեբանցն ամբացեալ են, պատեհ են սնուցանելոյ զարմարիս երկրի: Առ այնպէս սահմանեալ փոփոխմունք ժամանակաց աշխարհի այլակերպք են ի կողմանսն յայնսսիկ, զի յորժամ այլ կողմանք աշխարհի ջնուեալ իցեն ի տապոյ արեգական, զՀնդկաց աշխարհն ձիւն ունի. եւ զարձեալ յորժամ այլ կողմանք ստուգեալ իցեն, անդ անհնարին

ստացախաւսն ջերմութիւն է: **Ն**ա
 և. ոչ հան ի վեր բնութիւն զգաս-
 ճաւս իրացն: **Օ**տին և.ս որ զնովաւ
 պատեալ է, ոչ ինչ օտար յայլոց
 ծովուց է գունով իւրով: **Բ**ոցց
 քանզի յերթիթրսս թագաւորէ անուն
 կոչեցաւ ծովուն, որ անտեղեակքն են
 կարծ են թէ կարմիր են ջուրք ծովուն:

Երկիրն առաաարեր է կտուղ.
 բազմաց ձորձք անտի են: **Ա**եղևք
 ծառոց կակուղք և. փափակք են
 իրբեւ զքարաւ և. բնդունին զնշա-
 նագիրս զրոց: **Ն**ն հաւք՝ հաւանք
 նմանող հնչման մարգկեղէն բարբա-
 սոյն լինելոյ: **Ե**ն և. անասունք որ
 ոչ բնդերականք են այլոց ազգաց,
 բոցց միայն եթէ ամեալ իցեն ա-
 նոսա: **Ն**ոյն երկիր սնուցանէ սրն-
 գեղջերս և. ոչ ծնանի: **Ի**սկ փղաց
 առաւել և.ս յաճախութիւն է աստ
 քան յԱփրիկեցւոց աշխարհին. և.
 ըստ յաճախութեանն նոյնպէս և.
 յաղթանդամութիւննոցա է: **Վ**եաք
 որ հանդարտութեամբ տանին զյամ-
 բազնաց ջուրս իւրեանց՝ սակի բերեն:
Իսկ ծովն ի ծովեղերսն ահանս պա-
 տուականս և. մարգարիտս բնկենաւ:
Եւ ոչ այլ ինչ քան զայն պատճառք

ընչաւեստութեան նորա են, մանաւանդ յորժամ զտարեւառիկ փոփոխումն շարեաց իւրեանց սխուեցին եւ յագգան արտաքինս . քանզի աւելորդաց ծովուն եռացելոյ՝ այնչափ դինք են որչափ ցանկութիւնն սահմանէ նոցա : Արպէս ամենայն արեք նոյնպէս եւ ի նոսա դիր անդեացն ձեւիչ մտաց եւ բարուց մարդկանն լինի : Օ մարմինս իւրեանց ծածկեն մինչեւ ցոտս պճղնաւորաւ եւ ազանին օգո յոտս եւ կտաւով զգլուխս իւրեանց պատեն . կախեալ են դինդք զականջաց նոցա . զաիգո իւրեանց սկեւով զարդարեն, եւ նոքիմք առնի խաիր աղնուականութեան եւ ընչաւեստութեան : Անդրեն բազում անդամ զվարսս իւրեանց քան եթէ խուզեն . իսկ կղակք նոցա միշտ առանց սափրելոյ են . իսկ զմնացեալ մորթ երեսացն ամենեւին իսկ սղորկեալ վիրայեն :

Այլ զեխութիւն թագաւորաց նոցա, զոր նոքա մեծաշուք փառաւորութիւն կոչեն, առաւել է քան զշարիս թագաւորաց ամենայն ազգաց : Յորժամ ի հրապարակի ս-

բէք կամիցի երեւել թագաւորն,
 խնկանոցս արծաթիս առաջի ասնին
 սպասաւորք, եւ զամենայն ճանա-
 պարհն, ընդ որ կամի անցանել, հս-
 տովք լի ասնեն: Բազմի նա ի
 դեպակս սկիս, գորովք մարդա-
 բիւք շուրջ կան կախեալ. կերպարք
 սկենկարք, եւ ծիրանով խառն են
 ձորձք նորա զորագանի. զհեազեա-
 պակին երթան պահապանք վա-
 սեալք յորոց միջի կան հաւք ի վե-
 բոց սասոց. որոց ուսուցեալ են զեզ-
 գեղեալ նուագել ի զրօսանս թա-
 գաւորին: Աւ ասին արքունիքն
 սինս սկեզործս գորովք տարա-
 ծեալ է որթ սկեզօծ, եւ ի վերոյ
 որթոյն պատկերք արծաթիք հաւուց
 որոց ակսլեամբն առաւել ուրախ
 լինին: Բայ են արքունիքն եկելոցն
 յորժամ զվարսան սանդրիցէ կամ
 զարդարիցէ. յայնժամ պատասխանի
 հրեշտակութեանցն սոյ, եւ գա-
 տաստան ժողովրդեանն ասնէ: Հա-
 նեալ զօգս նորա օժանեն անուշու-
 թեամբք զսաս նորա: Սեժ քան
 զամենայն աշխատութիւն որք են
 նորա, զանասունն զփակեալս յար-
 գելոցին հարկանել մինչ զեռ հարձքն

նուադիցեն ևւ ըղձանայցեն յաջո-
ղութիւն : Աւար նոցա երկկան-
գնեանք են , զոր արձակեն մեծաւ
զօրութեամբ բայց չէ ինչ կարի
սաստկադոյն : Վանդի նեա՝ որոյ
ամենայն զօրութիւն ի թեթեւու-
թեան կայ , ծանրացեալ դժուարին
առնի : Վնդ կարճ կարճ ծանապարհս
երիւարաւ անցանեն , իսկ յարժամ
երկարադոյն է շուն՝ փիղք ձգեն
զկառան ևւ զամենայն մարմինս յողթ
գազանացն սկիապատ ծածկեն :
Այլ զի մի մի ինչ ի վնասակար սս-
փորութեանց պակաս լինիցի , սս-
կիապատ դեւպակօք ընդ երկար տո-
ղեալ երթայ զհետ կարգ հարձիցն .
զատեալ ևւ բաժանեալ է գունդ
նոցա ի կարգէ բամբշանն , բայց
հաւասարէ նորա զեղխութեանն :
Վանայք պատրաստեն զկերակուրս
նորա : Աւ զինին ի նոցունց պաշտի,
զոր յաճախադոյնս սսփորութիւն է
ամենայն Հնդկաց սանուլ ի կիր :
Օթազաւորն յարժամ անապա-
կան ևւ քնովն թմբիցի աւեալ
տանին հարձք նորա ի սենեակն կար-
գալով հայրենի երգովն զցայդու-
թեան գիտն :

Ո՞ք կարիցէ աւատալ թէ ի մէջ այնց շարեաց յաճախելոց իցէ փոյթ եւ խնամ վասն իմաստութեան : Կայ մի ազգ շինական եւ առանց պաճուճանաց , զոր իմաստունս իսկ կոչեն : Պարծանք են նոցա յառաջագոյն կանխել եւ գրաւել զոր օրհասին մահու . եւ կենդանւոյն պրկել զանձինս հրամայեն այնոցիկ որ կամ ծերացեալ հասակաւ իցեն կամ ցաւածք . իսկ զկալ եւ մնալ մահու՝ անարգանս եւ թշնամանս համարին : Աւ ոչ մի ինչ պատիւ կամ մեծարանք մարմնոց՝ զոր ծերութիւնն քակիցէ , գնեն . զի համարին թէ հուր եթէ ոչ շնչով ընդունիցի զնստա , պղծի : Իսկ նոքա որ ի քաղաքս ըստ հասարակաց սովորութեան կեան կեանս , աօին թէ զգնացս ասակոյցն քաջ նշմարեն եւ զլինելոցսն պատմեն : Աւ համարին նոքա թէ որ երթան կամակար ի մահ , յայն սակս երթան զի շահնդուրժեն հասանելոյ նորա : Ախ իսկ համարին զոր ինչ միանգամ սկիզբն առնեն պաշտելոյ , մանաւանդ զժառս , զորս թէ բռնագատէ ոք , զլկոյ պատիժք կան :

Օլամիսս ի հնդեաստանն աւուրս սահմանեն, բայց տարւոյ կատարեալ ժամանակք պահին : Ի գնացից լուսնի նշանակեն զժամանակսն, ոչ որպէս բաղումք առնեն, յորժամ ընուցու աստղն զիւր բոլորն բոլորակ, այլ յորժամ ծագի ի մահիկ եղջերս, եւ վասն այնորիկ կարծազոյն ամիսս ունին քան զամիսս այնոցիկ որ ի բովանդակ ընդլուսնի կարգեն զժամանակ ամսոյն : Աւ այլ ինչ բազում պատմի գնոցանէ, բայց ինձ այսպէս թուեցաւ թէ չէ պատշաճ նորիմքք զկարգ իրացն յամեցուցանել :

Ժ . ԼՊԱ իբրեւ եմուտ Աղեքսանդրոս ի սահմանս Հնդկաց աշխարհին, թագաւորազունք ազգաց նոցա բնդ առաջ ելանէին, առնել զոր ինչ հրաման տայցէ, եւ յիշէին թէ նա երբորդ ծնունդ Արամազդայ եկեալ էր առ նոսա . Սպանդարամեան, ասեն, եւ Վահագն ի համբաւոց ծանօթ են մեզ, իսկ զքեզ գէժ յանդիման եկեալ առաջի ակասնեմք : Բնդունէր զնոսա մարդասիրութեամբ թագաւորն եւ հրամայէր գալ զհետ, զի նորօք վարիցի յա-

աւջնորդութիւն ճանապարհացն :
 Իբրևս ոչ որ այլ որ այնուհետև
 բնդ առաջ պատահէր, զՀեփեսոսիսն
 եւ զՊերդիկիս մասամբ միտք զօ-
 բացն յառաջագոյն արձակէր երթալ
 նուաճել զայնոսիկ որ խորշիցին ի
 տերութենէ անտի . եւ հրամայէր
 խաղալ զնալ յառաջ ի գեան Ինդոս
 եւ նաւակս գործել, որովք յայն-
 կոյս զօրքն անցանիցեն : Արքա,
 քանզի բազում գեաք կային առ
 անցանել, այնպէս զնուսն կազմե-
 ցին, զի լուծեալ սայլիւք տանել
 կարիցեն եւ միւսանդամ ի միմեանս
 յարել : Իբրևս հրաման ևս Արա-
 տերեայ զնդան հանդերձ զալ զհետ
 իւր, զհեծելադօրն եւ զվառեալան
 թեթեւս առեալ հանէր արտաքս,
 եւ զայնոսիկ՝ որ բնդառաջ զիմեալ
 էին թեթեւ ինչ պատերազմաւ ի
 մատաւոր քաղաքն արկանէր : Անգէն
 ի վերայ հասեալ կայր Արատերոս :
 Վասն այնորիկ զի խկզբան անդ-
 ահ եւ երկեւղ ի վերայ ազգին ար-
 կանիցէ որոյ շէր խկ տակաւին զչափ
 առեալ զՄակեդոնացւոցն, պա-
 տուէր ևս մի ումէք խնայել եւ զա-
 մուրս քաղաքին զոր պաշարեալ էր

Տրճիգ առնել : Այլ մինչ դեռ զգա-
րբազգըն շրջէր երիւարան, նեախ
հարաւ : Սակայն առ նա զքաղաքն
եւ կոտորեալ զամենայն բնակիչս
նորա, եւ ի յարկան եւս ոչ խնայէին :

Ապա յեա զաննչան ազգն նուա-
ճելոյ ի նիւսս քաղաք հասաներ :
Գէւզ եղև զի մինչ դեռ առաջի
քաղաքորմին բանակ հարեալ էր
յանտառախիտ վայրի, ցուրտ ցոյ-
զութեանն սասակազոյն քան այլ
երբեմն սարսուեցուցանէր զանգամն.
անդէն լուցաւ կրակ առ ի դարման :
Ատրեցին զանտառան եւ բոց բորբո-
քեցին . իբրև յոլովեաց հրատն,
եհաս կալաւ զգերեզմանս քաղաքա-
ցեացն : Աւ էին գերեզմանքն շի-
նեալ ի հնոց եղևնափայտից եւ
այնպէս առեալ բնդ ամենայն զհարն
տարածեցին, մինչեւ ամենայն կազ-
մութիւնն հարթ եղև եւ հաւասա-
րեաց դեանոյ : Աւ ի քաղաքէն
նախ սանալ շանցն եւ յեոյ խաւ-
շիւն մարդկան լինէր լսելի : Յայնմ
վայրի քաղաքացիքն խմացան թէ
թշնամի եկեալ է, եւ Մակեդոնա-
ցիք՝ թէ ի քաղաք օրեք հասեալ
են : Մինչ թագաւորն զզօրսն հա-

նեալ զպարիսպան պաշարէր, այնուքիկ ի թշնամեաց որ զանձինս ետուն ի ճգնութիւն պատերազմին, աստակեցան ի նեախցն: Աւագ կամէին զանձինս տալ, եւ ամանց հաճոց թուէր զչափ առնուլ պատերազմի. իրրեւ իմացաւ Աղեքսանդրոս զվարանս նոցա պաշարել միայն հրաման տայր եւ ոչ կոտորել: Աւ ապա ուրեմն խոնջեալ եւ վաստակեալ ի գծրնդակ շարեաց պաշարմանն՝ յանձն եղեն: Ասէին թէ շինիչ նոցա իցէ Սպանդարամեան, եւ ճրջմարիտ էր սկիզբնն: Այլ քաղաքն նոցա բնդ լեռնոտամբ լերինն զոր Մերսն բնակիչքն կոչեն: Անախ առին եւ Յոյնք համարձակութիւն ստելոյ թէ յաղգերէ Արամազդայ եւ Սպանդարամեան:

Իսկ թագաւորն ծանուցեալ բզգիր լերինն ի բնակչաց անախ, զհամբարսն յառաջագոյն արձակեալ ի զազաթնն ելանէր ամենայն զօրքն հանդերձ: Իսպում բաղեզն եւ որթ ծնանի յամենայն լերինն, եւ շատ աղբերք մշտարուիք խաղան: Աւ հիւթք եւս մրգոյն յաղգի աղբէք են եւ կեցուցիչք, զի իւրովի

դեափնն սնուցանէ զարմախ սերմանց
 սերմանց որ ըստ գիպելոյ անկեալ
 իցեն : Ասց եւ անաստ բազում
 վայրենի ի քարինս անդ գափնուդ :
 Ինձ թուի թէ ոչ ի գիցն ինչ դրդե-
 լոյ այլ ի լիախ մտաց յօժարեալ են ,
 բաղեզան եւ որթոց տերեւս քաղել ,
 եւ բոլորեալ պսակ , իրբեւ զմո-
 լեզնեայս այնպէս ընդ ամենայն ան-
 տանն թափառել : Արդ ի ձայնէ
 անտի բարբառոյ այնչափ անչափ
 հազարաւորացն որ երկիր պագ անէին
 դից շահապեօփ անաստին այնորիկ ,
 հնչեցեալ գոչէին այսրեն լերինքն
 եւ բլուրքն , եւ անդէն ի սակաւուօ-
 բաց սկիզբն լեալ ստահակութեանն ,
 որպէս գէղ իսկ լինի , յամենեօին
 իսկ յանկարծակի սփռեալ տարա-
 ծեցաւ : Վանդի իրբեւ ի խաղա-
 զութեան ի վերայ խոտոցն եւ տե-
 բեւոցն հուտելոց անկեալ տարա-
 ծանէին : Աւ ոչ թաղաւորն ինչ
 ընդդէմ դարձաւ գիպուածոյ ուրա-
 խութեանն տուեալ զամենայն առա-
 տութեամբ ի խրախութիւն կոչնոց ,
 եւ այնպէս զուուրս տասն թող
 զգորսն գործել զգործ Ապանդարա-
 մեափն : Մ որ այսուհետեւ որ ոչ

անուշուր յանձն թէ բազում ան-
գամ փառք բախտի եւ ոչ քաջու-
թեան պարգևէք են . քանզի ոչ
յորժամ ի կերակուրսն էին եւ անա-
պահաւ թմբեալ իշխեսաց յարձակել
ի վերայ նոցա թշնամին , զահի հա-
րեալք յամբօխէ աղաղակի մելեզնե-
լոցն եւ գոշելոց , որպէս թէ գոշին
պատերազմողաց լսելի լինէր : Այն
աջուր թիւն պաշտպանեաց նոցա
յորժամ գարձեալք գային յավ-
կիանսսէ արբեալք եւ ծանրացեալք
ընդ սահմանս թշնամեացն :

Անտի խաղացեալ գային ի գու-
անն որ կոչի Դիդալա : Արեալ
թողեալ էր բնակչաց զկայանսն եւ
ապաստանեալ յանկոխ եւ յանտա-
ռախիտ լերինսն : Ապա անց ընդ
Ակադիրս որ թափուր եւ ամայի էր
յեւ բնակչացն ի բաց փախչելոյ :
Ասն այնորիկ փոփոխեաց հարկ
իրացն զհանգամանս պատերազմին :
Վանդի գգօրսն բաշխեալ բաժանէր
եւ միանգամայն ի միում ժամու
ի տեղիս տեղիս գէնս եւ սպառա-
գէնս ցուցանէր , եւ ի բունն առեալ
զթշնամին յորում փայրի շկայր նոցա
ակն , նուաճեցան մեծաւ հարուա-

ծովք: Բազում քաղաքս առ Պոս-
ղոմէոս, եւ Աղէքսանդրոս մեծամեծ
քաղաքս. եւ միւսանդամ զզօրսն՝
զոր բաժանեալ էր, ամփոփեաց ի
միմեանս: Յետոյ ընդ Քոյասոյ գեա-
անցեալ, զԱլեքսոս թողոյր ի պաշար-
ման անդ մեծագանձ քաղաքին զոր
Բէիրա կոչեն ընակիչքն. եւ ինքն
զայր առ Մաղադաս: Փոքր մի յա-
ռաջագոյն յեա Ասականայ, որոյ էր
խակ թագաւորութիւնն, մեռանելոյ,
կայր ի վերայ դաւառին եւ քաղաքին
մայր նորա Աղէփիս: Ալ Տաղարք
Տեաեւակայ զքաղաքն պահէին որ
ոչ միայն կայենին ամրացեալ էր,
այլ եւ գործուածովն: Օ՛ ի ի կող-
մանէ որ Տոյի յարեւելս պատի ի
գետոյ միջէ յորդելոյ, որոյ ա-
փունքն բարձունք աստի անտի ար-
գելու մասնել ի քաղաքն: Իսկ
յարեւմտակողմանն եւ ի Տարաւա-
կողմանէ, իբրեւ խորհրդով եւ Տնա-
րիք քարինս բարձրաբերձս յորի-
նեալ է ընտթիւնն. եւ ի ներքոյ
նոցա դարափորք եւ խորածորք ի
խոր սերնին խորեալ եւ գողեալ եր-
կարն Տնութեամբ, եւ ընդ կողմն
սր նորա գաղարեն, փոս մի ան-

Հնարին կայ, եւ ընդ Աջ փտաւան
որմ պատէ գքաղաքն, եւ խնար-
հադոյն կողմանք որմոյն քարամբք
եւ վերին կողմանքն աղիւսով գոր-
ծեալ են: Պահանգակապ կողմանցն
քարինք են զորս ի միջի հիւսեցին,
զի ի վերայ խիսան նիւթոյ, կա-
կուղ նիւթն յենուցու, եւ միան-
գամայն հող լուծեալ ջրով: Բայց
զի մի ամենայն որմն միանգամայն
զիջեալ նստիցի, հաստ եւ հզօր գե-
րանք ի վերայ եղեալ էին եւ տախ-
տակամածն որ ի վերայ նորա ար-
կեալ էր, զորմն ծածկէր եւ առնէր
գնալի: Մինչ գեռ. Աղեքսանդրոս
հայեցեալ նշմարէր զամուրսն, եւ
ոչ գիտէր թէ զինչ գործիցէ, քան-
զի զխորսն ոչ ինչ այլ ինչ օրինակ
մարթ էր ընուլ բայց լիրն արկանե-
լով, եւ ոչ այլ ազգ ինչ գոյր հնար
մենքենայս ի պարիսպսն մատուցանե-
լոյ, անդէն մի ամն հար գնա նեախ
ի պարսպացն: Վեպք եւ պատա-
հարք այսպէս տային ի լոյնուցս
սրունիցն անկանել նեաին. զոր
խրբեւ ի բայ խլեցին, հրամայեաց
բերել երիւար. նովաւ երթեալ եւ
առանց խկ զվէրն կապելոյ, արագ

արագ զոր ինչ կամէրն վճարէր :
 Այլ իբրև բազում ժամանակս
 կախեալ զկարթսն տանէր , եւ յետ
 ցամաքելոյ արեան եւ ապաժուժի
 ցրտացեալ վերացն զցաւսն յաճա-
 խէր , պատմն զնճանէ ասել այսպէս
 թէ Որդի Արամազդոյ անուանիմ ,
 պլ զգամ ցաւոյ մարմնոյ իմոյ խօ-
 թացելոյ : Բայց շառ յանձն մեկ-
 նել ի բանակ անդր , մինչ շեւ զա-
 մենայն մանր տեսեալ եւ հրամայեալ
 զրնաւ զոր կամէր :

Այնուհետեւ որպէս էր իսկ տու-
 եալ հրաման , սմանք քակէին բզ-
 յարկսն արտաքոյ քան զքաղաքն
 եւ բազում նիւթս ժողովէին ար-
 կանել լիր . սմանք զրուսս ծառոց
 մեծամեծաց եւ քարինս մեծամեծս
 ի խորսն արկանէին : Հարթ եղև
 եւ հաւասարեաց երկրին բարձրու-
 թեան . վասն այնորիկ կանգնէին
 աշտարակս , եւ այս ամենայն յինն
 աւուրս վճարէր ի բազում յօժա-
 րութենէ զօրացն : Իսկ թագաւորն
 մինչ շեւ իսկ վերացն կցեալ ելանէր
 տեսանել զգործ կազմութեանն , եւ
 յարդեալ գովեալ զգորսն , հրա-
 մայէր զմենքենայսն մօտ տանել ,

յորոց եւ անհնարին բազում նեւթ
 ի յառաջամարտիկան արձակէին :
 Այւ առաւել շարժուն աշտարակքն
 երկեցուցանէին զանհմուտն , եւ
 անսեւալ թէ այնչափ ծանրութիւն
 յոչինչ զօրութենէ՝ որ երևւեր ,
 շարժէր , համարէին թէ ի դիցն
 զօրութենէ շարժին . եւ զխոյ եւս
 պարսպացն եւ զծանր ծանր տէգան
 արձակեալս ի մնեքենայիցն շահու-
 էին ինչ ի դէպ արանց մահկանա-
 ցուաց : Ասան այնորիկ յուսահատ
 լնալ ի պաշտպանելոյ քաղաքին մեկ-
 նեցան զնացին ի միջնարերդն : Այլա
 քանզի ոչ մի ինչ առաւել հաճոյ
 պաշարելոցն թուէր քան զլինելն
 յանձն , իջին հրեշտակք առ թա-
 դաւորն խնդրել թողութիւն : Իբրև
 ընկալան թողութիւն ել եկն բաժ-
 բին բազում գասակաւ կանանց
 ազնուաց որնուիրէին զինի սակսփք
 տաշտիք : Աս տարեալ զմանկիկն
 իւր փոքրիկ առ սաս թագաւորին ,
 ոչ միայն խնդրէր թողութիւն , այլ
 եւ զպատիւ առաջնոյ բախտին :
 Վրանզի եւ անուանեցաւ իսկ տիկին ,
 եւ այսպէս կարծեցին թէ առաւել
 գեղոյն շնորհեցաւ քան եթէ շուա-

աւանայն : Իւ մանկան եւս միում որ յետոյ ի նմանէ ծնաւ , որպէս զիարդ եւ ծնաւ , անուն կոչեցաւ Աղեքսանդրոս :

ԺԱ. ԱՆՏԻ Պողոպերկոն առաքեալ ի քաղաքն Նորա զօրօք Հանդերձ , յազմէր քաղաքացեաց քաղաքին մինչ գեռ անկարդն էին . եւ զհետ մտեալ այնոցիկ որ յամուրսն անկեալ ամրացան , բնդ ձեռամբ զքաղաքն նուաճէր : Բազում քաղաքք աննշանք որ յիւրացոյն թողան , անկան բնդ իշխանութեամբ թաղաւորին : Արոց բնակիչք վառեալք զինու զարդու հասեալ կալան զվէմն Առանիս անուն : Այսպէս համբաւ տարածեալ էր թէ այն վէճ եւ ի վահագնէ զուր եւ տարապարտուց պաշարեցաւ եւ շարժմամբ երկրի ստիպեցաւ կալ յետս : Իբրեւ չգիտէր Աղեքսանդրոս զինչ առնիցէ , քանզի յամենայն կողմանց քարածայրք ելեալ էին , ծեր ոմն այր հմուտ վայրացն ելեալ գայր երկուք որդւովքն , որ խոստանայր ցուցանել մուտս եթէ սայցին վարձք գործոյն : Խոստացաւ տալ Աղեքսանդրոս 2 քանքար , եւ զմի ի պատանեկաց

ստար առեալ ի պատանդութիւն
 զնա առաքէր վճարել զոր խոստա-
 ցաւ: **Մ**ուղղինսս զպիր թագաւորին
 զօրաւար առաւ վառելոցն: **Հ**աճոյ
 թռեցաւ շրջելով իմն ելանել նոցա
 ի գլուխ սարին զի մի յակն անկանի-
 ցին թշնամեացն: **Ի**սկ վէմն ոչ որ-
 պէս բազումք ի վիմաց են, սակաւիկ
 եւ թեթեւ ինչ խոնարհմամբ աճէ ի
 բարձրաբերձ բարձունս, այլ մանաւ-
 անդ իբրեւ ի նպատակի կերպարանս
 կանգնեալ կայ ուղղորդ, որոյ ներ-
 քին կողմն ընդարձակագոյն է, եւ
 վերին կողմանքն անձկացեալ նեղին,
 եւ գլուխ նորա կատարի ի զազաթն
 սուր: **Ը**ստամբ նորա զնոյ Ինգոս
 գեա բարձր եւ գժուարին յերկո-
 ցունց կողմանց. եւ յայնմ կողմանէ
 խորք եւ խոռոչք էին: **Ե**ւ ոչ ինչ
 գոյր հնար զտեղին առնլոյ բոցց յոր-
 ժամ խորքն ընուցուն: **Ս**այր անտառ
 առ ձեռն, զոր այնպէս հրամայեաց
 թագաւորն հատանել զի մերկ բուն-
 քըն անդր արկցին. քանզի սատքն
 տերեւագոկեստք արդեւ բերելեացն
 լինէին: **Ի**նքն նախ արկ բուն մի ի
 ծառոցն բնից. եւ գոչիւն աղաղակի
 զօրայն որ նշանակ ուրախութեան

Տոաց էր, զՏեա Հասանէր, եւ ոչ
 ոք խորշէր ի զործոյ անտի յոր եւ
 Թաղաւորն արկեալ էր ձեռն:

Ային յաւուրս եւթն զխորսն. եւ
 Հրաման տայր անդէն Թաղաւորն
 աղեղնաւորացն եւ Ագրիացւոցն ելա-
 նել ընդ գառիփերն: Աւ ի գնդէ
 անտի իւրմէ Աժիր եւ քաջ երիտա-
 սարդս ընտրէր: Օջորափարք տուան
 նոցա Քարոս եւ Աղէքսանդրոս, զոր
 իրատեաց իսկ Թաղաւորն յուշ
 արարեալ թէ անուն Հասարակ է իւր
 ընդ նմա: Ատիս քանդի յայանի իսկ
 վտանգն էր, ոչ Հաճոյ Թուեցաւ
 նմին իսկ Թաղաւորին միջամուխ ի
 վիշտան լինել. այլ իրրեւ Հարաւ
 փողանշանն, այր մի յանդուզն ան-
 Տնարին զարծաւ առ անձնապահան եւ
 Հրամայէր զալ զՏեա իւր, եւ նախ
 ինքն ի վէմն յարձակեցաւ: Աւ ոչ
 յետոյ ոք ի Մակեդոնացւոցն կաց
 մնաց, այլ Թողեալ զտեղիսն յորս
 կային իւրաքանչիւր ինքնակամ ըզ-
 Տեա երթային Թաղաւորին: Բաղ-
 մաց անկումն ողորմելի Հասանէր,
 զորս առ տարաւ գեանն որ ընդ այն
 անցանէր, եւ այն տեսիլ տրամու-
 թեան էր եւ այնոցիկ՝ որ ոչ կային

ի վտանգի. իսկ իբրև պլըրցն կորստեամբ յուշ լինէր նոցա թէ յորմէ պարտ իցէ զանգիտել նոցա, յաճեալ յերկեւզ զութն գառնայր, եւ այնուհետեւ ոչ թէ զմեռեալսն պլըրցն զանձինս աշխարէին: Այլ յայն վայր իսկ հասեալ կոյին, ուստի շկարէին ողջանդամ գառնալ բայց եթէ յաղթութեամբ, քանզի վերջս անհնարինս վերուստ ի վայր բարբարոսքն հոսէին, որովք հարեալք եւ սասանեալք ի յողոողգ եւ ի լլիրծ անղեացն գահավեժ գարահոս ի վայր կործանէին: Սակայն պրծեալ ելեալ էին Աղեքսանդրոս եւ Քարոս զորս Ա ընարելովք արձակեալ էր յառաջագոյն թագաւորն եւ սկսեալ էին ի մտոյ մարտ եղեալ ոգորել. բայց քանզի ի վերուստ ուրեմն նետս բարբարոսքն հոսէին, բազում անգամ խոցեալ լինէին քան եթէ խոցէին: Այնուհետեւ զմտաւ ամեալ Աղեքսանդրի զանուն իւր եւ զխոստմունսն մինչ զեռ սասակագոյն կուէր եւ ոչ զգուշութեամբ, վերստեալ յամենայն կողմանց՝ անկանէր: Իբրև ետես Քարոս թէ նա անկաւ, սկսաւ յարձակել ի թշնամի

անդր , ոչ ինչ յիշեալ ամենեւին
բայց միայն խնդրել զվրէժ նորա ,
գրազուսն նիզակաւն եւ զամանս սու-
սերան սասակեր . այլ իբրեւ այն-
չափ անչափ ձեռք ի միայն վերայ
յարձակեցան , անկաւ թաւալեցաւ
առանց շնչոյ ի վերայ դիական բա-
րեկամի իւրոյ : Տրամեցաւ զժգմե-
ցաւ թագաւորն օրպէս ի դէպ էր
վասն կորստեան ժիր եւ արագ երի-
տասարգացն եւ այլոց եւս զօրակա-
նաց , եւ սոցր անդէն նշան դառ-
նալոյ յետս : Աւ վճարեցաւ այն
առանց իրիք վնասու , զի մեղմով
եւ առանց զանդիակելոյ մեկնեցան ի
բաց . եւ բարբարոսքն շատ եւ բաւ-
ական համարեալ թէ զթշնամին
մերժեցին , շատակացան ի վերայ
նոցա յորժամ մեկնեին :

Այլ իբրեւ եզ ի մօտ Ազեքսան-
դրոս ի բաց կալ ի դօրժոյ անախ ,
քանզի չկայր ամենեւին ակն տիրե-
լոյ վիմին , սակայն կարծեցուցանէր
թէ տեւէ ի պաշարմանն : Քանզի
հրաման ետ եւ զգլուխ ճանապար-
հացն արգելուլ եւ աշտարակս մօտ
տանել , եւ այլոց մտանել փոխանակ
վաստակելոցն : Իսկ Հնդկացն ի միտ

առեալ զՏեատել նորա զերկուս
 տիւս եւ զերկուս գիշերս, ոչ միայն
 յուսով մեծաւ, այլ եւ յաղթու-
 թեանն պարծանօք ուտէին եւ ըմ-
 պէին, հարկանելով թմբուկս ըստ
 իւրեանց սովորութեանն: Այլ յեր-
 րորդումն գիշերի թնդիւն թմբկացն
 շինէր այնուհետեւ լսելի. այլ յա-
 մենայն իսկ ի վիսէ Չահք շողային
 զոր բարբարոսացն լուցեալ էր, զի
 զգուշագոյն լինիցի նոցա փախուսան
 յորժամ ի խաւարին գիշերի ընդ ան-
 կոխ քարինսն ընթանայցեն: Առա-
 քեաց թագաւորն զՅաղակիրոս զի
 գիտեսցէ, եւ գիտաց թէ փախու-
 ցեալ անտի Հնդկացն մնացեալ է
 գատարկ վէմն: Յայնմ վայրի տայր
 նշան թէ ամենեքին միարան աղա-
 զակ եղեալ գոչիցեն, եւ այնպէս
 արկանէր ահ եւ երկեւղ ի վերայ
 նոցա մինչ գեռ անկարգ երթային
 փախստեայ: Այլ բազումք ի նոցանէ
 իբրեւ այն թէ եկեալ հասեալ էր
 թշնամին, այնպէս ընդ լպիրժ քա-
 րինս եւ ընդ անկոխ առտպարս հա-
 սեալ մեռանէին. եւ բազմագոյնք
 փասեալք միով մասամբ անդամոց
 իւրեանց թողան լքան յողջոցն: Իսկ

Թագաւորն առաւել վայրացն յաղ-
թեալ եւ ոչ թշնամեացն, սա-
կայն մեծամեծ յաղթութեան զոհս
եւ պաշտամունս զիցն կատարէր։
Ուղղեցան բազինք ի վիմի անդ՝
Աթենայ եւ Յաղթութեանն։ Առա-
ջնորդաց ճանապարհացն որոց հրա-
մանն տուեալ էր տանել ի վեր զվա-
ռեալսն, թէպէտ եւ ոչ այնչափ ինչ
որչափ խոտապան՝ կատարեցին, սա-
կայն տուն վարձք հաւատարմու-
թեամբ։ Իսկ վիմին եւ առնթե-
րակաց աշխարհին պահպանութիւնն
Սխոսկոսակայ լինէր յանձն։

ԺԲ. ԱՆՏԻ Խաղայր զնայր յԵկ-
րողիմ. իբրեւ ազգ լինէր նմա թէ
յԵրթիկեայ ումեմնէ անձուկք ճանա-
պարհին արդեւեալ են Ի հաղարօք,
զժանր գունդ զօրացն Աիւնեայ տայր,
զի տանիցի հանդարտագոյնս։ Ինքն
պարսաւորօքն եւ աղեղնաւորօքն
յառաջ մատուցեալ, եւ մերժեալ
ի տեղւոջէն զայնոսիկ որ զխոխոմնն
պաշարեալ էին, հորդէր ճանապարհ
զօրաց որ գային զհետ նորա։ Իսկ
Հնդիկք կամ առ ատել զզօրա-
վարն կամ առ հաճոյ յաղթողին
լինելոյ, զԵրթիկէս յարձակեալ սա-

տակեցին ի փախստեանն, եւ զգլուխ նորա եւ զղէնն եւ զզարգն բերին կալան առաջի Աղեքսանդրի: Ասանց պատժի թող զգործն, բայց պատիւ եւ մեծարանս շնորհեաց, զի մի օրինակ չարեաց իրքն լինիցին:

Անտի ի Հնդիկ գետ հասանէր ի վեշտասաներորդում՝ շուն, եւ զամենայն, որպէս յառաջագոյն պատուէր տուեալ էր, գտանէր կազմեալ պատրաստեալ ի Հեփեսոսիանայ: Ապր թագաւոր ի նմին գաւառի Ռմիիս, որ եւ հօրն իսկ խրատ տուեալ էր տալ զթագաւորութիւնն՝ Աղեքսանդրի: Աւ յետ հօրն մահու արձակեալ էր հրեշտակս զի հարցանիցեն, թէ կամ իցէ արգելք նմա թագաւորել ի ժամանակին յայնմիկ թէ առանց թագաւորութեան մնալ գալստեան նորա: Թէպէտ եւ թողութիւն եւս եղև նմա թագաւորելոյ, սակայն շատ նա յանձն զիրաւունսն որ տուան՝ արկանել ի կիր: Աս եւ զՀեփեսոսիան ընկալեալ էր սիրով մարդասիրութեամբ, եւ արմտիս բաշխեաց ձրի զօրաց նորա, բայց շէլ նա բնգ առաջ նորա, զի զչափ առցէ ոչ թէ

զայլոյ ուրուք, այլ զթագաւորին
 հաւատարմութեան: Ասնն այնու-
 րիկ իրրեւ յուղւոջ էր թագաւորն,
 եւ ընդ առաջ նորա զօրօք վառե-
 լովք. եւ փիղք եւս խառնեալ սա-
 կաւիկ ինչ անջրպետութեամբ ընդ
 դունդս զօրացն, որ ի հեռաստանէ
 զկերպարանս աւանաց երեւեցուցա-
 նէին: Այլ Աղեքսանդրոս նախ կար-
 ծէր թէ ոչ բարեկամ եւ նիզակակից
 այլ թշնամի գայ: Աւ տուեալ էր
 իսկ նորա հրաման զօրացն առնուլ
 զէնս զանձամբք եւ հեծեալօրուն
 պատուիրէր ի թեւս բաժանել, կազ-
 մեալ պատրաստեալ ի մարտ պա-
 տերազմի: Այլ իրրեւ ի միտ առ
 հնգիկն զմարտութիւն Մակեդոնա-
 ցւոցն, հրաման տայր այլոցն զտեղի
 առեալ կալ, ինքն արշաւեցուցա-
 նէր զերիւարն յոր հեծեալն էր.
 զդոյն եւ Աղեքսանդրոս արար,
 թէպէտ թշնամի գայր ընդ առաջ
 թէպէտ բարեկամ, կամ քաջու-
 թեամբ իւրով ի զգուշութեան կամ
 հաւատարմութեամբ նորա: Այկին
 հասին ի միմեանս եւ յերկացունց
 երեսացն զոյր հնար առնուլ ի միտ
 թէ բարեկամք էին մտօք. բայց

առանց թարգմանի չէր մարթ խօսս արկանել : Ասան այնորիկ բերեալ թարգմանն ի մէջ, առեր խուժադուժն թէ ընդ առաջ կկեալ եմ զօրօք հանդերձ, կամիմ առաջ վաղվադակի գամենայն թագաւորութիւն իմ, եւ ոչ մնացի զի ի ձեռն պատգամաւորաց լինիցին ի միջի գաշինքն : Օ, անձն իմ եւ զթագաւորութիւն իմ թողում քեզ զի գիտեմ թէ վասն փառաց դաս ի մարտ պատերազմի եւ յաշինչ իմեքէ առաւել զանգիտես բայց ի նենդութեանն համբաւոյ :

Օււարձացեալ լինէր յանձն իւր թագաւորն ընդ միամտութիւն բարբարոսին եւ սոցր զաջ ձեռն իւր գրաւական հաւատոց իւրոց եւ հաստատէր նմա միւսանգամ զթագաւորութիւնն : Աւէին ԾԶ փիղք զոր կա նա Աղեքսանդրի, եւ բազում խաշինս մեծամեծս, եւ ցուլս Գ հազարս, որ մեծազինք են յաշխարհին յայնմիկ եւ սիրելի թագաւորաց : Իբրեւ եհարց ցնա Աղեքսանդրոս, թէ մշակք արգեւք եթէ զօրականք բաղձազոյնք եւ յաճախազոյնք իցեն նորա . նա կա պատասխանի թէ որովհետեւ ընդ եր-

կուց թագաւորաց կռուիմ առաւել զօրականաց պէտք են ինձ եւ ոչ շինականաց բազմութեան: Աբխաւրէս եւ Պորոս էին թագաւորքն, սյլ առաւել ճօխ էր Պորոս: Աւերկաքին թագաւորէին անդր իսկ քան զՀիւզասպ դեռ, ի մօտ եղեալ տալ մարտ պատերազմի ուր եւ ընդդէմ բախիցի նոցա: Իսկ Ոմիլիս առ եւ նշան արքունական, զի սյսպէս արար նմա թողութիւն Աղեքսանդրոս, եւ զնոյն անուն զոր հայր իւր ունէր ըստ ազգին սովորութեան: Տաքսիդէս կոչէին ժողովուրդն զամենեւին յորս անցանէր թագաւորութիւնն: Այնուհետեւ իբրեւ երեքօրեայ ժամանակ ասպնջականութեամբ ընկալաւ զԱղեքսանդրոս, յաւուրն շորբորդի ցուցանէր թէ սրչափ ցօրեան ետ նա զօրացն զոր ածեալ էր Հեփեստիսնեայ, եւ տայր պսակս սակիս նմա եւ բարեկամաց նորա ամենեցունց, եւ բաց յայնմ ամենայնէ տայր պարգև: 2 քանքար արծաթոյ գրոշմելոյ: Յոյժ իսկ ուրախ եղև Աղեքսանդրոս ընդ մտադիւրութիւն մարդասիրութեան նորա, հասողց զամենայն զոր նորա տուեալ էր եւ

յաւել Տաղար քանքար յաւարէ
անտի զոր բերէր եւ անօթս բազումս
խրախուժեան յսկւոյ եւ յարծա-
թոյ, եւ բազում ձորձ պարտիկ, եւ
Լ երիւարս յիւրոց երիւարաց նովին
ասպազինան որով սովոր էին զար-
դարել յորժամ ինքն հեծանէր :
Այն առատութիւն արկ զգութ
բարբարոսին ընդ նմա, բայց արտմե-
ցոյց սաստիկ զբարեկամսն : Յորոց
Մեղէազրոս, արբեալ առատապէս
ի վերայ ընթրեացն, ասէր թէ խըն-
դակից եմ Աղէքսանդրի, զի դոնէ
ի Հնդկաց աշխարհին եղիա նա զգբ
արժանի Տաղար քանքարաց : Թա-
գաւորն քանզի շէին լեալ նմա մա-
աացօնք թէ որպէս սորջացաւ զի
զՎղիտոս սպան վասն լեզուին ժպր-
հութեան, արդել զսրամտութիւն
իւր եւ ասէր, թէ մարդք նախան-
ձօտք անձանց տանջիչք եւ դա-
հիճք են :

ԺԳ. Ի ԱՆՆԻ անդր հրեշտակք
Աբիսարեայ եկին առ թագաւորն :
Օքնառ առնէին յանձն իշխանու-
թեան նորա, որպէս էր իսկ տուեալ
պատուէր. եւ հաստատեալ երկո-
ցունց կողմանց զհաւատ բարեկա-

մութեանն արձակէին պարէն առ
 թագաւորն : Օ՛ մտաւ ած Աղե-
 քսանդրոս թէ զուցէ եւ զՊորոս
 ձեռնհաս իցէ համբաւաւ անուան
 իւրոյ խնարհեցուցանել ապլ զանձն ,
 արձակէր առ նա զԱղէքքարէս , զի
 պատուէր տացէ նմա զհարկն ապլ ,
 եւ յառաջնում մտի սահմանաց
 իւրոց ընդ առաջ ելլէ թագաւո-
 րին : Պորոս տայր պատասխանի
 թէ զմին ի զոցանէ առնեմ , զի
 յորժամ մասնիցէ ի թագաւորու-
 թիւն իմ ելլոց առաջի նորա , բայց
 զինուք եւ սպառապինուք : Մինչ ի
 մտի եղևալ էր Աղէքսանդրոս ընդ
 Հիւդասպ անցանել , Բարզենաէս ա-
 ռաջնորդ ապստամբութեան Արա-
 քոսիացւոցն կալեալ կապեալ դայր ,
 եւ միանգամայն փիղք կալեալք որ
 պատեհազոյն թիկունք օգնակա-
 նութեան ընդդէմ Հնդկացն էին ,
 քանզի առաւել ի զազանսն յու-
 սային քան ի զօրսն , եւ նորին մա-
 նաւանդ էին ոյժ եւ զօրութիւն նա-
 ցա : Գամաքոսս արքայ սակաւու
 մասին Հնդկացն որ Բարզենաէսայ ըն-
 կեր կցորդեալ էր , ածաւ կապանուք :
 Տուեալ այնուհետեւ զխախտակայն

և զարքունականն ի պահ զգուշութեան, և զփիղան յանձն արարեալ Տաքսիղեայ հասանէր ի գեան Հիւզասպ, և Պորոս նստեալ էր յայնկոյս գետոյն արգել լինել անցանելոյ թշնամեացն: Փիղս հուժկուս և սաստիկս 2 և Ե առաջի տողեալ էր, և անդր իսկ քան զնոսա Յկառս և զրեթէ Լ հաղարս հեանակաց, յորս և աղեղնաւորքն էին ծանր ծանր նեախօք, որպէս յառաջագոյն ասացաւ, որպէս զի չկարել իսկ աջողութեամբ ձգել: Ինքն հեծեալ ի փիղ մի յաղթ և բարձրագոյն քան զայլս ի գազանացն, և զէնք և զարդք սակիտպատք և արծաթապատք զյաղթանդամ մարմինն շքեղացուցանէին: Աւ էր նորա քաջութիւն ըստ ուժոյ պնդութեան մարմնոյ և որչափ ինչ ի մեջ բրտագունաց հնար էր իմաստութեան գտանել:

Ահ կարաւ զՄակեդոնացիսն ոչ միայն վասն թշնամեացն տեսեան պլ և վասն գետոյն յորդ յաղթութեանն ընդ որ անցանել հասանէր: Ի լայնութիւն տարածեալ է վտաւանս շորս. խոր է յոյժ և չունի

ուրեք հուն, եւ բերէ զնմանու-
թիւն կերպարանաց լայնատարած
ծովու: Այլ ոչ բոս բնդարձակու-
թեան ջուրցն ի լայնութիւն տարա-
ծելոց կարճէր զուժգնութիւնն. այլ
իրբեւ այն թէ նեղեալ եւ անձկա-
ցեալ ասունքն իցեն այնպէս եր-
թայր դարիւ եւ դարիւ. եւ այլքն
որ ի տեղիս տեղիս բարախեալ դառ-
նային գուշակ լինէին թէ քարինք
կան ծածկեալ ի նոսա: Առաւել
եւս ահագին եւ սոսկալի էր տեսիլ
գետեզերն զոր երիւարքն լցեալ էին
եւ մարդիկն: Իրբեւ զբլուրս այն-
պէս կանգնեալ կային բազմադէզ
մարմինք գազանացն, եւ խորհրդով
խոհ՝ զրդուեալք գազանութեամբ
հնչեցուցանէին զօգն ահագին բար-
բառովն: Աստի գեան եւ անտի
թշնամին եւ զայն սիրտս որ լի էին
յուսով եւ բազում անգամ առաքի-
նացեալ նահատակութեամբ յան-
կարծակի ահիւ խուճապեցուցա-
նէին: Քանզի զանհաստատ լաս-
տիցն կարծէին թէ ոչ ի գետեզրն
մարթին ուղղել եւ ոչ կապել հաս-
տատուն: Բազում կղզիք էին ի
միջին վայրի գետոյն, յորս եւ Հրն-

դիկք եւ Մակեդոնացիք ի լիւզ երթեալ ամբարձեալ զգէնսն ի վերոյ քան զգլուխս իւրեանց անցանէին: Անդ թեթեւ ինչ կախք լինէին, եւ երկոքին իսկ թաղաւորքն փոքր ինչ պատերազմաւ զլափ առնոյին զելից մեծի պատերազմին: Այլ ի զօրու անդ Մակեդոնացւոցն ժպրհութեամբ եւ յանդգնութեամբ երեւելիք Սիւմաքոս եւ Նիկանօր եզն, երիտասարդք ազնուականք՝ վառեալք եւ զբզռեալք ի հանապազօրդ աջողութենէ կողմանն իւրեանց արհամարհել եւ անդսնել զամենայն խուճապ տազնապի: Նոցա առաջնօրդ ելով ժիրք եւ քաջք յերիտասարդաց անտի զեղարդեամբք միայն անցին ի լիւզ ի կրդզին զոր յաճախեալ ունէր թշնամին. եւ զբազումս ի Հնդկաց անտի որ ժպրհութեամբ ազնուազոյն քան զինուք վառեալ էին, սատակեցին: Մարթ իսկ էր նոցա վառօք եւ պարծանօք երթալ ի բաց եթէ արդարեւ ժպրհութիւն նոցա յեա աջողութեանն կայր ի շափուն եւ ի պայմանին. այլ մինչ կային մնային արհամարհանօք եւ ամբարտաւանու-

Թեամբ այնպիկ՝ որ գային ի վերայ նոցա, պատեալք եւ պաշարեալք ի նոցանէ որ դազան անցեալ էին, ի հեռաստանէ ի նեախոյն սասակեցան: Իսկ որ ի Թշնամեայն պրծեալ ելանէին մազապուր, կամ յուժգնութենէ գետոյն յափշտակեցան կամ ի գրգանան բմբունեցան:

Այն պատերազմ առաւել պատճառք քաջալերութեան եղեն Պարեայ որ զամենայն ի գետեղերէն նրկատեալ տեսանէր: Իսկ Աղեքսանդրոս տարակուտեալ թէ զինչ գործիցէ, ապա ուրեմն վասն զԹշնամիսն խարելոյ, այսպիսի ինչ նենգութիւն նիւթէր: Այր ի գետ անդ կղզի մի մեծ քան զայլ եւս կղզիսն, եւ նոյն անտառախիտ եւ պատեհ զնենգութիւնն թաղուցանելոյ: Աւփոս եւս խոր անհնարին ոչ ինչ հեռի ի գետեղերէն՝ զոր նա ունէր գրաւեալ, ոչ հեռեւակս միայն բաւական էր թաղուցանել այլ եւ ըզմարդիկ եւս երեւարօք հանդերձ: Արդ զի ի պահպանութենէ անախտեղւոյն պատեհութեան ի բաց դարձուցանիցէ զաշս Թշնամեայն, հրաման տայր Պատղամեայ ամենայն

զնդօքն հանդերձ ձի արկեալ յայս-
կոյս յայնկոյս շրջանակել հեռի ի
կղզւոյ անտի, եւ զհնդիկան երբեք
երբեք աղաղակաւ զարհուրեցուցա-
նել, իբրեւ այն թէ ընդ դեան կա-
միցին ի լիւզ անցանել: Աւարս բա-
զումս զայն յաճախէր առնել Պառ-
զումես, եւ այնպէս հարկ առնէր
Պարեայ զգունդն իւր, ի կողմն՝ յոր
ինքն Պատղումես կարծեցուցանէր
երթալ, գարծուցանել: Իբրեւ անդր
խոկ քան զանսիլ աչաց թշնամեացն
էր կղզին, հրաման սայր Աղէքսան-
դրոս թէ յայլում կողման դեակզերն
կանդնիցի վրանն իւր, եւ զնդին
որ սալոր էր լինել նորա ուղեկից,
կալ առաջի խորանին, եւ զամենայն
կազմութիւն՝ արքունական շքեղ
փառաւորութեանն ինքնակամ թրշ-
նամեացն ցուցանել: Օ Աստաղս
որ հաւասար էր նմա հասակաւ եւ
ոչ օտար երեսօքն եւ մարմնայն եթէ
ի հեռաստանէ դք հայեր ընդ նա,
զարդարէր ի զարգ եւ ի ձորձ արքու-
նի, զի կարծեցուցանիցէ պայակս թէ
ինքն իսկ թագաւորն կայ ի դեակ-
զերի անդ, եւ մի մտարերել անցա-
նել ընդ դեան: Յառաջնումն յա-

մեցոյց մըրիկն զգործ խորհրդեանն ,
բայց յեայ օգնական եւս մըրիկն
եղև , զի եւ զանհարթան եւս ի
բարւոք ելա բախան դարձոյց : Ինքն
կազմէր պատրաստէր անցանել ընդ
դեան այլովք զօրօքն ի կողմն կըղ-
զւոյն՝ զորմէ յառաջագոյն ասացաւ ,
մինչ գեռ ի նստա էր գարձեալ թըշ-
նամին , որ Պատղովեաւ հանդերձ
զխանարհագոյն կողմն դետեղեր պա-
շարեալ ունէր , եւ տեղայր մըրիկն
անձրևս որում շմարթէր եւ ընդ
յարկօք իսկ ժուժալ : Իբրև նեղե-
ցան յանձրևացն զօրականքն թո-
ղեալ լքեալ զնաւն եւ զաստան
ի ցամաքն գիմէին : Այլ խաւշիւն եւ
դղրդիւն զօրացն ազմկելոյ շկարէր
լինել թշնամեացն լսելի վասն հըն-
չելոյ հողմոցն սասակութեան : Ապա
ի միում վայրկեան ժամանակի կար-
ճեցան անձրևածքն , այլ այնպէս
ամպք թանձրախիտք սիռեցան
մինչև զլուսաւորութիւն տուրն-
ջեանն ծածկեցին , եւ հողիւ հող
թէ երեսք խօսելեացն ընդ միմեանս
ճանաչելի լինէին : Ի գէպ էր զանդի-
տեցուցանել զնստ գիշերն որ զնո-
քօք էր մածեալ , զի ընդ անձանօթ

զեան հասանէր նաւարկել, եւ թե-
րեւ թշնամոյն եւս պաշարեալ էր
զգեակզնն զլխովին յոր կուրու-
թեամբ եւ առանց զգուշութեան
երթային՝ փառս եւ պարծանս ի
վտանդէն խնդրեալ: Աղեքսանդրոս
զմութն՝ որ զայլն ահարեկ առնէր,
իւր գիպող ժամ համարեցաւ, եւ
տուեալ նշան զի ամենեքին լռիկ ի
վերայ ելանիցեն, նախ զաստն յո-
րում ինքն էր հրամայեաց քակել:
Թաղեալ էր ամայի գեակզնն ի
թշնամեաց անտի յոր եւ երթային.
քանզի Պորոս տակաւին Պտղոմեայ
միայն ուշ ունէր: Աւ բաց ի միջէ
նաւէ զոր խորտակեցին ակէք վիմին,
եւ խրեցաւ, այլ նաքն պրծեալ
ելին. եւ հրաման տայր զօրացն զէն
առնուլ երթալ գունդ առ գունդ:

ԺԴ. ԻՆՔՆ առեալ տանէր զբա-
նակն յերկուս թեւս բաժանեալ,
եւ անդէն լուր հասանէր առ Պորոս,
թէ զինուք եւ սպառազինօք զբաւ-
եալ է գեակզնն, եւ մեծ վտանգ
իրայն հասեալ կայ: Այլ նախ բա-
շարաշարն ստփորութեան մարդկան
որ ակնկալութեամբն զեղծանին,
համարէր թէ Արիսարէս որ նիղա-

կակից էր պատերազմի նորա, մօա
 Հասանէր, զի եւ էին միարանեալ
 այնպէս: Իբրեւ լուսացաւ յայտեղեւ
 թէ թշնամի է, անդէն ընդ առաջ
 արձակէր նոցա Ճ շորսձիս եւ Գ. Հա-
 զարս Հեծելոց: Իջր զօրավար զօ-
 րայն՝ զոր յառաջագոյն արձակեաց,
 Հազէս եղբայր նորա. բայց զլիաւօր
 զօրութիւն նորա ի կառան էր. իւ-
 բարանչիւր ի կառացն տանէր վնց
 վնց այր, երկուս երկուս վահանաւ-
 որս, եւ երկուս աղեղնաւօրս, կար-
 գեալս յաջմէ եւ յահեկէ. եւ այլք
 կառավարք էին, ոչ առանց զինուոյ.
 քանզի բազում նեսա ի թշնամի
 անդր տեղային, յորժամ ի մօտոյ
 Հասանէր կուսել, թողեալ լքեալ
 զերասանական: Առ ոչինչ պէտք
 եղին այն օր գնդին այնորիկ:
 Օ ի որպէս յառաջագոյն ասացաւ
 անձրեւած աստիկ առաւել քան
 զսօրութիւն իջեալ, զգաշանն ա-
 մենայն լոյիքձս եւ զժուարին առ
 գնալ Հեծելոցն զորձէր. եւ կառքն
 ծանրացեալք եւ գրեթէ անշարժք
 եւ անխաղացք ի Հեղեղացն եւ ի
 յորձանացարդելեալ զտեղի առեալ
 կային: Բայց Աղեքսանդրոս արագ

և թեթեւ գնդաւ ճեպեալ երթայր վաղվաղակի: Աղիւթացիք և Գառնք յառաջ քան զամենեօին ի վերայ Հնգկացն անկան, ապա զՊերդիկիաս հեծերազօր զօրօքն յաջակողմն թեւի թշնամեացն արձակէր: Աւ գրգռեցաւ պատերազմն յամենայն կողմանց. անգէն այնպիկ որ զկառան վարէին, զմտաւ ամեալ թէ այնու մեծ իմն թիկունս օգնականութեան իւրայոցն հասուցանիցեն, արձակերասանակ ի միջոց ճգնութեան պատերազմին սկսան արշաւել: Բայց այն միշտք և շարիք էին և երկուցունց կողմանց. քանզի և Մակեդոնացւոց հետեւակազօր զօրք յառաջնում յարձակել անդ, առաթուր հարեալ կոխէին, և կառքն որ ընդ լպիրժ և ընդ անկոխ տեղիսն արշաւեալ ընթանային, զկառաւաքսն ի բաց ընկենային. իսկ կիսոցն խռովեալ երիւարքն, ոչ ի խորս և ի ձորս միայն, այլ և ի գետ անդր զկառան հոսէին: Բայց սակաւաորք ելեալ մազապուր ի գննուց թշնամեացն, հասանէին առ Պորոս, որ սասակազոյնս մարտ եղեալ սգօրէր:

Սա իբրև ևս թէ ցանկեցան
 ցրուեցան կառքն ընդ բանակն ամե-
 նայն առանց կառավարաց, զփիզսն
 բաժանէր ապր այնոցիկ ի բարեկա-
 մացն, որ մօտն կային նմա: Յետ
 նոցա կարգեալ յօրինեալ էր զՏե-
 ակեակն եւ զազնզնաւորսն որ զթբմ-
 բուկսն սովոր էին հարկանել: Օ ի
 թմբուկք փոխանակ փողոց էին
 Հնդկացն, քանզի եւ ոչ հնչմամբ
 փողոցն շարժէին, վասն զի ընդ-
 ելեալ էին լսելիք նոցա ի ծանօ-
 թական բարբառն: Պատկեր Վա-
 հագնի առաջի զնդին հեակեակաց
 երթայր: Այս առաւել քան զամե-
 նայն գրգիչ եւ գրգռիչ պատերազ-
 մողացն էր, եւ եթէ թողոյին կրե-
 լիքն զպատկերն, զինուորութեան
 յանցանք համարէին: Վիւոյ եւս
 պատիժս սահմանեալ էր նոցա՝ այ-
 նոցիկ որ ոչ զարձուցանէին այսրէն
 զպատկերն ի ճակատուէ, քանզի
 երկեւզն զոր երկուցեալ էին երբեմն
 նորա ի թշնամութենէ նորա, ի մե-
 ծարանս եւ ի պաշտօն էր փոխեալ:
 Իսկ զՎահեղանացիսն ոչ միայն դա-
 դանացն տեսիլն, այլ եւ նորին իսկ
 թագաւորին կերպարանք սակաւիկ

մի ինչ արդելին : Քանզի գազանքն կարգեալք մի ըստ միջէ ի մէջ վառելոցն զնմանութիւն աշտարակաց ի հեռաստանէ բերէին : Ինքն իսկ Պորոս դրեթէ անցեալ զանցեալ էր ըստ շափ հասակի մեծութեան մարդկեղէն մարմնոյ : Յաւելոյր եւ ի յաղթանդամութիւն անդր Պորեայ գազանն յորոյ վերայ հեծեալ էր , զի այնչափ յաղթ քան զամենայն գազանն էր , որչափ Պորոս զայլովքն անցուցանէր : Այնն այնորիկ հայեցեալ Աղեքսանդրի եւ ընդ թագաւորն եւ ընդ Հնդկաց բանակն . Այժմ , սակ , համեմատ քաջութեան սրաի իմոյ զվիշտս վասնզին տեսանեմ : Ընդ գազանաց եւ ընդ արանց քաջաց միանգամայն գործ հասեալ է : Աւ հայեցեալ ընդ Աիւնոս . Յորժամ եւ , սակ , ընդ Պտղոմեայ եւ ընդ Պերդիկկայ եւ ընդ Հեփեստիոնեայ ի ձախակողմն թեւ ի թշնամեացն յարձակիցիմ , եւ նշմարիցես դու զիս ի մէջ ճգնութեան սաստիկ պատերազմի , դու զաջ թեւն շարժեա եւ զդրոշմն ամ հասս ի վերայ նոցա մինչ տակաւին ի խռովութեան իցեն : Պու Անախ-

զենէս եւ դու Ղեւնասէ եւ Տաւրան
 յարձակեցարուք ի միջոց ճակատուն
 եւ խուճապեցուցէք զառաջակողմին:
 Ախլակք մեր երկայնածիղք եւ հա-
 բուստք ոչ այլ իմիք առաւել պի-
 տանազոյնք են քան ընդդէմ զա-
 զանացն եւ վարչաց նոցա. խառվե-
 ցէք շփոթեցէք զնոսս որ ի վերայ
 գազանացն հեծեալ են եւ հարէք
 զգազանսն դիւտվին: Յերկուական
 են թիկունք օգնականութեան զա-
 զանացն եւ թերեւս ի վերայ իւրայ-
 ոցն առաւելագոյն գազանիցեն: Յիշ-
 խանութենէ տազնապին ի վերայ
 թշնամեացն խաղալ, իսկ ի վերայ
 իւրայոց առ ահին վտանգի: Իբրեւ
 զայս խօսեցաւ նախ ինքն ճեպեաց
 զերբար իւր. մինչ զեւ նա ի վերայ
 գնդաց գնդաց թշնամեացն, որպէս
 կարգեալն եւ սահմանեալ էր, յար-
 ձակէր, Աիւնոս մեծաւ սաստիու-
 թեամբ ի ձախակողմն թեւին խա-
 զայր: Եւ դունդն եւս Մակեդոնա-
 ցւոցն զմիջոց ճակատու Հնդկացն
 բեկանէր սաստիութեամբ:

Եւ Պորոս հրաման տայր զգա-
 զանսն յայն կողմն տանել յորում
 հեծեալազօրն յարձակեցաւ. այլ

յամբազնաց եւ գրեթէ անշարժ իսկ անասունքն շժամանեին երիւարացն երազութեանն: Այլ ոչ պիտանացու իմէք աղեզունք բարբարոսացն էին: Օ՛խ սրովհետեւ ծանունք եւ երկայնածիղք են, եթէ ոչ նախ ի գետին զաղեղնն հաստատիցեն, ոչ շիպողազոյնս եւ քաջ կազմեալ բարիցին. այլ զի լզիրժ եւ կակուղ էր գետինն եւ լինէր արդեւ զորժոյն մինչ զի յառաջ քան զձեւ նետիցն կանխեալ ապրէին արազութեամբ թշնամիքն: Այնուհետեւ արհամարհեալ եւ անգոսնեալ զհրաման թագաւորին, որպէս բազում անգամ գէպ լինիցի յորժամ այնոցիկ որ ի խռովութեան իցեն առաւել ահն սկսանիցի իշխել քան զօրավարն, այնչափ զօրավարք եւ սպարապետք էին, որչափ զունդք աստանդ կոչին: Ամն հրաման տայր յարեալ խառնել զճակատն, եւ այլ ոմն բաժանել եւ ոմանք զտեղի առնուլ եւ կալ եւ կէտք պաշարել զյետոյ կողմն թշնամեացն. եւ ոչ մի ինչ փոյթ էր զմիջոցէ ճակատուն: Այլ Պորոս հանդերձ սակաւաւորօք որոց ամօթն եւ պատկառութիւնն

առաւել էր քան զա՛հն , սկսաւ
 զցրուեալսն ի մի վայր գումարել եւ
 ընդ առաջ երթալ թշնամոյն , եւ
 զփիղսն յառաջ քան զգունդ իւրայ-
 ոցն հրամայէր արկանել : Բազում
 ա՛հ եւ երկեւզ գաղանքն յաճախէին,
 եւ աղաղակն անընդել ոչ զերիւարսն
 միայն որ ի բնէ իսկ երկչոտ անասուն
 է , այլ եւ զարսն եւ զգունդսն
 խառնակեալ եւ շիտթէր : Ընդէն
 որ յառաջ քան զսակաւիկ մի յաղ-
 թողքն էին՝ փախտի տեղի խնդրէին,
 յորժամ զԱզրիացիսն եւ զԹրակա-
 ցիսն զթեթեւսն վառեալս որ ազ-
 նուազոյնս յարչուելն կուռէին քան
 ի ծօտոյ ուստեք , ի վերայ գաղանացն
 արձակէր : Սբրա անհնարին բազում
 նետս եւ ի վերայ փղացն եւ ի վերայ
 փղապանացն ձգէին : Եւ գունդն
 եւս Մակեդոնացոցն պնդեալ զհեա
 մտանել սկսաւ զարհուրելոցն : Ըսկ
 սմանք առաւելագոյն զհեա պնդեալ
 գաղանացն՝ վիրօքն ի վերայ անձանց
 իւրեանց զայրացուցեալ դրդուէին :
 Ընուհետեւ սմանք կսխեցան առա-
 թուր գաղանացն եւ այլոցն եղեն
 օրինակք զի մի կարի ինչ սաստկա-
 ցին ի վերայ նոցա : Մանաւանդ այն

խոյ ակտիւ՝ ահագին էր, զի զգէնան
 ևւ զարան յափշտակեալ առջին ի
 վեր փղապանացն : Այս անցայտ
 յերկոցունց կարմանց պատերազմ էր
 այնոցիկ որ մերթ զճեա փղացն եր-
 թային ևւ մերթ ի փղացն ի փա-
 խուսա դառնային, ևւ այնպէս ցմեծ
 մասն աւուրն պէտպէս իմն կռիւն
 ձգեալ յերկարէր. մինչև և տապաբօք,
 քանզի այսպիսի ինչ հարս պա-
 արասեալ էին, սկսան զտա գա-
 զանացն հատանել : Առէին կողիսս
 զսուսերան որ սակաւիկ մի կորացեալ
 իցնն ըստ օրինակի զեղարզանց, ևւ
 նորօք զձեռս գազանացն հարկա-
 նէին : Աւ ոչ առանց ջանալոյ ան-
 ցանէին նորա զիւիք զի այսպէս սաս-
 տիկ էր ոչ մահուանն միայն երկեզն,
 այլ ևւ նորոց տանջանացն ահն որ ի
 մահու անդ էր :

Այնուհետև փիղքն նեղեալք
 ևւ վաստակեալք վերօքն զճեծեայն
 սաստկութեամբ ի վայր կործանէին,
 ևւ փղապանքն ի գեաին կործա-
 նեալք, կոխան ստից փղացն լինէին :
 Ասն այնորիկ իբրև զխաշինս այն-
 պէս ահիւ ևւ ոչ եթէ ոգարելով
 անդք քան զճակասն երանէին. ևւ

Պորոս լքեալ թողեալ ի բազմաց
անտի, զնեանն զոր վազ իսկ յա-
ռաջագոյնն պատրաստեալ էր, սկսաւ
ի փղէ անտի իւրմէ արկանել ի վերայ
այնոցիկ որ շուրջն հեղեալ զեղեալ
էին զնովաւ, եւ զբազումս ի մօտոյ
խոցէր, եւ զնա ինքնին, քանզի ան-
դէն ի միջի անդ էր, յամենայն կող-
մանց կամէին հարկանել: Անն վերս
էր առեալ աստի ի թիկունս եւ անտի
ի լանջան, եւ իրբեւ հոսեաց բազում
արիւն եւ ասպաժոյժ թալացան ան-
կան ձեռք նորա եւ զնեանն ոչ եթէ
արձակէր այլ թողոյր անկանել: Աւ-
զազանն եւս քաջութեամբ շտամամբ
վառեալ եւ ասանց վիրաց եւ հա-
րուածոց ի վերայ զնոցոյն յարձա-
կէր, մինչեւ ետես փղապանն զթա-
գաւորն զի անգամբն նուաղէին եւ
զզէնսն ի բաց ընկեցեալ հազիւ թէ
մտայն աէր էր, վասն այնորիկ ի
փախուստ զգազանն ճեպեցուցանէր:
Յայնմ վայրի պնդէր Աղեքսանդրոս
զհետ նորա. այլ երբեար նորա խոց
վիրաւոր եւ նուաղեալ անկեալ տա-
պալեցաւ, բայց ի բաց իմն եզ զթա-
գաւորն եւ ոչ ընկեց: Ամին իրի
մինչ զերբար իւր փախիսէր գան-

դաշադոյն պնդեցաւ զՏեա նորա :
 Յայնմ ժամանակի եղբայր Տաքսի-
 զեայ Հնդկաց թագաւորի արձակե-
 ցաւ Աղեքսանդրէ, սկսաւ խրատ
 տալ Պորայ մի պնդել ի սպառ եւ
 զյեափն իսկ վիշտան կրել այլ տալ
 զանձն յաղթողին : Այլ նորա թէ-
 պէա եւ հասեալ էր զօրութիւնն եւ
 պակասեալ արիւնն, այլ զարթու-
 ցեալ ի ծանօթական բարբառոյն .
 ճանաչեմ, առէ, զեղբայրն Տաքսի-
 զեայ զայն՝ որ տէրութեանն եւ թա-
 գաւորութեան իւրոյ մասն եղև . եւ
 զնեան որ միայն էր մնացեալ ձգեաց
 ի նա, եւ այն անց կարան ի կարանէ
 թափանցանց ի թիկունսն : Իբրև
 զայս վերջին գործ նահատակու-
 թեան վճարեաց, սկսաւ ճեպել
 սասակադոյնս ի փախուստ . եւ փիզն
 եւս որ բազում նետս առեալ էր,
 նուազէր : Այնն այնորիկ անդէն
 առ զկայ, եւ զՏեաւեակազօրն արկ
 առաջի թշնամւոյն որ պնդեալ զայր
 զՏեա : Այնն եհաս Աղեքսանդրոս,
 իբրև ի միտ առ զՏեաւեալ յամա-
 ութիւն Պորեայ հրաման տայր գի-
 մադարձայն մի խնայել : Այնուհե-
 տև յամենայն կողմանց եւ ի հեծե-

լազորսն եւ ի Պորոս իսկ ի գլխավին նեպք միանգամայն տեղային . ապա նորիմք ծանրացեալ սկսաւ տապալել ի բաց ի գազանէ անտի : Իսկ այրն հնդիկ որ փղապանն էր, համարեցաւ թէ իջանէ, եւ ըստ սովորութեանն հրամայէր փղին ի գուճան իջանել . իբրեւ էջ նստաւ գազանն, եւ այլքն եւս մի ըստ միջէ որպէս սովորութիւն իսկ էր նոցա իջին յերկիր : Աւ այնպէս եւ Պորոս եւ այլք անկան ի ձեռս յաղթողացն :

Իսկ թագաւորն հրաման տայր մերկանալ զգիականն Պորեայ զի համարեցաւ թէ մեռաւ, եւ անգէն խուսն գիմէին հանել զպատենապէն զրահան եւ զհանդերձան ի նմանէ . իսկ գազանն լինէր պաշտպան տեառն իւրում եւ սկսաւ ի վերայ այնոցիկ որ զհանդերձան զերձեալ հանէին յարձակել եւ զմարմինն ամբարձեալ միտանգամ ի նուսն նստուցանէր : Այնուհետեւ նեախք լի լինէր յամենայն կողմանց գազանն, եւ իբրեւ վատթարեցաւ, առեալ եզին զՊորոս ի կառս : Իբրեւ ետես զնա թագաւորն զի ամբառնայր զաչս իւր ի վեր, ոչ առ տակ ինչ, այլ առ

ողորմելի ի վերայ նորա. Ո թշուառ,
 ասէ, սր ճեպ եւ տաղնապ անճառ-
 թեան բռնադատեաց զքեզ, զի
 յետ լսելոյ զհամբաւ իրաց իմոց, ի
 մարտ պատերազմի մտաբերեցեր.
 ուր եւ Տաքսիղէս ի մօտոյ առակ
 օրինակի էր քեզ հեղութեան եւ
 զթութեան իմոյ զոր առ այնստիկ
 ունիմ որ ասն զանձինս ինձ: Աւ-
 նա. Արովհետեւ, ասէ, հարցանեա,
 տաց պատասխանի համարձակու-
 թեամբ զոր ետուր ինձ ի հարցանել
 քում: Աս այսպէս համարէի թէ
 քան զիս չիք որ ուժղնադոյն:
 Քանզի դիտէի զգօրութիւն իմ,
 բայց քո զօրութեանն չէի տեղեակ.
 Թէ քան զիս հարստագոյն եւ հզօ-
 րագոյն ես, զայն յայտ գրաւ պա-
 տերազմին արար: Քայց եւ ոչ այն-
 պէս թշուառացեալ եմ, քանզի
 յետ քո ես եմ: Միւսանգամ իրբեւ
 հարցաւ թէ զինչ կարծիցէ թէ
 պարտ եւ արժան է առնել նա որ
 յաղթեաց. Չայն, ասէ, զոր օրս
 ուսուցանէ քեզ, յորում զչափ ա-
 ռեալ դիտացեր թէ որչափ վաղ
 փոփոխի աջողութիւն: Առաւել
 խրատելով վճարեաց քան եթէ յո-

զոք անկեալ եւ աղաչեցեալ էր : Վանզի ոչ գարշեցաւ ընդունել զաներկեւզ մեծանձնութիւն նորա, որ եւ ոչ բախաիւն բեկեալ էր եւ վհատեալ, եւ այն՝ ոչ միայն առ դուժ սղորմելոյ այլ եւ մեծամեծար մեծարանոք : Մինչ զեռ խօթն իսկ էր գարմանեաց զնա : Իբրեւ այն թէ յիւր վերայ էր մարտացեալ. եւ իբրեւ արտաքոյ քան զամենեցուն յոյս եւ ակնկալութիւն հաստատեցաւ առողջութեամբ, ընկալաւ զնա ի համար բարեկամայն. ապա եւս նմա պարզեւ մեծ եւս քան զթագաւորութիւնն՝ զոր ունէր, թագաւորութիւն : Ըրդարեւ ոչ մի ինչ քան զսոյն հաստատագոյն եւ աղնուագոյն ունէր սիրա նորա օրպէս զայն՝ զի ընդ ճշմարիտն քաջութիւն եւ ընդ փառս գարմանայր. այլ առաւել միամտութեամբ կշռէր զհամբաւ քաջ անուան ի վերայ առն թրշնամուց քան ի վերայ քաղաքացւոյ : Օ ի զմտաւ ամ էր մեծութեան իւրոյ քակել եւ նուազել յիւրոց անտի, եւ զի առաւել յաճախագոյն փառքն լինէին օրչափ մեծամեծք եւ աւազք այնուրիկ էին օրոց ինքն յաղթէր :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԸՅ

ՎԼՄՆ ԳՈՐԾՈՅ

ԸՂԵՔՍԸՆԳՐԻ ՄԵՆՕԻ

Թ ԳՊՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՆԴՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ը. Ազգասանդրոս անցանէ յաշխարհն
 Հնգկաց յետ Պարեայ յազմելոյ, եւ հնա-
 զանգէ ընդ իւրեւ ազգս բազումս եւ գաւ-
 առս բազումս, որոց բարուց եւ սովորու-
 թեանց կայ անդէն նկարագիրն:

Թ. Իրրեւ կամեր հարկանել ի գիմբ Գան-
 դարիդացոցն եւ Պրասիացոցն ի սաղա-
 ըրէ զգորսն բանիւք բազմոք ի ժառկալու-
 թիւն համբերութեան, ի քանգի վաստա-
 կեալ էին եւ շկամէին երթալ ի մարտ
 պատերազմի:

Պ. Արևոս կացեալ խօսի փոխանակ
 ամենայն զօրացն առաջի Ազգասանդրի եւ
 յետ սակաւ ինչ միոյ ախարս ընրեալ
 վախճանի:

Ղ. Ազգասանդրի Սիրացոց եւ ոչոց
 եւս ազգաց ազգաց տիրեալ մասներ ի
 գաւառս Ուրարտացոցն եւ Մազզացն. ի
 փոխուստ զբարբարոսան դարձուցանէ եւ
 յարցել արկեալ պաշարէ զբազարն նոցա,
 ոչ ինչ զանգիտեալ ի կանխախոսութենէ
 Դեմոփան ըզձի:

Ե. Աչրս առ նա յՈւրարտաց ի սաղա-
 ըին յոր վազեալ մտեալ էր. եւ յետ ան-
 կանելոյ սմանց ի իսկ իսկ զօրափորաց
 իւրոց եւ ի սաղարին առնոյ, գրեթէ մե-
 աեալ եւ լրեալ գտին զնա:

Չ. Ազաշէին զնա բարեկամք իւր հոգալ
 զանձին իւրոյ եւ զհասարակաց փրկութիւն.

բայց ասոր նա նոցա ազնուական պատաս-
խանի անդեալ ի միտս իւր արեւ ամենայն
երկրի :

Է . Յաճուցանեն զապատամբութիւն
Յունաց սմանց ի գաւառս Բակարիացւոցն :
Աղէքսանդրոս ասնէ կոչուես հրեշտակացն
Հնդկաց . եւ անդէն ի հայքն Հաստա եւ
Գիւրքիպոս գժակցան եւ հարան ի մի-
մեանս ամասմարակ կառնոյ : Յետոյ բա-
զում ժամանակի Գիւրքիպոս աս շտա-
ժալ զբարբութեան իւրոց թշնամեացն
անձամբ յանձն անձամբս լինէր :

Ը . Աղէքսանդրի ասեալ պատարազս ի
հրեշտակացն Հնդկաց, նուաճէ զՍարրա-
կացիս եւ զՄուսիկացիս եւ զՊրեստացիս
եւ զայլ եւս ազգս : Պատգամես բուժեցաւ
ի վերէ թանկելոյ խոտով զորոյ պատկերն
ընդ քուն եր տեսեալ Աղէքսանդրի :

Թ . Աղէքսանդրոս սասակի ցանկացաւ
տեսանել զՈվկիանոս, եւ հասանէ ցան-
կութեանն . բայց պատահէ վտանգի վտան
անտեղեկութեան նաւորացն եւ նաւա-
պետացն :

Ժ . Գարնեալ ի կողմանց Ովկիանոսի
յաշխարհն Արարիացւոց եւ Գեղրոսիա-
ցւոց եւ Հնդկաց, յորում վայրի նեղի գօրն
ի սոփոյ եւ ի ժանակ . բայց նա անդէն
զիարեւոր կարեւոր ինչ պատուիրէ : Յետ
այնորիկ ի ճեմելի ելանէր ըստ օրինա-
կի նմանութեան Սպանդարամեան . բայց
խոսնեցաւ արիւնհեղութեան վտան ասն-
ջանաց մահու . Ապաւստեայ ասն ստարուպի :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԱՅ

ՎԿԱՆ ԳՈՐԾՈՑ ԵՒ ԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՂԵՐՄԱՆԳԻՐԻ ՄԵՆՕՒ

ԱՐՔԱՅԻ ՄԱԿԵԴՈՆԱՅԻՈՑ

Թ. ԴՊՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԱՂԵՔՍԵՆԳՐՈՑ զուարճա-
ցեալ ընդ այն երևելիքի եւ անուանի
յաղթութիւնն որով կարծէր թէ
բացան եւ հորդեցան առաջի նորա
ասհմանք արևելից, զսհա արեղա-
կան կատարէր եւ զգորսն եւս զի
յորդորագոյն մտօք զմնացեալ պա-
տերազմունսն վճարիցեն, ճառ ար-
կեալ յարդէր եւ գովէր եւ յայտ
առնէր թէ որ ինչ զօրութիւն եւ
ոյժ էր Հնդկաց, այն սպառեցաւ ի
պատերազմին յայնմիկ. առ եւ աւար
մնացեալ է, եւ ի գաւառի անդ է
ընչաւետութիւնն մեծ եւ անուանի,
զոր ինդրեն : Ա ասն որոյ անարդ
եւ դձուձ են առ նորօք կապուաքն
Պարսից. սկամբք պատուականօք
եւ մարդարաօք եւ սսկւով եւ ժա-
նեօք փղաց լի լինելոց են ոչ ձեր

տունք միայն այլ ևւ Մակեդոնիա
 ևւ աշխարհն Յունաց : Իսկ զօրն
 առ ցանկութեան ընչիցն ևւ փա-
 ռայն, ևւ միանգամայն քանզի ոչ
 ուրեք խարեցին զնոսա բանք նորա,
 խոստանային ջան ևւ ճգնութիւն .
 ևւ անդէն արձակէր զնոսա լի յու-
 սով հրաման տուեալ նաւս շինել,
 զի յորժամ ընդ ամենայն աշխարհն
 Ասիացւոց երթեալ անցեալ իցեն,
 տեսանիցէ զասհման ամենայն աշ-
 խարհաց զծովն : Բազում նիւթ
 նաւաց անդէն մտա ի լերինսն կայր .
 իրրեւ ձեռն ի զործ արկանէին հար-
 կանել, գտանէին օձս անհնարինս
 յաղթանգամութեամբ : Արնդեղ-
 ջեւրք ևւս որ դուն ուրեք թէ այլ-
 ուր գտանիցին, ի լերինսն կային :
 Իսկ թագաւորն քաղաքս երկուս
 յերկուս կողմանս գետոյն ընդ որ
 անց, կազմեալ յորինէր, սպարապե-
 տաց ևւ զօրափարաց զօրացն տայր
 պարգեւ պատկս ևւ միում միում
 հազար հազար սակի . ևւ այլոցն ևւս
 մի բոս միջէ բոս շափուն ևւ բոս
 աշտիճանին, զոր ի բարեկամութեանն
 ունէին կամ բոս ճգնութեան նա-
 հատակութեան, տուան պարգեւք :

Արիտարէս որ յառաջ քան զգասե-
րազմէն ընդ Պորեայ հրեշտակս եր-
արձակեալ առ Աղէքսանդրոս, միւս-
անգամ այլ հրեշտակս առարկեր որ
խոստանային դամենայն վճարել զոր
հրամայիցէ, թէ միայն մի զիւր անձն
հարկեսցի տալ ի ձեռս. քանզի
չկարեմ, առէ, կամ առանց ար-
քունական տերութեան կալ կեն-
դանի կամ գերութեամբ թագաւո-
րել : Արում հրամայեաց տանել
պատգամ Աղէքսանդրոս թէ ծանր
թուիցի նմա առ իս դալ, ես եկից
առ նա :

Անաի ընդ Պորոս գետ անցեալ
ի ներքսակողմն Հնդկաց աշխարհին
խաղացեալ երթայր : Վրեթէ ան-
բաւ մայրիք տարածեալ էին, հո-
վանաւորք գեղեցիկ եւ մեծարեւծն
ծառօք : Բազում սառք իրրեւ բունս
մեծամեծս այնպէս ի գետին կորա-
ցեալ, միւսանգամ յետ կորանալոյն
ի վեր կանգնէին, մինչ զի ոչ թէ
սառք սառք յարուցեալք եւ կանգ-
նեալք երեւէին այլ ծառատունկ
յոստոց իւրեանց : Այնպէս եւ
օգոյն խառնուածն օգտակար եւ
շահաւետ. քանզի զսասկութիւն

տապոյ խորշակի արեգականն ստու-
 երքն թեթեւագոյն գործեն, եւ
 ջուրք յորդեալ յազրերայն բխեն :
 Բայց եւ սաս բազում կային օձք
 որոյ թեփք գփայլին սակոյ ու-
 նէին : Իսկ թոյնն քան զամենայն
 թոյն վնասակար է, քանզի յեա
 խածանելոյն մահ վազվազակի ի վե-
 րայ հասանէր. մինչեւ ցուցաւ դար-
 ման ի բնակչաց անտի երկրին :
 Անտի բնդ անապատ եկին ի գեա
 անդր Հիւարատիս : Աս գետոյն
 անտառ կոյր թանձրախիտ ծառովք
 որ շղուցեն այլուր եւ յաճախեալ ի
 բազմութենէ սիրամարդաց վայրի :
 Անտի շուտանէր եւ պաշարեալ
 առնոյր քաղաք մի որ շէր կարի
 հեռի անտի, առեալ եւ պատանդս
 ի նոցանէ արկանէր հարկ ի վերայ :

Ճեառոյնսրիկ երթեալ հասանէր
 ի մեծ քաղաքն որ ի դաւառի անդ
 է, որ ոչ պարսպօքն միայն ամբա-
 ցեալ է այլ եւ ծովալճիւ. բայց
 խոցն սոյլս ի միակնտ խառնեալ,
 բնդ առաջ պատահէին նոցա ի մարտ
 պատերազմի. կիսոյն գէնք նիզակք
 եւ տեղք էին եւ կիսոյն տապար ի
 ձեռին վազվազեալ սասնոյին վազ-

վազակի սայլէ ի սայլ, յարժամ ի թիկունս վաստակելոյն կամէին հասանել: Աւ նախ անընդել պատերազմն զարհուրեցոյց զՄակեդոնացիսն, զի անդէն ի հեռաստանէ վերստանոյին, բայց յետ այնորիկ անդոսնեալ զայնպիսի անկարգ դունդաստի անտի սկսան զսոյլիւքն զեռայլ, եւ զպատերազմնոսն ցանեալ շրուել: Աւ զզօզան որով յարեալ եւ խառնեալ կառքն էին՝ հրամայէր հատանել, զի դիւրաւ մի մի ի կառացն պաշարեալ պատիցի: Ասն այնորիկ իբրեւ Ը հազարք անկան ի նոցանէ, երթեալ ի քաղաքն տպատանէին: Ա վաղիւ անգր սանդուղս մատուցեալ յամենայն կողմանց պատէր քաղաքորմն եւ սակաւք միայն սպրեցան երազութեամբ զնացից իւրեանց: Ասկ որք ի միտ առեալ զուեր եւ զքանդումն քաղաքին անցին ի լիւզ ընդ ծովակն, անհնարին ահ եւ երկեւզ տարեալ հասուցին ի վերայ դրացի քաղաքացն, զի պատմեցին սորա նոցա թէ զունդ առանց պարտութեան եւ զից զօրականք եկեալ հասեալ են:

Իսկ Աղէքսանդրի զՊերդիկկաս արձակեալ թեթեւ զօրօք աւերել քանդել զգաւտան, զմասն մի զօրացն տայր ի ձեռս Աւմենեայ, զի եւ սա զբարբարոսն անցէ ի հնազանդութիւն. եւ ինքն զմնացեալ դունդն առեալ տանէր ի քաղաք անդր հարուստ եւ զօրաւոր՝ յոր եւ այլոց եւս քաղաքաց բնակք անկեալ էին: Վաղաքացւոց յղեալ արս զի պաղատիցին թագաւորին, ինքեանք ի մարտ պատերազմի պատրաստէին: Վանդի իբրեւ յարեաւ խռովութիւն՝ յայլ եւ այլ խորհուրդս ամբողին բաժանեցաւ. կիսոց թուէր թէ ամենայն ինչ քան զյանձն լինել յաւազոյն եւ ազնուազոյն է, եւ ոմանք այսպէս կարծէին թէ շէք ինչ ի նոսա զօրութիւն եւ ոչ մի: Վայց քանզի ոչ ինչ առ հասարակ խորհուրդ խորհէին միարմուրթեամբ որ յանձնն կամէին լինել, զգրունան բացին եւ զթշնամին ի ներքս առին: Աղէքսանդրոս թէպէտ եւ կարող եւ ձեռնհաս էր իրաւամբք ցասնուլ ի վերայ առաջնորդաց պատերազմին, սակայն ամենեցուն առնէր թողութիւն. եւ

առեալ ի նոցանէ պատանդս՝ ապա շուեալ երթայր ի մօտաւոր քաղաքն : Պատանդքն առաջի բանակին երթային, զորս իրրեւ ի պարբապացն ծանեան, արկին խօսս ընդ նոսա իրրեւ ընդ համազգիս : **Ն**գրա կացին պատմեցին զհեղութիւն եւ զգթութիւն թաղաւորին միանդամայն եւ զգորութիւնն, մինչեւ անջին հաւանեցուցին զնոսա ի հնազանդութիւն. եւ զայլ եւս քաղաքսն ըստ նմին օրինակի նուաճէր :

Աստի խաղային զնային ի թաղաւորութիւնն Սոփիաեայ : **Ա**յս ազգ, որպէս բարբարոսքն համարին, առաւել է իմաստութեամբ. եւ վարուք լաւութեան կատարի առաջնորդութիւնն. զմանկսի որ ծնանիցի նոցա՝ ոչ որպէս հարքն եւ մարքն կամին, սնուցանեն, այլ որպէս այնոքիկ կամին որոց յանձն իցե տեսանել զկերպարանս մանկուոյ :

Աթէ տեսանիցեն զոք ի մանկուոյ տղեղ կամ անպիտան միով մասամբ անդամոյն հրամայեն սպանանել :

Աւ յորժամ ամուսնանան. ոչ եթէ ըստ ազգի կամ ըստ ազնուականութեան զուգին, այլ ըստ ընտրու-

Թեան մարմնոցն կերպարանաց .
 քանզի այն իսկ մեծարոյ Համարի
 ի վերայ մանկուոյ : Իսկ քաղաք
 ազգին այնորիկ՝ յոր Հասուցեալ էր
 Աղէքսանդրոս զզօր իւր, զբաւեալ
 պահէր ի Մափիաւեայ : Վրունք փա-
 կեալ էին եւ ոչ մի ոք ի վառելոցն
 ումէք ի վերայ պարսպին եւ աշտա-
 բակացն զանձն ցուցանէր, եւ չգի-
 տէին Մակեդոնացիքն թէ թողին
 եւ լքին արդեւք զքաղաքն բնա-
 կիչքն եթէ նենգաւ զանձինս թա-
 գուցանեն, անդէն յանկարծակի
 բացան դրունքն, եւ թագաւորն
 Հնդիկ ել ընդ առաջ երկուք որ-
 դուովք իւրովք ի շափ Հասելովք .
 եւ էր նա կարի երեւելի գեղով իւ-
 բով ի մէջ բարբարոսացն : Պատմու-
 ճան նորա սկիւնկար ծիրանի որ
 զպճգունան ծածկէր. ընդ սկեզօծ
 կօշիկան յեռեալ էր մարգարիտ, եւ
 տիգք եւ բազուկք նորա զարգա-
 բեալ մարգարտովք. կախեալ կային
 զականջաց նորա ականք պատուա-
 կանք երեւելիք որբութեամբ եւ
 մեծութեամբ : Օգաւազանն սկի
 բիւրեղք պատեն, զայն գաւազան
 տայր ձեռն ի ձեռն թագաւորին,

և արաշէր զի բնկայցի մտադիւ-
րութեամբ: Աւ յանձն առնէր նմա
զորդիս իւր և և զազգատահմն:

Ասն ի գաւառին յայնմիկ շունք
ազնիւք յորսս երկոց. ասնն թէ
չհաջնն՝ յորժամ գազան տեսաննն,
և և առաւել թշնամի են առիւծուց:

Օ, ի զգորութիւն սոցա ցուցանի-
ցէ Աղէքսանդրի, հրամայէր ա-
ռեւծ յազթանդամ և և վիթխարի
առաջի հանել և և Գ շուն մտա տա-
նել, և անդէն շունքն վազվազակի
բմբռնեցին զգազանն: Ապա շուն մի
ի նոցանէ որ բնդ այնպիսի գործս սու-
վարեալ էին, մինչ զեռ այլք ի շանց
անտի կամէին զբարձ առիւծուն ի
բաց խլել, և շկարէին քանզի պրն-
դեալ էր գազանն, սկսաւ սուսերաւ
ի բաց կարել. իբրև և և ոչ այնպէս
յազթեցաւ կամակոր յամսաու-
թիւնն, միւսանդամ բուռն հարկա-
նէր, զոյլ մասն կարել և և յեռ այ-
նորիկ յորդորագոյնս կարէր սուսե-
րաւ զպնդեալն և և զհաստատեալ:
Աս մինչ զեռ յազիսն ապաստան
էր, ի վէր և և գազանին արկ զասա-
մանս իւր. այսչափ պատմեն ցան-
կութեան անկել ի բնութենէ ի

զազանս անդ : Բայց արդարեւ բազում ինչ առեալ զբեմ քան եթէ հաստարիմ համարիմ . զի ոչ հաստաւել հանդուրեմ զորոց յերկմիտան եմ եւ ոչ հանել եւ բառնալ ի միջոյ զոր միանդամ ընկալայ : Այնուհետեւ զՍոփիա յիւրում թագաւորութեանն թողեալ խաղաց յառաջ ի գեան Հիւփասիա յեա հասանելոյ Հեփեսոսիոնեայ որ զայլ կողմն զաւառացն էր հնազանդեալ : Փեղէոս ոմն էր թագաւոր մտաւոր ազգին . սա իւրոց ժողովոցոց հրաման առեալ դործել զերկիրն որպէս սովոր էին , եւ ընդ առաջ Աղէքսանդրի պատարագօք հանդերձ , յօժարութեամբ ընդունել զոր ինչ պատուէր տայցէ :

Բ . ՍՆՆՅ առ նմա թագաւորն աւուրս երկուս . եւ յաւուրն երրորդի ի մօտ եղեալ էր անցանել ընդ գեան , ընդ որ դժուարին էր անցանել ոչ միայն վասն ջուրցն յորդութեան այլ զի եւ վիմօք եւ քարամբք խափանեալ էր : Ապա հարցանէր զՓեղէոս զոր ինչ արժան էր գիտել , եւ իմացաւ թէ կայ ԺԱ աւուրց զնաց ճանապարհի յայնկոյս գետոյն ընդ

անապատ եւ անշէն երկիր . եւ թէ
 ապա դայ Գանդէս մեծ քան զամե-
 նայն զեւսս Հնդկաց աշխարհին , եւ
 թէ յայն կողմն զեւսոյն բնակեալ
 են Գանդարիդացն եւ Պրասիացւոցն
 աղգք , եւ Ազգրամէս էր թագաւոր
 նոցա որ Ի հազարաւորօք առնեւ-
 ձիոց եւ երկերիւր հետեւակօք զճա-
 նապարհսն պաշարեալ էր : Հան-
 դերձ սղբիմըք , առէ , երկուս հա-
 զարս շորից ձիոց ձգեալ տանի եւ
 դազանացն ահ սաստկադոյն է , որոց
 թիւ է երեք հազար : Ամենայն շհաւ-
 ատալի թագաւորին երեւէր : Ապա
 ջՊորոս հարցանէր , քանզի ընդ նմա
 իսկ էր , թէ արդարեւ ճշմօրի՞տ իցեն
 որ ինչ պատմիցինն : Աս տայր պա-
 տասխանի եւ առէր թէ չեն սուտ
 որ ինչ վասն զօրութեան աղգին
 եւ թագաւորութեանն պատմեցան .
 այլ որ թագաւորն է , առէ , անդ ,
 ոչ միայն շաղնուական է , այլ եւ
 անարդ եւ ապաժաման , քանզի
 հայրնորա վարսավիրայ էր , որ հա-
 զիւ աւուրն շահու հարկանէր զքաղց
 իւր , եւ վասն վայելուչ գեղոյ երե-
 սացն օիրելի եւ ցանկալի եղև բամ-
 բշանն : Ի ձեռն բամբշանն ի մօտաւոր

աշտիճան բարեկամութեան թա-
գաւորին որ թագաւորէր ի ժամա-
նակին, մատուցաւ, եւ ապա զթա-
գաւորն սպանեալ նենդաւ, եւ յեա
այնորիկ պատճառանոցք ի վերայ որ-
դեոցն սասիկանութեան յիւր վտա-
րեաց զթագաւորութիւնն, եւ սա-
տակեալ եւս զմանկունսն զսա որ
այժմա թագաւորէ, ծնաւ, որ ա-
տելի եւ զարշելի է ժողովրդեանն
որ առաւել զՏայրենի բախան յիշե-
քան զիւրն: Օտրմէ վկայեացն Պո-
րոս թէ ճշմարիտ է, այն՝ հոգ-
պազմապատիկ ի միտսն արկանէր:
Օթշնամին եւ զգաղանսն անդոս-
նէր, բայց ի վայրացն կայենից եւ
ի բռնութենէ: զեաոցն զանդիտեր,
խիստ եւ զժուարին թուէր զՏե-
ռացերոց եւ զմերժելոց զՏեռ պրն-
գել եւ հասանել զբեթէ մինչեւ ցեղք
եւ ցկատարած մարդկեղէն իրաց:
Միւսանգամ կծծութիւն փառաց
եւ անյազն ցանկութիւն համբաւոց
չտայր իմիք անկոխ եւ անճանա-
պարհ եւ հեռաւոր երևել: Այլ եր-
բեմն յերկուացեալ երկմտէր թէ
արգելք արգարեւ առնուն յանձն
Մակեդոնացիք յեա ընդ այնչափ

անշափ վայրս աշխարհաց հասեալ
 անցանկելոյ ի ճակատու եւ ի բանա-
 կի ի ձերութիւն հասեալք, ընդ-
 հասանս զեւոց որ առաջի ելանիցեն
 եւ ընդ այնչափ դժուարինս բնու-
 թեան որ արդելիչք լինիցին անցա-
 նել. զի զմտաւ ամէր թէ քանզի
 լեալք եւ ծանրացեալք են աւա-
 բաւ, առաւել յոր ունինն կամին
 վայելել, քան վաստակել ի ստա-
 ցուածս: Աչ նոյն միտք են, ասէր,
 ինձ եւ զօրականաց իմոց. ես, ասէ,
 զամենայն աշխարհաց տերութիւն
 ունիմ ի մտի առնուլ եւ տակաւին
 անգէն իսկ յառաջին սկզբան իրացն
 եմ. իսկ զօրականն խոնջութեամբ
 վաստակեալ, որ ինչ վայելութիւն
 առ ոստ ելանէ, զայնմանէ կղկա-
 թէ յեա վշտացն յանդ ելանկելոյ:

Ապա յողթեաց խորհրդոցն ցան-
 կութիւնն, ի ժողով զգօրսն կոչէր
 եւ ճառ արկեալ խօսէր այսպէս
 զսոյն ձեւ. Չեմ ինչ, ասէ, անտե-
 ղեակ, ով զօրականք, թէ բազում
 ինչ որ բաւական են զարհուրեցու-
 ցանել զձեզ, խելքք եւ հնարիք
 պատմեցաւ ձեզ յաւուրսս յայսօսիկ
 ի բնակչաց Հնդկաց աշխարհին:

բայց չէ ինչ ձեզ անծանօթ ընդու-
նայնութիւն ստացն: Այսպէս զան-
ձուկս Կիզիկեցւոց աշխարհին, այս-
պէս եւ զգաշտս Միջագետացն եւ
զԳիզաթ եւ զԱրածանի յորոց ընդ-
մին ընդ հուն անցաք եւ ընդ մեւսն
կամբջաւ, ահագինս Պարսիկքն կար-
ծեցուցին: Աւ երբեք անարատ հա-
սանէ լուրն եւ համբաւն, ամենայն
ինչ որ ի համբաւոյ աւանդի մեծ է
քան զճշմարտութիւն: Այլ մեր եւս
փառասորութիւնս թէպէտ եւ հաս-
տատուն իցէ՝ սակայն առաւել ու-
նիցի անուն քան զգործ արդեանցն:
Ո՞րք երբեմն դաղանացն որ դրար-
ծրարեքձ պարսպաց նմանութիւն
բերիցեն, ո՞րք Հիւդասպ դետոյ,
ո՞րք այլոցն եւս որ մեծամեծք ի
լսել իցեն քան ճշմարիտք, կարծեք
բաւական լինել հանդուրժելոյ:
Վաղ իսկ երթեալ էաք փախստեայ
յԱսիացւոց աշխարհէս եթէ առաս-
պելէք պատրեալ էին զմեզ: Ար-
ծիցէք թէ քան զհօտս անդւոց յա-
ճախագոյն իցեն փզղոցն գասակքն.
զի անօտ է այն դաղան եւ ոչ ան-
կանի դիւրաւ ի բուռն եւ եւս
զժուարագոյն է զզօնացուցանել:

Նոյնպէս զուր եւ բնդունայն է կալ
 եւ ի թիւ արկեալ համարել զգունդս
 հետեւակաց եւ հեծելոց թշնա-
 մնայն: Քանզի որչափ լայնացեալ
 ստուարանայ գեան նոյնչափ մեղ-
 մադոյնս հոսէ: քանզի յորժամ ար-
 գելուցուն ջուրք յանձկադոյն եզե-
 րաց, եւ մտանիցեն ի նեղ եւ ի
 նուրբ տեղիս, հասանս եւ յորձանս
 գործիցեն: նմին հակառակ՝ յոր-
 ժամ բնգարձակադոյն տեղին իցէ՝
 դանդաղադոյն գնացքն իցեն: Աւ-
 դարձեալ ամենայն վիշաք ի գետե-
 զերին են, սւր սպասեալ մնայ թըշ-
 նամին նաւայն որ անգր մտախցին:
 Այսպէս թէպէտ լայնադոյն թէ-
 պէտ անձկադոյն գեան իցէ, նոյն
 վիշաք առաջի կան այնոցիկ որ ի ցա-
 մաք անգր ելանիցեն:

Ապրջ գիցուք գրեցուք թէ այն
 ամենայն ճշմարիտ է: Միթէ յաղ-
 թուիթիւն ինչ գաղանացն գձեզ կամ
 բաղմութիւն եւ կաղմութիւն թըշ-
 նամեացն ահարեկ առնիցէ: Ար վասն
 փղացն ինչ է՝ ունիմք օրինակ մո-
 տաւոր առաջի. ի վերայ տերանց
 իւրեանց սասակադոյնս յարձակե-
 ցան քան եթէ ի մեր վերայ. այն

յազլթ մարմինք անդամոց նոցա տա-
 պարօք եւ մանդաղօք յապաւեցան :
Ապա զի՛նչ փոյլթ իցէ թէ արդեւք
 այնչափ իցեն սրչափ Պարոս ունէք,
 եթէ երեք հազարք իցեն, ուր տե-
 սանիցեմք թէ յորժամ մի կամ եր-
 կու ի նոցանէ վերս ի մարմինս առ-
 նուցուն եւ սյլքն եւս ի փախուստ
 դառնայցեն : Վարձեալ սակաւու-
 որաց եւս ի նոցանէ գժուարաւ ա-
 սաջնորդեն . իսկ եթէ այնչափ հա-
 զարաւորք ի մի վայր գումարիցին,
 զմիմեանս ճմլիցեն, յորժամ ոչ կալ
 կարիցեն եւ ոչ փախչել անհնարին
 եւ անհեղեղ ծանրութիւնք մար-
 մնոց նոցա : **Ա**րդարեւ այնպէս ար-
 համարհեալ անգոսնեցի զգազանան
 զայնտսիկ, զի թէ ունէի եւ շհանէի
 ընդդէմ, ի միտ առեալ թէ սուսեւ
 մեղ քան թշնամեաց փաստակարք
 լինէին : **Ա**յլ թերեւս բազմամբոխ
 բազմութիւն հետեւակաց եւ հե-
 ծելոց զարհուրեցուցանէ զձեզ :
 Վանդի ընդ սակաւուորաց ընդե-
 լեալ էք կուսել, եւ նախ այժմ
 ընդ անկարգ գնդի տայք մարտ
 պատերազմի : **Ա** կայ անվիանդ զօ-
 բութեան **Մ**ակեղանացւոց ընդդէմ

բազմամբոխ ժողովոց Գրանիկ գեա
 է, եւ Արդիկիա որ սղողեցաւ արեամբ
 եւ ապաժուժաւ Պարսից, եւ Ար-
 բեղք, յորոցի գաշտավայրան անկեալ
 տարածեալ են սսկրասի այնոցիկ որ
 ի մենջ ի պարտութիւն մասնե-
 ցան: Եւստ անազան ուրեմն արա-
 բէք սկիզբն զգունդս թշնամեացն
 ի թիւ եւ ի համար արկանելոյ,
 յորժամ անապատ գործեցէք յաղ-
 թութեամբ Քսիացւոց աշխարհին:
 Յորժամ ընդ Եղեւպոնտոս նաւար-
 կեացք ի գեպ էք զսահաւաւորութենէ
 մերմէ ամելլ զմտաւ. այժմ Ակիւ-
 թացիք զհետ մեր եկեալ կան եւ
 թիկունք օգնականութեան Բակ-
 տրիացւոցն եկեալ հասեալ: Վարձք
 եւ Սողդիացիք ընդ մեզ գան ի
 մարտ պատերազմի:

Սակայն ոչ յայն ամբոխ բազմու-
 թեան յուսացեալ եմ, ի ձեր իսկ
 ձեռս հայիմ, զձեր արութիւն քաջու-
 թեան իրացս՝ զոր գործելոց եմ, ու-
 նիմ երաշխաւոր: Յորքան ընդ ձեզ
 լինիցիմ ի ճակատու, ոչ զիմ եւ
 ոչ զթշնամեաց զօրս հաշուիմ. թէ
 միայն գուք միտս զուարթացեալս
 եւ լլեալս համարձակութեամբ ինձ

Ընծայեցուցանիցէք: Աշխէ ի սեւամս
 զործոց եւ վաստակոց մերոց, այլ
 ի կատարածի անդ կամք. եկաք
 հասար յելս արեւու եւ յՄովհիա-
 նոսն, եթէ շինիցի արդեւ վասու-
 թիւնն. անտի յաղթութեամբ նու-
 աճեալ զամենայն սահմանս աշխար-
 հաց՝ դառնայցեմք ի դաւառ մեր:
 Մի զայն առնիցէք զոր յոյլ մշակքն
 առնիցեն, որ զհասեալ բերսն առ
 անդործ դատարկութեան ի ձե-
 աաց կորուսանիցեն: Վան զվտանդ-
 սին մեծամեծ են հասուցմունքն.
 մեծատուն եւ տկար է այն դաւառ:
 Վսին իրի իսկ ոչ եթէ առ փառս
 ինչ այնչափ զձեզ, որչափ յառ եւ
 յաւար տանիմ: Աք էք իսկ դուք
 արժանաւորք զի զայն մեծութիւն,
 զոր ծափն յեղերսն արկանէ տանի-
 ցիք յաշխարհն ձեր. արժանի էք
 թէ ոչինչ առանց փորձոյ, ոչինչ
 առ ահի Լքեալ թողուցուք: Ասան
 ձեր եւ վասն ձերոց պարծանաց՝
 որով բառ մարդկորէն բարձրութիւն
 անցէք զանցէք, եւ վասն իմոց ի
 ձեզ եւ ձերոց յիս երախտեայն,
 որովք առանց պարտութեան բնդ
 միմեանս կուրիմք, աղաչեմ եւ փա-

բեւի լինիմ զի մի զայն որ ի ծագս
մարգկեղէն իրաց եհաս, զձեր ամն-
խախ եւ զինուորակից, շասեմ թէ
զթագաւոր, Լքեալ թողուցուք։
Օչայն ամենայն հրամայեցի ձեզ
բայց զմի զայս կամիմ ազաշէլ զձեզ։
Եւ ես այն եմ որ ազաշէմ, որ ոչինչ
պատուիրեցի ձեզ՝ եւ ես չարկի
նախ զանձն ի տաղնայ փասնգին,
որ բազում անգամ ծածկեցի զճա-
կասն ստպարաւ իմով։ **Մի** բեկա-
նէք զարմաւենիդ որ ի ձեռին իմում
է, որով Վահագնի եւ Սպանդա-
րամետին զոյգ եւ հաւասար լինի-
ցիմ եթէ չդուցէ որ չարակն ի միջի։
Տուք ինձ, շնորհեցէք զայս ազաշա-
նաց իմոց, զոնէ արդ զգնդեալ եւ
յամառեալ լուսթիւնդ քակեցէք։
Մեր է այն գոշիւն եւ ազաղակ ցու-
ցիչ փութոյ եւ յոժարութեան ձե-
րոյ, ո՛ւր այն դէմք երեսոց իմոցն
Մակեդոնացւոցն։ **Չ**կարեմ գիտել,
չմարթեմ ճանաչել զձեզ, ո՞վ զօ-
րականք, եւ անձանօթ լինիմ ձեզ։
Օ խղացեալ բեւիս այժմիկ մատու-
ցեալ բախեմ. զմիտան օտարացեալս
եւ վհատեալս ջանամ զարթու-
ցանել։

Այս իբրև ե նորա գլուխ ի վայր
 արկեալ լաւալ կային. Այս գիտեմ,
 ասէ, զինչ յանցեաց ի ձեզ յան-
 գէտս, զի ընդ իս եւ հայել իսկ ոչ
 կամիր: Իմութի ինձ թէ ի մենու-
 թեան իցեմ: Այս որ տայ պատաս-
 խանի եւ ոչ գոնէ ասէ որ, թէ
 ոչ: Ընդ որոց արդեւք խօսիցիմ,
 կամ զինչ պահանջիցեմ: Օձեր
 իսկ փառս եւ գմեծութիւն խըն-
 դրեմ: Մեր իցեն այնոքիկ զորոց
 սակաւիկ մի յառաջագոյն զգրժ-
 տութիւնն ակօի, զի վիճէին թէ
 ոչք անուցուն զմարմին թաղա-
 որի վէրս յանձն առելոյ, Լքայ
 թողայ անկայ ի ձեռս թշնամեաց:
 Սակայն եւ միայն եւս կամիմ
 երթալ յառաջ: Ըսեք ընկեցէք
 զիս առաջի գետոց եւ զազանաց
 եւ ազգացն այնոցիկ յորոց յա-
 նուանցն երկուցեալ էք: Վաս-
 նեմ ի նոցանէ որք զայնր որ ի ձեռն
 թողաւ, զՏեա գայցեն. Սկիւթա-
 ցիք եւ Բակարիացիք լիցին ընդ իս,
 որ յառաջ քան զսակաւ մի մեր
 թշնամիք էին, եւ այժմ զորականք:
 Ի աւէ մեռանել քան պաղատանօք
 ունել զիշխանութիւնդ: Արթայր

դարձարուք յաշխարհն ձեր, եր-
թայք պերճացեալ եւ պանծացեալ
թէ թողէք լքէք զթագաւոր ձեր:
Կս տաա դաանեմ տեղի յալթու-
թեան որ առանց յուսոյ է առաջի
ձեր, եւ կամ մեծարոյ մահուան տեղի

Գ. ԲԱՅՅ եւ ոչ այնպէս բարբա-
ինչ հնչէր ի զօրաց անտի. կային
մնային զի զօրաւարք եւ զօրազլուիք
երթեալ առ թագաւոր անդր պատ-
մեսցեն, թէ խոնջեալ եւ վաստա-
կեալ զօրացն ի վերաց եւ ի ստեղ
աշխատութենէ ի պատերազմի, ոչ
եթէ շախորժեն ինչ ընդ սպաս իւ-
րեանց պաշտամանն, այլ շկարեն
տակալ: Աւ անդէն զօրքն զահի
հարեալ արկեալ զերեսս ի վայր
զերկիրն շմարէին: Ապա ինքնին նախ
յարեաւ զօրդիւն, եւ յետ այնորիկ
հեծութիւն լսելի լինէր. եւ տա-
կաւ ցաւքն յաճախէին, եւ անդէն
արտասուք յարկեալ վիժէին, մինչ
զի եւ թագաւորն ի գութ դարձաւ
յանհնարին ցաամանէն, եւ շկարէր՝
թէ պէտ եւ կամէր եւս, ժուժկալ
արտասուացն լինել:

Ապա իբրեւ ամենայն ամբոխ բաղ-
մութեանն կական բարձեալ լային,

Ահնաս համարձակեալ ի մէջ ան-
 ցեալ . մինչ դեռ այլքն դանդաղէին,
 մտադոյն մերձեցաւ ի բեմ անդր,
 եւ նշանակէր թէ կամիցի խօսել:
 Իբրեւ զնա տեսին զօրականքն զի
 ի բաց աւնոյր ի գլխոյն զսաղաւ-
 արան, քանզի այնպէս իսկ բարբ-
 էին նոցա ընդ թագաւորին խօսե-
 լոյ, սկսան աղաչել զի վասն զօրացն
 խօսեսցի: Յայնմ վայրի Ահնաս խօ-
 սել սկսաւ եւ ասէ. Ի բաց արասցեն
 ի մէնջ գիր զխորհուրդս ամպարըշ-
 ատւթեան, եւ արդարեւ առնեն իսկ
 ի մէնջ ի բաց. նոյն միտք են զօրա-
 կանաց քոց, որ ինչ հանապազն էր-
 երթալ յո դու հրաման տաս, տալ
 մարտ պատերազմի, ի վասնդ տաղ-
 նապի մտանել եւ արեամբ մերով
 եւ ապաժուժու աւանդել զանուն
 քո յեանոց: Ասնն այնորիկ եթէ
 տակաւին ի նոյն միտս կաս, մերկան-
 դամբ եւս եւ առանց զինուոյ եւ
 արեանց, որպէս քեզ կամ իցէ,
 դամբ զհետ քո կամ կանխեմք եւս
 քան զքեզ: Այլ եթէ կամիս լնել
 առանց կեղծաւորութեան բարբառ
 զօրաց քոց, որ ի յեաին հարկէ աս-
 տի ստիպեալ բարբառիցի, աղէ դու

Տասս զլեւիս քո քաղցրութեամբ
այնոցիկ, որ հրամանի քում եւ կա-
մաց քոց հանապազ զՏեա զնացին
եւ զնալոց են զկնի քո յոր վայր եւ
երթացես : Յաղթեցեր յաղթե-
ցեր, արքայ, մեծութեամբ իրաց եւ
արութեանց ոչ եթէ թշնամեաց
քոց միայն, այլ եւ զօրուն քում :
Այսք կատարեցաք որում միան-
գամ ձեռնհաս էր մահկանացու-
թիւնս : Բնդ ծովս հասեալ ան-
ցեալ, եւ բնդ աշխարհս բազումս .
առաւել մեզ ծանօթ է ամենայն
քան բնակչացն : Պարեթէ ի վերջին
խկ սահմանակողմն աշխարհի հա-
սեալ կամք : Պու յայլ աշխարհ
կազմիս երթալ, եւ զՀնդկաց աշ-
խարհն խնդրես, որ եւ Հնդկաց եւս
անծանօթ է : Վամիս զայնոսիկ որ
ի մջ դազանացն եւ օձից զկեանսն
վարեն, ձգել հանել ի դարանացն
եւ ի խշտեացն . զի յաղթութեամբն
բազում դաւառս զոր արեգակն շտե-
սանէ, տեսցես : Ամենեւին իսկ ար-
ժանի է խորհուրդն մտաց քոց . այլ
բարձրագոյն քան զմեր միտս : Վան-
զի քաջութիւն քո համակ աճե-
ցեալ զարգանայցէ . իսկ մեր զօրու-

Թիւնն հաս ի վախճանն եւ ի կատարած: Վիտակոյն տեղիս զմարմնս առանց արեան, խոց վիրաւոր, խարեալ եւ երթեացեալ: Շտայան սուսերք մեր, պակասեաց զէն եւ զարդ, հանդերձ պարտիկ արկեալ եմք զանձամբ մերով. քանզի զնտանի հանդերձսն այսր շմարթի բերել: Յարտաբին զարդս հասար: Արչափոյնք են ի մէնջ, որոց զլահք դուցեն. զոր երիւար կոյ. հրամանս սուր քննել ինդրել թէ քանիք իցեն՝ որոց ծառայք զհետ նոցա դուցեն. կամ թէ զինչ ինչ իւրաքանչիւր մնացեալ իցէ յառեւ եւ յաւարե: Ար ամենեցուն յաղթեցար, քան զամենեւին անանկք եւ անինչք եմք: Աչ եթէ ի զեխութիւն ինչ հարեալ հասար, այլ պատերազմաւ զպատերազմի զործիս մաշեցար: Վաւ զպս զեղեցիկ զորս մերկանդամ առաջի զազանանցն արկանիցես. զորոց թէպէտ եւ զրազմութիւնն ստուարացուցանիցեն խելօք բարբարոսքն, սակայն թէ բազում է թիւ նոցա զոյն եւ ի ստութենէ անախ խկ առնումք ի միս: Եւս թէ սակաւին հասար-

անալ իցէ մասնել ի ներքս յաշխարհն Հնդկաց, ոչ այնպէս անապատ է դաւանն ի հարաւոյ. և ևթէ այն դաւառ նուաճիցի, համարձակ լիցի այնուհետև հասանել յայն ծով զոր սահման մարդկեղէն իրաց եդ բնութիւնն: Եւ չքանակելով խնդրես զփառաւորութիւնն որ անդէն առ սոս կայ. անդ ևս հասեալ կայ Ովկիանոս: Աթէ շկամիս մանաւանդ մորթել, և կաք հասաք՝ յոր վայր առաջնորդէն քեզ փառք քս: Օպս լաւ համարեցայ ընդ քեզ, քան առանց քս ընդ սոսա խօսել, ոչ զի հաճոյ ինչ զօրացս որ շուրջս կան՝ լինիցի՛մ, այլ զի մանաւանդ զբարբառ խօսելոյ նոցա լսիցես, և ոչ զհեծութիւն արանջելոյ:

Իբրև կատարեաց Ափնոս գրանս իւր, գոչիւն և արազակ յամենայն կողմանց յառնէր լալով հանդերձ. զի խառնաձայն հայր և անք զթագաւորն կոչէին. և այլ ևս զօրաւարք և առաւել երիցազոյնք որոց վասն տիտց հասակին և պատուահանազոյն էր շմեղադրութիւնն և առաւելազոյն ճոխութիւնն, զնոյն

պաղատանս յաճախէին: Իսկ նա ոչ սաստկակոծ զհետեալսն ձեռնհաս էր առնել, եւ ոչ զղայրացեալսն ի հեղութիւն դարձուցանել: Իբրեւ ոչ գիտէր թէ զինչ գործիցէ, վազեաց ի բաց յատենէն, եւ զարքունիսն հրամայէր փակել, արգելեալ ամենեցուն զմտանելն, բայց միայն ընդելակցացն: Օչաւուրս երկուս այնպէս կայր միմեալ ցասամբ. իսկ յաւուրն երրորդի ել արտաքս, եւ հրամայէր թԲ բազինս ի շորեքուսի վիմաց ի յիշատակ արշաւանին կանգնել, եւ զամբութիւնս եւս բանակին ի բաց տարածանել, եւ խշտիս մեծամեծս քան զչափ մարմնոցն թողուլ, զի մեծամեծ կարծիս ամենեքին ունիցին, պատրաստեալ սքանչելիս ստութեան այնոցիկ, որ յետոյն զալոց իցեն: Անտի դարձեալ այսրէն ընդ որ հատեալ անցեալ էր, առ Ակեօսինէս գեառվ բանակ հարկանէր: Անդ յանկարծ Ախնոս ախտիւ ջերեալ վախճանեցաւ: Արտասուեաց ընդ մահ նորա թազաւորն. այլ յաւել թէ վասն աւուրոց սակաւուց երկայն երկայն բանս խօսեցաւ, իբրեւ այն թէ նա միայն

զՄակեդոնիա իցէ տեսանելոց : Ի
 Զուր անդ էր տարմիզ նաւացն վասն
 որոյ հրաման տուեալ էր շինել :
 Յայնմ ժամանակի Մեմնոն ի Թրա-
 կացւոց աշխարհէն ածեալ էր ի
 լլուսն՝ Զ հազար տանեւծիոյ, հան-
 զերձ եւթն հազարօր հեաւեակաց
 որ Արագղեոց առաքէին, եւ Ին
 հազարս զինուց սկիստգատաց եւ
 արծաթապատաց : Զ սոսաբաշխեր,
 եւ զառաջինն հրամայէր այրել :
 Իբրեւ կամէր հազար նաւու խառնել
 Միկիանոսն, զՊորոս եւ զՏարսի-
 զէս, զԹագաւորս Ընդկաց աշխար-
 հին՝ որ զառաջին սխութիւնն ի
 ձեռն առնոյին անկանել միւսան-
 զամ ընդ միմեանս, խնամութեամբ
 միարանէր, եւ թողոյր անդէն զնո-
 սա յիւրարանջիւր սահմանս թա-
 զաւորութեանն : Աւ զարեցաւ եւս
 սզնականութեամբ նոցա ի շինուած
 նաւատարմիզ նաւաց : Ե ինեաց եւ
 քաղաքս եւս երկուս յորոց զմին
 կոչեաց Նիկեա, եւ զմեան Բուկե-
 փաղա. նուիրեալ զքաղաքն անուան
 եւ յիշատակի երիւարին զոր կորոյս :
 Յետ այնորիկ հրաման տուեալ զի
 փիղքն եւ ամենայն կահն եւ կաղ-

մածն ընդ ցամաք գայցէ, ինքն
 իջանէր ի խոնարհ ընդ գետն գրե-
 թէ քառասուն վառան, զօրհանա-
 պազ վարեալ երթայր յառաջ զի ի
 պատեհ տեղւոջ զօրքն ելեալ կայցեն:

Գ . ՎԵՅԻՆ Հասանէին ի դաւառ
 մի յորում Հիւզասպ գետ յԱկեսի-
 նէս գետ թափի, անտի անցանէր ի
 սահմանակողմն Սիրացւոցն: Սբա
 պատմեն թէ ի գնդէ զօրաց Վահա-
 գնի իցեն հարբ նոցա. զի խօթքն,
 ասեն, ի նոցանէ մնացեալ են, եւ
 բնակեալ են ի տեղւոջս զոր մեք
 այժմիկ գրուեալ եմք: Սորթք
 գազանաց փոխանակ հանդերձի էին
 նոցա եւ բիրք զէն եւ զարգ նոցա
 եւ բազում ինչ նշմարանք զարմին
 երեւէին, թէպէտ եւ յանական
 բարք եղծեալ եւ ջնջեալ էին ի նո-
 ցանէ: Ընտի վարեալ երթայր յա-
 ռաջ Մ եւ Ծ վառան, աւերէր
 քանդէր զգաւառն եւ զքաղաքն
 զվաւար ի բուռն առնոյր: Խ հա-
 զարս հետեւակաց ի գետեղերին ճա-
 կատեցուցեալ էր ընդգէմ՝ ազգն-
 անցեալ ընդ գետն ի փախուստ
 զարձոյց զնոսա եւ յորժամ ի պա-
 ռիսպսն մտեալ ամբոցան, հասեալ

վանեալ վկանդէր : Ամենայն այր ի շափ հասեալ կտարեցան եւ որ մնացինն վաճառակուր եղեն : Ապա ձեռն արկանէր զմեւս եւս քաղաք հարկանել, եւ ի բաղում յաճախու-
թենէ պատերազմողացն բախեալ, զբաղումս կորոյս ի Մակեդոնացւոցն : Բայց իբրեւ պնդեալ յաճառեալ էր ի պաշարմանն, անյոյս լեալ ի փրկ-
կութենէ քաղաքացւոցն, հրծիգ առնէին զապարանսն եւ զանձինս եւս եւ զորդիս եւ զկանայս այրէին ի հուրն : Իբրեւ նոքա զհրդեհն ստուարացուցանէին, թշնամիքն ջա-
նային շիջուցանել, եւ էր այն օրի-
նակ նոր կառուց : Վանդէին զքա-
ղաքն բնակիչքն, եւ թշնամիքն պաշտպան լինէին. այսպէս եւ զբնու-
թեան իրաւունսն ի հակառակ եւ յետս բնդդէմ պատերազմն փոփո-
խէ : Իսկ միջնարեւոյ քաղաքին անեղծ եւ անարատ էր մնացեալ, անդ կացոյց նա պահակապանս. եւ ինքն նաւու շուրջ եկն զմիջնա-
բերդաւն :

Վանդի Գ. զեայք մեծամեծք յա-
մենայն աշխարհին Հնդկաց բաց ի
Վանդէս գետոյ առ պարսպօք մի-

վշտացն եւ վտանգին ի մի միտարանս թիւն խառնեաց զնոսս : Իննսուն հազար մանկաի հետեւակ վառեալ պատրաստեալ էին, եւ բաց ի նոցանէ ծ հազար հեծեւազօր զօրաց եւ շորթիք իննհարեւր : Այլ Մակեդոնացիքն որ համարեին թէ ընդ ամենայն տազնաց եւ վիշտ անցեալ ապրեցան, իբրեւ գիտացին թէ տախաին կայ կատարեալ պատերազմ ընդ ազգաց վայրենեաց Հնդկաց աշխարհին, յանկարծակի գահի հարան եւ միւսանգամ խռովութեան բարբառով սկսան պատուհասակած զթագաւորն առնել : Թէ ընդ Գանգէս գետ ստիպիմք անցանել եւ ի գաւառս որ յայնկոյս կան, վասն այնորիկ ոչ եթէ ի գլուխ ինչ զպատերազմն հանաք այլ փոփոխեցաք զկռիւն : Արկաք զանձինս առաջի ազգաց շուռածեւոյ զի բացցուք զՍփիկանոս առաջի քո արեամբ եւ ազատուժաւ մերով : Չգեալ երթամք արտաքոյ քան զասհմանս աստեղաց եւ արեգական եւ հարկիմք հասանել ի վայրսն՝ զորս ծածկեաց բնութիւն յաշաց մարգկանէ : Փախանակաւ նորոգ թշնամիք ընդ ա-

աաջ պատահեն նորովք զինուք :
 Եւ եթէ զամենեւին զնոսա վարա-
 ակալ ցրուիցեմք , զինչ վարձք
 առաջի կայցեն . մեզ եւ մառախուղ
 եւ խաւար եւ զիշեր մշանջենաւոր
 տարածեալ ի վերայ խորոց ծովուն ,
 ծով լի երամովք անհնարին զաղա-
 նաց եւ ալիք անշարժք եւ անխա-
 զացք յորս նուազեալ պակասե-
 բնութիւն :

Իսկ թագաւորն ոչ ընդ իւր ինչ
 այլ ընդ զօրացն հոգս վարանեալ ,
 կոշեր զնոսա անգէն ի մի վայր եւ
 ցուցանէր թէ տկար եւ անզօր են
 յորոց նոքա զանդիակն : Վարձեալ
 ոչ ինչ , ասէ , բաց յազգաց սասի
 յայտցանէ հակառակ մեր կոյ , առ ի
 խափանելոյ զմեզ , զի մի օր զամե-
 նայն վայրս համօրէն աշխարհաց
 հասաք անցաք հասանիցեմք ի կա-
 տարած աշխարհիս միանգամայն եւ
 աշխատութեանցն : Հորժամ եր-
 կերուք դուք ի Վանգէս գետոյ եւ ի
 բազմամբոխ բազմութենէ ազգացն
 որ յայնկոյս գետոյն էին , անսացի
 ձեզ , խառորեցոյ ի ճանապարհէ
 յայն կողմն՝ ուր զոյգ եւ հաւասար
 փառքն էին եւ փոքր վիշա վտանդի :

Աստէն իսկ զՈվկիանոս տեսանեմ
 ևւ սիբ ծովուն շնչէ առ մեք . մի
 կողցէք հակառակ պարծանաց ևւ
 գովութեան որում ցանկացեալ եմ :
 Ընդ սահմանս Ահազանի ևւ Սպան-
 զարամեաինն անցանելոց էք , տալոց
 էք թագաւորին ձերում սակաւիկ
 ինչ ծախու զհամբաւոյնն անմա-
 հութիւն : Հաւանեցարուք առ էք
 յանձն դառնալ ինձ ի Հնդկաց աշ-
 խարհէն ևւ ոչ եթէ երթալ փախո-
 տեայ :

Ամենայն ամբոխ ևւ մանաւանդ
 ամբոխ զօրաց , ըստ յօժարեցուցա-
 նելոյ խօսելեացն վաղվաղակի փո-
 փոխի : Այնպէս առ զխոսութիւն
 նոցա ցածուցանելոյ ոչ մեծ ինչ դար-
 մանք պիտոյ են քան զգրգռիչն
 որ սկիզբն խոսութեանն լինիցին :
 Առ ուրեք այլ ուրեք այնպէս գոչիւն
 ևւ աղաղակ ուրախութեանն ի զօրաց
 հնչէք , զի յանձն առնուին թէ տար-
 ցի զնոսա , մինչ դեռ յաջողութիւն
 է ի գիցն , ևւ հաւասար լիցի փառօք
 ևւ պատուով այնոցիկ որոց նախան-
 ձաւոր լեալ է : Օւարձանայր ընդ
 բանս նոցա թագաւորն ևւ իսկ ևւ
 իսկ շու արարեալ ի թշնամիսն հա-

սաներ: Այլ էին հարուստք եւ զօրաւորք Հնդկաց, եւ փութով յօժարութեամբ զճակատն պատրաստէին. եւ զօրաւոր առաքինի յազգէ Աքսիդրակացւոցն ընտրէին, որ առ լեռնոտամբքն բանակ հարկաներ, եւ աստ անդ խարոյկս երեւեցուցաներ, զի յաճախեցուցէ զտեսիլ ամբօխի բազմութեանն. եւ ազազապաւ եւս գոչմամբ ըստ իւրեանց սփորութեան երբեք երբեք ջանային զուր զՄակեդոնացիսն յորժամ ի քուն էին, զարհուրեցուցանել: Իրբեւ առաւօտ կամեր լինել, համարձակութեամբ եւ յուսով թագաւորն հրամայէր զօրացն զուարճացելոց զէն զանձամբք առնուլ եւ ի ճակատ ելանել: Այլ ոչ ինչ յիշի թէ արդեւք առ ահի եթէ առ խոսովութեան յառնելոյ ի մէջ նոցա, յանկարծակի ի փախուստ զարձան բարբարոսքն. եւ երթեալ ունէին զանկոխ եւ զանմատոյց լերինսն. զուր պնդեցաւ թագաւորն զհետ նոցա, բայց զկահ եւ զկազմած նոցա առ ի բունն:

Ապա եկին հասին ի քաղաքն Աքսիդրակացւոց յոր բազումք ան-

կեալ էին, ոչ էթէ առաւել վատահ
 ի պարիսպան քան ի զէնս իւրեանց :
Մինչ զեռ մօտ մտաշէր թագաւորն
 մատուցեալ խրատ տալ սկսաւ նմա
 իղձն զի մի խառնեացի ի պատերազմ,
 կամ զի յամեցուսցէ զպաշարումնն .
 զի վտանգ, սակ, կենաց քոյ երևի :
Հայեցաւ ի Գեմսփոնակս թագաւ-
 օրն, քանզի Գեմսփոնակս էր իղձն .
Եթէ ոք, սակ, մինչ զեռ դու քում
 արուեստին միտ գնիցես, եւ նշմա-
 րիցես զընդերսն, այսպէս ընդ մէջ
 հատանիցէ, ոչինչ յերկուացեալ եմ
 թէ ծանր եւ տաղտուկ քեզ շնոր-
 ցի : Կրբեւ նա եւ պատասխանի թէ
 արգարեւ այնպէս իսկ լինէր, Հա-
 մարիցիս, սակ, թէ այնմ որոյ ոչ
 աղիք անասնոցն, այլ այնչափ իրք
 մեծամեծք առաջի աշաց կայցեն,
 զուցէ մեծ ինչ խափան եւ արգելիչ
 քան զոյր մի իղձ որ աւելորդ երկիւ-
 զիւ խուճապեալ իցէ : **Այ** ոչ յա-
 մեաց իսկ աւելի քան զպատասխա-
 նին . հրամայէր անդէն զսանդուզն
 մօտ մատուցանել, մինչ զեռ այլքն
 յամէին իմն եւ վեհերէին, ինքն ի
 քաղաքսրմն ելանէր : **Այ** էր նեղ
 եւ անձուկ պսակ պարսպացն . եւ ոչ

սակզունք սրպէս այլուք ի ծայրս
 պարսպացն կարգեալ կային, այլ
 առաջք շուրջանակի ի դուրս արձա-
 կեալ արգել անցից լինէին: Ա ասն
 այնորիկ առաւել կռուեալ կայր
 թագաւորն առ եզերքն, եւ ոչ ուղ-
 զորդ կանդնեալ, եւ այնպէս վահա-
 նաւն զնեանն որ յամենայն կողմանց
 ի վերայ անկանէին մերժէր. քան-
 զի ամենայն սուտեք ի հեռաստանէ
 յաշտարակացն նեւք ի նա յարձա-
 կէին. եւ ոչ մտանել ի ներքոյ զօրքն
 կարէին քանզի անտուտ ի վերստ
 ի բաղմութենէ նեախցն ձգելոց նե-
 ղեալ տաղնապէին: Ապա սրեմն
 ամօթն մեծութեան վշտացն յաղ-
 թեաց. քանզի նշմարեցին թէ ի
 յապաղելոյ անտի նոցա անկանի
 ի բուռն թշնամեացն թագաւորն:
 Այլ աճապարելովն զօգնականու-
 թիւնն յամեցուցին. քանզի մինչ
 զեռ իւրաքանչիւր ոք ոգորէր ի վեր
 ելանել զսանդուղսն ծանրացուցին,
 եւ իրրեւ շեղնն բուական հանդուր-
 ժել սանդուղքն, ի վայր կործա-
 նեցան, եւ բնդունայնացաւ յոյս ա-
 կրնկալութեան թագաւորին: Վասն-
 զի կայր առաջի այնչափ զօրակա-

նայն բանակի, իբրև թողեալ Լքեալ
ի մենութեան :

Ե. ՄԻՆՁ դեռ ձախ թեւն որով
զասպարն յայսկոյս յայնկոյս առաջի
նեախցն շրջէր, Լքաւ վաստակեցաւ,
և բարեկամքն ազազակ եղեալ զա-
շէին, զի վաղեայն առ նոսա, և
կային բնգունել զնա յիւրեանս, նա
խշխեաց առնել իրս ինչ որ ոչ հաւ-
ասոյ են և ոչ լուեալ յահանջա-
լուրս, և առաւել երեւելի վասն
զգարհութիւնն առաւել համբաւե-
լոյ քան զփառսն և զմեծարանս :
Քանզի սասուցեալ յանկարծակի
արկ զանձն ի քաղաքն որ լի էր
թշնամեզր, ուր և այնմ իսկ ամե-
նեւին շկարէր ունել ակն թէ
կռուեցի բնգ նոսա և յառաջ քան
զմահն ինդրիցէ զվրէժ մահուն իւ-
րոյ. քանզի մինչ շու նորա յան
կացեալ կարէր կենդանուոյն անկա-
նել ի բուռն : Այլ նա այնպէս բն-
կէց զանձն զի կաց կանգուն անդէն
յոախց վերայ, և այնպէս արձա-
նացեալ տայր պատերազմ. և զի
մի շուրջանակի պաշարիցի, զայն՝
բախտին էր յառաջագոյն հողացեալ :
Օրա մի հինօրեայ ոչ ինչ հեռի ի

պարտպանն դառերև ալից սասան իրրև
 խորհրդով իմն տարածեալ զթա-
 դաւորուն՝ պաշտպանէր. երթեալ
 յեցեալ կայր ի յազմ բունն զի մի
 հնար լիցի պաշարելոյ, եւ վահա-
 նուն զնեանն որ ի հանդիպոյ ձգէին
 արգելոյր: Օ ի թէպէտ եւ մի ոք
 էր զոր ի հեռաստանէ այնչափ ան-
 շափ ձեռք խնդրէին, սակայն ոչ
 ոք իշխեր մօտ երթալ. եւ բազումք
 ի նեախի յասան քան ի վահանն
 անկանէին: Ասա պատերազմակից
 էր թաղաւորին անուն մեծ եւ համ-
 բաւ նորա, եւ ապա յուսահատու-
 թիւն եւ յօժարութիւն մեծ պա-
 սուսի մեռանելոյ: Այլ յորժամ
 մի բառ միջէ յորդեալ խոնէր թը-
 նամին, անդէն զանհնարին բազ-
 մութիւն նեախիցն վահանուն ի բաց
 դարձուցանէր եւ զսաղաւարան քա-
 րիւքն խորտակեալ էին եւ ի սակա-
 աշխատութենէ ծանրացեալ ծրն-
 դացն ի վայր հակէին: Ասան այնու-
 բիկ արհամարհանօք իմն եւ առանց
 զգուշութեանն որ մօտակայն էին զի-
 մեցին ի նա. յորոց զերկուս հար-
 սուսերաւ իւրով եւ այնպէս անշունչ
 թաւալեալ կային առաջինորա: Այլ

սչ որ այնու հետեւ համարձակեաց
երթալ մտա առ նա, այլ ի հեռաա-
տանէ լինէին նետաձիգ :

Վա առաջի ամենայն հարուած սցն
զժուարաւ կայր կանդուն ի վերայ
ճնդաց իւրոց . մինչեւ ոմն ի Հնդկաց
անտի նեա մի երկկանդնեան, զի
այնչափ մեծամեծ են նեաք Հնդկաց,
որպէս յառաջագոյն ասացի, այն-
պէս ձգեաց զի բնդ զրահան սակաւ
մի ի վերայ աջոյ կողի նորա ի ներքս
մխեցաւ : Տաղնապեալ ի վերայ ան-
տի եւ իբրեւ ել արիւն բազում թող
զգէնան իբրեւ յոգիս իսկ սպաստան,
եւ տկար այնչափ էր զի եւ գնեան
աջով իւրով շկարէր խլել : Ասան
այնորիկ որ եհարն արախութեամբ
բնթացաւ մերկացուցանել զմարմին
նորա : Վա իբրեւ զգաց թէ արկ
ձեռն ի մարմին իւր, զօգ զայրա-
ցեալ բնդ վերջին թշնամանան միւս-
անգամ սգիբն զօրացան եւ անգէն
սրովն զմերկ կողս թշնամոցն հար-
կանէր : Տապաստ անկեալ կային
երէր գիտկունք զթաղաւորան, եւ
ամենեքին յապշութիւն կործանեալ
էին ի հեռաստանէ . նա զի կամէր
թէ մինչ շեւ սգիբն ի նմանէ սպա-

ուեալ իցեն կռուիցի եւ ապա մե-
 աանիցի, վահանաւն կանգնել զանձն
 ջանայր, եւ իբրեւ ոչինչ զօրութիւն
 էր նորա առ ի յենոյ ի վահան իւր,
 բունն հարկանէր աջով իւրով զու-
 աոցն կախելոց եւ ջանայր յառնել:
 Բայց եւ ոչ այնպէս կարէր զմար-
 մինն ունել յակասասանի, միւսան-
 զամ ի ծունդսն իջանէր եւ ձեռամբն
 զթշնամիսն կոչէր յառաջ՝ թէ իշ-
 խիցէ ոք կռուել:

Ապա ուրեմն պեւկեատէս բնդ
 այլ կողմն քաղաքին ի բաց ցրուեալ
 դառաջամարտիկսն, եկեալ բնդ ձա-
 նապարհ պարսպացն հասանէր ի թի-
 կունս թագաւորին: Իբրեւ գնա
 ետես Աղեքսանդրոս, համարեցաւ
 թէ ոչ կենաց այլ մահու միտթա-
 րութիւն եհաս նմա, ի վեր առ վա-
 հանաւ զվաստակեալ մարմին իւր:
 Ապա գայր Տիմէոս եւ յետ սակա-
 րնչ միոյ Աւեոնատոս եւ յետ նորա
 Արիստանոս: Աւ շնդիկք եւս իբրեւ
 գիտացին թէ ի մէջ պարսպացն է
 թագաւորն, գայլսն թողեալ միան-
 զամայն խուռնրն թաց անդր գիմե-
 ցին, եւ շտապ տազնապի ի վերայ
 պաշտպանչացն հասուցանելին: Հա-

բոց Տիմէոս բազում վէրս ի լանջան
 առեալ եւ տուեալ ազնուագոյն
 մարտ պատերազմի անդէն անկանէր.
 Պեւեկեստէս եւս խոցեալ երիւք նե-
 աիւք ոչ զանձն այլ զթագաւորն
 ասպարան ծածկէր. Պեւեկեստոս
 մինչ զեռ զբարբարոսն զյարձա-
 կեալսն սասակութեամբ՝ ի բաց մղէր,
 Հարեալ կարեւէր ի պարանոց իւր՝
 կիսամեռ տապալէր առաջի ստից
 թագաւորին: Իբրեւ Պեւեկեստէս
 եւս փաստակեալ ի վերաց անաթի թող
 զփահան իւր, յոյս եւ ակնկալու-
 թիւն վերջին ի վերայ Արիստոնեայ
 էր: Այլ նա եւս սաստիկ վէրս առեալ
 շկարէր զգէժ ունել զայնչափ թրշ-
 նամեացն զօրութեան: Հայնժ ժա-
 մանակի հասանէր լուրն առ Մակե-
 դոնացիսն թէ անկառ թագաւորն:
 Օջարհուրեցուցանէր զայլս լուրն,
 բայց զնոսա զրդեաց զրդուեաց զայ-
 բացոյց: Քանզի զամենայն վասնգ
 տաղնապին մտաղեալ մենքենայիւք
 զորմն խորտակեցին, եւ բնդ կողմն
 օր մուան գործեալ էին ի քաղաքն
 յարձակեցան, եւ զբազմագոյնս ի
 Հնդկաց անաթի որ առաւել փախտաթի
 ուշ առնէին եւ ոչ բնդգէժ մաքա-

սեւոյ, կատարեցին: Աւ ծերոց եւ ոչ կանանց եւ ոչ տղայոց խնայէին. ս' ոք եւ ընդ առաջ պատահէր, համարէին թէ ի նմանէ վերաւորեցաւ թագաւորն: Աւ սպա ուրեմն սատակմամբ թշնամեացն լինէր քաւութիւն արդար ցասմանն: Աղետարքոս եւ Տիմագենէս պատմեն թէ Պատղամէսս որ յետոյ թագաւորեաց, էր ի նմին կուսի: Այլ ինքն որ արդարեւ ոչ հակառակ ինչ իւրոց փառաց խօսէր, գրէ զանձնէ թէ շէր անդ. այլ էր'նա առաքեալ յարշաւան տապատակի: Արոց զհին յիշատակս իրաց կարգեցին ի մատենի, այնչափ էր անհոգութիւն կամ դիւրահաւան միտք որ զոյգ եւ հաւասար շարիք են:

Իբրեւ ամա ի վրանն թագաւորն, այնպէս ի բաց հանին բժիշկք զփայտ նեւին որ ի մարմինն հարեալ էր, զի զսլաքն ոչ խախտիցեն: Աւ սպա իբրեւ զմարմինն մերկացուցին ի միտ առին թէ կարթք զան ի նեւի անդ, եւ շէ մարթ թէ առանց մնասու մարմնոյ ի բաց ոք հանիցէ, բայց միայն յորժամ կարելով զվերն մեծացուցեն. այլ կասկածէին թէ զուցէ յորժամ արիւնն

յորդիցէ արգել կարելեացն լինիցի,
քանզի անհնարին նեան ի խոր մխեալ
էր եւ կարծիք լինէին թէ անդր իսկ
յադիան հասեալ է: Արիտօրուզոս
որ ճարտարապետ էր բժշկացն, զա-
հի հարեալ երկնչէր յայնպիսում
իրաց տաղնապի. զանդիտէր ձեռն
ի գործ արկանել, զի մի յորժամ
գարմանքն շաջողիցին ի նա իբրն
կրթիցին: Տեսեալ էր զնա թագաւ-
որին զի արատասուէր, եւ երկնչէր
եւ էր ի մեծ տարակուսի: Իսկ իմ
իմիք, ասէ, կամ ցո՞ր վայր կայցես
մնայցես. եւ զիս վաղվաղակի շա-
պրեցուցանիցես. որ եթէ այլով
իւիք ոչ, սակայն ի ցաւոց տօսի
մեռանելոց եմ: Այլ թէ զանդիտես
թէ գուցէ պարտաւոր գտանիցիս,
ուր զի տուանց բժշկութեան վերս
տաի: Այլ ասցաւ ուրեմն Արիտօրու-
զոս ի բաց թօթափեալ զահն եւ զեր-
կեւզն կամ թէ թագուցեալ, սկսաւ
խրատ տալ նմա, զի թողցէ ունել
զնա կալ եւ կապ, մինչ զեռ գոլաքն
ի բաց խլելոց իցէ. զի եւ թեթեւ
իսկ շարժումն մօրմնոյ, ասէ, փնա-
սակար է: Իսկ թագաւորն ոչինչ,
ասէ, պէտք այնոցիկ են որ զիս կա-

պեալ ունիցին. և և որպէս պատուի-
րեալ էր, այնպէս առանց շարժելոյ
մատոյց զմարմին իւր: Այնուհետև
յեսս վերին բնգարձակագոյն բանալոյ
և սլաքին խլելոյ, յորդեալ արիւն
գունդագունդ ելանէր, և թաղա-
ցաւ անկաւ թագաւորն, և մէզ և
խաւար մածեաւ զաշօք նորա, և
այնպէս տարածեալ անկեալ գնէր
իրբև ի մեռանել հասեալ: Աւ
իրբև զյորդել արեանն շկարէին
գեղովքն արդելու, գոչիւն և աղա-
զակ և ըսչիւն բարեկամացն ան-
տուտ յաճախէր, զի կարծէին թէ
յողւոցն ցամաքեցաւ: Ապա սրեմն
գաղարեաց արիւնն, և տակաւ
ողին յինքն գարձաւ, և զորս
շուրջն կային սկսաւ ճանաչել:
Չափն ամենայն և զայն զիշեր
գունդն վառեալ պաշարէր զվանս
թագաւորին. խոտաովան լինէին թէ
ամենեքին միոյն շնչով կամք կեն-
դանի: Աւ մինչ չև իմացեալ թէ
տակաւիկ մի ի քուն եղեալ հանդ չի
թագաւորն, շքնացին ի բաց: Յետ
այնորիկ զճմարտագոյն յոյս կե-
նաց նորա երթեալ պատմէին ի
բանակին:

Զ. ԻՐԲԵՒ յեւթն աւուրս վերն բուժեցաւ, մինչ շեւ սպւոյն ծածկեալ թագաւորն քանդի լուա թէ զօրացեալ է ի բարբարոսս համբաւ մահուան նորա, հրամայէր երկուս նաւս ի միմեանս կցել, եւ կանգնել ի միջի անդ վրան երեւելի յամենայն կողմանց, զի անտի ցուցանիցէ նա զանձն այնոցիկ որ զնա մեռեալ համարէին: Աւ իրբեւ երեւեցաւ բնակչացն, խափանեաց զյոյս թշնամեացն որ ի սուտ համբաւուց անտի էր: Յետ այնորիկ իջանէր ի խնարհ ընդ զեան, հրաման տուեալ թէ սակաւ ինչ անջրպետութիւն ընդ նա եւ ընդ այլ նաւատորմիցն ի միջի կայցէ, զի մի հանդիսան եւ քունն որ տակաւին կարելւոր էր մարմնոյ խօթացելոյ, ի բախելոյ թխակացն արգելի:

Յետ շորից աւուրց սկիզբն լինելոյ նաւարկութեան եկն ի դաւառ մի, որ էր թափուր ի բնակչաց այլ լի ցորենով եւ խաշնաւեալ: Հաճոյ թուեցաւ տեղին եւ վասն իւր եւ վասն զօրացն հանգստեան: Սովորութիւն էր իշխանաց բարեկամայն եւ անձնապահաց կալ ի պահու առաջի

վրանին, քանիցս անգամ թէ հիւանդ դիպէր թագաւորն: Յայնժամ եւս զնոյն ստօբութիւն պահեալ ամենեքին միանգամայն եկին մտին ի սենեակ նորս: Իսկ նա վարանեալ եւ տարակուսեալ թէ մի դուցէ նոր ինչ լուր հասուցանիցեն, քանզի միանգամայն ի միասին եկեալ էին, հարցանէր թէ արդեւք նորոգ գալուստ թշնամեացն պատմիցի:

Այլ Արատերոս, որում յանձն լինալ էր զի զպաղատանս բարեկամացն առ թագաւորն հասուցանիցէ: Աարծիցես, ասէ, թէ առաւել ընդ դալուստ թշնամեացն թեպէտ եւ ի պատնիշի հասեալ կայցեն, հոգայցեմք, քան ընդ քո առողջութիւնդ որ քեզ անարդ է եւ արհամարհ այժմ: Արշափ եւ բազմութիւն ազգաց ազգաց միարանեացի միահամուռ ի վերայ մեր, լոցէ զինու եւ արամիք պատերազմոցք զամենայն իսկ զհամօրէն աշխարհս, եւ զժողովս ահարեկ առնիցէ նաւամարտիկ նաւոցք, եւ անրնակախան զազանս ի վերայ գումարիցէ, դու զմեզ առնիցես առանց պարտութեան: Այլ ո՛րք ի գից անտի մարթիցի խոստանալ թէ

ընդ երկար կայցէ մնացէ սիւնդ եւ
 Հաստատութիւն եւ ասող Մակե-
 դանացւոց աշխարհի, մինչ դու այն-
 պէս յանդգնագոյնս ի վիշտս եւ ի
 վտանգս զանձն ի ներքս խառնիցես,
 զայն մտացեալ թէ զայնչափ ան-
 չափ քաղաքացեաց սգիս ձգեալ
 տանիս ի կործանումն։ Վանդի ս
 որ յետ քո կենդանի կայցէ կամ
 յօժարիցէ կալ կամ թէ կարիցէ։
 Անդր եկաք Հաստք զՏեա իշխանու-
 թեան եւ հրամանաց քոց ընթա-
 ցեալ, ուստի չիք ումեք ճանապարհ
 ի հայրենի երկիր իւր եթէ ոչ դու
 լինիցիս առաջնորդ գառնալոյ։ Աթէ
 տակաւին զՊարսից թագաւորու-
 թենէ կախ էր քո ընդ Գարեհի,
 թէպէտ եւ ոչ որ էր որ կամեր, սա-
 կայն դարմանալ իսկ կարօզ էր ընդ
 յանդգնել քո ժպրհութեամբ յա-
 մենայն վիշտս եւ ի նեղութիւն.
 քանզի յորժամ վտանգն եւ Հա-
 տուցումն զոյդ եւ հաւասար իցեն,
 ի յաջողութեանն առաւելագոյն է
 օգուան եւ վայելութիւն, եւ ի
 շաջողութեանն աւելագոյն սփոփու-
 թիւն. այլ ս որ հանդուրժիցէ
 զլիսով քով անարգ եւ աննշան գեղ

մի գնել, շատե՛մ թէ ի զօրականաց քոց այլ բնաւ մի դք ի քաղաքացեաց բարբարոս ազգի, որ գիտակից է մեծութեան քո: Վսողայ սիրախմ ի խորհել իմե՛ւմ զիրան՝ զոր յաւաջ քան զսակաւիկ մի տեսաք: Խոսել զանգիտեմ, զի զսուանց պարտութեան մարմնոյն զկապուան ձեռք վատթարք կողոպտեին, եթէ ոչ պահեալ էր զքեզ բախտին որ ոչորմեցաւ իսկ մեզ: Ամենեքին դահիճ եւ մասնիչ եմք քո որ չկարացաք զալ զհետ քո: Թէպէտ եւ զամենայն իսկ զօրօքն անուն վատութեան արկանիցես, ոչ դք իցէ որ շառնուցու յանձն տուժել զտոյժս յանցանացն յորմէ չկարաց զանձն թափել: Վայց աղէ դու յանձն առ զի այլ իմն ազգ անարգ քեզ լինիցիմք: Յոր վայր եւ հրաման տայցես երթիցուք, զանյայտ վտանդս եւ զանարգ պատերազմունս մեզ խընդրեմք, դու զքեզ այնց պատերազմաց պահեա որ ըստ շափոյ մեծութեան քո են: Այլ ազխազակի խաւարին փառք ի մեջ թշնամեաց աղտեղեաց, եւ չէք ինչ քան զայն անարժանութեան զի անդ ծախես:

ցին փառք ուր շմարթիցին երեւելի լինել : Գրեթէ զնոյն բանս խօսեցաւ Պատղումէսս, եւ այլք եւս զնոցին հանդոյնս : Սկսան խառնածայն լալ եւ աղաչել զթագաւորն, զի ապա ուրեմն չափ դուրսթեան պարծանայն սրով լցեալ յղխացեալ էր՝ զնիցէ, եւ խնայեցէ կենաց եւ փրկութեան իւրում այս ինքն հասարակացն փրկութեան :

Հաճոյ եւ ցանկալի էր թագաւորին բարեկամացն գութն : Ասան այնորիկ միում միում ի նոցանէ ընտանեբար տայր ողջոյն եւ հրամայէր նստել : Այլ սկիզբն արարեալ անտուտ ի վերուստ բանիցն . Չեզ, առէ, ով հաւատարիմք եւ սիրելիք քան զամենայն քաղաքացիս եւ զբարեկամս, շնորհակալ լինիմ, ոչ վասն այնորիկ միայն զի այսօր զփրկութիւն իմ նախամեծար քան զձերն առնէք, այլ զի իսկզբանէ անափ պատերազմացն ոչ մի ինչ զբաւական եւ նշանակ սիրոյ եւ խնամոց որ առ իս էր անփոյթ արարէք, մինչեւ պարս եւ պատշաճ է ինձ խոստովան լինել թէ ոչ երբեք այնպէս սիրելի եղեւ ինձ կենդանութիւն իմ որպէս այժմ զի յերկարա-

գոյնս վայելել ձեռք մարթոյցեմ :
Սակոյն ոչ նոյն խորհուրդ է ինձ
 եւ այնոցիկ որ ի վերայ իմ կամին
 մահ յանձն առնուլ . եւ այսպէս
 կործեմ թէ զայս գութ ձեր ստացոյ
 քաջութեամբ իմով : **Ք**անզի գութ
 բազմաժամանակեաց վայելութիւն
 թերեւս եւ մշանջենու որ իսկ յինն
 ցանկացեալ էք առնուլ . եւ շափեմ
 զանձն իմ ոչ եթէ հասակաւ եւ
 տիովք այլ փասացն շափով : **Կ**շիտա-
 նութիւն էք իմ՝ բուական զհայրենի
 իշխանութիւնն համարեալ , ի մէջ
 սահմանաց **Մ**ակեղոնացւոյն գա-
 տարկութեամբ մարմնոյ ակն ունել
 անհարթ եւ վատանշան ծերութեան,
 թէպէտ եւ ոչ ծոյլքն եւ յոյլքն
 բոս իւրեանց կամաց զբաշխս եւ
 զբախտս իւրեանց յօրինեն , այլ
 մինչ զեւ մի միայն բարութիւն զեր-
 կայնակեաց կեանսն համարին , բա-
 ցում անգամ մահ գոհակ ի վերայ
 հասանէ . այլ եւ որ ոչ զամս սա-
 բեաց այլ զյաղթութիւնս ի համար
 արկեալ թուեմ , եթէ զպարզեւս
 բախտին քաջ հաշուիմ , երկայնա-
 կեաց կեանս կեցի : **Ս**կիզբն արարեալ
 ի **Մ**ակեղոնիայ ունիմ զտերութիւն

Յունաց աշխարհին, զԹրակիա եւ զԱխրիկեցիս հնազանդեցի. Տրիբազացւոց եւ Մեգացւոց հրաման տամ. զԱսիա բնդ կողմն Եղեապոնոսս եւ Կարմիր ծովուն ես ունիմ: Աշ կարի հետի եմ ի սահմանէ կասարածի աշխարհիս եւ բնդ այն սահմանս ելեալ ի մտի եզի այլ բնութիւն եւ այլ աշխարհ ինձ առաջի հորդել: ՅԱսիացւոց աշխարհէ ի կողմանս Եւրոպացւոց ի միում ժամու անցի: Եւ յազմեալ երկոցունց աշխարհացն յետ իններորդ ամի արքայութեան իմոյ եւ քսաներորդ ութերորդ ամի հասակի իմոյ, թուիցիմ ինչ ձեզ թէ մարթիցիմ դադարել ի խնդրելոյ ինձ փառս զորոյ միայն զհետ պնդեալ եմ: Եւս ես ոչ դադարեցայց, տաց պատերազմ յորում վայրի եւ իցեմ, համարեալ այսպէս թէ ի թատր ամենայն աշխարհաց իջեալ կամ: Տաց արնուականութիւն շարնուական տեղեաց. բացից ամենայն ազգաց զգաւառս զոր բնութեանն ի բաց հեռացուցեալ էր: Եւ եթէ այսպիսի ինչ վիճակ դուցէ մեռանել ինձ ի դորժան յայնոսիկ, գեղեցիկ է. յայնպիսի զարմէ ծնեալ

եմ զի առաւել ընդ բազում կեանս
 ցանկացայց քան ընդ երկայն աւուրս :
Ազաշեմ ես զձեզ ամէք զմաւ
 ձերով թէ յայնպիսի աշխարհս հա-
 սաք յորս երեւելի անուն էր կնոջ
 մարդոյ վասն քաջութեան իւրոյ :
Օ՛հր քաղաքս շինեաց Շամիրամ,
 զո՛ր ազգս ընդ ձեռամբ նուաճեաց,
 որչափ իրս յորինեալ կազմեաց :
Տակաւին կնոջ մարդոյ շհաւասա-
 րեցաք փառօք, եւ արդ յազեալ
 եմք պարձանօք մերովք եւ զսփու-
 թեամբք. եւս մեծամեծք առաջի
 կան եթէ օգնական զիրն լինիցին :
Առ յայնժամ լինիցին մեր սրոյ
 շիցեմք տակաւին հասեալ, յորժամ
 ոչինչ փոքր զայն համարիցիմք որ
 մեծամեծ փառաց առիթ մարթիցի
 լինել : **Մ**իայն թէ դուք ի ներքին
 նենգութենէ եւ յընտանեացն դա-
 րանակալութենէ զիս յազահոյս առ-
 նիցէք. ես աներկեւզ առանց զան-
 դիտելոյ մխիթ ի մարտ պատերազմի :
Փիղիպպոս առաւել յամբի եւ ի
 զգուշութեան էր ի ճակատու քան ի
 թատերն. ի ձեռաց թշնամեացն
 բազում անգամ ապրեցաւ բայց
 յիւրայոցն չկարաց զերձանել : **Ա**ւ

զայլոց եւս զթագաւորաց զկատարած եթէ Համարիցիք, զտանիցէք թէ բազումք յիւրացոյն քան ի թըշնամեացն սպանան: Այլ քանզի այժմ՝ զէպ ժամանակ զիպեցաւ զինչ կայր իմ ի մտի ի վաղուց խօսելոյ, ինձ պատու մեծ ամենայն վաստակոց եւ զործոց մերոց լինիցի եթէ մայր իմ Ազոմպիա խառնեացի բնդանմահ զիսն երբ եւ ի կենաց վճարեացի: Աթէ Հնար իցէ ես ինքնին զզոյն Հանից ի գլուխ: Իսկ եթէ յառաջագոյն քան զնա մեռանիցիմ, յիշիցէք թէ պատուիրեցի ես ձեզ: Ապա արձակէք զբարեկամն, այլ զբազում աւուրս բանակէք ի նմին վայրի:

Է. ՍԻՆ2 զեւս այս ամենայն ի Հնդկոց աշխարհին վճարէր յոյն զօրականք, որ վաղ ուրեմն զազթականութեամբ զՔակարեօք կացուցեալ էին ի թագաւորէն, ի յառնել ի միջի նոցա խոսվութեանն ապրտամբեցին, ոչ եթէ բնդ Հակասակս ինչ Աղէքսանդրի կամեցեալ ելանել, այլ զի ի տանջանացն երկեան: Քանզի սպանեալ զամանս յամբոխ անախ, որ Հզօրագոյնքն էին աճա-

պարեցին զէն առնուլ, եւ ի բուն
առեալ զմիջնաբերդ Բակարիացոցն
որում շունէին պահ զդուշութեան,
գրարբարսան եւս արկին յիւրեանս:
Աթենոգորոս էր գլուխ նոցա, որ
առ յանձն եւ զանուն թագաւորի
ոչ եթէ առ անձուկ տերութեանն՝
այլ առ գառնալոյ ի Հայրենի գաւառ
իւրեանց նորոք Հանդերձ, որոց զհեա
երթեալ էր ճոխութեաննորա: Ամա
Բիկոն ոմն անուն որ ի նմին ազդէ
էր, եւ վասն նախանձաւորութեանն
Հակառակութեամբ էր, նենգու
թիւն նիւթէր, եւ հրաւիրեալ ան
գէն ի հոյ՝ սատակէր ի ձեռն Բո
քոսայուրումն մակերիացոյ: Ի վա
ղիւ անդր ի մի վայր կոչէր Բիկոն
եւ հաւանեցուցանէր բազմաց թէ
Աթենոգորոս դարան գործեալ էր
նմա. սակայն ոմանք կասկածանօք
էին ընդ նենգն Բիկոնեաց եւ տակաւ
ի բազումս իրքն տարածեցան: Այ
նուհետեւ զէն զանձամբ առնուին
յոյն զօրականք զի զԲիկոն սպանցեն
եթէ զէպն տայցէ նոցա. բայց իշ
խանք նոցա ցածուցին զբաւմառ
թիւն բարկութեան ամբոխին: Բի
կոնեաց ազրեալ ի տաղնապէ անախ

ուստի շունէր ակն ապրելոյ, յետ
 սակաւ ինչ միոյ գործէր նենդ այ-
 նոցիկ որ նմա փրկութեան պատ-
 ճառք եղեն. իբրև եկն ի վեր նեն-
 դութիւնն, եւ զնա գլխովին առ-
 նէին ձերբակալ եւ զՔոքոս: Այլ
 զՔոքոս հաճոյ թուեցաւ վաղվա-
 ղակի սպանանել, եւ զՔիկն եւս
 սանջեալ սատակել: Այլ անդէն
 սանջանք ի մարմին նորա մերձեցան,
 եւ զօրքն իբրև զմղէզնեալս ի զէն
 բնթանային, բայց թէ վասն որոց
 իրաց, այն չէ յայտ: Իբրև զգորդիւն
 նոցա լուան որոց հրաման առեալ էր
 զՔիկն սանջել, թողին զնա զան-
 դիտեալ թէ գուցէ յաղաղակէ ամ-
 բոխին արդեցին առնել զոր առնէին:
 Իսկ նա այնպէս որպէս էր մերկան-
 դամ՝ առ Յոյն հասանէր, եւ եղկելի
 եւ ողորմելի տեսիլ նորա որ սանջա-
 նաց պատրաստեալ էր, յանկարծակի
 շրջեաց զմիտս զօրացն, եւ հրամայե-
 ցին արձակել զնա: Այսպէս երկիցս
 անգամ ի պատժոյն ապրեալ հան-
 դերձ այլովք որ թողին Լքին զգաղ-
 թականսն որ տուեալ էր նոցա ի
 թագաւորէ անտի, գարձաւ ի գաւ-
 առ իւր: Օճակարեօքն եւ զսահ-

մանօք Սկիւթացւոցն այս ինչ գործեցաւ :

Յայնմ ժամանակի հարկւր հրեշտակք երկոցունց ազգայն, զորոց յառաջագոյն ասացաւ, եկին առ թագաւորն : Ամենեքին կառօք դային, անդամայաղծք եւ զեղեցիկք եւ ձորձք կտաւեղէնք խառնեալք սսիւով եւ ծիրանով : Սատուցեալ պատմին թէ տամք քեզ զանձինս եւ զքաղաքս եւ զանդս եւ զազարակս, եւ զազատութիւն խկ զմեր որ ոչ բռնադատեցաւ զայնչափ ամս ժամանակաց, տամք նախ հաւատոց քոց եւ իշխանութեան քում դիքն, ասեն, զրդեցին զի լինիցիմք յանձն եւ ոչ ահն կամ երկեղն քանդի անջան եւ անվաստակ առար ի բուռն զսար լերինն : Թագաւորն ի խորհուրդ կոչէր, եւ առնոյր յանձն գրանս հրեշտակութեանն, եւ հարկ ի վերայ զայն արկանէր զոր Արաքոսիացւոց ասյին ազգքն երկոքին : Հրամայէր տալ եւ Բ հազար եւ Շ հեծեալս, եւ ամենայն ինչ հաւանդութեամբ ի բարբարոսացն վճարէր : Ապա ի հաց զհրեշտակս ազգաց եւ զթագաւորազունսն կոչէր

և Հրամայէր զարդարել զխրախու-
թիւնն : Հարկւր սակիապատ բազ-
մահանք առ միմեանս յօրինեալ էին
սակաւիկ ինչ անջրպետութեամբ . և
բազմահանս շուրջ զծիրանի և զս-
կիապատ կտաւովքն արկանէր . զոր
ինչ կամ ի Պարսից յառաջին զե-
խութենէ , կամ ի Մակեդոնացւոց
անտի նորոզն փոփոխութեամբ եզ-
ծեալ և ւազականեալ էր խառնեալ
ընդ միմեանս զչարաչարն սովորու-
թիւնս ազգացն երկոցունց՝ ի խրա-
խութեան անդ ի հանդիսի ցու-
ցանէր :

Եւ ի հացի անդ Գիւրջօրացոս
աթենացի բժիշկ առարկինի և զանն
առաւել քաջութեան զօրութեանն
ծանօթ և հաճոյ թագաւորին :
Իսկ նախանձաղքն և շարակամք
մերթ ճշմարտութեամբ և մերթ
ընդ խաղ կշտամբէին զնա , թէ ան-
օգուտ և անպիտան է անանոյ
սնեքացելոյ դալ զհետ մեր . մինչ
զեռ մեր ի պատերազմ խառնիցիմք
նա կոյ և օճանի և պատրաստէ
կերակրոց զպորտ իւր : Եւ յուհեակ
զնոյն բանս և շորատաս մակեդո-
նացի ի խրախութեան , քանզի էր

խոյ գինեղէն, սկսաւ խօսել ի նա
 եւ ասէ. Եթէ սյր իցես, ի վաղիս
 կառեա ընդ իս սրով. եւ թագաւ-
 որն դաս արասցէ կամ զիմոյ ժպր-
 ճութենէ կամ զվասութենէ քու-
 մէ: Վիգրսիպոս առ յանձն՝ ար-
 ճամարճեալ զմոլեզնութիւն առնն
 զինուորի: Աւ ի վաղիս անգր թա-
 գաւորն, քանզի պնդադոյնս զկոխն
 պահանջէին, եւ նա շկարէր շրջել
 զնոսա ի խորհրդոյն, յանձն առ
 առնել զոր ինչ խորհեցան: Յայնմ
 վայրի բազում ամբօխ զօրաց յորս
 էին եւ Յոյնք՝ որ ի Վիգրսիպոս
 յօժարեալ էին եկեալ ժողովեցան:
 Առ զէն եւ զարդ զանձամբ Մակե-
 դոնացին, զվահանն պղնձի եւ զնի-
 զակն ձախովն ունէր, եւ աջովն զգե-
 զարդնն, սուսեր ընդ մէջ իւր, որ-
 պէս թէ ընդ բազմաց միանգամայն
 կառելոց իցէ: Վիգրսիպոս փաղ-
 փէր իւղովն եւ պսակ ի գլուխ, ձա-
 խովն բարձեալ ունէր զպատմուճանն
 կարմիր եւ աջովն զճատս եւ զխե-
 զաթ եւր բունն: Ա վարանս եւ ի աս-
 բակուսանս զմիտս ամենեցուն իրքն
 արկանէին. քանզի մերկոյ ընդ վա-
 սելոյ անմասութիւն թուէր կառել

եւ ոչ ժպրհուիթիւն: Այնուհետեւ
 Մակեդոնացին զմտաւ ամեալ թէ ի
 հեռուստ բաւական է սատակել՝
 ձգեաց զգեղարդն իւր, եւ իբրեւ
 սակաւիկ ինչ խտորելոյլ ապրեցաւ
 Գիդրսիպոս, մինչ շեւ նորա զնի-
 զակն յաջ ձեռն փոխեալ՝ անդէն ի
 վերայ յարձակեցաւ, եւ բնովն զնի-
 զակն բնդ մջ կտորէր: Օ՛ երկասին
 եւս զէնն կորոյս Մակեդոնացին,
 զսուսերն սկսաւ հանել. բայց նա
 գրաւէր զնա փարեալ զնովաւ եւ
 բուռն հարեալ յանկարծակի զտից
 նորա անդէն յերկիր թաւալէր, եւ
 զսուսերն հանեալ ի ձեռաց նորա եզ-
 զանն իւր ի վերայ պարանոցին մինչ
 դեռ անկեալ գներ, եւ ցուցեալ
 գրունն՝ ջախջախել կամէր զնա եթէ
 չէր արգելեալ թագաւորին: Աւ-
 եղև կատարած տեսլեանն պատ-
 ճառք արամուիթեանն ոչ միայն Մա-
 կեդոնացւոցն այլ եւ Աղեքսանդրի,
 մանաւանդ զի եւ բարբարոսք անդ-
 էին. զի երկրնչէր թէ հոյակապ
 արուիթիւն քաջուիթեան Մակեդո-
 նացւոցն ի ծանականս շրջեացի:
 Ապա բացան լսելիք թագաւորին
 առ ամբաստանուիթիւնս նախանձա-

տացն: Այլ յետ աւուրց ինչ սակաւաց զողանան ի հացի նենդութեամբ բաժակ մի ոսկի, եւ սպասաւորքն իբրեւ այն թէ կորուսեալ իցեն զոր զողացեալն էին, շողան առ թաղաւորն: Աստուծո՛ւ անգամ յարգարութեանն առաւել ամօթխածութիւն երեւի քան ի յանցարութեանն: Օհայեցածս աչացն որովք իբրեւ ընդ զող հայէին, շկարաց տանել Գիւլքոխագոս. եւ իբրեւ ել ի խրախութենէ անտի գրեալ դիր առ թաղաւորն, ինքն որով անձին առնէր: Գժգմեցաւ զայրացաւ ընդ մահ նորա թաղաւորն, զի նշանակ զայրանալոյն համարէր եւ ոչ սարջանացն, եւ յետ այնորիկ առաւել խնդութիւն նախանձտացն յայտ արարեալ եցոյց թէ ստութեամբ եւ կեղծաւորութեամբ էր այն:

Ը. ԻՈԿ Էնդկաց հրեշտակք իբրեւ արձակեցան յիւրաքանչիւր աշխարհս, յետ սակաւ ինչ աւուրց զարձան այսրէն պատարագօք հանդերձ: Այլ էին երեքհարեւր հեծեալք, եւ կառք հազար եւ երեսուն զորս շորք շորք ձիք ձգէին,

ձորձք կտաւիք քանի մի, հազար
 վահանք հնդկախյնք, եւ հարկեր
 քանքար սպիտակ երկաթոյ, եւ
 առեւծք յաղթանդամք եւ վաղերք՝
 ամենեքին նուաճեալ ի զգօնութիւն
 եւ ի հանդարտութիւն, եւ մորթք
 մոլիզաց անարեաց եւ թիկունք
 կրայից: Այս հրաման տայր Արա-
 տերեաց թագաւորն, մօտ ի զեա
 անդր ընդ որ ինքն նուարկերաց էր
 զգորան տանել, եւ զայնոսիկ որ ընդ
 նմայն սովոր էին երթալ՝ եղ ի նաւս
 եւ ի սահմանակողմն Մազաց տանէր
 ի խոնարհ ընդ զեանս:

Անտի ի Մարարկացիս հասանէր,
 եւ էր հարուստ այն ազգ Հնդկացն,
 ոչ թագաւոր առաջնորդէր նոցա,
 այլ հրաման ժողովրդեանն: Աթ-
 սուն հազար հեակեակաց ունէին,
 եւ վեց հազար հեծերաց. զայսց զօ-
 րաց հինգ հարկեր կառք զային
 զհեա: Արիս զօրավարս քաջս եւ
 առաքինիս ի պատերազմի՝ ընտրեալ
 էր նոցա: Այլ որք յանդս եւ յա-
 դարակս էին մօտ ի զեա անդր, եւ
 ունէին իսկ բազում զեղս մանուանդ
 ի զեակզերին, իբրեւ տեսին զզեան
 ամենայն՝ որչափ բաւական էին նըշ-

մարե՛լ ծածկեալ նաւոք եւ զի ի զե-
 նուց զօրացն նշոյլք փայլատակին ,
 զարհուրեալ ի նոր տեսլենէն Համա-
 րեցան թէ զու՛նդ զիցն եւ այլ ոք
 Սպանդարամեա եկեալ է , զի երևելի
 եւ հոյակապ է ի մէջ նոցա անուն նորա :
 Աստի ազազակ զօրացն անտի բախել
 թիակացն եւ ազգի ազգի բարբառք
 նաւափարացն յորդ սրելոյ՝ լի առնելին
 զլեւելիս զարհուրելոցն : Այնուհետեւ
 ամենեքին առ այնասիկ որ ի զէնան
 էին՝ ընթացան , եւ ճիշ բարձեալ
 զաշէին թէ մոլէք , ընդ զից տալոց
 էք մարա պատերազմի , զմիւ իսկ եւ
 զհամար նաւացն շկարէ ոք առնուլ
 յորս կան արք որ ոչ մասնին ի
 պարտութիւն : Աւ այնչափ շտապ
 տաղնապի ի վերայ իւրեանց զօրաց
 հասուցանելին , զի հրեշտակութիւն
 յղեցին տալ զազգն ի ձեռս :

Իբրև զնոսա հնազանդեր առ այլ
 եւս ազգս երթեալ հասաներ յաւ-
 սերն շորթորդի : Աւ աւելի ինչ առա-
 քինիք սոքա քան զայլն գտան :
 Ասան այնորիկ անդէն քաղաք յօ-
 րինէր եւ հրամայեր անուն կոշեղ
 քաղաքին Աղեքսանդրիա , ապա ի
 սահմանս այնոցիկ որ Մուսիկացիքն

կային մտանէր: Ասա քննէր զիրս Տե-
րիսդատայ առն նախարարի զոր ի վե-
րայ Պարապամիսադացւոյն կացու-
ցեալ էր, զորմէ Պարապամիսադա-
ցիքն ինքնին ամբաստան լինէին. ի-
բրևեւեալս թէ բազում ինչ ժխտու-
թեամբ եւ ամբարտաւանութեամբ
զորժեալ էր, հրամայեաց սասակել:
Աբսիարաւես հաղարապետ Բակ-
արիացւոյն սչ միայն արձակեցաւ,
այլ եւ ըստ սիրոյն իրաւանց առաւե-
լագոյն եւս սահմանս տէրութեան
առ պարզեւ: Աւ յետ այնորիկ ըզ-
Մուսիկացիս հնազանդեալ եզ պա-
հակ ի քաղաքի նոցա:

Անտի երթեալ հասանէր ի Պրես-
գացիս որ են ազգ յազգաց Հնդկաց
աշխարհին: Պորաթիանոս թագաւ-
որ էր նոցա որ ամբացեալ կայր յա-
մուր քաղաքի բազում ամբոխիւ զօ-
րացն: Օչայն քաղաք Ազեքսանդրոս
յերրորդում աւուր պաշարմանն վա-
նեալ վկանդէր: Աւ Պորաթիանոս
յորժամ ի միջնարերդ անդր անկա-
նէր, հրեշտակս հնազանդութեան
առ թագաւորն արձակէր. այլ մինչ
չեւ իսկ հրեշտակացն առ նա հա-
սեալ, երկու աշտարակք զզրդեալ

կործանեցան, և Մակեդոնացիք ընդ աւերական մասն ի միջնաբերդանդր, և իբրև ի բուն առաւ միջնաբերդն, Պորաթիանոս սակաւարօքն կռուեալ սպանաւ:

Այնուհետև զբերդն ի բաց քանդեալ և վաճառակուր արարեալ զամենայն գերին՝ մասնէր ի սահմանս Սամրեայ արքայի. և զբազում քաղաքս հնազանդեալ՝ զամբ և զանառիկ քաղաք ազգին ական հատեալ առնոյր: Իբրև նշան իմն իբքն բարբարոսայն թուէին, քանզի անտեղեակ էին զինուորական զործոց, զի տեսին թէ ի միջի անդ քաղաքին վառեալք յերկրէ ելանէին, ոչինչ նշմարանս յառաջագոյն ցուցեալ պեղելոյ դեանափոր դարանայն: Աղիտարքոս պատմէ թէ ութսուն հազար Հնդկաց կոտորեցան ի դաւառին, և բազումք վաճառակուր եղեն: Այլսանդամ կապարձս դարձուցին Մուսիկացիքն, և Պիթոն առաքեցաւ ցածուցանել զնոսա. նորա ձերբակալ արարեալ զիշխան ազգին որ էր և առաջնորդ սպստամբութեան՝ ած կացոյց առաջի թագաւորին: Օնա ի խաշ

Հանեալ Ազգերսանդրի, միւսանդամ
 դառնայր ի զեան յորում հրաման
 տուեալ էր մնալ նմա նաւատորմիչ
 նաւայն :

Յեա այնորիկ յաւուրն շարորդի
 երթեալ ի խոնարհ ընդ զեան ի
 քաղաք, մի սր էր քաղաք արքայ-
 ութեան Սամբեայ, հասանէր: Այլ
 իսկ տուեալ էր Սամբեայ զանձն,
 այլ գծկամակ լինէին ընդ իշխա-
 նութիւնն հրամանատարութեան
 քաղաքացիքն եւ զգրուսնն ախե-
 ցին: Աքհամարհեալ անդոսնէր թա-
 դաւորն զապաւաւորութիւն նոցա,
 անդէն հրաման տայր հինգհա-
 թիւոց Ազրիացւոցն մասնել ընդ
 պարսպօքն եւ մեղմով յետս յետս
 երթալ, եւ այնպէս տակաւ արտա-
 քոյ քան զպարիսպն զթշնամին
 հանել, զի զան, առէ, զհետ ձեր
 եթէ կարծիցեն թէ ի փախուստ
 դառնայր: Ազրիացիքն որպէս էր
 իսկ տուեալ պատուէր, զբզռեալ
 զթշնամիսն յանկարծակի թիկունս
 դարձուցեալ երթային, զորոց խառն
 ի խուռն զհետ անկեալ բարբարո-
 սայն, այլում զնոյն յորում ինքն
 թագաւորն էր, պատահեցին: Այ-

նուհեակե իբրև միւսանգամ պատերազմն նորագեցաւ, յերից հազարաւորաց բարբարոսաց, վեցհարևեր կատարեցան: Աւ հազարք անկան ի գերութիւն, եւ այլքն ամբացան ի պարխապս քաղաքին:

Եւ այց ոչ որպէս քառ առաջին տեսլեանն նոյնպէս եւ կատարած յաղթութեանն սերտութեամբ եղև. քանզի ի թոյն ներկեալ էին զուսերսն բարբարոսքն: Ասան այնորիկ վերաւորքն վաղվազակի զգոգիսն թափէին. եւ ոչ զպատճառս այնպիսի արագ մահուն մարթէին առնուլ բժիշկքն ի միտ, քանզի եւ թեթեւ իսկ վերք առանց բժշկութեան լինէին: Եսկ բարբարոսքն ակնունէին թէ վասն զի յանդուզն եւ ժպիրհ է թագաւորն, կարիցէ անկանել ի բուն: Աւ գէպք եւ պատահարք տային, զի ի մէջ քաջացն մտեալ ի մարտ պատերազմի, ողջանգամ տպրեցաւ: Մանաւանդ իբրև Պատղոմէոս վերս առ սակաւիկ մի ի վերայ ձախոյ ուսոյ իւրոյ, եւ քանզի առաւել սաստկագոյն վտանգքն էր քան զցաւս վերացն, հոգայր եւ նեղէր վասն նորա թա-

դաւարն : Վրանդի էր իսկ ազգական
 նորա , եւ համարէին սմանք թէ ի Փի-
 ղիպպեայ իսկ ծնեալ իցէ . բայց էր
 իսկ ծնեալ առանց երկմտութեան ի
 հարձէ անտի նորա : Այր նա եւ ան-
 ձնապահ անձին նորա , եւ զոռ պա-
 աներազմող , եւ առաւել մեծ եւ երեւ-
 ելի յամենայն արուեստս խազազու-
 թեան եւ պատերազմի , առանց պա-
 ճուճանաց , առատ , հեզ եւ ընտանի ,
 եւ սշինչ ունէր յարքունական պեր-
 ճութենէ ազգին : Ասան այսր ամե-
 նայնի մարթ էր յերկուանալ թէ ար-
 դէք առաւել թագաւորին եթէ զօ-
 բայն սիրելի էր . յայնժամ զառաջինն
 զփորձ առ զիւրայոյն , մինչ զի պյն-
 պիտի ինչ կարծէր թէ զնշանակ բախ-
 արն յոր յետոյ համբարձաւ , յայնժ-
 վանդի յոյս արարեալ զուշանէին
 նմին Մակեդոնացիքն : Վրանդի ոչ
 սակաւազոյն ինչ ընդ Պատղամէս
 քան ընդ թագաւորն հոգային . եւ
 թագաւորն ինքնին վաստակեալ ի
 պատերազմէն եւ ի հոգոյն , յոր-
 ժամ նստէր առ Պատղամեայ , հրա-
 մայէր բերել զահոյս զի եւ ինքն
 հանդիցէ : Իբրեւ ել ի գահոյսն ,
 վաղվաղակի խոր քուն անկաւ ի վե-

բայ նորա: Իբրև զարթեալ ի քնոյ իւրմէ, պատմէր թէ ընդ քուն ետեստեսիլ կերպարանաց վիշապի որոյ կայր խոտ ի բերանի իւրում, եւ ցուցանէր թէ սա է դարման թունացն. զգոյն եւս խոտոյն յայտ առնէր եւ ասէր թէ ճանաչեմ՝ եթէ գտանէ որ: Ապա իբրև դատաւ, քանզի ի բազմաց միանգամայն խնդրեցաւ, դնէր ի վերոյ վերին. վաղվազակի զբաւ ցառոցն լինէր եւ սպին եւս ի սակաւ ժամանակի կցեցաւ: Իսկ խուժքն քանզի առաջին ակնկալութիւնն խաբեաց զնոսա, զանձինս եւ զքաղաքն ետուն ի ձեռս:

Անտի ի Պատաղիս եկին ի գրացի ազգն: Սերէս թագաւոր էր նոցա, որոյ թողեալ զքաղաքն՝ ի լերինան անկեալ էր: Ասան սյնորիկ տիրէր քաղաքին Ազեքունդրոս, եւ զանդս եւ զագարակս աւար հարկանէր: Անտի բազում առ եւ աւար կուտեցաւ խաչանց եւ անդուոց, եւ բազմութիւն յոյժ ցորենոյ: Ապա առեալ առաջնորդս հմուտս գետոյն, եհաս ի կղզի մի որ գրեթէ ի միջի անդ ջրոյն էր:

Թ՝ ԸՆԴ Ի Հարկէ կայր մնայր բազում ժամանակս, քանզի պըր-
 ծեալ էին առաջնորդքն վասն ոչ
 զգուշութեամբ պահելոյ Ի զխղահ-
 ւոջ, առարէր խնդրել զտանել այլ
 առաջնորդս, եւ իրրեւ ոչ զտան,
 անկաւ ցանկութիւն սաստիկ Ի միաս
 նորս տեսանել զՍփկէանսս եւ հա-
 սանել յեզերս սահմանաց աշխար-
 հի, առանց տեղեկաց զաւտաին,
 զգլուխ իւր եւ զայնչափ արանց առա-
 քինեաց եւ քաջաց զկեանս տալ Ի
 ձեռս անձանոթ զետոյն: Ը՞յնու-
 հեաեւ նաւարկեալ երթային առանց
 տեղեկութեան վայրացն ընդ որ
 գնային թէ որչափ հեռի անտի ծովն
 իցէ, կամ որ ազգք առ նմին կայցեն,
 կամ հանդարտ իցէ բերան զետոյն,
 կամ թէ բաւական իցէ երկայն նաւ-
 աց, զայնմ ամենայնէ իրրեւ զկոյրս
 կարծեօք էին: Ը՞յն միայն էր յան-
 դգնութեանն մխիթարութիւն, հա-
 մակ մշանջենաւորն աջողութիւն:
 Ը՞նցին գնացին Ն վտաւան, ապա
 նաւապետքն զրոյց ետուն թագաւ-
 որին թէ ծանեաք զսխր շնչելոյ ծո-
 վուն եւ շթուխմք հեռի յՍփկէանսսէ:
 Օւարձացաւ թագաւորն, զնաւ-

ավարան սկսաւ յորդորել վարել զնաւան փութանակի. Եկն, ասէ, վախճան եւ կատարած վաստակոց զոր ամենայն ուխտիւք խնդրեցաք. շէք ինչ որ պակաս իցէ ի փառաց, շէք ինչ որ ընդդէմ կայցէ քաջութեան, առանց մարտի պատերազմի, առանց արեան ամենայն համօրէն աշխարհս առաւ ի մէնջ եւ ոչ բնութիւն իսկ կարիցէ յառաջեալ երթալ անգր քան զսահմանսս. ընդհուպ զայն տեսանելոց կճք որ ամենեցունց անձանօթ է, բայց միայն անմահիցն: Սակայն արս սակաւս հան ի զեռեզրն զի ունիցին զչինսկանան թափառականս, յորոց ակն ունէր ստուգագոյն ինչ իմանալ: Արքա խիլ արկեալ զգեանափոր դարանան որոնեցին, յեաց ուրեմն դաին զմարդիկն զողեալս: Կրրեւ հարցան թէ որչափ հեռի ի ծովէ իցեն, ետուն պատասխանի թէ մեր եւ ոչ համբաւաւ լուեալ է զծովէ. բայց յեա երից աւուրց, ասեն, մարթի հասանել ի ջուր մի աղի որ ապականէ զջուրս անուշութեան: Իմացան թէ զծովէ յայտ առնեն առ անուղեկութեան բնութեան

Ծափու: Այսին պնտրիկ առաւել
ուրախութեամբ վարէին զնաւան
նաւափարքն, եւ յաւուրն երկրորդի
արչափ ակնկալութիւն մտակր, գոյն-
չափ յաճախէր փոյթն եւ յօժարու-
թիւն: Իսկ յաւուրն երրորդի մտեալ
խառնէր բնդ ծափու զեան, եւ տա-
կաւին մեղծ եռանդն զխառնեալ
աշխան ծփեալ յուղէր: Ապա եր-
թեալ Հասանէին ի մեւս եւս կղզի
ի միջի անդ զեաղյն, եւ քանզի
յետս յետս Հարկանէր նաւն յե-
ռանդմանէն, ելեալ զնաւան կա-
պէին. եւ սկսան այսր անդր ըն-
թանալ, գտանել կերակուր. քան-
զի անհող էին ի գիւղացն որ յեաղ
եհաս ի վերայ նոցա վասն անտեղե-
կութեանն:

Իսկ զերրորդ ժամաւ ըստ սահ-
մանելոյ փոփոխմանն եռացեալ խա-
ղոյր Ափիսանոս, եւ զզեան յետս
յետս ընկրկէր: Առ նախ կատեաց
զեան, եւ յեա պնտրիկ բախեալ
սաստկագոյնս առաւել եւս սասա-
կութեամբ ի գիմի Հարկանէր, որ-
չափ եւ ոչ յորձանք արչաւին տագ-
նապաւ ի ձորս: Անձանօթ էր զօ-
րացն ծափուն բնութիւն, եւ համա-

բէին նշանս եւ յայտարարս սրամբ-
 աութեան գիցն տեսանել: Արբէք
 երբէք Տրմնեալ ուսուցեալ ծովն,
 տիւեալ տարածանէր ընդ դաշտա-
 վոյրս որ յառաջ քան զսակաւիկ մի
 շորացեալ եւ զսամարեալ էին: Ան-
 դէն իբրև նաւքն ամբարձան եւ
 զբուեցաւ ամենայն նաւատորմիդ
 նաւացն, միւսանդամ որ ելեալ
 կոյին ի նաւէն, զարհուրեալք եւ
 յիմարեալք ի յանկարծակի շարեացն
 պատահէլոյ, յամենայն կողմանց ի
 նաւն ընթանային: Այլ յազմիկ
 եւ ի խոսվութեան՝ եւ ճեպն եւս
 գանդաղ եւ անագան է: Ահար եր-
 կաթագամ ձողովք զնաւն յա-
 փունսն վարէին, եւ կէսք միախուսն
 եկեալ կուտեալ զշարժել թիակացն
 արգելութիւն: Ամանք գարձեալ մինչ
 գեռ ճեպէին ի բաց նաւել սակայն
 շմնային այնոցիկ որոց պարտ էր ի
 միասին իսկ լինել, զկաղ եւ զակար
 նաւն գանդագազոյնս շարժէին. եւ
 կէսք ի նաւացն շրնգունէին զայնո-
 սիկ որ առ ճեպոյն տազնապի խառն
 ի խուսն գային ելանել: Այլ բազ-
 մութիւնն եւ սակաւաւորութիւն
 յամեցուցանէր զնոսս յորժամ ճե-

պէինն : Աստի ազազակ այնոցիկ որ
 մնալ հրաման տային, եւ անտի այնո-
 ցիկ որ պատուիրէին երթալ, եւ այլ
 եւ այլ ձայն բարբառոյ այնոցիկ, որ
 ոչ զնոյն եւ զմի ինչ երբեք կամէին,
 ոչ միայն աչացն տեսանելոյ, այլ եւ
 ականջացն արդեւ լսելոյ լինէր : **Ա**ս
 եւ ոչ ի նաւապետացն գոյր ինչ ակն
 օգնականութեան, որոց եւ ոչ ձայնն
 մարթ էր լսելի լինել յազմկերոցն,
 եւ ոչ զհրամանն ի գլուխ հանել .
 քանզի զարհուրեալ էին եւ առանց
 կարգի : Այնու հետեւ ընդ միմեանս
 նաւքն բարախէին, եւ զեակքն ընդ
 իրեարս շփէին եւ զմիմեանց նաւս
 սկսան մղել : Այսպիսի ինչ որ հա-
 մարէր թէ ոչ միոյ զնոյն նաւատոր-
 միդ նաւք խաղան, այլ եկուց զըն-
 դաց նաւատորանի պատերազմ լինի :
Առաջակողմն նաւացն ընդ խելսն
 բախէր, որոց վնասեալ էր առաջնոցն
 նոքին ի յեանոցն վնասէին . եւ
 յայնմ վայրի ի գծակնն ցասումնն
 հասանէր, զի ձեռնամուխ եւս ի մի-
 մեանս լինէին :

Այր եռանդն ծովուն զամենայն
 իսկ զզաշտան որ զգետալն էին ողո-
 զեալ, եւ ըլլաբք միայն ի բարձու

երեւէին իբրեւ մանր մանր կզգեք յոր բազումք զարհուրեալ եւ զնարսն ի բաց թողեալ ի լիւզ ճեպէին ելանել : Աւտորմիղ նաւաց ցանեալ ցրուեալ կէս ի վերայ ջուրց խորութեան, յորում վայրի զնստազոյն հովիտքն էին, եւ կէս ի հունն խորեալ, որպիսի ինչ բարձրութիւն երկրի դրուեալ ունէին ջուրքն : Անդէն յանկարծուսս մեւս նոր ահ եւ երկեւզ առաւել քան զսառլինն ի վերայ հասանէր : Միւսանդամ սկսաւ յեաս յեաս ծովն մեկնել եւ ջուր բազում յորդեալ ընթացաւ ի ծոց նորա, եւ միւսանդամ ցուցանէր զերկիրն զոր յառաջ քան զսակաւիկ մի ծածկեալ եւ ընկզմեալ էր ի խորս ծովուն ծփանաց : Այնուհետեւ ապրեալ նաւացն ի ջուրց անտի կէտք ի վերայ խելացն կործանէին, եւ կէտք տապալէին ի կողմն մի : Անկեալ տարածեալ կային ի վերայ երեսաց դաշտաց կահ եւ զէն եւ զարդ, եւ բեկորք զեկաց եւ տախտակաց ի բաց քակելոց : Կսկ զօրն ոչ ի ցամաք իշխէր ելանել եւ ոչ կալ մնալ ի նաւին, այլ կայր ակն ունէր թէ ծանր ինչ քան զմօ-

տաւորան իցէ, որ ինչ յետ այնորիկ
 գիպելոց իցէ : Հաղիւ հաղ թէ
 յանձն առնուին հաւատալ թէ տե-
 սանիցեն զայն ինչ զոր կրէին, ի
 զամարի նաւակածութիւն, եւ ի
 մէջ գետոյ՝ ծով : Բայց չէր այն
 զբաւ շարեացն : Քանզի շղիտէին
 թէ եռանդնն միւսանդամ՝ բերիցէ
 անդէն զծովն եւ ամբարձցին ի վեր
 նաւքն, համարէին թէ ի սովոյն եւ
 ի յետին տառապանացն կորնչիցին :
 Աւ զազանք եւս ահագինք ի զա-
 մարել ջուրոյն աստ անդ թափա-
 ւէին :

Վիշերն մերձենայր եւ թագաւ-
 որն եւս տրամեալ տիրէր անյոյս ի
 փրկութենէ : Սակայն զառանց պար-
 տութեան ոչին շղարէին հոգքն ի
 կոր կործանել, այլ զգիշերն ամե-
 նայն հայեցեալ դէտ ակն ունէր եւ
 արձակէր հեծեալս ի բերան գետոյն,
 զի յորժամ զգայցեն թէ եռոյ ծովն
 վաղ յառաջեալ հասանիցեն : Աւ ըզ-
 նաւն եւս զպատառեալն հրամայէր
 նորոգել եւ զտապալեալն յալեացն՝
 կանդնել, եւ կազմ եւ ուշակալ
 լինել յորժամ միւսանդամ ծովն
 գերկիրն ոգոզանիցէ : Աւ զամենայն

գիշերն զայն բնդ աքնութիւնս եւ
 բնդ թելադրութիւնս հաներ, եւ
 վազվազակի հեծեալք անհնարինս
 արշաւեալք հասանէին, եւ եռանդն
 յետ այնորիկ հասանէր: Ատիս եւ
 լեալ ջուրցն մեղմագոյնս՝ համբարձան
 ի վերնաւքն, ապա լցեալ զամենայն
 գաշտան մղէր եւ զաորմից նաւացն:
 Օտափ զձափի հարկանէին զօրքն
 եւ նաւորքն, զի առաւելապէս ու
 բախ լեալ բնդ անյուսական փրկու
 թիւնն ցնծային. եւ անդէն կրկնեալ
 հնչեցին զեանգերքն: Օջարմա
 ցեալք հարցանէին թէ ուստի այն
 չափ ջուր դարձաւ միւսանդամ, եւ
 երկկ յն փախեաւ, կամ զինչ բնու
 թիւն տարերն իցէ, զի մերթ առանց
 միտքանութեան է եւ մերթ բնդ
 հրամանաւ ժամանակաց: Իսկ թա
 դաւորն յայնմանէ իսկ որ ի գլուխ
 ել՝ ի միտ առ թէ յետ արեգա
 կան ծագելոյ ժամ է իրացն, զի
 կանխեսցէ քան զեռանդն ծովու
 ինքն զհասարակ գիշերաւ սակաւ
 աւոր նաւք ելեալ երթայր ի խո
 նարհակողմն բնդ զեան: Անցեալ
 բնդ բերան զեառոյն շորեքհարկեր
 վաւաւան միսեալ երթայր ի ծովանդր:

ևւ այնպէս ուրեմն հասանէր որում
ցանկացեալ էր. զո՛հս զիցն շահա-
պետաց ծովուն ևւ վայրացն մատու-
ցանէր, ապա դառնայր ի տորմիզ
նաւաց իւրոց:

Ժ. ԱՆՏԻ նաւարկեալ երթայր
տորմիզ նաւացն ի վեր ընդ գեան,
ևւ յաւուրն երկրորդի եկաց ոչինչ
հետի ի ծովակէ միջէ աղւոյ. բայց
քանզի շղիակին զընութիւն ծովա-
լճին՝ բազումք խառն ի խուռն մտեալ
ի ջուրն փնասեցան: Քանզի ան-
կաւ բոր ի մարմինս ևւ տարածեցան
ևւ յայլս ցաւքն, ևւ ձէթ եղևւ
զարման բժշկութեան ախտին: Յեա
այնորիկ զՂեւոնատոս առաջի ար-
ձակեալ զի պեղեցէ ջրհորս ընդ որ
կառէր տանել զզորսն ցամաքաւ,
քանզի անջուր ևւ ցամաք էր եր-
կիրն, ինքն կայր անդէն զօրօք, ևւ
մնայր աւուրց զարնայնոյն: Քաղաքս
ևւս բազումս ի ժամանակին յօրինեալ
կազմէր: Հրաման տայր Աւարբեայ
ևւ Անեօիկրիտեայ, որ հմուտ էին
նաւարկութեան, զի զհաստարեաս
նաւս ի նաւացն տարցին յավիւանոս,
ևւ երթեալ յառաջ որչափ կարի-
ցնն երթալ զգուշութեամբ, ծանի-

ցեն զժամուն բնութիւն. եւ Աարէք, սակ, յորժամ կամիցիք դասնալ այսրէն զալ կամ ընդ այս զեա կամ ընդ Արամանի :

Իբրեւ ձեռն մեղմացաւ, զնաւան որ անպիտանքն թուէին այրէր, եւ ընդ ցամաք զգորսն տանէր : Յեա ինունց բանակաց հասանէր յԱրորիտան գաւառ, անտի ի զլախ աւուրց ինունց ի Աեգրոսիացւոց նահանգն : Այս Աեգրոսիացիք որ ազգ ազատ էին, խորհուրդ արարեալ յանձն եղեն, եւ ոչ աւելի ինչ քան զպաշարսն հրամայեցաւ նոցա : Յեա աւուրց հնդից եկն ի զեա անդր զոր Արարսն բնակիչք զեակզերն կոչեն. յեաց հասանէին ի գաւառ մի անապատ եւ անջրդի, ընդ որ անցեալ զայր ի Հորիտացիսն : Անդ զմեծ մասն զորացն տայր ի ձեռն Եփեսոսիոնեաց, եւ զվառեալսն թեթեւս ընդ Պատղովեաց եւ Ղեւոնասեաց բաժանէր : Միանգամայն զունդքն երեքին աւար հարկանէին զՀնդիկսն, եւ կուակցաւ առ եւ աւար անհնարին. զժամկերեայսն Պատղովեոս, եւ զայլսն թագաւորն ինքն ի զլիսովին, եւ յայլն կուսէ

Ղեւծնատես աւերեալ քանդէին :
 Շինէր եւ յայնմ նահանգի քաղաք,
 եւ յԱրարտախաչուոց ածան անդր :

Անտի ի ծովեզերեայ Հնդիկան
 Հասանէր : Սքա զանապատ եւ
 զքնդարձակ երկիրն տարածեալ ու-
 նին, եւ ոչ ընդ սահմանորդաց իւ-
 բեանց առնեն հաղորդութիւն ինչ :
 Աւ մենութիւնն իսկ ի բնէ եւս
 ի վայրենութիւն գարձոյց զմիտս
 մարդկանն . երկայնեալ են ընդունք
 նոցա զորս ոչ երբէք կարեն, վարսք
 թաւք եւ առանց խուզելոյ : Ասուշս
 ի խեցեմորթաց եւ յայլ եւս նիւթոց
 ծովուն գործեն : Օգնուն մորթս
 գազանոց, եւ ուտեն ձկունս շորա-
 ցուցեալս ի տապ արեղական եւ զմիտ
 մեծամեծ եւս գազանոց զոր ալիքն
 ընկենուցուն : Իբրեւ ծախեցան կե-
 բակուրքն, նախ շքաւորեցան Մա-
 կեղանացիքն սպա սկսան սով կրել,
 եւ խնդրէին որոնէին ընդ հանուր
 զարմատս արմաւենեացն, քանզի այն
 ծառ միայն անդէն ծնանի : Այլ
 իբրեւ եւ զայն եւս կերակուրս սպա-
 աւեցին, ձեռն արկանէին այնուհետեւ
 զգրաստան կատրել, նա եւ ոչ երբ-
 վարացն խնայէին . եւ իբրեւ շգոյր

զբառս որ զբեռինսն կրիցէ, զաւարթ շնամեայն՝ վասն որոյ զվերջին կողմանս արեւելից հասեալ անցեալ էին, խարոյկ գործեալ այրէին : Յետ սովոյն ապա դայր ախա ժանտութեան . քանզի նոր հիւթանիւթք վնասակար կերակրոցն եւ աշխատութիւն ճանապարհացն եւ սգւոցն տրամութիւն տարածեալ զախան սխաւին, ոչ մնալ անգէն առանց հարուածոց կարէին, եւ ոչ երթալ յառաջ, զի եթէ մնային սովն նեղէր զնոսա, եւ եթէ երթային ախա ժանտութեանն սաստկանայր : Վաչաք ծածկեալ էին բազմօք որ կիսամեռ անկեալ էին, քան եթէ դիակամբք : Այլ եւ ոչ մեղմագոյնս կարէին խօթքն դայ զհետ նոցա, քանզի փութմանակի երթայր գունդն, եւ ամենեքին այսպէս համարէին թէ որչափ յառաջեալ երթիցեն տաղնապաւ, գոյնչափ յուսով փրկութեան վայելիցեն : Այնուհետեւ որ նուազեալքն էին զճանօթս եւ զանձանօթս ազաշէին զի բարձցին . այլ եւ ոչ զբառս գոյր զի ի վերայ զնիցին, եւ հազիւ թէ զզնսն կրէր զօրականն, եւ նոցին

ևւս առաջի աշաց կայր տեսիլ եկեալ
 Հասեալ շարեացն: Ա սան այնորիկ
 բազում անգամ կոչէին անուանք
 նոցա, և նոքա շհանգարտէին
 նայել ի նոսա զի յաճ ևւ յերկեւզ
 դուժն փոխեցաւ: Անքա թողեալ
 Լքեալ զգիւն ևւ զհասարակաց սրբ-
 բութիւնս ի վկայութիւն կոչէին,
 ևւ խնդրէին զօգնականութիւն թա-
 դաւորին, ևւ իրրեւ զուր ևւ տարա-
 պարտուց զխլացեալ լսելիսն վաս-
 տակեցուցանէին, ի մոլեգին կատա-
 դութիւն դարձան առ անյուսու-
 թեանն, ևւ խնդրէին անդրէն զնոյն
 սատակումն ևւ այլ ինչ ևւս նոյն-
 պիտի՝ բարեկամաց ևւ զինուորակցաց
 իւրեանց:

Թագաւորն լի լինէր ցաւովք ևւ
 անթոյժ, քանզի պատճառք այն-
 շափ հարուածոյն ինքն էր, ևւ առ
 Փրատափեռնէս շահապ Պարթենա-
 ցուց առաքէր այր զի պատուէր տացէ
 կերակուր եփեալ՝ ուղտուք բերել .
 ևւ այլոց ևւս ստախկանաց սահմանորդ
 դաւառացն տայր ակզեկութիւն զիւ-
 բոց պիտոյիցն: Աւ նոքա վաղվաղա-
 կի զհրամանսն ի գլուխ հանէին: Աւ
 այնպէս միայն ի սովոյն զերծեալ զօրն

ի սահմանս Կեղերոսիացւոցն երթեալ
 Հասանէր : Այն նահանգ միայն
 առատաբեր է ամենայնի, յայնմ
 նահանգի բանակ հարեալ նստէր զի
 զնեղեալ եւ զլիկեալ զօրականսն
 հանգստեամբն կազդուրեցուցէ :
 Աստ առնոյր նա զիր ի Ղեւնատեայ
 թէ պատերազմեալ է նա ընդ ութ
 հազարաց հեռեւակաց եւ երեք-
 արեւր հեծելոց Հորիտացւոցն եւ
 յաջողեալ է : Այն եւ ի Արատերեայ
 պատգամաւոր թէ Ողինէս եւ Չա-
 րիասպէս արք պարսիկք ազնուա-
 կանք որ ապստամբութիւն խորհէին
 ըմբռնեցան ի նմանէ եւ ի կապանս
 են : Այնուհետեւ զՊիրիբաիոս կա-
 ցուցանէր ի վերայ նահանգին, քան-
 զի Մենան սասիկան աշխարհին
 յախտէ վախճանեալ էր, եւ ինքն
 խաղացեալ երթայր ի Արմանս : Աս-
 պատէս էր նախարար ազգին, եւ
 կարծիք էին զնմանէ թէ խակս ինչ
 իցէ խորհեցեալ զործել, մինչ գեռ
 ի Հնդկաց աշխարհին էր թագաւորն :
 Սա իբրեւ ընդ առաջ եղև թա-
 գաւորին, խօսեցաւ ընդ նմա մար-
 գասիրութեամբ թագաւորն թա-
 գուցեալ զսրամաութիւն իւր. եւ

մինչև շննէր զամբաստանութիւնն,
ի նմին պատուի ունէր զնա:

Իբրև անտի ստախիանքն, որպէս
պատուէր տուեալ էր, բազում ժողովս
երիւարաց եւ ջորաց առ ի լուծ,
յամենայն նախանգէ որ բնդ իշխա-
նութեամբ նորա էր, առաքեցին,
միւսանգամ տայր կահ եւ կազմած
այնոցիկ որոց ոչ գոյր: Աւ զէն եւ
զարգ եւս ըստ առաջնում հանգեր-
ձանաց գործեցան. քանզի ոչ ինչ
հետի ի Պարսից աշխարհէն էին, որ
ոչ միայն ի խաղաղութեան էր, այլ
եւ բնշաւեա եւ մեծատուն: Այնու-
հետև, որպէս կանխագոյն ասացաւ,
քանզի նախանձաւոր էր ոչ միայն
փառացն Ապանդարամեաին, զոր
յազգաց անտի բնկալաւ, այլ եւ
ստտուածութեանն համբաւոյ. վասն
այնորիկ եւ զորինակ ձաղմանն զոր
նա յորինեաց, արար եւ սա, բայց
եւ այն ձաղումն կամ արգարև է
Ապանդարամեաէ կարգեալ էր կամ
խաղ եւ ինձոյ ի գինւոյ մոլեգնելոց
էր, զի ի վեր քան զմարդկեղէն
բնութիւն հպարտացեալ էր սիրա
նորա: Հրաման տայր ի գեղս գեղս
բնդ որ անցանելոց էր, ծաղիկս եւ

պատկա սփռեւ եւ ի սեամս սպարա-
նիցն տաշտս գինեով ընուլ եւ գնել,
եւ այլ եւս անօթս մեծամեծս յօ-
րինեալ կարգել: Ապա հրամայէր
զդեպպական լայնել, զի բազմագոյն
զօրականս ի ներքս բնդունիցի, եւ
զարդարել ըստ նմանութեան վրա-
նաց, զկեսս սպիտակ քողովք եւ
զայլս մեծագին հանգերձիւ: Բա-
րեկամք եւ գունդն արքունի եր-
թային յառաջոյ պատկեալ ազգի
ազգի ծաղկոյ: Աստ երգք փողա-
բաց եւ անդ հնչուն քնարի լսելի
լինէր. դարձեալ յիւրաքանչիւր
սայլն ըստ առատութեանն յղփու-
թեան կերակրոցն ուտէին եւ բմպէին
զօրքն. եւ զզեղեցիկս ի զինուց իւ-
րեանց կամ որ առաւելն պարծա-
նաց էին նոցա զայն անդէն, շուրջ
զսայլիւքն կախէին: Այր ի կառս եւ
ինքն թագաւորն եւ խրախճանա-
կիցք նօրա, եւ կային ի կառս անդ
տաշաք եւ բաժակք մեծամեծք սս-
կեղէնք: Այսպէս զաւուրս եւթն
երթայր գունդն մոլեգնեալ, աւար
պատրաստական առաջի պարտելոցն,
եթէ արդարեւ կամեցեալ էր նոցա
բնդդէմ գառնալ զեղխելոցն: Այր-

դարեւ հազար այր եւ ոչ աւելի թէ
 միայն զդասար էին, բաւական էին ի
 բուն առնուլ զձանրացեալս եւ թնօ-
 րեայ արբեցութեամբն, անդէն
 իսկ ի ձաղմանն: Այլ բախան որ
 սահմանէ զհամբաւ եւ զգինս իրացն,
 եւ զայս եւս թշնամանս պատերազմի
 ի փառս դարձոյց: Այլ մարդիկն որ
 յայնժամ եւ որ յետոյ եղեն, սքան-
 շացեալ ընդ իրան զարմացան. զի
 ընդ ազգս որոյ շեւ էր քաջ նուա-
 ճեալ, արբեցութեամբ անցին, եւ
 բարբարոսք զայն ինչ որ յանդգնու-
 թիւն էր համարձակութիւն կարծե-
 ցին: Օտրոյց հանդերձանաց զհեա
 դայր դահիճ. քանզի հրաման տու-
 եալ էր զի Ասպասաէս նախարար,
 զորմէ կանխազոյն ճառեալ է, սպան-
 ցի: Այսպէս ոչ զեղխութեանն ինչ
 արդեւ է անազորունութիւն, եւ ոչ
 անազորունութեանն զեղխութիւն:

Կ. ԿՈՒՐՏԵԱՅ ՌՈՒՓԸՅ

ՎԼՄՆ ԳՈՐԾՈՅ

ԸՂԵՔՍԸՆԳԻՒՄՆԵՐԻ

Ժ ԳՊՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Կղէանդրոս եւ այլ եւս զօրագարք շտանեն թողութիւն, թէպէտ եւ եւս սակաւամեղք քան զնոսա մտանեն ի պատիժս պատուհասից: Խորհի Աղէքսանդրոս երթալ տեսանել զկողմն արեւմտից Եւրոպացւոց աշխարհին: Աստուծոյ թիւն առ սրբին Արիստրեոյ, եւ անագործութիւնն ի վերայ Արսինեոյ որ էր նախարար անուանի եւ երեւելի:

Բ. Մինչ զեռ խաղաղութիւն կամեր տանել Յունաց խռովութեանն եւ զերծոյց զզօրականն ի պարտեաց իւրեանց, զոմանս ի նոցանկ կամեցաւ արձակել ի դաւա իւրեանց եւ զոմանս առ իւր պահել. յառնէ խռովութիւն ինչ ի բանակին զոր ցածոյց իսկ խիստ բանիւք եւ ճոխութեամբ արքունի:

Գ. Յրուէ զնիւթեալ խորհուրդ զօրուն զխռովիւն պատժելով, եւ այց զպահպանութիւն անձին իւրոյ Պարսից:

Դ. Հրապարակաբոսն լինել միոյ ուրաք կապելոյ ի Մակեդոնացւոց զօրաց: Միաբանութիւն հակառակ Աղէքսանդրի որ ապա թուճով մեռաւ:

Ե. Ար ինչ յառաջ քան զմահն խոսեցաւ կամ արար: Տրամել եւ արբել իւրոցոցն եւ մանաւանդ մօրն Գարեհի, որ առ ստապիկ արամելոյ յետ սակաւ ինչ միոյ վախճանեցաւ: Գրուատիք Աղէքսանդրի:

Չ. Խորհուրդ մեծամեծացն եւ ազգի
ազգի կարծիք նոցա վասն պայազատու-
թեան Ազգեսանդրի :

Է. ՉԱրիղեսոս որդի Փիղիպպեայ կացու-
ցանէն ոմանք թագաւոր : Արիղեսոս քանզի
ընդ խաղաղութիւն կամէր, Հանայ գիտո-
վութիւնն ցածուցանել :

Ը. Պերդիկկաս ապանանէ զՄեղեացբոս
նենդութեամբ եւ ընդ նմա իբրեւ զերեք-
արեւր այր :

Թ. Տերութիւնն Ազգեսանդրի ի բազում
մասունս բաժանի : Չմեծ քան զամենայն
մասունսն Արիղեայ տան, եւ զգաւտան
մեծամեծացն : Գին Ազգեսանդրի յՅգի-
պոսս փոխի ի քաղաքն Ազգեսանդրացւոց :

Կ. ԿՈՒՐՏԵԼՅ ՌՈՒՓԸՅ

ՎԼԱՆ ԳՈՐԾՈՅ ԵՒ ԸՐՈՒԹԵԼՆՅ

ԸՂԵՒՍԸՆԳՐԻ ՄԵ՛ՕՒ

ԸՐԻՔԸՑԻ ՄԸԿԵԴԻՐՆԸՑԻՈՅ

Ժ ԳՊԲՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ընդ նոյն աւուրս կղէան-
դրոս եւ Սխտաղկէս եւ Հերակոն
Ըղաթանեաւ հանդերձ ի վերայ հա-
սանէին, որոց զՊարմենիոն սպա-
նեալ էր հրամանաւ թագաւորին,
եւ հինգ հազար հեաւեակաց հա-
զար հեծելովք: Ըստ եւ դատա-
խազք ի դաւառէ անտի, յորոյ վե-
րայ ստաիկանութեամբ կային, գային
զհետ նոցա, եւ ոչ զայնչափ անչափ
սճիրս եւ կղերս զոր դարձեցին կարող
էին քաւել այնու զի սպասաւոր
կղեն սպանութեանն որ հաճոյ յոյժ
էր թագաւորին: Վանդի իբրև
զամենայն ինչ զարտաքին զերձին
առին, եւ ոչ մեհենական իրաց
խնայէին, կուսանք եւ զլիաւորք
կանանց զթշնամանս իւրեանց աշ-
խարէին: Օճանուն Մակեդանացւոցն

ասելի և զարշելի արար բարբարոսացն ժլատութիւն և ջանկութիւն նոցա. բայց քան զամենեցուն առաւելոյր Աղէանդրի մոլեղնութիւնն, որ զկոյս մի աշնուական յետ թընամանացն տայր հարձ ծառային իւրում: Բարզումք ի բարեկամացն Աղէքսանդրի ոչ ընդ անագորունութիւն յանցանացն որ յայնմապէս պատմին զնոցանէ, հայէին, այլ ընդ յիշատակս Պարմենիանեայ որ ի ձեռն նոցա սպանու, և ուրախ լինէին թէ ի սպասուորս անդր բարկութեանն թափեցաւ զասումնն, և թէ ոչ մի ինչ իշխանութիւն՝ զոր շարեայ գործովք որ ստացեալ իցէ, ընդ երկար տեւիցէ: Թագաւորն իրբև իմացաւ զիրս ամբաստանութեանն, զճիւռ ևս ևս տսէ, թէ Յայնցանէ որ ամբաստան կան զնոցանէ, մի յանցանք մեծ մտացեալ են, այն իսկ զի յուսահատ ի կենաց իմոց լեալ են, զի ոչ երբեք այնպիսի ինչ իրս իշխէին առնել, եթէ զանկացեալ էր նոցա կամ հաւատացեալ թէ ողջանդամ զարձայց ի Հնդկաց աշխարհէն: Այնուհետև զոտոս կալեալ պրկէր, և Ո ևւս այր ի զօ-

բաց անտի որ սպասուար անօրէն
զործոց էին, հրամայէր կոտորել :
Ի նմին աւար պատժեցան եւ զորս
Արատերոս բերեալ էր, առաջնորդք
Պարսից ապստամբութեանն :

Յետ ոչ բազում ժամանակի
Նեաքքոս եւ Անեսիկրիտոս որոց
հրաման տուեալ էր երթալ յառաջ
կոչս ի ծովն Ավիխանոս, եկեալ հա-
սանէին : Այլ պատմէին ինչ ինչ ի
լից եւ այլ եւս ինչ զոր ինքեանք
տեսեալ էին. Աղղին, ասնն, որ ի
Ներքոյ քան զբերան գետոյն է, լի
է սսկւով, շունի երիւարս եւ եթէ
եղիւարս որ առ նոսա ի ցամաքէ
համարձակիցի հասուցանել, միոյ
միոյ քանքարի գնեն : Ա ի է ծովն
գազանօք. եւ ի լինել նռանգան
ծովու շրջին ի վերայ ակացն իբրև
զմարմինս մեծամեծ նաւայն, եւ
ահարեկ եղեալ խիտս եւ գծկամակ
բարբառով, գան գլեա նաւատոր-
միդ նաւաց, եւ իբրև գնաւ որ
սուղեալ բնկղմիցին, մեծաւ գորդ-
մամբ համատարած ծովու բնդ
ջուրքն մասնեն : Այլ վասն այլոց
եւս ինչ իրաց բնակչաց կողմանցս
հաւատացեալ էին, յորս եւ այս

ինչ թէ ծովն կարմիր ոչ յալեացն երանգոց, որպէս բազումք կարծեցին, այլ յերթիթրեաց արքայէ անուն առ. եւ թէ է ոչ հետի ի ցամաքէ կղզի յորում կայ ծառատունկ բազում արմաւենեաց, եւ ի միջի անդ անտառին սիւն կանգնեալ կայ յիշատակարան Երթիթրեաց արքայի յորոյ վերայ կայ զիր նշանադրովք ազգին: Յաւելուին ի նոյնս նաւք որ զվաճառականն բերիցեն որոց նաւապետք զհետ երթեալ համբաւոց սուկոյն անցին ի կղզին, ոչ զք անտի յետ այնորիկ երեւեցաւ: Թաւազաւորն բորբոքեցաւ ցանկութեամբ զբազումն անտանելոյ, միւսանգամ հրամայէր նոցա անցանել զերկրան մինչեւ հասուցանիցեն զտորմիջ նաւացն ի գրունս Եւփրատ գետոյ, եւ անտի ընդգէմ գետոյն գէմ եղեալ երթայցեն ի Բաբելոն:

Ինքն զանշափ եւ զանբաւ իրաց բուռն հարեալ, ի մտի եղեալ էր յետ զամենայն ծովակազմն Երեւելից հնազանդելոյ, յԱսորւոց աշխարհէն անցանել ի կողմանս Եւփրիկացւոցն, թշնամութեամբ զբզուեալ ի վերայ Կարբեղանացւոցն. անտի անցեալ

զնացեալ ընդ անապատս՝ Նուսիդիա-
ցւոցն զէմ եղեալ Հասանել ի Պա-
զիս : Վանդի պատմէր իմն ի Համ-
բուուց թէ անդ լեալ իցեն Վա-
հագնի արձանքն . սպա Հասանել ի
Սպանիա զոր Յոյնք Իբերիա կոչիցեն
Մրերիոս զեայ . եւ անցանել զԱղ-
պեզք եւ զկողմամբք Իտալացւոցն ,
ուստի ի կարծոյ Հասանիցէ զք Ռ-
պիրոս : Ընուհետեւ պատուէր տայր
ստիկանաց Միջագետացն , ատաղձս
ի Ղիրանոս լեռնէ կտրել եւ անել
ի Թափասկոս քաղաք Ասորոց եւ
կազմել եւ թնհարէր նաւ եւ լինել
ամենեցուն եւ թնդեկեանս եւ տա-
նել ի Բաբելոն : Հրամայեցաւ եւ
թագաւորացն Աիւպրացւոց զի տա-
ցեն պղինձ եւ խծուծ եւ առա-
գաստս :

Այնչ զեռ նա զայնու էր Հասին
առ նա հրովարտակք Պորեայ եւ
Տաքսիզեայ թագաւորացն թէ Աբի-
սարէս ախտի վախճանեցաւ եւ
Փիղիպպոս ստիկան նորս ի վերայ ,
եւ թէ բմբռնեցան որ խոցեցինն
զնա : Ընուհետեւ փոխանակ Փի-
ղիպպեայ զԷւզեման կացուցանէր ,
որ էր զօրավար Թրակացւոց : Իսկ

զթագաւորութիւնն Արիսարեայ նորին որդւոյ տայր :

Անտի խաղացեալ եկին ի Պերսագագ : Պարսիկէ ազգն, որոյ շահապ Որսինէս էր որ առաւել էր ազնուականութեամբ եւ մեծութեամբ քան զամենայն բարբարոսն : Պարզէր դայր յազգէ անտի Արսարոսի որ երբեմն թագաւոր լեալ էր Պարսից . եւ ի նախնեաց ունէր ինչս եւ ինքն մթերեալ էր իւր յերկայնժամանակեան ստացուածոյ տէրութեանն : Սա ընդ առաջ ելանէր թագաւորինն ազգի ազգի պատարազք տալ ոչ միայն թագաւորինն, այլ եւ բարեկամացն : Ասասկէ երիւարաց զհետ խաղային, եւ կառք արծաթապատք եւ ոսկիապատք եւ կահք մեծազինք եւ տկանք պատուականք եւ անօթք ոսկեղէնք ծանունք եւ հանդերձք ծիրանիք եւ Գ. հազար քանքար արծաթոյ գրոշմելոյ : Այլ այնչափ առատութիւն մարդասիրութեանն պատճառք եղին մահու առնն բարբարոսի : Վանդի իրրեւ պատարազք մեծարեաց զամենայն բարեկամութեանն որինն առաւել քան զակն-

կալութիւն նոցա, ոչ մի ինչ մեծա-
բանս եզ Քաղաքացւոյ ներքինւոյ որ
սիրելի լեալ էր Աղեքսանդրի: Աւ-
իրբեւ ասացին տմանք զնա թէ որչափ
սիրելի իցէ Աղեքսանդրի, նա եւ
նոցա պատասխանի թէ զբարեկամս
թագաւորին եւ ոչ զներքինիս պա-
տուեմ, եւ շէն բարք Պարսից զա-
բուս ամէլ իբրեւ ի կնութիւն:
Օչոյս ամենայն լուեալ ներքինւոյն,
զիշխանութիւնն զորանօրէն եւ թըշ-
նամանացն զործոյն ունէր, ի զործ-
արկեալ վարէր ի գլուխ ան արգա-
բոյ եւ ազնուականի: Քանզի զթե-
թեւամիտս եւ զժանձաղամիտս ի
նմին ազգէ պատրաստէր թելազբու-
թեամբ խօսել ամբաստանութիւն
սուտ, եւ խրատէր զնոսս յայնժամ
զիրոն ասել յորժամ նա նոցա տայ-
ցէ հրաման: Աւ ինքն ի նմին ժա-
մանակի քանիցս անգամ թէ միայն
էր ընդ թագաւորին, ընդ զգիրա-
հաւան լսելիս թագաւորին թագու-
ցեալ զչասմանն պատճառս, զի
ստաւել եւս ճոխութիւն ունիցի,
մինչ ամբաստանութիւնն մատուցա-
նիցէ: Տակաւին ոչ ինչ կասկած
դոյր ի վերայ Արսինեայ. սակայն

անարգեալ էր եւ արհամարհ : Օ ի ի ծածուկ պարտաւոր դասներ մինչ զեռ ինքն անտեղեակ էր թաղուցելոյ վասնդին , եւ դառնաբարոյ ներքինին եւ ոչ ի ծանականն մուսայաննննդութեանն առնէր . մերթաղահաճութեան եւ մերթապատամբութեան բամբասանս ի վերոյ Արսի-նեայ արկանէր : Այլ քանք ստութեան հասեալ եւ պատրաստեալ էին ի սատակումն արդարոյն , եւ բաշխք բախտից որոց է առանց խուսափելոյ վիճակն , եկեալ հասանէին : Վրանցի գէպք եւ պատահարք տային հրամայել Աղէքսանդրի բանալ զշիրիմն Աիւրսի , յորում ծածկեալ էր զինորա , զի կամէր զսճ օանդարամետաց մատուցանել . համարէր թէ լի իցէ սկիւով եւ արծաթով , քանզի այսպէս իսկ պատմեալ էին ի համբաւուց Պարսիկք . այլ քան զփառեալ վահան նորա եւ զերկուս աղեղսնս սկիւթացիս եւ քան զգաշոյնն այլ ինչ ոչ գտաւ : Այլ ինքն թաղաւորն զներ պսակ սկիի եւ պատմուճանան զոր ինքն սովոր էր ազանել , պատէր զտապանն յորում կայր զխակնն . եւ զարմացեալ էր թէ

այնպիսի անուանի ևւ ընչաւէա թա-
 գաւոր ոչ շքեղագոյնս թաղեալ
 իցէ, այլ իբրեւ զմի զք ի սամկաց:
 Ասցր առ նմին ներքինին, հայե-
 ցաւ ընդ թագաւորն ևւ սակ: Իսկ
 արգ զի՛նչ այն զարմանք իցեն թէ
 գաաարկ իցեն գերեզմանք թագաւ-
 որաց, յորժամ տունք նախարարա-
 ցըն շկարիցեն բաւական լինել առ-
 նուլ զոսկին որ անտի հանեալ իցէ:
 Իմ յառաջ քան զոյս շէր տեսեալ
 զգերեզմանդ. բայց ի Քարեհէ այս-
 պէս լուայ թէ երեքհազար քան-
 քար թաղեալ իցէ ընդ Ախրտի:
 Ասան այգորիկ է այն մարդասիրու-
 թիւն ի քեզ, զի զոր առանց պատ-
 ժոց շկարէր պահել Արսինէս, տա-
 լովն պարգեւ զտանիցէ շնորհօ:
 Իբրեւ զբղուեաց ած ի ցասումն,
 անդէն որոց զնոյն դործ պատուի-
 բեալ էր, ի վերայ գոյին: Ասաի Բա-
 զովաս, անտի որ ի նմանէ զբղեալքն
 էին, զբաւեցին զսեյխս նորա ամ-
 բաստանու թեամբք ստու թեանց:
 Յառաջ քան թէ իմացեալ էր Ար-
 սինեայ թէ ամբաստանու թիւն կայ
 զնմանէ, արկաւ ի կապանս: Չհա-
 մարեալ շատ ևւ բաւական զպատիժս

մահու արդարոյն ներքինին, ինքնին
անձամբ անձին զիւր ձեռն միւեր ի
նա : Հայեցեալ ընդ նա Որօինեայ,
Լուեալ իսկ իմ էր, ասէ, թէ կա-
նանց երբեմն թագաւորեալ իցէ Պա-
սիացւոց աշխարհին, բայց այս նոր
է, ներքինւոյ թագաւոր լինել : Եւս
կատարած էր առնն ազնուականի
քան զամենայն Պարսիկս, որ ոչ
արդար միայն էր, այլ եւ անհնարին
մարդասիրութեամբ ի թագաւոր
կողմն : Ի նմին ժամանակի եւ Փրա-
զատէս օպանաւ. քանզի կասկած
լեալ էր զնմանէ թէ թագաւորու-
թեան ցանկացեալ է : Քանզի սկիզբն
արար Աղէքսանդրոս լինել վաղվազ
ի պատիժս եւ հաւատալ շարաց
իւրաց : Օ ի աջողութիւնք բաւական
են փոփոխել զընտրութիւն, եւ դուն
ուրեք դք զզուշացեալ ամբանայ յե-
րեսաց բարեաց իւրոց : Քանզի նոյն
այր էր որ յառաջ քան զսահաիկ
մի զԱղէքսանդրոս Ղիւնկեստացի
զսրմէ ամբաստան կային գուշակք
երկու շառ յանձն գատապարտ առ-
նել, եւ զխոնարհագոյն յանցաւորսն
հակառակ իւրոց կամաց, այնու զի
այլոց արդարք թուէին, յանձն առ

արձակել, եւ թշնամեաց պարտե-
լոց զթագաւորութիւնսն իւրաքան-
չիւր շնորհէր. ապա յետոյ այնչափ
չըջնցաւ յազնուականութենէն զի
որ երբեմն առանց պարտութեան էր
յողւոյն ցանկութենէ այնուհետեւ
կամօք եւ հրամանաւ առն ներքինւոյ
սմանց թագաւորութիւն շնորհէր եւ
զսմանց կարճէր զկեանսն:

Ընդ նոյն աւուրս առ նա թուղթ
ի Ափենեոյ վասն իրացն որ յԱւրո-
պացւոց եւ յԱսիացւոց աշխարհին
գործեցան մինչ զեռ. ինքն զՇնդկաց
կողմանսն նուաճէր: Չպպիրիսն որ
սասիկան էր Թրակացւոց աշխարհին
յորժամ սասպատակ եղեալ արշուէր
ի վերայ Գետաց յանկարծակի, իբրեւ
յարեաւ մրիկ սասաիկ, ամենայն
զնգաւն հանդերձ սատակէր: Իբրեւ
զիտաց զիրան Սելթէս զՈրդրիա-
ցիս զժողովուրդս իւր զբղռեաց հան
յապստամբութիւն: Աւ իբրեւ կու-
րուսեալ իմն էր աշխարհն Թրակա-
ցւոց եւ ոչ աշխարհն Յունաց կաց
առանց ազմի եւ խռովութեան:
Քանզի Աղեքսանդրոս ածեալ պա-
տիժս ի վերայ ստահակութեան
սմանց ի նախարարացն զի մինչ

դեռ ինքն ի վերջին կողմանս Հնդկաց աշխարհին զգնուք էր, անհնարին եղերս ևւ սճիրս ի վերայ դուստականայն զորձէին, ևւ զայլս ևւս ահարեկարարեալ էր. վասն այնորիկ ևւ սորա քանզի գնոյն յանցանս էին յանցուցեալ նոցին պատժոց ակն ունէին, նմին իրի ևւ ի վարձկան զօրսն սպաստանեալ յուսային, որպէս թէ յորժամ ի տանջանս մտանիցեն ի նոցունց ձեռաց հասանիցեն փրկութեան. ևւ կամ ժողովեալ կարասի որչափ ինչ կարող էին ժողովել ելեալ երթային փախտեայ: Իբրև ազգ եղևն իբլն առաքեցան հրովարտակք առ ամենայն հազարապետս Ասիացոցն, յորս կայր գրեալ թէ յորժամ զհրովարտակն տեսանիցեն ևւ ընդ ևւ վաղվազակի դամենայն զօր մարդիկ որիցեն վարձկանք ընդ իշխանութեամբ նոցա ի բաց արձակեցեն: Այր ի մէջ նոցա Հարպազոս զօր Աղեքսանդրոս ընդ հուստարիմ բարեկամն ունէր, քանզի վաղ իսկ երբևմն վասն բարեկամութեանն զօր ընդ նմա ունէր ի բաց ընկեցեալ ի Փիղիպպեայ երթեալ էր ի տար աշխարհ, ևւ յետ

Մտղեայ մահուն ետ նմա պարզեւ
 զնախարարութիւնն Բարիզացւոց,
 եւ կացոյց զնա ի դլուխ տան զան-
 ձին: Սա իբրեւ վասն յաճախու-
 թեան շարաց գործոց իւրոց եղև
 յուսահատ ի մտերմութենէ անախ
 զոր վասն միտազոյն ի նա թա-
 դաւորին լինելոյ ունէր, հինգարեւր
 հազար քանքար յափշտակեր ի տանէ
 զանձուն արքունի եւ ածեալ ի վար-
 ձու զունդ մի վեցհազար վարձկա-
 նաց, եւ շողաւ յաշխարհն Աւերպա-
 ցւոց: Ապա վասն ի զեխութիւն եւ
 ի ցանկութիւնսն կործանելոյ եւ
 յուսահատ լեալ հասանելոյ ներելոյ
 թողութեան ի թագաւորէն, սկը-
 սաւ խնդրել թիկունս օղնականու-
 թեան յիշխանութեանց օտարաց
 յերեսաց սրամտութեան թագաւ-
 օրին. եւ առաւել առ Աթենացիսն
 յաճախէր զորոց գիտեր թէ հզօրք
 են եւ ունին ճոխութիւն առաջի
 պլոց եւս Յունաց, տեղեակ էր եւ
 ծածուկն սխութեան նոցա ի Մա-
 կեգանացիսն: Ասան պնտրիկ այս-
 պէս իւրոցն տայր յուսալ թէ յոր-
 ժամ Աթենացւոց ազդ լինիցի թէ
 ետ դամ եւ զզօրսս եւ զկարասին

բիկ Թիմոթէոսն ոմն նենդ զորժեալ
 զնա յարեւէ արկանէր: Աւրախ լեալ
 ընդ այն ամենայն ի բաց թողցաք ըզ-
 խորհուրդ անցանկելոյ յԵւրոպն, այլ
 հրամայէր ամենեցուն վտարանդե-
 լոց բաց յայնցանէ որ արեամբ քա-
 ղաքացեացն թաթաւեալ էին դառ-
 նալ յիւրաքանչիւր քաղաքս Յու-
 նաց, յորոց մերժեալն էին: Իսկ
 Յոյնք շիշակցին ընդդէմ դառնալ
 հրամանացն, թէպէտ եւ իմացան
 թէ այն սկիզբն քակելոյ օրինաց էր,
 զինչս եւս եւ զարարս որ մնացեալ
 էին դարձուցին առ դատապարտան:
 Միայն Աթենացիք ոչ միայն զիւ-
 րեանց այլ եւ զհասարակաց աղա-
 տութեան վրէժ ինդրեալ, քանզի
 գժկամակ ընդ խառնակ շիտթու-
 թիւն կարգաց մարդկան լինէին եւ
 ընդելեալ էին ոչ ընդ հրաման
 արքունի այլ ընդ օրէնս եւ ընդ
 բարս հայրենիս, արգելին զնոսս ի
 սահմանաց իւրեանց, լաւ համա-
 բէին զամենայն կրեւ քան զայժո-
 սիկ՝ որ երբեմն կղկղանք էին
 նոցա եւ յայնժամ եւս ի գաւ-
 առս վտարանդութեանն, ընդ-
 ունել:

Աղեքսանդրոս առաքեալ զերի-
 ցազոյնս ի գորացն ի Հայրենի գաւ-
 առն, հրաման տայր բնաբել երեք-
 տասան հազար հետեւակաց եւ երկու
 հազար հեծելոց. զի առ իւր ունիցի
 զնոսա յաշխարհին Ասիացոց. այս-
 պէս զմտաւ ամեալ թէ սակաւ ինչ
 գորու բաւական էր ունել զԱսիա
 յսկաստանի, քանզի ի բազում
 տեղիս կարգեալ էր պահակա. եւ
 զմտաւ ամէր թէ քաղաքք որ այն
 ինչ շինեցան, գորս եւ ինքն զազժա-
 կանօք ելից, բնդդէմ ելանիցեն այ-
 նոցիկ որ խակս ինչ յոժարիցեն գոր-
 ծել. այլ մինչ շեւ էր զասուցեալ
 թէ զորս առ իւր ունիցի, պատուէր
 եա, զի ամենայն գորն բերցեն զհա-
 մար այնորիկ զոր պարտիցին ումէք:
 Վիտէր թէ բազմաց բազում եւ
 ծանր պարտք ի վերայ կան, թէպէտ
 եւ ի զեղիաւ թենէ անախ նոցա ժո-
 զովեալ էին, սակայն ինքն կամեցաւ
 հասուցանել: Նոցա այսպէս թուե-
 ցաւ թէ փորձու թիւն եւ հանդէս
 լինի նոցա, զի զիւրաւ զայնոսիկ որ
 ժուժկալք եւ առաքինիք իցեն ի
 վասննոզացն կարիցէ բնաբել. վասն
 այնորիկ եւ առ ժամանակ մի յեր-

կարեալ յազաղէին: Իսկ թաղա-
որն, քանզի ի միտ առ թէ ոչ առ
հետաւթեան կամ յամառութեան,
այլ առ ամօթոյ շկամին խոստովան
լինել, հրամայէր ի բանակի անդ
կարգել սեղանս եւ տանել զնել
տասն հազար քանքար: Ապա իբրեւ
հաւատարիմ եղէն իբրն, խոստովան
եղէն, եւ յայնչափ կարասւոյ անափ
սչինչ աւելի քան զհարկեր եւ երե-
սուն քանքար մնաց: Այսպէս զօրն
որ այնչափ անչափ մեծատուն եւ
բնչաւեա ազգաց յաղթեաց, առաւել
յաղթութիւն առեալ տարաւ յԱ-
սիացւոց աշխարհէ, քան առ եւ
աւար: Այլ իբրեւ ազգ եղև թէ
ոմանք յիւրաքանչիւր աշխարհս ար-
ձակիցին, եւ ոմանք անգէն կայցեն,
համարեցան թէ միշտ իսկ եւ հա-
նապաղ յԱսիա բնակելոց է թա-
գաւորն, յիմարեալք եւ զզինու-
թութեան խրատն մտացեալ, խոս-
վութեան բարբառով զբանակն լի
աանէին. եւ զազանագոյնս քան
զսովորութիւնն յարձակեալ ի վերաց
թաղաւորին ամենեքին միանգա-
մայն սկսան ինդրել առարումն:
Օճրեսս իւրեանց որ ի վերաց ազե-

զայնեալ էին, եւ զգլխոյն ալիս մա-
 տուցեալ ցուցանէին: Աւ ի յանդի-
 մանեւրոյ սոտիկանայն զաՏի հարկա-
 նէին կամ ի պատկառեւրոյ ի թա-
 դաւորէն. աղմկաւ եւ աղաղակաւ եւ
 զինուորական բանութեամբն արգե-
 լուին զթագաւորն մինչ զեռ խօսել
 կամէր, համարձակ յայտնապէս խոս-
 տովան լինէին թէ ոչ ուրեք աստի
 փոխեմք զոտս մեր, բայց միայն յի-
 բաքանչիւր զաւառս մեր: Ապա ու-
 բեմն իբրեւ լռութիւն լինէր վասն
 պտորիկ մանաւանդ, զի կարծէին թէ
 ի դութ զարձաւ եւ զիջաւ թագաւ-
 որն եւ ոչ թէ վասն զի ինքեանք
 ինչ կարէին խոնարհել, սպասէին
 թէ զինչ ասելոց իցէ թագաւորն:
 Աս խօսել սկսաւ եւ ասէ. Չինչ
 յայտ յանկարծակի խոսովութիւնդ
 կամ ստահակ եւ համարձակ ժպր-
 հութիւնդ ասնիցէ: Օչանդխտեմ
 խօսել: Հայտնապէս իսկ հատեք
 զաւերութիւն իմ, եւ պաղատանօք
 կամ թագաւոր. ոչ թողէք դուք ինձ
 իշխանութիւն խօսելոյ կամ զխօսելոյ
 կամ խրատելոյ կամ թէ հայելոյ ընդ-
 ձեզ: Քանզի յորժամ իմ ի մտի
 այն կայր, զամանս յիբաքանչիւր

դաւառս արձակել եւ զայլս յետ սակաւ ինչ միոյ ընդ իս տանել, տեսանեմ թէ ոչ միայն նոքա աղաղակ եղեալ դռչեն ընդ որոց յետոյ զհետ դալոց իցեմ, այլ որք արդ իսկ ի բաց իցեն զնալոց: Աւ արդ զինչ իրքդ իցեն. մի դռչիւն եւ բարբառ է վասն երկոցունց եւս հրամանացն: Կամէի կամէի դիտել, թէ արդեւք որ ի բացն երթան եթէ որ աստէն մեան արանջիցեն զինէն: Գողցես թէ ամենեւին ի միջէ բերանոյ այնպէս միանդամայն յամենայն ժողովոյ անտի տուաւ պատասխանի թէ ամենեքին արանջեմք:

Յայնժամ նա, Չկարեմ, ասէ, հաւանել թէ ամենեցուն միանդամայն նոյն պատճառք իցեն արարնջելոյ զոր դուք ցուցանէք: Օ՛ի մեծ մասն զօրուդ առանց այնք պատճառի է. քանզի բաղմադոյնս արձակելոց եմ քան զայնոսիկ զոր տա իս եմ պահելոց: Այլ կան անդուստ ի վերուստ չարիք որ ի բաց դարձուցանեն զամենեւին յինէն: Օ՛ի երբ դունդ մի սղջոյն եթող զթաղաւոր իւր: Աս եւ ոչ ծառայք երամովին ի տերանց վախշին. այլ կոյ ինչ

պատկառութիւն ի նոսա եւ ամաչէն
 թողուլ եւ լքանել զանարս լքեալս
 յայլոց ծառայից: Այլ եւ մուսցոնս
 մուկգին խոսվութեանն արարեալ,
 ջանամ գարմանս անբժշկականացն
 մատուցանել: Օջամնայն իսկ զյոյս
 զոր ի ձենջ ունէի, բնգունայն հա-
 մարիմ, եւ ոչ իբրեւ բնգ զօրականաց
 խնոց, քանզի եւ շէք իսկ այսուհե-
 աեւ, այլ իբրեւ բնգ ապաշնորհաց
 ի մտիեղի գնալ: Յաջողութեամբն
 որ զձեռք մածեալ են, ի մուկգին
 կատաղութիւն ելէք, մուսցոնս ա-
 րարեալ առաջնոյ փոքրկութեանն
 թէ աւտի ապրեցուցէք զանձինս
 երախտեօք խնովք. արգարեւ իրաւ
 եւ արժան է թէ ի նմին փոքրկու-
 թեան միանգամայն ծերանայիք,
 որովհետեւ գիւրազոյն է ձեզ շաջո-
 ղութեամբ քան աջողութեամբ վա-
 բել: Ահաւազիկ այնոցիկ որ յառաջ
 քան զսակաւ ինչ ժամանակ հար-
 կատուք Ղեւրիկեցւոց եւ Պարսից
 էին, զարշելի եւ խոտան թուի աշ-
 խարհս Ասիացւոց եւ կապուտ կո-
 ղողուտ այնչափ ազգաց: Այնոցիկ
 որ առ Քիզիպակաւ կէս մերկ էին,
 ամզանք ծիրանիք անարզք թուին,

ևւ զսակի ևւ զարծաթ յակն չկամին
 արկանել . քանզի զանօթնն փայ-
 տեղէնա ևւ զասպարսն գուզնաքեայս
 ևւ զժանդ սուսերացն կամին : Ըս-
 պիսի հանդերձանօք բնկալոյ զձեզ ,
 ևւ բովանդակութիւն ամենայն բնչից
 իմոց էր հինդարեւր քանքար փո-
 խով , ևւ ամենայն կահն շէր աւելի
 քան զվաթսուն քանքար , սակայն
 նաքօք զտէրութիւն մեծի կողման
 երկրի բմբունեցի : Տաղակացարուք
 ձանձրացարուք Ասիացւոց աշխար-
 հէս , որ զձեզ փառօք ևւ պատուով
 արութեանց ևւ քաջութեանց հան-
 դոյնս գիցն կացոյց : Յերսպն ճեպէք
 երթալ , թողեալ զթագաւորդ ձեր ,
 ուր բազմաց ի ձէնջ չգոյր ևւ պաշար
 ճանապարհի եթէ իմ զպարտան շէր
 հատուցեալ . ևւ զոյս Ասիացւոց
 աւարէն հատուցի : Չամաշէք չպատ-
 կառէք , զի որ զկապուտ ազգաց ազ-
 գաց պարտելոց առեալ տանէիք ,
 այժմ կամիք իմն առ որդիս ևւ կանայս
 զառնալ , ուր սակաւք իսկ են ի ձէնջ
 որ զպարգեւս յաղթութեանն կարի-
 ցեն ցուցանել : Վանդի այլոցն ամե-
 նեցուն ևւ զէնք իսկ գրաւով են , քան-
 զի յուսով եկեալ էիք : Ահ սհ , ի քաջ

զօրականէ զրկելոց եմ, յարանց հոմանեաց, որոց այն միայն կայ յայնչափ մեծութեանց, որ ինչ առ ժամն ծախիցի: Ասան այնորիկ որ յինէն կամիցին փախչել, համարցակ լիցի փախչել. երթայք վաղվաղակի ի բաց. ես Պարսկօք զթիկունս այնոցիկ որ յինէն ի բաց զնայցեն ամբացուցանեմ: Աչ զոք գրաւեալ պահեմ առ իս. այսուհետեւ յակն ինձ մի անկանիք քաղաքակիցք ապախտաւորք քան զամենայն ապախտաւորս: Մեկայցին զձեզ ուրախութեամբ հարք եւ մարք եւ որդիք ձեր, յորժամ դարձչիք առ նոսա առանց թագաւորին ձերոյ. բնդառաջ ելանիցեն փախտակից: Չաղեցից ի վերայ ձերոյ փախտականն, եւ ուր եւ իցեմ, առից բղվրէժսն, զսոսա՝ բնդ որոց թողուք զիս, պատուելով եւ նախամեծար քան զձեզ առնելով. եւ առնուցուք ի միա թէ իմ իմիք բաւական իցէ զօր առանց թագաւորի, եւ որչափ զօրութիւն կայցէ ի վերայ իմ միայնոյ:

Գ. ՄԱՆ ԵՂ զայրադին յառնէն եւ եմուտ ի մէջ զնդի վառելոցն. եւ ցուցեալ զայնոսիկ որ վայրենա-

գոյնան խօսեցան հակառակ նորա ,
 սայր կապել զձեռս նոցա , եւ հրա-
 մայէր պահել անձնապահացն երեք-
 աստուն այր : Ա ղք կարէր հաւատալ
 թէ այն մուկին ժողով բազմու-
 թեանն յանկարծակի ցածնուցու
 յահէ անտի , եւ յորժամ զայլն եւս
 տեսանիցէ ձգձգեալ ի պատիժս
 տանջանաց , շիշխիցէ դիմադարձ լի-
 նել , եւ այն համարձակ ստահակու-
 թիւն եւ բռնութիւն խռովութեան
 զօրացն այնպէս ի հանդարտութիւն
 գառնայցէ , զի ոչ միայն դիմադարձ ղք
 յամենեցունց շինիցի թագաւորին որ
 խողայր ի վերայ նոցա , այլ եւ բոլո-
 բեքին յահէ եւ յերկիւղէ զարհուրա-
 նացն սպշեալք եւ յիմարեալք , կայ-
 ցեն մնայցեն թէ զինչ զնոցանէ կամի-
 ցի հրամայել թագաւորն : Ա սան այ-
 նորիկ կամ անուն մեծարոյ թագաւ-
 որութեաննորա , զի ազգ որ բնդ թա-
 գաւորաց իշխանութեամբ են իբրև
 գիտ զթագաւորսն պատուեն , կամ
 պատիւ մեծարանաց անձիննորա կամ
 համարձակութիւննորա յորժամ այն-
 պէս զօրութեամբ եւ ճոխութեամբ
 սայր հրաման , ահարեկ արար զմիտս
 նոցա . արդարև մեծի համբերու-

Թեան օրինակ ընծայեցուցին. և ևս նմին իրի իսկ շքորբորքեցան ասանջանօր զինուորակցաց իւրեանց, յորժամ իմացան թէ սպանան նորա ի գիշերին. և ևս ինչ էր զոր ևս զորձեցին առ ի զՏնազանդութիւն Տպասակութեանն և ևս զսերն երեւեցուցանելոյ: Օ ի ի վաղիւ անդր իրբեւ եկին առ թագաւորն և արդելաւ նոցա մտանել առ նա, զի Ասիացւոց զօրք միայն մտանէին, ճիշ բարձեալ գօշէին յամենայն բանակի անդ թէ լաւ իցէ մեզ մեռանել, եթէ կալոց մնալոց իցէ թագաւորն ի ցասման իւրում:

Այլ թագաւորն քանզի յամառեալ պնդէր յայն ինչ զոր խորհեալ էր ի մտի իւրում, հրամայէր ժողովել մարզիկ զօրաց և ևս զալ, արդեւեալ ի բանակի զՄակեդոնացիսն. և իրբեւ յաճախեալ եկին ժողովեցան, թարգման ի միջի կացուցեալ խօսէր ընդ նոսա զոչն զոչն բանից պայտէս. Յորժամ Ռուբուպացւոց աշխարհէ անցի Ռոսիա, յուսայի թէ բազում աշնուական ազգս և ևս բազմութիւն յոյժ մարդկան յաւելուցում ի անբութիւն իմ: Աւ ևս

պատրեցայ ինչ յայնմիկ զոր զսոցունց կարծէի ի համբաւուց լուեալ: Եւ այց յայնր ամենայնի վերայ եւ այս ինչ յաւելաւ, զի տեսանեմ եւ նշմարեմ թէ արք քաջք եւ առաքինիք են, եւ առ թաղաւորս իրեանց դուժ եւ սէր ունին: Եւ կարծէի թէ ամենայն ինչ զեղխութեամբ է եւ առ յոյժ երանելի կենացն ի ցանկութիւնսն ընկղմեալ են: Եւ արդարեւ մեծաւ ուժով եւ զօրութեամբ ոգւոց եւ մարմնոց քաջութեամբ ժոյժ ունիք զործոյ պատերազմի եւ իրրեւ արք քաջք էք, ոչ զքաջութիւն եւ զզօրութիւն առաւել քան զհաւատարմութիւն մեծարեալ պատուէք: Օչ այս եւ այժմ նախ բարբառիմ առաջի ձեր սակայն վաղ իսկ զիտէի: Ասան այնորիկ եւ զօրաժողովս երիտասարդաց ի ձէնջ արարի եւ ի դունդս զօրականաց իմոց խառնեցի զձեզ: Այն հանդերձ եւ նոյն զէն եւ զարդ է ձեր, իսկ հնազանդութիւն եւ համբերութիւն անսալոյ հրամանաց յոյժ իսկ առաւել քան զայլոցն: Եւ ինքնին զդուստր Ռքսիարակոց առն պարսկի ինձ կին

ածի եւ շհամարեցայ ինչ անարժան
 ի կնոջէ գերեւոյ որդիս բարձրացու-
 ցանել: Այլ յետ այնորիկ իբրեւ կա-
 մեցայ սփռել զզարմ եւ զզուակ իմ,
 արարի կին եւ զգուտար Գարեհի,
 եւ զմերձաւորս ի բարեկամաց իմոց
 եւ հաւանեցուցի ծնանել որդիս ի
 կանանց գերեւոյ. զի այնպէս նուի-
 բական դաշամբքն զամենայն կրճիմ
 կամ խտիր որ բնդ յաղթեալ եւ բնդ
 յաղթող ի միջի կայ զայն բարձից ի
 միջոյ: Այն այնորիկ այսպէս հա-
 մարեցարուք թէ ի ծնէ իմ զօրական
 էք եւ ոչ պատուաստիւ: Ասիացւոց
 եւ Եւրոպացւոց մի եւ նոյն թագաւո-
 րութիւն է: Տամ ձեզ զլէնս Մա-
 կեղոնացւոցն, հնացայ ի պանդուխտ
 նոսութենէ անտի, եւ քաղաքա-
 կից էք իմ եւ զինուորք: Ամենե-
 քին զնոյն զոյն կրեն, ոչ Պարսից
 Մակեղոնացւոց սովորութեան նմա-
 նել ամօթ ինչ է, եւ ոչ Մակեղո-
 նացւոց Պարսից: Աոյն օրէնք եւ
 իրաւունք են նոցա որ բնդ նովին
 թագաւորաւ կացցեն: Իբրեւ զայս
 խօսեցաւ, առնէր յանձն Պարսից
 զպահպանութիւն անձին իւրոյ,
 ի Պարսից կացոյց անձնապահս, ի

Պարտից դահաւորս : Իբրև ի ձեռն նոցա Մակեդոնացիք որք պատճառք խռովութեանն լեալ էին կապանօք ի տանջանս ձգեալ երթային , միսնն ի նոցանէ որ երևելի էր ճոխութեամբ եւ հասակաւ խօսէր , ասնն , այսպէս առ թագաւորն :

Դ . ՅԵՐԻ , ասէ , տանջանօք կատարես զկամս մտաց քոց եւ այն օտարաւի ստիւրութեամբ : Օջրք քո եւ քաղաքակիցք առանց զլեանս ճանաչելոյ ձգձգեալ երթան ի պատիժս ի ձեռաց զերելոց իւրեանց : Եթէ արժանիս մահու համարիցիս զնոսա , դոնէ զսպասաւորս տանջանացն փոխեա : Քարեկամութեան մտօք խրատ ընծայանայր նմա , եթէ կարօղ էր յայնժամ անալ ճշմարտութեանն , այլ ի մըլեզին կատաղութիւն ելեալ էր ցասումնն : Ասնն այնորիկ միւսանդամ , քանզի որոց հրամանն տուեալ էր սակաւիկ մի տարակուսեալ դանդաղեցին , հրամայէր այնպէս կապեալ ամալ ի գեան : Քայց եւ ոչ այն տանջանօք արկին խռովութիւն սպասամբութեան ի զօրականն : Քանզի երթեալ առ զօրավարսն եւ առ բա-

բեկամն թագաւորին խնդրէին զե
 եթէ զխախցէ նա տակաւին զամանս
 որոց զնոյն յանցանս յանցուցեալ
 իցէ, հրամայեացէ կոտորել. մա-
 տուցանեմք, ասեն, զմարմինս մեր
 սրտմատութեան նորա, թող պատառ-
 պատառ կոտորեսցէ: Ապա ուրեմն
 առ ցաւոցն յիմարեալք ամենեւին
 խուռնրն թաց ի վանս թագաւորին
 դիմէին եւ բնկեցեալ իւրաքանչիւր
 զէնս առաջի գրանց ապարանիցն
 բաճկանօքն իւրեանց աղաչէին լալով
 բնդունել զմարմինս զմերկացեալս եւ
 զպատրաստեալս պատժոց պատու-
 հասից: Աւ վասն այնորիկ ինչ
 աղաչեմք, ասեն, թէ մի տանջա-
 նօքն քաւիցեմք զոր հետութեամբն
 յանցեալք. ցասումն բարկութեան
 թագաւորին քան զմահ եւս չար է
 մեզ: Իբրև զցայդ եւ զցերեկ ա-
 ռաջի վանիցն ցանդորդեալ կային
 յայտ արարեալ զմտացն սարջանս
 ճշելով եւ գօշելով եւ հանդերձիցն
 կերպարանօք. սակայն զաւուրս եր-
 կուս տեւեալ բաւեր սրտմատութիւն
 թագաւորին առաջի պաղատանաց
 խանարհելոցն: Իսկ յերբորդումն
 աւուր ի պարտութիւն մատնեալ ի

պաշտամանացն հաստատութենէ եւ
 եկաց առաջի նոցա, յանդիմանէր
 մեղմով զանպատէհ զորժ զօրացն
 եւ բազում արտասուք յերկոցունց
 կողմանց լինէին, եւ խոստանայր թէ
 հաշտեցաւ այնուհետեւ ընդ նոսա-
 սակայն յիրաւի եւ յարժանի թուե-
 ցաւ զի լինիցի քաւութիւն իրացն
 մեծամեծ պատարագսք : Ասան
 այնորիկ յետ զպատարագս զոհիցն
 մատուցանելոյ զՄակեդոնացւոց եւ
 զՊարսից մեծամեծս միանգամայն ի
 հաց հրաւիրէր : Ինն հազար, տանն,
 այր կայր ի խրախութեանն եւ ամե-
 նեքին ի նմին բաժակէ արբին հրաւի-
 բեալք ի թաղաւորէն . անդ իղծք
 յունացն եւ անյունացն բազում ինչ
 աջողութեան պատմին եւ առաւել
 զայս ինչ թէ միարանութիւնն եր-
 կոցունց իշխանութեանց ի մի մար-
 մին խտանեալ, հանապազօրդ եւ
 մշանջնական լինիցի : Յետ այնորիկ
 վաղվաղակի արձակէր զմմանս եւ
 առաւել զհիւանդան, եւ սմանց եւս
 ի ծերոց բարեկամացն թողլ ասյր
 երթալ : Յորոց ամն Ազխասս էր որոյ
 անուն յորջորջանաց Ազրոս, եւ Գոր-
 դիաս եւ Պոզիզամաս եւ Անաիդե-

նէս : Եւ երթեալցն ոչ միայն զսոսիկ
 առաջնոյ ժամանակին հատոյց հաւ-
 ստարմութեամբ , այլ եւ միում
 միում ի զօրացն տայր մէն մի քան-
 քար իբրեւ թողակ ճանապարհին :
 Իսկ զորդիսն զոր ի կանանց ասիա-
 ցոց ծնեալ էին , զորոց ասեն թէ
 էին իբրեւ բեր մի , հրամայէր անդէն
 թողուլ զի մի անցեալ յաշխարհն
 Մահեդանացոց հանդերձ հարբքն
 իւրեանց յառաջին կանայս եւ յոր-
 դիսն խառնեցին , եւ զգերդաս-
 տանս իւրաքանչիւր զժտութեամբ
 եւ շմարանութեամբ լի առնիցեն .
 Ես , ասէ , հոգացայց զնոցանէ զի
 կրթեալք եւ վարժեալք ըստ հայ-
 բնի սովորութեանն տեղեակ լինի-
 ցին արուեստի պատերազմի : Եւս-
 պէս առաւել քան զբեր զօրաց
 հինօրէից արձակեցաւ . յաւերաւ
 յայնդունդ եւ Արատերոս , յառա-
 ջին բարեկամաց թագաւորին զի
 տարցի զնոսա : Հրաման եւս տուաւ
 զի եթէ զիպեոցի ինչ Արատերեայ
 ի մարդկօրէն իրաց , Պողկպերքոնեայ
 հնազանդ լինիցին : Պիրս եւս առ
 Անտիպատրոս գրէր եւ պատուիրէր
 մեծարանս արժանաւորացն զնել զի

քանիցս անգամ խաղք կամ մրցութիւնք լինիցին յառաջին կարգան կացեալ հայիցին պատկառօրք . եւ որդիք աղայք մեռելոցն փոխանակեցնն զհայրենի ռոճիկսն : Զաճոյ թուեցաւ եւ Արատերեայ իշխանութեամբ կալ ի վերայ Մակեդոնացւոյ աշխարհին եւ մօտաւոր դաւառայն, եւ Անտիպատրեայ Մակեդոնացւոյ զօրածոզով արարեալ ի պատանեկաց գալ առ թագաւորն : Վանզի զանգիտէր թէ մի դուցէ վասն դժտութեան սատիկանի աշխարհին ընդ Ողոմզիազայ ծանր ինչ վիշաք եւ հարուածք լինիցին : Վանզի բազում գիրս առ Աղէքսանդրոս մայրն եւ Անտիպատրոս յղէին, եւ զմիմեանց ամբարտաւանութեամբ սաստկագոյնս ամբաստան լինէին թէ բազում ինչ, որ թշնամանք եւ վնաս արքունական իշխանութեանն է գործի : Օյ իբրեւ համբաւ սպանանելոյ թագաւորին տարածեալ հասանէր յաշխարհն Մակեդոնացւոյ մայր նորա եւ Աղէոպատրա քոյր նորա խռովեցան, Աղէոպատրայ փախուցեալ չոգաւ ի հայրենի թագաւորութիւնն, եւ Ողոմզիաս յԵպիրոս :

Յորժամ դեպ լինէր այնպիսի թրդ-
 թոյ հասանել, Եփեսոսին քանդի
 ստիւր էր լինել հազորդ ամենայն
 գաղանկաց թաղաւորին, ի միասին
 հայէր ի թուղթան որ կնքեալ էին
 Աղէքսանդրէ: Ասոյ շարդել զնա
 թաղաւորն, այլ հանեալ զմատանին
 ի մատանէ իւրմէ մերձեցոյց ի բերան
 նորա յորժամ ընթեանոյր, նշանա-
 կեալ թէ ոչ մի ինչ յայնցանէ որ
 մի ըստ միտջէ գրեալ էին պարտ
 իցէ այլոց հանել ի վեր: Օգրկասին
 եւս ասեն թէ մեղազրութեան ար-
 ժանի համարէր, եւ զայրացեալ վասն
 մօրն ստահակութեան գոչեաց ասեն
 թէ վասն տան ամոց բնակութեան
 զոր ետ նա նմա յարդանդի իւրում,
 ծանր վարձս պահանջէ. եւ զՆնախ-
 պատրեայ տէր թէ կասկածանօք
 եմ իբրեւ թէ յեա յաղթութեանն
 զոր յաղթեաց Ապարտացոց հպար-
 տացու, եւ բազմամեայ իշխանու-
 թեամբն առաւել քան զչափ եւ
 զպայման ստիկանութեան ամբար-
 հաւածեալ մեծամտեր: Ասան այ-
 նորիկ իբրեւ ցածութիւն եւ զգաս-
 տութիւն նորա գովէր յամանց ամանց,
 ինքն զնովիմբ ամեալ յաւելոյր թէ

արտաքուստ արտաքս սպիտակ երևի,
այլ եթէ ի ներքս ոք պշուցեալ
հայիցի ամենեւին իսկ ծիրանի է :
Սակայն թագոյց զկասկած մտաց
իւրոց եւ ոչ ինչ գուշակեալ յայտ
ստնէր զօտարանալ իւր ի նմանէ :
Սակայն բազումք այսպէս կարծեցին
թէ կարծեալ Անտիպատրեոց թէ
վասն պատժոց անդր կոչի, անօրէն
մենքենաւորութեամբ նիւթեաց բզ-
մահ թագաւորին որ յետ սակաւ ինչ
միոյ ել ի գլուխ :

Յայնմ ժամանակի զմասւ ա-
ծեալ թագաւորին զիզնուաղութիւն
զօրացն ընուցու, զընտիր ընտիրս ի
Պարսից ի գունդս Մակեդոնացւոյն
խառնէր, եւ հազարս եւս ազնուա-
զոյնս զատոյց ի պահպանութիւն
անձին իւրոց . եւ հրամայէր մեւս եւս
զնդի տիգաւորաց որ ոչ պակաս քան
զտասն հազարաւորս էին կալ ի պա-
հու զվրանաւն արքունի : Իրբեւ նա
զայս յօրինէր եկեալ հասանէր Պե-
կեստէս քսան հազարօք աղեզնուա-
րաց եւ պարսաւորաց զոր էր ժողո-
վեալ ի նահանգէ անտի իւրմէ :
Օսոսա բաժանեալ ի մէջ զօրաց
իւրոց ելեալ երթայր ի Շաւշ, եւ

անցեալ ընդ Պատիաիգրիս դեա առ
 Կարիացւոցն բանակ արկանէր. անախ
 դաւուրս շորս տարեալ ընդ Սիտուա-
 կենէ զգորս իւր ի Սամբան հասանէր,
 անդէն զեւթն օր դադարէր զօրն:
 Յեա այնորիկ երթեալ երից աւուրց
 ճանապարհ ի Աեզոնս հասանէին: Ի
 քաղաքի անդ բնակեալ են եկք ի
 Բիսպաացւոց. զորս խախտեալ ի
 բնակութենէ իւրեանց Քսերքսեայ
 տարաւ յԱրեւելս. եւ զնշանակ ազ-
 դին ուստի էին, պահէին առանձինն
 իմն խօսիւքն, յորում բազում ան-
 դամ յոյն բանք խառնէին. այլ վասն
 վաճառացն հարկի վարէին լեզուաւ
 բարբարոսացն սահմանորդաց: Անախ
 մտանէր ի Բաղխասանէ որ էր զաւառ
 մեծագանձ եւ լի բերովք առատու-
 թեան ծառոց եւ այլովք եւս իրօք,
 որ ոչ պիտանի միայն կենաց մարդ-
 կան իցեն այլ եւ զեղեցիկ եւ ուրա-
 խարար: Յայնմ ժամանակի թըշ-
 նամութիւն անհնարին ի մէջ ան-
 կանէր Աւմենեայ եւ Հեփեստիոնեայ:
 Վանդի զճառայսն Աւմենեայ յիջա-
 վանէն զոր գրաւեալ էին նորա վասն
 տեառն իւրեանց, ի բաց վարեաց
 Հեփեստիոն զի մացէ անդր Աւիս

վողար: Այլ ոչ յեւ բազում ինչ
 Ժամանակի յորժամ թմբրեալ իմն
 սխուժիւնն թուէր, մեւս եւս գրժ-
 աութիւն ի վերայ առաջնոյ գժաու-
 թեանն յառնէր, եւ այնչափ սասա-
 կազոյն սխուժիւնքն նորոգէին, զի
 եւ ի կազ եւս սաստիկ ի բանս
 կսկծելիս թշնամանաց միմեանց
 դարձան: Այլ Աղեքսանդրի համա-
 զակեր ի մէջ անկեալ դոնէ կերպա-
 րանօք թշնամութիւնն ջնջեցաւ.
 քանզի եւ Հեփեստիանեայ սաստեաց
 թագաւորն, քանզի ի բարեկամու-
 թիւն թագաւորին ապաստանեալ
 հետեալ շկամէր հաշտել թէպէտ
 եւ ցանկայր եւս Աւմնէս:

Յետ այնորիկ երթեալ հասանէին
 ի դաշտավայրս Մարաստան աշխար-
 հին, ուր բազում գասակք երիւա-
 րաց բուժանէին: Նժոյզս կոչեն
 զնոսս, զի երեւելի են յաղթանդա-
 մութեամբ եւ գեղով: Առաւել
 քան զճիսուն հազար անդ գտան,
 յորժամ անցանէր ընդ այն Աղե-
 քսանդրոս, զոր եւ բնկերք ուղե-
 կիցք նորա նշմարեցին: Ասեն թէ
 յառաջագոյն երկքապտիկ եւս բազ-
 մագոյն էին, այլ ի լինել խոսովու-

Թեան պատերազմի զմեծ մասն նոցա
 առեալ ի բաց տարան ապառա-
 կաւորք : Անդէն բանակ հարեալ
 նստէր թաղաւորն զաւուրս երեսուն .
 ածէր անդր Ատրուպատէս շահայ
 նախարարապետ Մարաց աշխարհին
 հարեւր կանայս խուժս , որ հմուտ
 էին հեծանեւոյ յերթաւորս վառեալք
 վահանօք եւ տապարօք . ուստի
 ոմանք կարծեցին թէ մնացորդք են
 նոքա յազգէ Ամազոնաց : Այս յետ
 եւթն բանակաց յերատանս հասա-
 նէր որ էր գլուխ քաղաքաց Մարաս-
 տանի : Անդ առնէր զոհս երեւելիս
 պատարագաց դիցն , եւ հանդէս
 խաղաղաց երեւեցուցանէր , եւ բնդ-
 արձակեաց անձին իւրում ի խրա-
 խութիւնս եւ ի տօնս , զի յետ այ-
 նորիկ ի հոգս նորոց եւս գործոց եւ
 ի սպասաւորութիւնս հզօրագոյն լի-
 նիցի : Այլ մինչ զեւս նա զայն
 խորհէր ձգեաց իմն բախտ գծեան իւր
 եւ յայլ կողմն տարաւ զնա , հան
 զկեանս զսիրելոյ քան զամենայն
 բարեկամս նորա եւ սչ յետ բաղում
 աւուրց զարեւ եւս թաղաւորին :
 Աստեալ հայէր բնդ մանկաբն յոր-
 ժամ մըցէին յասպարիզին , անդէն

գութկան հասաներ թէ նուազէ Հե-
 փեափան, որոյ եւթն աւուրք էին
 յորմէ հետէ յախտ անկեալ գնէր
 յոր յարբեցութենէ էր անկեալ :
 Օհհի հարաւ ընդ վիշտս վաանդի
 բարեկամին . փաղփաղակի յոան կայր
 եւ երթեալ հասանէր փութանակի
 ի վանս նորա . այլ մինչ շեւ նորա
 անդր հասեալ, մեռաւ : Պարտ է
 այսպէս ածել ճշմարտիւ զմտաւ, թէ
 քան զամենայն իսկ զյետարնդդէմն
 այս դառն եւ դժբնդակ պատահեաց
 թաղաւորին ի կեանս նորա, եւ թէ
 առ ցաւոցն սաստկութեան զարտա-
 սուս հարեալ աշխարէր մինչեւ յոյ-
 անի իսկ երեւել թէ ամենեւին իսկ
 խռովեալ է մտօքն : Բայց զայս
 բազումք բազում իմն օրինակ պատ-
 մն . բայց այն ինչ յայանի եւ գու-
 շակաւոր է զի վասն մեծապայծառ
 զյուզարկաւորութիւնն առնելոյ,
 շառ յանձն թէ յշիրատանս թա-
 զիցի, այլ հրաման եւս պերգիկիայ
 զի տարցի ի Բարիզոն յոր ինքն էր
 երթալոց . եւ անդ առնէր յուզար-
 կաւորութիւն որոյ ծախք երկստա-
 սան հազար քանբար էին, որպիսի
 ինչ շէր լուեալ յառաջ քան զայն :

Հրամանն հանէր ընդ ամենայն տէ-
 րութիւնն սուգ առնուլ վասն նորա .
 եւ զի մի մտաւոցի յիշատակ նորա
 ի զօրուն, ի վերայ հեծեւազօրացն
 որոց նա էր զօրավար ոչ զոք կացու-
 ցանէր, այլ հրամայէր Հեփեստիո-
 նեայ թեւ կոչել, եւ զգրօշնն զոր
 նորա կարգեալ էր, շփոխել: Օջը-
 տաւ անեալ եւ յուզարկաւ որու-
 թեան մրցութիւնս եւ խաղալիկս
 որպիսի ոչ երբեք լեալ էին, երիս
 հազարս արուեստագիտաց գումա-
 րէր. որք ոչ յեա բազում ժամա-
 նակի ի նորա իսկ յուզարկաւ որու-
 թեանն մրցեցան: Աս եւ բարե-
 կամք նորա զգութ սիրոյ նորա
 առեալ պատճառս հաճոյ նմին լի-
 նելոյ, զմիմեամբք ելեւել անտէին
 գտանել զամենայն, որով լուսաւո-
 բազոյն եւ պատուականազոյն յիշա-
 տակ վախճանելոյն լինիցի: Այնուհե-
 տեւ Եւմենէս քանդի ի միտ առնոյր
 թէ զայրանայ իմն ընդ նա թաղա-
 որն վասն թշնամութեանն զոր ընդ
 Հեփեստիոնեայ ունէր, զբազումս
 յօժարեցուցանէր եւ ինքն եւս զիւր
 զէն եւ զարդ նուիրէր Հեփեստիո-
 նեայ, եւ տայր ինչս առատութեամբ

իզարդ յուզարկաւ որութեանն: Աստուծաւոր եղևն եւ այլք օրինակի նորա, եւ վաղվաղակի յայն վայր եհաս սուտակասպասութեանն անամօթութիւն, զի մինչ թաղաւորն արամեալ տխրեալ մոյկզներ առ անձուկ վախճանելոյն, հաւանեցուցին զնա թէ աստուած է Հեփեսոսին: Հայնմ ժամանակի մի սին ի զօրավարաց զօրացն Ազաթսկղէս Սամեացի ի վերջին իսկ վասնդ հասաներ, զի իբրև անցաներ նա առ գերեզմանաւն տեսին զի արասուեր: Աւ եթէ ոչ սուր Պերդիկկաս եւ շասեր թէ յորս երևեցաւ ինձ Հեփեսոսին, եւ շինէր երգմնի ի գիտն եւ ի Հեփեսոսին իսկ ի գլխովին, թէ պատմեալ իցէ նմա Հեփեսոսինի թէ Ազաթսկղէս ոչ եթէ իբրև մուկալ կամ զուր աստուածութեան անուամբ պատուեալ ելաց զիս, այլ վասն յիշատակի առաջնոյ բնկերութեանն շկարաց ժոյժ ունել արտասուացն, ազաբէն առանց յանցանաց դառն պատիժս ապր զսիրոյ բարեկամութեան իւրոյ պրն քաջ եւ երախտաւոր թաղաւորին:

Այլ զի առ սակաւ մի ինչ փա-
րատեսցէ զսուղն ի մտաց ասպատակ
զնէր ի վերայ աղգին Աստեացւոց :
Օ սարս մտաւ որս Մարաց աշխար-
հին Աստեացիքն ունին , խիստ եւ
սաստիկ է աղգն եւ սովոր են յաւա-
զակութենէ կեալ : Իսկ թագաւորք
Պարսից սովոր էին զնել ի նոցանէ
խաղաղութիւն ամ ըստ ամէ արովք ,
զի մի աստ անդ ասպատակ զնիցեն
եւ աւազակուտ զերկիրն առնիցեն :
Վանդի իրրեւ բանութեամբ ջանա-
ցին ի վերայ նոցա Պարսիկք , զիւ-
րաւ մերժեցին զնոսա սյորէն յետս .
զի յափափոյս մտեալ ամբանային
քանիցս անդամ թէ զինուք ի պար-
տութիւն մասնէին : Վորին եւ պա-
տարագս եւս տարւոջէ ի տարի ընդ-
ունէին , զի յորժամ թագաւորն յեկ-
րատանացւոց քաղաքէն ուր զժա-
մանակ ամարայնոյն սովոր էր ան-
ցուցանել ի Բարիդոն դառնայցէ ,
յապահոյս ընդ տեղիսն անցանիցէ :
Ինդ երկուս զգորսն բաժանեալ յար-
ձակէր ի վերայ նոցա Աղեքսանդրոս
եւ ի զլուխ աւուրց քառասնից նուա-
ճէր զնոսա ամենեւին : Վանդի իրրեւ
ի թագաւորէն եւ ի Պատրիմեայ որ

զման մի զօրացն տանէր, բազում
անգամ կատարեցան, ետուն զան-
ձինս յաղթողացն զի առցեն այսրէն
զգերին: Ըրամայէր անդէն թա-
ղաւորն քաղաքս հզօրս ի պատեհ
ակզիս շինել, զի մի յարժամ զօրն
ի բաց երթայցէ անաստիցէ ազգն
վայրենի: Ընտի խաղայր զնայր, եւ
զի արժարժեացէ զզօրն վաստակեալ
ի նոր արչաւանէն, հանգարտազոյնս
երթայր ի Բարեզան: Չէր ինչ
հեռի ի քաղաքէն քան զերեսուն
վտաւան, բնդառաջ զխմէր Նէար-
քոս զոր արձակեալ էր յառաջա-
զոյն Մովկանոսէ բնդ Արամանի
հասանել ի Բարեզան: Եւ աղաչէր
մի մտանել ի քաղաք անդր զի
վնասակար է քեզ վասն հրամանաց
բախտի եւ բաշխի. զայս, առէ, ի
Քաղզեացւոց զխաացի, որոց կան-
խախօսութիւնք որ բազում անգամ
ի զլուխ ելին, հաւատարիմ ցուցա-
նեն զարուեսան նոցա: Առեալ զա-
նուն մարդկանն թաղաւորն եւ գյա-
ճախել բանից խօսելեացն, հաւանե-
ցաւ, եւ զբազումս ի բարեկամացն ի
քաղաքն արձակէր, ինքն բնդ այլ ճա-
նապարհ անցանէր առ Բարեզանաւ:

եւ երկերիւր վտաւան բացազոյն բա-
 նակ հարկաներ : Բայց իբրեւ խրա-
 տեցաւ Ռնաքսարքեայ յառնէ փի-
 զխափայէ, անգոսնեալ զբանս Քաղ-
 գեացւոցն զորոց խրաան դատարկ
 եւ անօգուտ համարէր, եմուտ ի
 քաղաքն : Հրեշտակութիւնք ե-
 կեալ ժողովեալ էին յամենայն իսկ
 աշխարհաց : Փութով զգուշու-
 թեամբ լսէր նոցա զաւուրս բազումս
 եւ յետ այնորիկ յիրս մեծարանաց
 Հեփեսախանեայ շրջեցաւ : Այն-
 չափ ամենեցուն փութով եւ յօժա-
 բութեամբ աօնն կատարեցաւ, զի
 ոչ պատիւ թագաւորի ուրուք մե-
 աելոյ մինչեւ զայն ժամանակ առաւ-
 ել լեալ էր ծախուք եւ հանդերձա-
 նօք քան զայն պատիւ : Յետ այ-
 նորիկ ցանկացաւ թագաւորն բնդ
 Պաղզակոպա գետ ի սահմանակողմն
 Արարացւոց նաւարկել. իբրեւ եհաս-
 նա անդր գտեալ տեղի ինչ զիպօղ
 քաղաք շինելոյ, անգէն զետեղեր
 զայնասիկ ի Յունաց անախ որ ախօք
 կամ վիրօք տկարք եւ անգօրք էին
 եւ կամ որ ինքնակամն յօժարեցին
 մնալ : Օչոյս ամենայն, որպէս կա-
 մեր ի զլուխ հանեալ, յապահո՞վա-

ցեալ այնուհետեւ յայնմանէ որ ինչ
յետոյ լինելոց էր, ծիծաղէր զՔաղ-
զեացւոյքն, զի ոչ միայն ողջան-
գամ եմուտ, այլ եւ ել ի Բարխղանէ-
բայց մինչ գեռ նա դառնայր այսրէն
ընդ ծովալիճան զորս գործէ Արա-
ծանի, յորժամ ի Պաղղակապա գեա
թափիցի, նշանակ ինչ գուշակ շա-
րեաց զիպեցաւ: Քանզի ստաքն որ
ի վերուստն կախեալ էին, հանին
զթագն արքունի ի զլիոյ նորա եւ
ընկեցին ի ջուրսն: Յետ այնորիկ
իբրեւ մի ըստ միջէ գուժկանք
այնպիսի սպառնալեաց յաճախէին,
ստեպ լինէին զոհք եւ պատարագք
ըստ Յունացն եւ ըստ բարբարոսաց
սովորութեան, առ ի զշարին կան-
խաւ խափանելոյ: Սակայն չկա-
րացին քաւել, բայց միայն մահու-
ամբ թագաւորին: Իբրեւ արար նա
խրախուժիւն Նէարբեայ, եւ կամեր
յետ այնորիկ երթալ ի քուն լինել,
մատուցեալ Մեղիոս Ղարխացի,
աղաչէր զի առ նա եկեցէ հաց ու-
տել: Ըն յանձն թագաւորն, եւ
իբրեւ զգիշերն ամենայն ընդ բնակն
հանէր, նեղել սկսաւ: Յետ այնու-
րիկ ծանրացաւ ախան, մինչեւ զօրն

ևւ սգիքն ի մէջ վեց աւուր սպասեցան, զի ևւ ոչ բարբառել իսկ կարէր: Յայնմ ժամանակի վարանեալ ևւ տարակուսեալ զօրացն, ցանկային տեսանել զնա, թէպէտ ևւ ընդդէմ դառնային զօրաւարքն, զի մի բեռն լինիցին հիւանդութեան թաղաւորին, ապա ուրեմն առին թաղութիւն մտանել առաջի նորա:

Ե. ԻՐԲԵՒ տեսին զնա սկսան զարտասուս հարկանել իբրև այն թէ այնուհետև ոչ զթագաւորն, այլ զյուզարկաւորութիւնն տեսանէին: Եւայց սակայն արամութիւն ևւ ախրութիւն այնոցիկ որ կային շուրջ զգահոյիք թագաւորին, յայանի եղևալ ճանաչէր յերևացն տեսչենէ: Հայեցաւ ընդ նոսա թագաւորն. Գտանիցէք, ասէ, յորժամ ես ի կենաց վճարիցիմ, թագաւոր մի արժանի արանցս այսոցիկ: Չաւատալի թուի բնականայ թէ տեսեալ բաւէր նա ի նմին յարդարման բմբունութեան մարմնոյ յոր յօրինեաց նա զանձն իւր, յորժամ հրաման ես մտանել զօրացն առաջի իւր, մինչև յամենայն զօրացն ողջոյն առ իբրև արձակեաց զամբոխն որ-

սէնս այն թէ յամենայն պարսեաց
 կենաց սպրեցաւ, տարածեաց զվա-
 տակեալ անդամս իւր: Յետ այնորիկ
 հրամայէր բարեկամացն առ ինքն
 մատչել, քանզի եւ ձայնն սկսաւ
 նուազել եւ զմատանին հանեալ ի
 ձեռացն, տայր ձեռն ի ձեռն Պեր-
 գիկկայ, պատուիրէր զի առ Ամն
 տարցի գիտին իւր: Սորա իրբեւ
 հարցին թէ ում թողուցաւ զթա-
 դաւորութիւնն եւ պատասխանի
 թէ Այնմ որ լաւ քան զամենեօին
 է, այլ յառաջագոյն իսկ նշմարեմ
 թէ վասն սորին իսկ հակառակու-
 թեան բազում եւ մեծամեծ խաղք
 յուղարկաւորութեան լինիցին ինձ:
 Իրբեւ միւսանդամ եւ հարցցնա Պեր-
 գիկկա, թէ երբ կամիցիս, զի զեր-
 կնաւոր պատիւս քեզ գնիցեմք,
 Յայնժամ, առէ, յորժամ գուք
 երանեցիք իցէք: Այս վերջին բան
 էր թագաւորին, եւ յետ սակաւ
 ինչ միոյ մեռանէր:

Աւնախ լալով եւ աշխարանօր եւ
 սգրովք հնչէր տունն արքունի. յետ
 այնորիկ իրբեւ ի մենութեան, լու-
 թիւն ակաւր բնդ ամենայն շահեալ
 աիրէր. քանզի յետ ցաւոցն դառ-

նային իմն խորհել թէ զինչ յեա
այնորիկ լինելոց իցէ : Մանկաի
ազնուացն որ սովոր էին կալ ի պա-
հու անձին նորա, շխարէին ժոյժ
ունել ցաւոցն սաստկութեան եւ ոչ
ի գաւթի անդ արքունի ապարա-
նիցն կարացին մնալ : Աստ անդ
իրբեւ զմնլեզինս այնպէս զքաղաքն
ամենայն ճշիւ եւ աղաղակաւ լի առ-
նէին, եւ ոչ ինչ էր բան արամու-
թեան, զոր ոչ խօսէին որ զինչ
միանգամ յայնպիսի իրս թելազիր
կսկիծ ցաւոցն լինիցի : Այնուհե-
տեւ որ արտաքոյ ապարանիցն կային
Մակեդոնացիքն միանգամայն եւ
բարբարոսքն միարան խուռնթաց
առ հասարակ ի տեղին գիմէին եւ
զյաղթեալսն ի յաղթողացն շմար-
թեր զատանել որ ի մէջ հասարակաց
վշտացն : Պարսիկք արդար եւ հեզ
տեր, եւ Մակեդոնացիք ազնիւ եւ
քաջ թագաւոր զթագաւորն կար-
գային. եւ այնպէս մրցութիւն իմն
լինէր ախարն արամութեան : Այլ
ոչ արամելոց միայն բարբառ լսելի
լինէր, այլ եւ զայրացելոց եւ զկճե-
լոց, զի այնպիսի երիտասարդ գա-
լարացեալ եւ ի ծաղկի փթթեալ

տիոցն եւ բախտին գիցն թշնամու-
թեամբ բարձաւ ի միջոյ մարգ-
կանէ: Ընդէն առաջի աչաց նկա-
րէին զօրութիւնն եւ գէւթ երե-
սացն, յորժամ ի մարտ պատերազմի
զգօրսն հանէր եւ գբազարս յար-
գել արկեալ պաշարէր, յարձակեալ
անկանէր ի վերոյ պարսպաց եւ
շայր այր առարինի առաջի բազմամ-
բոխ ժողովոց մեծապարգեւ մեծա-
բէր: Յայնմ ժամանակի սարջա-
նային Մակեդոնացիքն զի շեռուն
նմա զպատիւսն աստուածեղէնս, եւ
խոստովան լինէին թէ ամպարշաե-
ցոք եւ ապաշնօրհք եղեաք, զի
յորժանաւորն կոչմանէ զճկեցաք
զլեւիս նորա:

Իբրեւ այնպէս մեծ ժամս մերթ
զմեծարանօք թագաւորին էին եւ
մերթ առ անձուկ նորա խանդաղա-
տեալ գորովէին, անդէն դառնային
իւրեանց անձանց ողորմել: Կազա-
ցեալ եկեալ ի Մակեդոնացւոց աշ-
խարհէ յայնկոյս Եւփրատ գետոյ ի
մջ թշնամեաց, որ զնորոգ տէրու-
թիւնն արհամարհէին զանձինս լը-
քեալս եւ թողեալս տեսանէին. եւ
զի շոյր ի միջի յայանի ժառանգ

Թագաւորին իւրաքանչիւր ոք զտե-
րութիւնն յինքն էր կորզելոց : Աւ-
յեա այնորիկ քաղաքային պատե-
րազմունք որ յետոյ ի գլուխ ելին ,
յառաջագոյնն կարեւին ի միաս նոցա .
եւ դարձեալ թէ ոչ զԹագաւորու-
թենէ Ասիացոցն այլ վասն Թա-
գաւորի միւսանգամ հեղոց են զա-
րիւն իւրեանց , եւ նոր նոր վերջք
առաջին վերջն խախտելոց են . ծեղքն
եւ տկարք որ արդ իսկ ինդրեցին
իշխանութիւն ի բուն Թագաւորէն
երթալ ի դաւառ իւրեանց , այժմ
վասն իշխանութեան Թերեւս սպա-
սաւորի ուրաք աննշանի յարեւէ
անկանիցին : Առքա յայն խորհուրդս
էին եւ զիշեր եհաս ի վերայ եւ
զահն յաճախեաց : Օջրականն վա-
ռեալ տքնէր , իսկ ի Քարիզացոց ոմն
յորմոցն , ոմն ի տանեաց իւրաքան-
չիւր սպարանիցն հայեցեալ նշմա-
րէին սրպէս թէ ստուգագոյնս ինչ
տեսանիցեն : Աչ ոք իշխէր լուցանել
ճրագ : Աւ քանզի ոչ ինչ կարեւին
այնուհետեւ նշմարել , զսանաձայնն
եւ զբարբառսն ջանային լսելեզք
առնուլ . եւ բազում անգամ տա-
րազարտուց զահի հարեալ ընդձա-

Նապարհս խաւարինս միմեանց պա-
տահեալ, իրերաց կարճեօք եւ
կասկածանօք էին: Իսկ Պարսիկք
կարեալ զհերս իւրեանց ըստ իւ-
րեանց սովորութեան բարոյից, հան-
դերձիւ սղոյ կանամբք եւ մանկուով
ոչ իրրեւ զյազթօղ կամ երբեմն
թշնամի այլ իրրեւ զազգակից ար-
գարակորով թագաւոր այնպէս աշ-
խար եզեալ սղրային: Աւ քանզի
ընդ թագաւորսւ ընդելեալ էին
կեալ, խոստովան լինէին թէ ոչ այլ
ոք արժանի է քան զնա իշխելոյ ի
վերայ մեր:

Աս եւ ոչ ի մէջ պարսպաց քա-
ղաքին սուգ աշխարանայն փակեցաւ
այլ ընդ մտաւոր նահանգն եւ ան-
ախ յեա այնորիկ ընդ մեծ մասն
Ասիացւոց աշխարհին յոյսկոյս Արա-
ծանւոյ գոյժ շարեայն հասեալ տա-
րածեցաւ: Աւ առ մայրն եւս Գա-
րեհի եհաս վաղվաղակի բանն: Այ-
նուհետեւ զհանդերձսն պատաւեր
զոր արկեալ էր զանձամբ իւրով եւ
առնոյր հանդերձ սղոյ եւ զվարսն
խզեալ ի գեաին թաւալէր: Այոք
առ նմա եւ այլ ոմն ի գատերայն
Գարեհի որ զհեփեսախնն ընդ որում

ամուսնացեալ էր աշխարէր, եւ զիւր
առանձինն պատճառս ցաւոցն ի հա-
սարակաց արամութեանն միւսան-
գամ յուշ արկեալ մղձկէր : Առ
Սիսիգամբիս զվիշտս ամենեցուն իւ-
րայոցն միանգամայն լայր . աշխարէր
նա զիւրն աշխարէր նա զիւրոց թա-
ռանցն : Աւ որ նորոգ ցաւքն էին
զանցեալս եւ զառանցեալս դարձեալ
միւսանգամ յուշ արկանէին : Գար-
ցես թէ այժմ ինչ զԳարեհ կորոյս
եւ արգարեւ միանգամայն իսկ զմահ
երկուց որդւոցն աշխարէր կինն
թշուառացեալ : Առ հասարակ ի
վերայ մեռելոցն եւ կենդանեացն
արտասուս արկանէր : Մ որ հոգացի
այնուհետեւ վասն աղջկանցն, ո՛ւ այլ
որ լինելոց իցէ Աղեքսանդրոս, դար-
ձեալ ի դերութիւն անկաք դար-
ձեալ յաղախնութիւն, միւսանգամ
ի թագաւորութենէ ի բաց անկաք :
Յեա Գարեհի մեռանելոյ գտաք զոր
որ պաշտպանէր մեզ, յեա Աղեքսան-
դրի թէ ս որ զմենջ հոգալոց իցէ ոչ
դիտեմք : Յուշ լինէր նմա ի ժամուն
թէ ութսուն եղբարք նորա ի մուժ
աւուր յԱվբայ որ դժնդակ քան զա-
մենայն թագաւորս էր կոտորեցան,

ևւ ի վերայ կոտորածի այնչափ որ-
 դւոցն սպանաւ. ևւ հայրն. ևւ թէ
 յեւթն որդւոց անաթ զոր ինքն ծնաւ
 մի միայն էր մնացեալ. ևւ ինքն իսկ
 Գարեհէ առ սակաւ մի ժամանակ
 ծաղկեալ պայծառանայր, զի անա-
 զորունագոյնս յետոյ յարեւէ անկա-
 նիցի: Ապա յետոյ անկաւ կործա-
 նեցաւ ի ցաւոցն ևւ ծածկեալ զգլուխ
 իւր ի բաց դարձուցանէր զերեսս իւր
 ի թռուանց իւրոց, ոչ կերակուր
 առնոյր ևւ ոչ ի լոյս հայեր: Աւ-
 յաւուրն հինգերորդի յորմէ հետէ ի
 մաի եղեալ էր մեռանել, վախճանե-
 ցաւ: Սե՛ծ իմն նշանակ էր մահն
 նորա արգասատելոյ ի նա Աղէքսան-
 զրի, ևւ արգարութեան՝ առ ամե-
 նայն զերին. զի առ նա յանձն
 կեալ յետ Գարեհէի, այլ յետ Աղե-
 քսանդրի ամաշեաց կալ տակաւին
 կենդանի:

Աւ արգարեւ որոց արգարու-
 թեամբ առնիցեն իրաւունս վասն
 թագաւորին, յայտ է թէ լաւու-
 թիւնքն բնութեան նորա էին, իսկ
 շարիքն կամ բախտին կամ տիոցն:
 Չաւատալի զօրութիւն ողւոյ. համ-
 բերութիւն վաստակոց. առաւել

յոյժ, եւ արութիւն ոչ միայն առաւել քան զամենայն թագաւորաց, այլ եւ քան զայնոցիկ՝ որոց այս առաքինութիւն միայն էր. առատութիւն տարւոյ առաւել քան զայն զոր ի զիցն սովորութիւն իցէ խնդրել. հեղութիւն ի վերայ պարտելոցն, այնչափ անչափ թագաւորութիւնք՝ զոր կամ միւսանդամ դարձոյց յորոց հանեալ էր պատերազմաւ եւ կամ տայր պարզել. միշտ արհամարհել զմահ որոյ ահն զայլոց ի մարդկանէ զոգիսն քաղէ. իսկ փառաց եւ գովութեան ցանկութիւն թեպէտ եւ առաւել էր քան զերան եւ զարժան, սակայն մարթէր ներել առն երիտասարդի որ զայնպիսի իրս արութեան վճարէր. դութ եւ սէր առ ծնանելիս իւր յորոց զՈղոմպիագ կամեր յանմահութիւն հանել, եւ զՓիղիպպեայ խնդրեաց զվրէժն. մարդասիրութիւն առ ամենայն բարեկամս. դութ եւ սէր առ զօրականն. խորհուրդ ըստ սգւոյն մեծութեան. հանճար եւ դատաստան արդարակորով առաւել քան զախոյն պայման. շափ անշափ ցանկութեանց, այս ամենայն արդարեւ բարբ լաւու-

Թեան էին : Բայց այլք եւս բախտի
 շարիք . են որպէս զից զանձնհաւատար
 կացուցանել եւ խնդրել պատիւս
 երկնաւորս , եւ հրամանաց պատաս-
 խանւոյ որ զայսպիսիսն խօսէին՝ հաւ-
 տաալ , եւ այնոցիկ որ ոչ կամէին
 մեծարել զնա առաւել քան զար-
 ժանն ցասնուլ . զհանդերձս մարմնոյ
 ի ձեւ օտարոտի փոփոխել , նմանօղ
 նախանձաւոր լինել բարուց ազգացն
 պարտելոց զորս յառաջ քան զյաղ-
 թութիւնն անդոսնէր : Օ ի զցա-
 սումն եւ զտենչանս զինւոյ որպէս
 երիտասարդութեանն զրզռեալ էր ,
 ըստ նմին օրինակի մարթ էր եւ
 ծերութեանն ցածուցանել : Սա-
 կայն պարտ եւ պատշաճ է խոստովան
 լինել թէ որպէս բազում ինչ առա-
 քինութեանն պարտ էր , բազմազոյն
 պարտ էր նա եւ բախտի՝ զոր նա
 միայն յամենայն մարդկանէ ունէր
 յիշխանութեան իւրում : Բանիցս
 անդամ յարոյց զնա ի մահուանէ ,
 քանիցս անգամ զայն որ խառն ի
 խուռն զիմազբաւ ի վիշտան զխմբ
 միշտ ի յաջողութիւն տանէր : Փառք
 նորա ի վախճանել կենացն ի միասին
 վախճանեցան : Ասցին մնացին նմա

Տրամանք եւ ճակատագիր մինչեւ նա զարեւելլա նուաճէր, եւ երթեալ յՄովսէանսս որում իմիք բաւական էր մահկանացութիւնն զամենայն ի զլուխ հանէր: Այսմ թագաւորի եւ զօրավարի պայտազատ խնդրէին . այլ մեծ էր բեռնն , շկարէր մի ոք բաւական լինել բառնալ ի վերայ ուսոյ իւրոց : Ասան այնորիկ անուն իսկ նորա եւ լուր նորա ընդ ամենայն աշխարհ թագաւորս եւ թագաւորութիւնս կացուցանէր , եւ փառաւորք եւ մեծամեծք կարճեցան եւ որք փոքր ինչ մասն ի մասանց այնչափ մեծութեանն բարձնեցին :

Զ . ԲՆՅԵ ի Բարեղան քաղաքի , քանզի անտի ուրեմն խտտորեցաւ ճառս , զգլխաւորս ի բարեկամայն եւ զզօրավարս զօրացն կոչեցին յարքունիսն անձնապահքն : Ակն զՏեա նոցա ամբոխ զօրացն , զի ցանկային դիտել թէ յո անցանելոց իցէ թագաւորութիւնն Աղեքսանդրի : Բազումք ի զօրավարացն վասն զօրացն բազմութեան արտաքս մնացին եւ շկարէին յարքունիսն մտանել , թէպէտ եւ քարոզն զոչէր մի ումեք մտանել ըսոյց միայն յայնցանէ որ

յահանէ յանուանէ կոչիցին: Այլ
 արհամարհէին իմն զօտարոտի իշ-
 խանութիւնն: Աւ նախ միւսանգամ
 լինէր անհնարին աշխար սղոց. յետ
 այնորիկ զաղարեցին յարասուացն
 եւ սպասէին լսիկ թէ զինչ լինելոց
 իցէ: Յայնմ վայրի Պերդիկկա զա-
 թոս թագաւորութեանն զնէր ա-
 ռաջի ամբօխին, յարում էին թագ-
 եւ պատմուծան Աղեքսանդրի զինու-
 զարդու հանդերձ, եւ զմատանին
 եւս որ յառաջ քան զայն օր տուաւ
 նմա ի թագաւորէն զնէր ի վերայ
 ամթոռոյն. իբրեւ զայն տեսնեալ ամե-
 նեցուն արասուք եկին եւ սուզն
 նորոգեցաւ: Իսկ Պերդիկկա. Ես,
 ասէ, զմատանին օրով նա զհրա-
 մանս թագաւորութեան եւ տէրու-
 թեան իւրոյ սովոր էր կնքել, եւ
 տուաւ ինձ, զարձուցանեմ ձեզ:
 Այլ թէպէտ եւ ոչ մի ինչ վիշաս
 զոյդ այսոց վշտաց, որ ի վերայ մեր
 հասին, մարթիցեն հնարել իմանալ
 զիքն յորժամ զասուցեալ իցեն, այլ
 եթէ ընդ մեծամեծ իրս նորա միտ
 եղեալ հայիցիմք մարթի այսպիսի
 ինչ ամել զմտաւ թէ զիքն յորի-
 նեալ պաաշաճեցուցին զայր մի զայն-

պիտի իրաց մարդկութեանս, զի յեա
 կատարելոյ զիրս մարդկութեանն,
 վաղվաղակի առցեն զնա միւսանգամ
 յազգ իւր: Ասան այնորիկ քանզի
 ոչ ինչ մնաց մեզ ի նմանէ բայց այն
 որ ոչ անմահ է, փութացուք զմար-
 մնոյն յուղարկաւորութիւնն կատա-
 րել, ոչ մտացեալ թէ յորում քա-
 ղաքի իցեմք եւ յորոյ միջի եւ յոր-
 պիտի պահապանէ եւ ի թագաւորէ
 զրկեալ: Պարտ եւ պաաշած է, ով
 զինուորակիցք, խորհել եւ զմտաւ
 ածել թէ զխորդ եւ որդունակ ըզ-
 յազմութիւնն ի միջի այնոցիկ՝ որոց
 յազմեցաք, պահել մարթայցեմք:
 Վլխաւոր դք պիտոյ է: Ի՞նչ մի
 գլուխ արդեւք եթէ բազում, զայն
 դուք ընտրեցէք: Բայց այնմ իմն
 պարտ է ձեզ տեղեակ լինել թէ
 ամբոխ զինուորաց առանց զօրավարի
 մարմին առանց շնչոյ է: Անցե-
 րորդ ամիս է յորմէ հեռէ Ռոքսանէ
 յղի է. ցանկամք եթէ արու ծնանէր
 եւ նորա լինէր թագաւորութիւնն
 յորժամ ի շափ հասանէր, եթէ
 գից այն կամք իցեն: Բայց այժմ
 սահմանեցէք թէ յորոց արդեւք
 կամիցիք եթէ վարիցի թագաւորու-

Թիւնն: Օպս եւ զոյն ձեւ բանից
Պերդիկիս:

Ապա Նէարքոս. Ոչ որ է, ասէ,
որ ոչ զիտիցէ թէ միայն արիւն եւ
զաւակն Աղէքսանդրի անգ է թա-
ղաւորութեան. այլ սպասել թա-
ղաւորի որ ոչ ծնեալ իցէ տակաւին
եւ թողուլ զայն որ ծնեալ է, ոչ
մտաց Մակեդոնացւոցն ի դէպ է եւ
ոչ իրաց ժամանակին: Այս որդի մի
թաղաւորին ի Բարսինեայ, նմա
պարտ է թաղ զնել: Ոչ ումք հա-
ճոյ բանն թուէր: Ասն այնորիկ
նիդակոք զասպարսն բախելին ըստ
խրեանց սովորութեանն եւ քրթ-
մնջէին սակալ: Աւ գրեթէ խռովու-
թիւն լինէր, մինչ զեռ. Նէարքոսն
յամառեալ պնդեալ կամէր հաստա-
տուն զբանն ցուցանել: Յայնմ
վայրի Պատղամէոս. Ահ, ասէ, ար-
գարեւ զաւակարժանաւոր է իշխելոյ
ազգին Մակեդոնացւոց Ռոքսանեայ
կամ Բարսինեայ որդին, զորոց եւ
զանուն իսկ զանդադիցի անուանել
Եւրոպն, զի մեծաւ մասամբ գերի եւ
սարուկ է: Ասն այնորիկ իսկ Պար-
սից յաղթեցաք զի ծառայ լինիցիւնք
զարմի եւ զաւակի նոցա. զոր Գարեհ

եւ Քսերքսէս որ արդարեւ թագաւորք էին, այնչափ անչափ բանակօք եւ նաւատորմիղ նաւօք զուր ջանացան վճարել: Իսկ միտք այս են թէ կայցէ ամթաւ Աղէքսանդրի յարքունիսն, եւ որք մտանէին ի խորհուրդն նորա, ի մի վայր եկեալ դումարեացին քանիցս անգամ պիտոյ լինիցի առ հասարակ միանդամոյն խորհել: Եւ կացցուք մնացուք յայնմիկ զորմէ մեծ մասն նոցա վճիռ տայցէ: Ամանք ի Պատղամէս յանկէին եւ սակաւագոյնք ի Պերդիկկա: Յայնմ վայրի սկսաւ ասել Արիստանոս, թէ իբրեւ հարցաւ ցԱղէքսանդրոս եթէ ում զարքայութիւնն թողուցու, կամեցաւ զի որ լաւ քան զամենեւին իցէ նա բնարեացի: Առ բնարեցաւ իսկ ի նմանէ ասնուագոյն քան զամենեւին Պերդիկկա որում զմատանին ետ: Օ ի ոչ եթէ նա միայն կայր առ նմա յորժամ մեռանէր, այլ հայեցաւ շուրջ զիբեւ եւ զնա բնարեաց ի զնոցէ բարեկամացն որում տացէ զմատանին: Ինձ հաճոյ այսպէս թուի տալ Պերդիկկայ զթագաւորութիւնն: Ամենեքին յանձն տին

Թէ ճշմարիտ է բանն : Ասան այնորիկ հրամանն ապշին թէ Պերդիկկա ի մէջ եկեացէ եւ առցէ զմատանի թագաւորին : Ի մէջ ցանկութեան եւ ամօթոյ կայր վարանեալ, եւ զի համեստագոյնս զոր ցանկացեալն էր առնուցու, կարծէր թէ յամուսեալ պնդեալ նմա մատուցանիցեն : Ասան այնորիկ իբրեւ յամբ իմն եւ յապաղէր եւ ոչ զիտէր թէ զինչ գործիցէ, սակայն յետուստ ուրեմն մեկնեցաւ եւ կաց յետոյ այնոցիկ որ առ նմայն նստեալ էին :

Այլ Եղէազրոս մի ոմն ի զօրավարացն առեալ քաջալերութիւն ի յամելոյ անտի Պերդիկկայ . Մի տացնն, ասէ, աստուածք թէ բախան Եղէքսանդրի եւ բարձրութիւն այնպիսի թագաւորութեան անկանիցի ի վերայ ուսոցոյ այդոցիկ . արդարեւ մարդիկ այնմ շկարիցեն հանդուրժել : Չասեմ զաղնուազունաց քան զսա, այլ զարանց միայն որոց առանց կամաց չէ հարկ թէ գործիցի ինչ : Չիք ինչ խտր ի միջի եթէ որդի Ռոքոսանեայ որ երբեմն ծնաներոց իցէ, թէ Պերդիկկա լիցի ձեր թագաւոր, որովհետեւ սա զայնկու-

Թեանն պատճառանօք յանձն իւր
 վատարելոց է զԹագաւորութիւնն :
 *Ամին իրի իսկ ոչ Թուի նմա հաճոյ
 այլ Թագաւոր, բայց այն որ ոչ
 ծնեալ տակաւին իցէ, եւ ի ճեպել
 ամենեցուն որ ոչ իրաւամբք եւեթ
 է այլ եւ ի հարկէ, նա միայն ընդ
 կատարել ամսոցն հայի, եւ իմանայ
 իմն թէ արու յղացեալ է. կամ թէ
 ոչ իսկ կարծիցէք թէ կազմ է նա
 խարէութեամբ ցուցանել արու մի :
 Աթէ արգարեւ Աղեքսանդրոս զսա
 էր մեզ փոխանակ իւր Թողեալ Թա-
 գաւոր, ինձ այսպէս Թուէր եթէ
 զայս ինչ միայն յայնմ ամենայնէ՛
 զոր նորա հրամայեալ է, շէր պարտ
 ի գլուխ հանել : Հիմ այսուհետեւ
 շննթանայք աւար առնուլ զսուն
 դանձին, քանզի ընչիցն այնոցիկ
 արքունի ժառանգ ժողովուրդն է :
 Իբրեւ զայս խօսեցաւ ել անց ընդ մէջ
 վառելոցն, եւ որոց ճաննապարհ աու-
 եալ էր նմա յորժամ ի բաց երթայր,
 նոքին զհետ երթային նորա առնուլ
 յաւարի զգանձան :

Է. ԱՆԴԷՆ Խոնեցաւ զՄեղեա-
 դրեաւ ամբոխ վառելոցն, զի ի խոս-
 վութիւն եւ ի գժտութիւն ժողովն

զարձաւ. անտուտ մի ոմն որ ան-
 ծանօթ բազմաց ի Մակեդոնացւոց
 էր ի խառնադանճ աամկէ անտի.
 Զինչ պէտք ձեզ, սակ, զինուց եւ
 քաղաքային պատերազմի իցէ, յոր-
 ժամ ունիցիք իսկ թագաւոր զոր
 խնդրէք: Այս Առիգէոս որդի Փի-
 ղիպպեայ, Աղէքսանդրի՝ որ յառաջ
 քան զսակաւիկ մի թագաւոր էր,
 եղբայր, երբեմն նուիրական պաշ-
 տամանց հաղորդ եւ այժմ մի միայն
 ժառանգ, սա միայն մտացեալ է
 ի ձէնջ: Բնդէր, զինչ շարիս դոր-
 ծեալ իցէ նորա, հիմ զբկի ի հա-
 սարակաց ազգացն իրաւանց: Աթէ
 նման զք Աղէքսանդրի խնդրիցէք,
 ոչ գտանիցէք, եթէ մերձաւոր, սա
 միայն կայ: Իբրեւ զայս լուաւ ժո-
 զովն նախ լուռ եւեթ եղև իբրեւ
 ի հրամանէ իմեքէ, յեա այնորիկ
 միաբան ազազակ եղևալ գոչէին թէ
 զԱռիգէոս պարտ է այսր կոչել, եւ
 մահու արժանի են որ առանց նորա
 ի մի վայր գումարին: Յայնմ վայրի
 Պիթոն սկսաւ տուլ լի արտասուօք,
 թէ այժմ առաւելագոյն եղկելի եւ
 ողորմելի է Աղէքսանդրոս, զի յայն-
 չափ լաւ քաղաքակցաց եւ զօրաց

վայելչութենէ եւ ի մօտաւորութենէ
 զբիւցաւ : Քանզի ընդ անուն եւ
 ընդ յիշատակ միայն թագաւորին
 հային, եւ առ այլն ամենայն իրբեւ
 միգով խաւարեալ են : Այս ամե-
 նայն թշնամանք բանից թէպէտ եւ
 յայանի իսկ վասն մանկանն էին,
 սրուժ պատրաստեալ լինէր թագաւ-
 օրութիւն առաւել ատելի զՊիթոն
 ցուցին, քան արհամարհ զԱռիգէոս,
 զի իրբեւ սղորակին ի նա, ապա սկսան
 եւ յօժարել իսկ ի կողմն նորա :
 Այնու հետեւ պնդեալ յամառեալ
 դռնն բարձեալ ազազակէին, թէ
 ոչ զոք այլ զոք կամիմք թագաւոր
 բայց զայն որ ի թագաւորութիւն
 իսկ ծնեալ իցէ, եւ զԱռիգէոս հրա-
 մայէին կոչել : Մեղեաղբոս որ թըշ-
 նամի եւ հակառակորդ էր Պերդիկ-
 կայ, վազվազակի զԱռիգէոս հասու-
 ցանէր յարբունիսն, եւ զօրքն սղջն
 տուեալ կոչէին Փիղիպպոս թագաւ-
 օր : Այս բարբառ խառնազանճ
 ամբօխին էր, իսկ իշխանացն այլ
 իմն կարծիք, յարց Պիթոն զՊեր-
 դիկկայ խրատն յառաջ սկսաւ մա-
 տուցանել, եւ զայեակս որդւոյն որ
 ի Ռոբսանայ լինելոյ էր, սահմա-

ներ, զՊերդիկկա եւ զՂեւնատոս
 որ էին յարքունի զաւակէ: Աւ ի
 նոյնս ամեալ յաւելլյր թէ յԵրու-
 պացւոց աշխարհին Արատերոս եւ
 Անտիպատրոս լինիցին վարիչք տե-
 րութեանն: Յայնմ՝ վայրի երգմնի
 լինէին ամենեքին թէ կացցեն յիշխա-
 նութեան արքայորդւոց Աղէքսան-
 դրի: Իսկ Մեղէազրոս քանզի յիրաւի
 զահի հարեալ էր ի պատժոցն, ել
 դնաց ի բաց իւրայովքն: Միւսան-
 զամ՝ զՓիղիպպոս ընդ իւր առեալ
 բռնաբար մտանէր յարքունիան, ազա-
 ղակ եղեալ գոչէր թէ ես հաւանեալ
 եմ ժողովրդեանն որ ընտրեաց զայս
 թագաւոր յառաջ քան զսակաւիկ
 մի: Հայեցարութք ընդ ոյժ եւ ընդ
 զօրութիւն տիոց նորա, զարմ է եւ
 զաւակ Փիղիպպեայ, որդի եւ եղ-
 բայր երկոցունց թագաւորաց, ա-
 ռաւել ձերոց անձանց հաւատացէք:
 Չիք ծով այնպէս խոր, չիք համա-
 արած յազթ եւ մըրկեալ որ այն-
 շափ ալիս յարուցանիցէ, որչափ ամ-
 բոխ՝ յոյզ եւ խռովութիւն. մա-
 նուանդ յարժամ նոր եւ կարճժա-
 մանակեայ ազատութեամբ վայե-
 լիցէ: Սակաւք Պերդիկկայ որ այն

ինչ ընտրեալ էր, տային զտէրութիւնն, իսկ բազմազոյնք Փիղիպպեայ զորով արհամարհեալ էին: Առ կամեւ ինչ եւ ոչ չկամեւ ընդ երկար կարէին, մերթ ընդ խորհուրդն զոր խորհեցան, սարջանային, եւ մերթ ընդ սարջանան իսկ: Բայց յետուսա ուրեմն յօժարեալ միտեցան ի զարմն արքունի: Ի բաց երթեալ էր ի ժողովոյն Առիգէոս, զահի հարեալ յիշխանացն ճօխութենէ, եւ յերթալ նորա ի բաց, լուեալ մանաւանդ էր զօրացն յօժարութիւն եւ ոչ նուազեալ: Ամին իրի այսրէն կոչեցին, եկն եւ զպատմուճան կղբօր իւրոյ, զայն որ ի վերայ ակտոսոյն կայր, առ եւ ազաւ: Աւ Մեղեազրոս զրահ ընդ անձն արկեալ, առնոյր զէնս ի ձեռն լինել անձնապահ նորոյ թագաւորին: Օհեա երթայր նոցա գունդն, եւ նիզակօք զվահանան բախեալ հընչեցուցանէին, ի մօի կղեալ ընդ զանձինս արեամբ այնոցիկ որ ցանկային զթագաւորութիւնն, որ ոչ անկ ինչ ի նոսա էր, յիւրեանս վտարել: Արախ լինէին թէ ի նմին ասն եւ ի նմին ազգատոհմի կալոց

մնալոց է իշխանութիւն տէրութեանն . եւ զժառանգութիւն տէրութեանն առնլոց է զարմն արքունի . ընդէլեալ եմք , ասեն , մեծարել զանունն զայն , եւ ոչ իշխէ զբոլոր անուն առնուլ բոլոր որ ի թագաորութիւն ծնեալ իցէ : Իսկ Պերզիկիայ յաճի մեծի լեալ , ի սրահ անդր յարում կայր դին Ազէքսանդրի , մտեալ հրամայէր զդրունսն առաջանել . էին ընդ նմա վեց հարեւր այր հզօր զօրութեամբ . եւ Պատղումէսս եւս ի նա էր յարեալ եւ գունդ մի արքունի մանկուոյ : Այլ յայնչափ հազարաւորաց վառելոցն գիւրաւ նիզքն խորտակեցան : Այլ թագաւորն եւս ինքնին ի ներքս մտանէր , պատեալ ի գնդէ անձնապահացն որոց իշխան էր Մեղեազրոս : Ի զսաման լեալ Պերզիկիայ զայնսօրիկ որ պահել կամէին զդին Ազէքսանդրի , ի բաց կոչէր . բոլոր որ ի ներքս բռնութեամբ մտեալ էին , նետս ի հեռաստանէ ի նա յարձակէին : Իբրեւ բազումք վիրաւորեցան , ապա որ ձերագոյնքն էին , հանին զաղաւարտս իւրեանց , զի գիւրագոյն ծանկոյն եւ սկսան որ

ընդ Պերդիկկայն էին, աղաշնել զի
 ի բաց կացցեն ի կուռոյն եւ յանձն
 առցեն անսալ թագաւորին եւ բազ-
 մագունայն: Ասի Պերդիկկա զգէն-
 սըն ի բաց գնէր, զնոյն եւ այլք
 առնէին: Ապա իբրատ ապր Մեղէա-
 գրոս շերթալ ի բաց ի դիոյն Աղե-
 քսանդրի, իսկ նորա զմտաւ ածեալ
 թէ գուցէ դարան ինչ գործիցի, ընդ
 այլ կողմն արքունեացն ելեալ եր-
 թային փախստեայ ի կողմն Արա-
 ծանույ: Բայց բաղմութիւն հեծե-
 լազորուն որէին յազնուականաց ման-
 կրաւոյ զՊերդիկկայ եւ զԱւանա-
 տեայ զհեա երթային, եւ հաճոյ
 թուէր ելանել արտաքս ի քաղա-
 քէն եւ սփռեալ տարածանել ի
 դաշտա: Այլ Պերդիկկայ ակն ունէր
 թէ եւ հետեւակք եւ սեկեցցեն զհեա
 նորա, եւ նմին իրի իսկ կայր անդէն
 ի քաղաքին, զի մի յորժամ զայր-
 ուձին ի բաց տանիցի կարծիցի իմն
 թէ յայլմէ ամենայնէ զօրաց ան-
 ջատեալ բաժանեցաւ:

Ը. ԱՅՆ Մեղէագրոս շղագարէր
 գրդէլ զթագաւորն թէ մահուամբն
 Պերդիկկայ պարա է հաստատուն
 զիրաւունս տերութեանն առնել:

Եթէ ոչ անկանիցի ի բունն այն սգի անհանգիստ, թերեւս իրս ինչ խա-
կութեան խորհիցի . քանզի յուշ
լիցի նմա թէ զինչ գործեաց ընդ
թագաւորդ . եւ ոչ ոք իցէ որ հաւ-
ասարիմ այնմ իցէ, յորմէ երկու-
ցեալ զանգիտիցէ : Իսկ թագաւորն
թողացուցանէր մանաւանդ քան
յանձն առնոյր : Ս ասն այնորիկ
Մեղէազրոս զլուսթիւնն հրաման
համարէր . եւ առարէր յանուն թա-
գաւորին արս կոչել զՊերդիկկա :
Տուաւ պատուէր նոցա, զի եթէ
չկամիցի դալ, սպանցեն : Իբրեւ
լու եղև Պերդիկկայ գալուստ ան-
ձնապահացն, ելևալ դոյր առաջի
ապարանիցն համօրէն վեշտասան
մանկաւով զնդին արքունի, պատու-
հասակսմ առնէր զնոսա եւ բազում
անդամ սարուկս Մեղէազրեայ կոչէր
զնոսա, եւ այնպէս աներկեւղ սղւովն
եւ երեսօքն ահարեկ արար, զի ա-
ճապարեալ ի փախուստ դառնային,
եւ հաղիւ իսկ եթէ մտացն տեարք
էին : Պերդիկկա հրամայէր ման-
կրուոյ յերիւարս հեծանել եւ սա-
կաւաւորօք բարեկամացն առ Ղեւո-
նասոս հասանէր, ի մտի եղևալ ի

զիսի հարկանել ամրագոյն զօրութեամբն եթէ ընդդէմ ոք բախիցէ : Իսկ ի վաղիւ անգր անարժան իսկ իբրն Մակեդոնացւոցն թուէին զի Պերդիկկա ի վտանգ մահու էր հասեալ , եւ խորհուրդ ի մօտ զնէին զինուք առնուլ զվրէժ Մեղէազրեայ ժպրհութեանն : Այլ նոքա իմացեալ յառաջագոյն զիրս խափութեանն , յորժամ մօտն առ թագաւորն , հարցանէին թէ դու հրամայեցեր զՊերդիկկա ձերբակալ առնել : Աստայր պատասխանի թէ ի դրդելոյ Մեղէազրի զայդ հրամայեցի , սակայն չէ պատշաճ ձեզ , ասէ , խափել զի Պերդիկկա կենդանի է : Այնուհետեւ արձակէր Մեղէազրոս զժողովն , առաւել զահի հարեալ ի հեծելագորացն ապստամբութենէ . եւ շղիակէր թէ զինչ գործիցէ , քանզի ի նոյն վիշտ վտանգի էր անկեալ , զոր յառաջ քան զսակաւ մինիւթեաց թշնամւոյ իւրում , եւ զրեթէ աւուրս երիս ի զլուխ հաներ համակ ի պէտպէս խորհուրդու Աւ. կայր իմն առաջին տեսիլ եւ կերպարանք թագաւորութեանն . քանզի եւ հրեշտակք ազգաց եր-

Թային առ Թագաւորն, եւ մտա-
նէին զօրափարք զօրացն եւ անձնա-
պահէք եւ վառեալք զգաւիթն լը-
ցեալ էին: Այլ ախուրն արամու-
թիւն նշանակ վերջնոյ անյուսու-
թեան էր, եւ քանզի կասկածանօք
էին ընդ միմեանս, ոչ երթալ մտ
իշխէին եւ ոչ լինել խօսակից, եւ
յաճեալք ծածուկ խորհրդովք, ի
համեմատութենէ նորոյ Թագաւո-
րին լինէր անձուկ կորուսելոյ Թա-
գաւորին: Հարցանէին խնդրէին թէ
ուր իցէ նա զորոյ տէրութեանն, զո-
րոյ իշխանութեանն զհետ երթեալ
էին: Թագաւոր անկար ի մջ թշնա-
մի եւ անհաւան ազգաց որ խնդրի-
ցեն զվրէժս զայնչափ անչափ հա-
րուածօցն իւրեանց յորժամ գիպօղ
ժամանակ ընդ առաջ պատահիցէ:
Այսպիսի խորհրդովք մաշէին միտք
նոցա, եւ անդէն գուժկան հասա-
նէր թէ պրուծին որ ընդ Պերգիկ-
կոյ էր գրաւեաց կալաւ զգաշանն
որ զՔարեղօնաւ են, եւ զցորեանն
որ ի քաղաքն մտանէր, արդել:
Ասան պնտրիկնախ չքաւորութիւն
լինէր եւ ապա սով. եւ որք ի քա-
ղաքի անդ էին համարէին թէ կամ

պարտ է հաշտել ընդ Պերդիկկոյ կամ կռուել զինու : Այսպէս զէպք եւ պատահարք տային զի որք յազարական էին՝ զանգիտեալ յաւար հարկանելոյ զեղից եւ շինից անկեալ էին ի քաղաք անգր, իսկ քաղաքացիքն իբրեւ զկերակուրան սպառեցին ի բաց ելին ի քաղաքէն, եւ երկոցունց կողմանց եւս ամբողջն եւ զգուշաւոր թուէր սեղի բնակութեան օտարին քան զիւրեանցն :

Արկուցեալ ի խռովութենէ նոցա Մակեդոնացւոցն զային ժողովէին միանգամայն յարբունիան, եւ թէ զինչ միտք իւրեանց իցեն, յայտ առնէին : Հաճոյ թուէր հրեշտակս առ սյրուծին առարել վասն զբաւ գժտութեանն առնելոյ եւ զզէնան ի բաց գնելոյ : Այնուհետեւ երթայ պատգամաւորութեամբ ի թագաւորէն Պատաս թեաղացի եւ Ամիսս մեղազուպոզիտացի եւ Պերիդայոս որք իբրեւ խօսեցան զպատուէր թագաւորին, առին պատասխանի ի հեծելոյ անտի թէ զզէնս ոչ թողումք եթէ շտայ թագաւորն զառաջնորդս խռովութեանն ի ձեռս : Իբրեւ զայս լուան զօրքն ինքնակամ

զէն զանձամբք առին : Եւ եղև Փիղիպպեայ աղմուկն, եւ ի դուրս յարքունեացն. Չէ ինչ, ասէ, պէտք խոսվութեան կամ պատերազմի : Օ՛ր զվարձս այնոցիկ որքնդ միմեանս սգորեալ կուսիցին, որ հանգարտենն, նորա բժշոնն : Կիանգամայն յուշ լիցի ձեզ թէ ընդ քաղաքացեաց ձերոց դորժ հասեալ է ձեզ, զորոց վաղվաղակի գոյցս հաշտութեանն ի բաց մերժել այնոցիկ է որ ի քաղաքային կուս ճեպիցեն : Եւ յով եւս հրեշտակութեամբ զշափ առցուք թէ կարիցեն ցածնուլ. եւ ինձ թուի, թէ որովհետեւ շեւ եւս է թաղեալ դիակն թաղաւորին, ամենեքին եկեալ ժողովեացին ի յուզարկաւորութիւնն : Իսկ եւ լուհամարիմ զայս տէրութիւն այսրէն ի բաց տալ քան արեամբ քաղաքացեաց իմոց վարել զթաղաւորութիւնս. եւ եթէ ոչ մի ինչ յոյս միարանութեան իցէ, աղաչեմ եւ փարելի լինիմ, ընտրեցէք զզք ազնուագոյն քան զիս : Եւ պա զարտասուս հարեալ հան զթագն ի գլխոյ իւրմէ, եւ զաջ ձեռն որով զթագն բժշոնեալ էր, կարկառէր զի որ զք ազնու-

ազոյն զանձն քան զնա համարեսցի առցէ : Ըյն բանք իմաստութեան թագաւորին եցոյց զբարս առաքինութեան թագաւորին, որ յառաջ քան զայն որ զեզեալ եւ ծածկեալ էր յեղբորն պայծառութենէ : Ասն այնորիկ ամենեքին աղաչել սիրան զի զոր ինչ խորհեցաւ արասցէ եւ կատարեսցէ : Միսանգամ զնոյն հրեշտակս արձակէր խնդրել զի ըզ-Մեղէազրոս բնկալցին երբորդ զօրա-վար : Օայն յանձին կալան դիւրաւ : Քանզի զՄեղէազրոս ի բաց կամէր անջատել Պերդիկկա ի թագաւորէն. եւ համարէր թէ մին միայն յերկուցունցն շինիցի ամենայնի բաւական : Ըյնուհետեւ ընդ առաջ ելանէր Պերդիկկա Մեղէազրեայ որ ելեալ զայր գնդաւն : Միմեանց սզնոյն տային գունդքն երկոքին եւ ընդ իրեարս խառնեին, իբրեւ այն թէ միարանութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատեցաւ ի ժամանակս մշարն-ջնաւորս, որպէս կարծէին :

Թ. ԸՅԼ Ժամանեալ էին ըստ հրամանաց քաղաքային պատերազմունք ի վերայ աղգին Մակեդոնացւոց : Օի առանց բնկերի եւ զուզի է

Թագաւորութիւն եւ բաղձադոյնք
 ցանկային Թագաւոր կալ : Ասին
 ժողովեցին զգորութիւն իւրեանց եւ
 յեա այնորիկ քակեալ ցրուեցին .
 իբրեւ բաղձադուեալք քան զկար
 գորութեան ծանրաբեռնի զմար-
 մինն արարին , քակեալ եւ քայ-
 քայել սկսան անդամքն . եւ տե-
 րութիւն որ ընդ միով կալ կա-
 բէր ի հաստի , յորժամ ի բաղձաց
 պատասպարիցի , անկեալ կործանիցի :
 Ասան այնորիկ յիրաւի եւ յորժանի
 ժողովուրդն Հռոմայեցւոց խոստո-
 վան լինիցի թէ պարտի զփրկութիւն
 իւր իշխանին իւրում , որ ասաղ նոր
 ծագեաց ի զիշերին որ զրեթէ վեր-
 ջին իսկ է : Արդարեւ ծագումն սորա
 եւ ոչ արեգական , լուսաւոր արար
 զաշխարհ որ միգով եւ խաւարաւ
 մածեալ էր , յորժամ անդամքն ա-
 ռանց զլիսոյ պառակեալք շարժ-
 լէին : Արշափ ջահս շիջոյց նա յայն-
 ժամ , քանի սուսերս Թագոյց ,
 որշափ մերիկս յանկարծակի պար-
 զեաց : Ապա ոչ միայն զօրանայ
 միւսանգամ , այլ եւ ծաղկեալ
 փթթի տէրութիւնն : Թէ միայն ի
 բաց լինիցի զիցն շարակնութիւն ,

յետ ժամանակաց ամացս այսոցիկ լինիցի բազմամեայ զաւակ սանն այնորիկ, երանի թէ եւ մշանջեանոր իսկ : Այլ ի կարդ անդր գարձայց, ուստի խորհուրդ հասարակաց բարութեանցս ի բայ տարաւ զմեզ : Պերդիկկա շուսայր ապրել բայց մահուամբն Մեղէագրեայ . խորհուրդ ի միտ արկանէր զհպարտն եւ զամբարտաւան եւ ոչ հաւատարիմ եւ զայն որ վաղ ի գործ խակութեան յօժարէր եւ որ մանաւանդ հակառակութեամբ էր ի կողմն նորա, ի բունն առնուլ : Այլ կեզծաւորեալ զխորհուրդն թագացանէր զի ըմբռնեացէ զնա ի զեղծի : Այս գաղտ զոմանս ի զօրաց անտի որոց ինքն զօրավար էր կեզծաւորեալ ցուցանէր թէ իբրեւ տղէտ ինքն իցէ, յայանապէս տրտունջ լինիցին թէ Մեղէագրոս հաւասար եղև Պերդիկկայ : Իբրեւ բան նոցա առ Մեղէագրոս հասանէր, զայրացեալ սրամտութեամբ երթեալ պատմէր Պերդիկկայ զոր ինչ լուեալ էր : Աս իբրեւ թէ զահի հարաւ ի նորոգ իրայն, սկսաւ զարմանալ եւ հարցանել, եւ ցաւոց կերպարանս ցաւ-

ցանկէ . ապա ուրեմն միարանեաց
յանձն առ զի ձերբակալ լինիցին
առաջնորդք խռովայոյղ բանիցն :
Շ նորհակալ լինէր Մեղէազրոս , եւ
զիրկս արկեալ զՊերդիկկաւ յար-
գեալ զովէր զհաւատարմութիւն
նորա ի նա եւ զգութն : Ապա հա-
սարակաց խորհրդով խորհին զհնարս
զվնասակարսն ըմբռնելոյ : Հաճոյ
թուեցաւ սրբել զգունդն ըստ դաւ-
առական սովորութեան : Աւ այնք
պատճառք հաւանութեան թուէր
առաջին շմարանութիւնն : Մակե-
զանացւոց թագաւորքն այսպէս ըզ-
ջորսն սովոր էին սրբել : Աճէին կա-
ցուցանէին զզօրսն ի դաշտ մի , եւ
բաժանեալ զաղիս շան միոջ ըն-
կենութիւն յերկուս կողմանս դաշտին ,
եւ ի միջի անդ կային վառեալքն ,
աստի այրուծին եւ անտի գունդն :

Ասան այնորիկ ի նմին իսկ աւուր,
զոր սահմանեալ էին վասն զսհին ,
թագաւորն հեծելազօրօք եւ փոքր
հանգերծ կայր դէմ յանդիման հե-
տեւակացն որոց զօրավար Մեղէա-
զրոս էր : Անգէն գունդ հեծելոցն
խաղալ սկսաւ , իսկ հետեւակքն , յան-
կարծակի զահի հարեալ վասն նորոգ

եւս գժտութեանն, կասկածէին թէ
 դուցէ թշնամութիւն ինչ լինիցի,
 եւ տարակուսեալ վարանէին առ
 սակաւ մի, թէ գարձուցանիցեն ար-
 դեւք զզօրսն անդէն ի քաղաքն,
 քանզի հարթ եւ սղորկ ակզին դի-
 պօզ հեծելոցն էր: Այլ երկուցեալ
 թէ դուցէ խառն ի խառն բիծ ինչ
 հաւատարմութեան զինուորակցացն
 զնիցեն, զակզի առեալ կային կազ-
 մեալք պատրաստեալք սրտիւք ի
 մարտ պատերազմի եթէ անկանէր
 որ ի վերայ նոցա: Անդէն երկուքին
 գունդքն առ միմեանս հասանէին
 եւ սակաւ ինչ էր ակզին որ զերկոսին
 ճակատան բաժանէր: Ասան որոյ
 իրբեւ թագաւորն միով թեւովն
 ձիարկեալ սկսաւ գալ զհետեւա-
 կօքն, եւ պահանջէր զառաջնորդս
 խոսվութեանն զի պատժեացէ քանզի
 գրդեալ էր զնա Պերդիկկայ, որու՞մ
 պարտ էր պաշտպան լինել նոցա,
 եւ սպառնայր զճոկսն ամենայն փոքրն
 հանդերձ ամել ի վերայ նոցա, եթէ
 չտան, յանկարծակի գահի հարան
 ի շարեայն հասելոց հետեւակքն,
 նոյնպէս եւ Քեղեազբոս տարակու-
 սեալ շղիակք թէ զինչ գործիցէ:

բայց առաւել այն զգուշութեան
 թուէր, կալ մնալ բախտին քան էթէ
 զբզակէ: Յայնմ վայրի Պերզիկկա
 իբրև ետես զնոսա ապշեալս եւ ըն-
 դարմացեալս իբրև Յ այր յարանցն
 որ զհետ անկան Մեղէադբեայ յոր-
 ժամ ել նա արտաքս բռնութեամբ
 ի ժողովոյն, որ զառաջինն եղև յետ
 Աղեքսանդրի մեռանելոյ, ի զնդէ
 բաժանէր, եւ յանդիման ամենայն
 զօրացն առաջի փղացն արկանէր,
 եւ ամենեքին կոխան ստից զազա-
 նացն եղեն, բայց Փիղիպպոս ոչ ար-
 դել զոյս եւ ոչ հրաման ետ. եւ
 երևէր իմն թէ զայն ինչ իւր հրա-
 ման համարիցի զոր ելք իրացն ցու-
 ցանիցեն: Այս նշանակ եւ սկիզբն
 քաղաքային պատերազմաց Մակե-
 դոնացւոցն էր: Մեղէադբեայ անա-
 դան ի միտ առեալ զխարկանս Պեր-
 զիկկայ, մինչ զեռ շլինէր տակաւին
 բռնութիւն անձին նորա, կայր հան-
 դարտեալ ի բանակին. այլ սպա
 իբրև անոյոյս ի կենաց իւրոց էր, եւ
 ետես թէ նախա զոր ինքն իսկ կա-
 ցոյց թագաւոր վարեցան ի սասա-
 կումն նորա թշնամիք նորա, եր-
 թեալ սպաստանէր ի մեհեան մի.

այլ եւ ոչ ի տեղւոյն սրբութենէ
գտեալ պաշտպանութիւն սպանանի:

Ժ. ՊԵՐԴԻԿԱՆՆԵ ածեալ զգործն
ի քաղաք անդր, ժողովէր ժողով
արանց իշխանաց. հաճոյ թուեցաւ
ի խորհրդի անդ թէ այնպէս տէրու-
թիւնն բաժանիցի զի թագաւորն
զգլխաւոր իշխանութիւնն ունիցի.
Եւ Պատգամէս կոչցէ շահապ ազ-
գայն Եզիպտացւոց եւ Եփրիկացւոց
որ բնդ իշխանութեամբ իցեն: Պա-
տմեղանեաց տուան Ասորիք, Փիւնի-
կաստան զաւառօք հանդերձ: Փի-
ղոսոց սահմանեցաւ Աիդիկիա. եւ
Անտիգոնոս հրաման առ արեւ
Ղիւկիայ եւ Պամփիլիայ եւ մեծի
աշխարհին Փաիւղացւոց. Կասան-
գրոս ի Կարիա առաքեցաւ եւ Մե-
նանդրոս ի Ղիւղաստան. իսկ զփո-
քու աշխարհէն Փաիւղացւոց որ առ
Եզեպոնտեաւ կայ, հրամայեցին
նահանգ լինել Ղեւոնտակոյ: Աւ-
գամիրք Պամփիլիայացւոց կող-
մամբք հանդերձ անկաւ Եւմենեոյ:
Պատուէր տուաւ նմա զի զգաւառն
մինչեւ յՏրապեղոն պահիցէ, եւ
տացէ մարտ պատերազմի բնդ Արիա-
րաթոյ. զի սա միայն շմտանէր ի

Տնազանդութիւն : Պիւթոն Տրաման առ իշխել Մարաստանի, Ղիւսիմաքոս Թրակիայ եւ ազգայն Պոնտացւոց որ առ Թրակացւոց աշխարհին են : Իսկ վասն Հնդկաց եւ Բախարիացւոց եւ Սողդիացւոց եւ այլոց եւս որ առ Ոսկիանու կամ առ կարմիր ծովուն բնակիցեն, վճիռառուութե իւրաքանչիւր ոք յստիկանաց զոր սահման եւ ունիցի, կալցի անդէն իրաւունս տէրութեան, եւ Պերդիկիայ այսպէս սահմանեցաւ զի ընդ թագաւորին լինիցի, եւ զօրացն որ զՏեա երթիցեն թագաւորին, լինիցի սպարապետ զօրավար : Ոմանք այսպէս կարծեցին թէ կտակաւ Աղէքսանդրինահանդք բաժանեցան, այլ գտաք զի զուրէ համբաւ իրացն այնոցիկ, թէպէտ եւ յայտնի են յորոց աւանդեալ է պատմութիւնն : Այլ այնպէս իւրաքանչիւր ոք բոտ մասանց տէրութեան պաշտպանէր իւրում իշխանութեան որում ինքեանք հիմն արկեալ էին, թէպէտ շիք ընդդէմ այնչափ ցանկութեանց եւ իսկ եզր եւ սահման . քանզի յաւաջ քան զսակաւ մի պատճառանօք զայլոյ տէրութիւն հողալոյ, իւրա-

քանչիւր մեծամեծ թագաւորու-
 թիւնս վանեալ էին, և իրրեւ պատ-
 ճաք ևւս պատերազմացն ի միջոյ
 բարձան, թէպէտ ևւ ազգակիցք, ևւ
 սոհմայիւք էին, այլ դատան որոշե-
 ցան ի միմեանց անցնիւք գաւառաւ
 տէրութեան իւրոյ: Ապլց դժուարին
 էր շատ ևւ բաւական համարել նոցա,
 զոր ինչ գիտացն տուեալ էր. քանզի
 անարդ իմն առաջինքն թուին, յոր-
 ժամ ևւս իմն մեծամեծ այակն կայցէ:
Վասն այնորիկ գիւրադոյն ևւս ա-
 մենեցուն քան զառնուին մեծացու-
 ցանել զթագաւորութիւնն թուր
Աւ էր իսկ օր ևւ թներորդ յորմէ
 հետէ գիակն թագաւորին կայր ի
 գահոյն, ևւ ամենեցուն հոգք մտաց
 հեռացեալ էին յայնպիսի գեղեցիկ
 պաշտամանէն վասն զհասարակաց
 խաղաղութիւնն տնկելոյ: Աւ ուրեք
 այնպէս ջերմադոյն էր տապ խորշակի
 արեգականն որպէս ի գաւառս մի-
 ջաղեացն. մինչ զի բազում ևւս
 անասունս զոր ի մերկ գեանի գաւ-
 նիցէ, խարշատէ. այնչափ է զոլ
 արեգականն ևւ օդոցն, զի իրրեւ
 հրով այնպէս ամենայն տաշորեցի:
Աւ աղբերք ջուրց անօօր են, ևւ

բնակք խարկութեամբ թագուցա-
 նեն. ինքեանք համարձակ վարին, իսկ
 պանդխտայն անծանօթ է: Խրբեւ
 դէպ եղև. երթալ հանդերձել բա-
 րեկամացն զմարմինն անշնչացեալ,
 ակօին սր մտինն զի ոչ մի ինչ բիծ
 կամ արատ ապականութեան նշա-
 նակ երևւեր: Ալ զգոյն եւս երեսացն
 ողջ կայր: Ասան այնորիկ Ազխոյ-
 տացիքն եւ Քաղզկացիքն սր հրա-
 մանն առին զարմանել զմարմինն նա-
 բա ըստ իւրեանց սովորութեանն
 նախ ձեռս շիշիկեցին մխել իրբեւ
 թէ ասկաւին ոգին ի նմա էր. յետ
 այնորիկ աղաչեցեալ զի իշխանու-
 թիւն լինիցի մարդկան շոշափել զնա,
 սրբեցին զգին. զսակխապատ զահոյսն
 լցին հատովք անուշութեան, եւ
 եգին ի գլուխ նորա զնշանս թա-
 գաւորութեան: Աստուծոյ կարծիք
 եղևն թէ թաւնով սպանաւ, զոր ետ
 ի սպասաւորաց անախ որդի Անախ-
 պատրեայ, Յողայ ումեմն, հօրն հրա-
 մանաւ: Արդարև բազում անգամ
 լուան ասել Աղէքսանդրի թէ Անախ-
 պատրոս թագաւորութեան ցանկա-
 ցեալ է, եւ առաւել զօրացեալ է
 քան զշափ առն ստախկանի, հոլար-

առցեալ եւ ամբարհաւածեալ իմն
 վասն սպարապետի յազթութեանն,
 եւ զամենայնէ, առ, առեալ նմա
 յինքննէ: Այլ զայս եւս կարծեցին
 թէ Արաաւերոս գնդաւ միով հնոց
 զորաց առաքեցաւ սպանանել զնա:
 Իսկ զորութիւն թունոյն որ ի Մա-
 կեդոնացւոց աշխարհին ծնանիցի,
 այնպիսի իսկ է, զի եւ զերկաթ այ-
 րիցէ, եւ ամբակ գրաստու միայն
 կարէ ժողովունել հիւթոյն: Սախըս
 զաղբերն կոչեն, ուստի ժանդա-
 գործ թոյնն բղիւէ: Օսմանէ ասեն
 թէ ի ձեռն Աստանդրի բերեալ տու-
 աւ Յողայ, եւ նա խառնեաց ի
 վերջին բմպելի թագաւորին: Բայց
 զայս ամենայն որպիսի ինչ եւ կար-
 ծիքն էին, նոցունց՝ զորոց այն բանք
 այսր անդր համբաւէին, իշխանու-
 թիւնն վաղվաղակի բեցուցանէր:
 Վանգի զթագաւորութիւն Մակե-
 դոնացւոց աշխարհին եւ զՅունաց
 Անախաարոս առ. եւ ապա մի ըստ
 միջէ նորին որդի որ եւ կտարեաց
 իսկ զամենայն ճեա մնացեալ Աղե-
 քսանդրի եւ զհեռաւորսն եւս ազ-
 զականութեամբ: Այլ զմարմինն նո-
 բա Պատղումես որում անկաւ աչ-

խորհն Եղիպտացւոց ի Մեմփիս փո-
խեաց, եւ անտի յեա սակաւ ինչ
ամաց Ճղեքսանդրիա, եւ առնեն
պատիւ մեծարանաց անուան եւ յի-
շատակի նորա:

Էջ

61. Կի՛ք—չէ՛սս . Պղբուտարբոս, Բազմէսս .
Դիտողորոս, Կի՛ք—չէ՛սս :
64. Գի՛շի՛ն — արի՛ւն շէ՛տէս—սրտան . Ամե-
նայն ինչ աստ ճեպով վճարի, պաշտ-
պանութիւնն , մերժելն Փիղոսայ
յանննէ գյանցանան եւ արկանելն
գիրկս զնովաւ եւ պատասխանի տալ
Աղէքսանդրի . վասն այնորիկ յիրաւի
երկուս ընդհատ ինչ անգիս յայսմ
վայրի համարի Փրեկնսեմոս, մի յա-
ռաջ քան զքանան Եւրթ—Վրէ՛ճսս , եւ
երկրորդ յառաջ քան Ե—ճի՛շի՛ն — ար-
ի՛ւն :
65. Եւրթ եւ Վրէ՛ճի՛ն . Մինչ զի իբրեւ զՀե-
փեսախան սիրէր զնա . վասն այնորիկ
Հեփեսախան Աղէքսանդրաւեր ա-
նուանէր եւ կրտսերոս թագաւորա-
ւեր . Պղբուտ . Դիտողորոս . Փիլ :
74. Ծռնի՛ն—չէ՛ն շէ՛տէս—տն . Ոչ եթէ սովո-
րութեամբ խիբ, այլ զի մի յորժամ
յայլոց ծանկցի, յայտ գայցէ թէ վասն
որոց ձերբակալ լեալ իցէ, եւ այնպէս
խափութիւն ինչ ի զօրուն լինիցի :
82. Ի շէ՛տէս— Բանի՛ն ի—չէ . Այսպիսի ինչ
եւ ի Քուկիգիգէս, Գ . թ . Պղտաւա-
ցիբ խօսեցան . թէ «Մարգկան որ
յայդ աղէտս տառապանաւ հասեալ
իցեն , որպէս հարկ իսկ է , նոյնպէս
գժուտսին է առնել զոր խօստ
քանզի վասնզ ի վերայ կոյ ընդ կա-
տարածի բանիցն եւ կենացն կատա-
րելոյ» :

83. Պարտ էր ինչ որ սուր ինչ անսանկէլ զա-
նան ի՛. Այսպէս եւ կատարելն ա-
նուանէր զընկերս իւր եւ զայլ եւս
բազումս որոց ոչ ինչ էր յանցու-
ցեալ. զի առաւել միարանեալքն քա-
նալէրեցին. Սաղուատոս. կաս. Խ :
107. Եւ քաշիւմս որ սուր ինչ զա-
նան ինչ էր նա Քիչէլդոյ. Թէ որ-
չափ մեծարոյ համարէր Քիչիւզոս
զՊարմենիոն յայտ առնէ ի իօսան
Պղուատարոս. «Քիչիւզոս յարգեալ
զափէր զբախտ Աթենացւոցն զի ու-
նէին իշխանութիւն ա՛ ըստ ան
տասն զօրափարս ընտրել. իսկ եւ,
ասէր, ի մէջ ամաց բազմաց մի զօրա-
փար միայն զափ զՊարմենիոն :
120. Մինչ քիչ զայն ինչէր Ան-
կազ իմն պատմէ Առիանոս Գ. Ե.
զի առէ թէ Ամիւնոսս իրրեւ արձա-
կեցաւ, շոգաւ բերել զեզրայր իւր,
եւ զարձաւ երկր ի նմին աւուր :
121. Չիտիս ինչէր. Քանզի պատկէս իսկ
սոփոր էին հինք. որպէս եւ առ Վիր-
գիլեայ կայ
Unguibus ora soror foedans et pec-
tora pugnis. Գ. 673:
Pectora nunc foedans pugnis, nunc
unguibus ora. ԺԱ. 85:
121. Եւնան ինչէր նոր. Չնայն նենդ ու-
թիւն ի կիր արկ եւ Անիւրազ մա-
տանուսին Մարկէլեայ. Ղիսիս ԻԷ. Լ.
եւ Մենասր սոգացի մատանեան
Հերմեայ. Գիտ. ԺԶ. 87:

Էջ

132. Կարձան. Դիողոր, Սփռածնորս կողէ,
 և Յուստինոս, Սփռածնորս :
- " Թուղիւն Նորս Վրախոյս. Մանու-
 անդ թէ Եթող ազատ ըստ Ասիա-
 նեայ, Գ. Է :
- " Գուղի Դուղի. Իշխանութեան ի՞նչ
 պատիւ. Համարեին Պարսիկք զգործ
 այնպիսի գործոցն. որպէս և զԵւմե-
 նեայ և և զգործ Աղերսանդրի իւ-
 սեալ Կոստէղեայ Կեպոսայ առ ըզ-
 գորութեանն գործոյ թէ Ա. Յոյնս
 յոյժ իսկ պատուականագոյն է ըսն թէ
 առ Հոստիւլիոս : Զի առ մեզ, ար-
 զեամբք իսկ որպէս և Ենն, վարկանք
 գրիչ ըն Համարին. իսկ առ նոսա նա-
 բին Հակոսակ շինի որ յայն գործ
 միջամուխ, թէ ոչ զածուն որ իցէ և
 ծանօթ Հուստարմութեամբ և ըս-
 ծութեամբ, զի Հարկ է նմա թէ ամե-
 նայն խորհրդոցն խորհրդակից լինիցի :
 Եւմեն. Ա :
133. Եղիւղիւր. ԱՄԼՔ Վեցհարիւր :
135. Բազումս Բանաստեղծ աշտն Քրիստոս
 լինի. Քոստանտին ի Գ գիրս արչաւ.
 Բազումք անդէն թողան ի մենջ,
 որք ի սակոյ ի ձիւնն հայելոյ զաշտն
 կորուսին. և բազում և և այն էին
 որոց մատուցք ստիցն բրտացեալ ի
 զրոոյ էին : Եւ այս ինչ միայն զգու-
 շութեան աշտն լինէր թէ սեաւ ինչ
 առաջի աշտն կախէին, և զստիցն
 և և թէ գնային սակոյ :

143. Օ՛ն-նի՛ն . Ղասն ցրտոյն զարմանոյ .
 քանզի առ սակաւ մի արդեւու զներ-
 քին ջերմութիւնն : Այսպէս արարեւ .
 Աննիրազ առ Տրերեաւ . յառաջ քան
 զպատերազմն յորում եւ յազնեաց
 իսկ Հռամայեցւոցն . Փղոր . Բ . Ղ :
150. Ջ-ւ-ր . Ջ-ւ-րն բան աւելորդ իմն թուի .
 զի ոչ եթէ ջուր սլլ զինի եւ եւզ
 ըմպէին յայնժամ :
- 151 . Չ-ռ-ն-ւ-ժ , ու-ի , յ-ն-ն թի փ-ւ-ն շ-ն-ի-
 ջիժ . Չայս արար եւ յառաջ իսկ քան
 զնա Դաւիթ Բ . Թագ . ԳԼ . Բ . յեա
 նորա Կասան , զի ի մէջ Առամնացւոց
 աւազոցն ծարաւեալ իրրեւ մառու-
 ցաւ նմա ջուր , առ Ղուկանոս թէ
 « Թո՛ժմ փեաց զսաղաւարան եւ եղև .
 բաւական ամենեցուն ջուրն » , զի ոչ
 որ յեա այնորիկ ծարաւեաց տեսեալ
 զի մերմեաց զօրաւարն զջուրն :
 Պղուտարբոս ի կեանս Ղիկուրդեայ
 ԳԼ . Գ . եւ ի խոսան Ղական . պատմ
 զՍիւրիդայ ու մեռնէ այսպէս . թէ
 « Եորժամ Սիւրիդան ի խոսա եւ
 յանջրդի վոյրի էր եւ պատեալ պա-
 շարեալ ի Կղիտորիացւոց , առ թէ ի
 դաշն ընդ թշնամեաց մասնէր թէ
 առմ ձեզ զերկիրն զոր պատերազմաւ
 առ ի , եթէ զօրք թմ ընդ իս ի մառաւոր
 աղբերէզ ըմպիցեն . քանզի թշնամիք
 պաշարեալ էին զաղբերն : Իրրեւ դա-
 շինքն կռեցան ժողովեալ առ իւր
 զզօրան ամենայն խոստանայր թէ նմա
 առմ զտէրութիւն երկիրն որ ոչ ըմ-

ԷԸ

պիցե: Այլ իբրև ոչ որ գտաւ որ
ժողով կարաց ունել այլ ամենեքին
արբին. ինքն յետ ամենեցուն էջ
յազրեւր անդր. եւ ջանեալ իւր
գանձամբ եւ զնաց ի բաց յանդիման
թշնամեացն. եւ առ զերկիրն զի նա
միայն ոչ արբու: Միով խորամանկու-
թեամբ զզօրսն ապրեցոյց ի ծարաւոյն
վտանգէ: զթշնամին պատրեաց եւ
ժուծկալութեամբն իւր զթագաւո-
րութիւնն զբաւեաց:

152. Որ յանգիւն արբին, արգիւլիւն ընչն՝
առաջիկան. Ասէ Առիանոս Զ. գ. թէ
«Ոչ երբեք այնուհետեւ մտն ի գետս
բանակ հարկանէր, այլ հետի առաւել
քան քսան վառանն»:
153. Տիւր. Էթէ ինդրիցէ որ թէ ուստի
առնուին, Առիանոս Գ. զ. ասէ, թէ
ի մերթոյն եւ ի մաշկէն որովք ի
վրանս զօրքն վարէին:
- « Ստիգիւնոս. Այլք Ստիգիւնոսոս:
159. Եթիւնի հարցին. Պղուտարքս պատմէ
ձառս երկուս ի միմեանս ծակալ եւ
կապեալ ի նոյնս զիկեսս Ազեքսան-
դրի հրամանաւ, զի յորժամ ձառքն
թողեալ միւսանգամ յառաջին ու-
զիղ հասակն գտանալցեն զօրու-
թեամբ, եւ նա ընդ երկուս հեր-
անիցի:
165. Այլ քաղտ. Առիանոս, Գ. ա. եւթն
քաղաք, ասէ, կարգաւ առ ի Սոգ-
դիացւոց աշխարհին:

ԵՃ

Վերսի ի մարդկեղէն նեախց հարեալ
խոցին,

Քանզի ի թռչուն երկաթի անդ
կայ ներկեալ թոյն:

407. Հոգիս զիս զիս. Դիտոյ. ժի. 105. Նեւոյն
տոյն, Պղտ.տ. Ուրիստոյն, Ասիա-
նոս Զ. Գ. Սարաբան, Փիղաւորաւոր,
Նոյնտոյն:

423. Եւ զիս զիս ի տալանոցն. Պղտ.
տարբոս յայտմ զայրի ասէ պոսպիսի
ինչ. Եւ զան Նդերսանդրի մի ինչ
ի պատմաւորաց անպատմեան Հոս-
մայեցեացն համարիմ. . . . որ իբրեւ
զատաղ այնպէս յիւրից արեգական վա-
զէր յարեւմուտս, եւ յաւաղիտ իսկ
արեւանէր զփայլիւն փայլաւորականց զի-
նան իւրոյ:

449. Ուրիստոյն զիս զիս. Օրենք իսկ էին
զի մանկաբն այնպիսի որ ի վերայ հայ-
րենի աշխարհին անկեալ էին, կըր-
թեացին ի հասարակաց ընչից. զայս
յիչէ Պղտատն ի կատարած կոյս Մե-
նեքաննեայ, Քուկիդիդէս Բ. Ը:

463. Ուր զիս զիս զիս զիս զիս. Ասէ յայտմ
զայրի Վարսիտս թէ թէ կպէս եւ կայ
եւս գրեալ ի մատենագրաց թէ յա-
ռաջ քան զմեռանել իւր բաժաննեայ
Նդերսանդրոս զակրութիւն իւր, այլ
զուր իմե է. պոսպիսի ինչ եւ Յուսափ-
նոս ասէ: Այլ պոսպէս իսկ ոմանց յա-
ռաջ քաննայ թէ թէ թէ արգարեւ բա-
ժաննեայ յառաջ քան զմեռանել իւր:
Զի յառաջագոյն իսկ, ասեն, իմացաւ

Թէ մեռանի եւ զոյր նորա ժամանակ
 ժառանգս աւերու թեանն կացուցանե-
 լոյ զգաստակակիցս զործոց իւրոց :
 Էւ այն եւս, ասին, անպատեհ է զի
 յարուցեալ կայցէ յանկարծակի ի
 միջի եզրայր մի Աղեքսանդրի, մայն
 յեւ Աղեքսանդրի մեռանելոյ, եւ այն
 յայտնեալ եւ ի մէջ բերեալ յառնէ
 միջէ աննչանէ : Էւ ասաւել իսկ
 յան զամենայն ճօխու թիւն զրոց սրբ-
 րոց, որ յԱ. զիրս Մակարէացւոցն ՔԼ.
 Ա. 7. ասէ իսկ յայտնապէս թէ «Կրբեւ
 եաւս թէ մեռանիս, կոչեաց նա
 զճառայն զգայեկորդիսն իւր (զչորե-
 սին) ժառանգեալս ի նմանէ, որ ընդ
 նմա իսկ սնեալ էին ի մանկութենէ
 եւ բաժանեաց եւս նոցա զարքայու-
 թիւնն իւր, մինչ զեւ ինքն կենդանի
 էր : «Աւելի իմն է ի հոյ թարգմա-
 նութեան շարի-ն. Կալ Իցոս ծի
 ἀποθνήσκει, καὶ ἐκάλεσε τοὺς παῖ-
 δας αὐτοῦ τοὺς ἐνδόξους τοὺς
 συντροφους αὐτοῦ ἀπὸ νεότητος,
 καὶ διείλεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν
 αὐτοῦ ἔτι ζῶντος αὐτοῦ.

Չայս միւսն տիւնն իմն ըստ աստուծոյ
 ճառանն ի Փշիկն իմն կաւորեպիս
 իմն իմն ի ճարիմն :

